

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE A MOLDOVEI

ECONOMICA

Revistă științifico-didactică

An. XXI, nr.2 (84), iunie 2013

© Departamentul Editorial-Poligrafic al ASEM

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Prof. univ. dr. hab. Ion BOLUN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. Vasile BUCUR, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. Piotr BULA, Academia de Economie din Kracowia, Polonia
Prof. univ. dr. hab. Eugenia FEURAS, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. dr. hab. Iurii MACAGON, Universitatea Națională, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. Vitalii MACAROV, Academia de Științe, Rusia
Prof. univ. dr., acad. Anatolie MAZARACHI, Universitatea Națională de Comerț și Economie din Kiev, Ucraina
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Gheorghe MIȘCOI, Academia de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. hab. m.c. al AȘM, Dumitru MOLDOVAN, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Ion PETRESCU, Universitatea „Spiru Haret”, Brașov, România
Prof. dr. Alban RICHARD, Universitatea „Pierre Mendès France de Grenoble”, Franța
Prof. dr. Agop SARKISYAN, Academia de Economie „Dn. Ţenov” din Sviștov, Bulgaria
Prof. univ. dr. Ioan-Franc N. VALERIU, Institutul de Cercetări Economice al Academiei Române
Prof. univ. dr. Gheorghe ZAMAN, m.c. al Academiei Române, Institutul de Economie Națională
Prof. univ. dr. hab. Rodica HÎNCU, Academia de Studii Economice a Moldovei
Prof. univ. dr. Oleg STRATULAT, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Nadejda BOTNARI, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Oxana SAVCIUC, Academia de Studii Economice a Moldovei
Conf. univ. dr. Liubomir SCORIC, Universitatea de Comerț, Economie și Cooperare de Consum, Gomel, Belarus
Conf. cercet. dr. Corneliu GUȚU, Academia de Studii Economice a Moldovei

ECHIPA REDACȚIONALĂ:

Redactor-șef: **Grigore BELOSTECINIC**,
prof. univ. dr. hab., academician al AȘM
Redactor șef-adjunct: **Mihai MEREUȚĂ**
Redactor (l. engleză): **Ludmila RURAC**
Corector: **Vera CHIRUȚĂ**
Operatori: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Redactor tehnic: **Feofan BELICOV**
Designer copertă: **Maria BUDAN**

ADRESA REDACȚIEI:

Str. Mitropolit G. Bănulescu-Bodoni 59,
ASEM, bloc B, b.501,
tel: 402-986; 402-886
Cod: MD 2005, Chișinău,
Republica Moldova
E-mail: rev_economica@yahoo.com

**Revista este acreditată de Consiliul Național
pentru Acreditare și Atestare al RM, categoria „B”**

Certificat de înregistrare nr.112 din 25.02.2002
Index poștal: PM-31627
ISSN 1810-9136

Editura ASEM, Chișinău-2013

Redacția nu este responsabilă pentru conținutul articolelor publicate

ACADEMY OF ECONOMIC STUDIES OF MOLDOVA

ECONOMICA

Scientific and didactic journal

Year XXI, nr.2 (84), June 2013

© Editorial-Polygraphic Department of ASEM

EDITORIAL BOARD:

Univ. Professor Dr. Hab. Ion BOLUN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor Dr. Hab. Vasile BUCUR, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. PhD. Piotr BULA, Krakow Academy of Economy, Poland
Univ. Professor Dr. Hab. Eugenia FEURAS, Academy of Economic Studies of Moldova
Prof. Dr. Hab. Iurii MACAGON, National University, Ukraine
Univ. Professor Dr. Hab. Vitalii MACAROV, Academy of Science, Russia
Univ. Professor PhD, Acad. Anatolie MAZARACHI, Kyiv State University of Commerce and Economics, Ukraine
Univ. Professor Dr. Hab. c.m. of ASM Gheorghe MISCOI, Academy of Science of Moldova
Univ. Professor Dr. Hab. c.m. of ASM Dumitru MOLDOVAN, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Ion PETRESCU, „Spiru Haret” University, Brasov, Romania
Prof. PhD. Alban RICHARD, „Pierre Mendès France de Grenoble” University, France
Prof. PhD. Agop SARKISYAN, D. Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria
Univ. Professor PhD. Ioan-Franc N. VALERIU, National Institute of Economic Research of Romanian Academy
Prof. PhD. Gheorghe ZAMAN, c. m. of Romanian Academy, Institute of National Economy
Univ. Professor Dr. Hab. Rodica HINCUI, Academy of Economic Studies of Moldova
Univ. Professor PhD. Oleg STRATULAT, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Nadejda BOTNARI, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Oxana SAVCIUC, Academy of Economic Studies of Moldova
Assoc. Professor PhD. Liubomir SCORIC, Belarusian Trade-Economic University of Consumer’s Cooperation, Gomel, Belarus
Assoc. Professor Researcher PhD. Corneliu GUTU, Academy of Economic Studies of Moldova

EDITORIAL STAFF:

Editor-in-chief: **Grigore BELOSTECINIC**,
Univ. Professor Dr. Hab., Academician
Vice-Editor-in-chief: **Mihai MEREUTSA**
Editor (English): **Ludmila RURAC**
Operators: **Tatiana BOICO, Natalia IVANOVA**
Technical editor: **Feofan BELICOV**
Designer of cover: **Maria BUDAN**

ADDRESS OF PUBLISHING DEPARTMENT:

59, Mitropolit G. Banulescu-Bodoni street
ASEM, block B, office 501,
tel: 402-986; 402-886
Postcode: MD 2005, Chisinau,
Republic of Moldova
E-mail: rev_economica@yahoo.com

**The journal is accredited by the National Certification
and Accreditation Council of RM, Category „B”**

Registration certificate nr.112 of 25.02.2002
Postcode: PM-31627
ISSN 1810-9136

Publishing department ASEM, Chisinau-2013

The editorial is not responsible for the content of the published articles

SUMAR

MANAGEMENT ȘI MARKETING

Aplicarea leasingului în activitatea de recrutare a personalului	7
<i>Conf. univ. dr. Alic Bîrcă, ASEM</i>	
Clusterul inovativ-educational ca o varietate a rețelelor de dezvoltare inovativă regională	14
<i>Conf. univ. dr. Ala Levitscaia, Universitatea de Stat din Comrat</i>	
Definirea conceptuală în abordarea națională și internațională a managementului competitivității	24
<i>Drd., asistent universitar, Cornel Coșer, Universitatea Agricolă de Stat a Moldovei</i>	
Interdependențele libertății economice, nivelului de trai și calității vieții	30
<i>Conf. univ. dr. Svetlana Gorobievski, Universitatea Tehnică din Moldova</i>	
Rolul personalului în procesul implementării inovațiilor de management	41
<i>Drd. Nadejda Diacon, Universitatea de Stat din Comrat</i>	
Alegerea strategiei de marketing în domeniul comerțului și alimentației publice ca o condiție a perfecționării cadrului normativ	46
<i>Prof. univ. dr. hab. Sergiu Petrovici, Drd. Doina Tăzlăvan, Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova</i>	

ECONOMIE GENERALĂ

Obstacole în calea procesului de comunicare interculturală (Comentariu asupra întreprinderilor bulgare)	55
<i>Asist. prof. Karina Sarkisyan, Academia de Economie „Dm. Țenov”, Sviștov, Bulgaria</i>	
Eficiențizarea funcționării domeniului productiv din Moldova	65
<i>Drd., lect. univ. Aliona Daniliuc, Prof. univ. dr. hab. Silvestru Maximilian, Universitatea Liberă Internațională din Moldova</i>	
Ideile economico-politice în romanul lui L.N.Tolstoi “Anna Karenina”	72
<i>Conf. univ. dr. hab. Ivan Ustian, ASEM</i>	

FINANȚE

Evoluția impactului politicii monetare și valutare asupra creșterii economice în perioada 2006-2011	81
<i>Dr. conf. Vladimir Cucirevii, Institutul de Economie, Finanțe și Statistică</i>	
Posibilitățile de gestionare a riscurilor bancare	94
<i>Drd. Mirela Niculae, ASEM</i>	

RELAȚII ECONOMICE INTERNAȚIONALE

Republica Moldova pe calea integrării în Uniunea Europeană	99
<i>Dr. Eugeniu Ursachi, ASEM</i>	
Luciditatea epistemică în economie, leacul originar contra turbulențelor (Experiența Școlii Austriece)	107
<i>Dr. Octavian-Dragomir Jora, ASE București</i>	

INFORMATICĂ

Era informaticii. Sisteme informatice în societatea bazată pe cunoștințe și societatea conștiinței	119
<i>Prof. univ. dr. hab., membru corespondent ARA, Dumitru Todoroi, ASEM</i>	

CONTENT

MANAGEMENT AND MARKETING

Personnel Leasing in Recruitment Activities	7
<i>Assoc. Prof., PhD Alic Birca, ASEM</i>	
Innovation and Education Cluster as a Variety of Regional Networks of Innovation Development	14
<i>Assoc. prof., PhD Alla Levitskaya, Comrat State University</i>	
Conceptual definition of Competitiveness Management in National and International Approach	24
<i>PhD candidate, Assistant lecturer Cornel Coşer, SAUM</i>	
Interdependence of Economic Freedom, Living Standards and Quality of Life	30
<i>Assoc. Prof., PhD Svetlana Gorobievschi, Technical University of Moldova</i>	
The Role of Staff in the Process of Organization and Management Innovation Implementation	41
<i>PhD candidate Nadejda Diacon, Comrat State University</i>	
The Choice of Marketing Strategy in the Field of Trade and Catering as a Condition for the Improvement of the Regulatory Framework	46
<i>Professor, Dr. Hab. Sergiu Petrovici; PhD, candidate Doina Tazlavan, Trade Co-operative University of Moldova</i>	

ECONOMICS

Barriers to Intercultural Communication Process (<i>Bulgarian enterprises survey</i>)	55
<i>Assist. Prof. Karina Sarkisyan, Tsenov Academy of Economics, Svishtov, Bulgaria</i>	
Increasing Operation Efficiency of Moldovan Productive Sector	65
<i>PhD candidate, Lecturer Aliona Daniliuc, Professor Dr. Hab. Silvestru Maximilian, ULIM</i>	
Economic and Political Ideas in L.N. Tolstoy's Novel "Anna Karenina"	72
<i>Assoc. Prof., Dr. Hab. Ivan Ustian, ASEM</i>	

FINANCE

Currency and Monetary Policy Evolution Impact on the Economic Growth During 2006-2011	81
<i>Assoc. Prof., PhD, researcher Vladimir Cucirevii, Institute of Economy, Finance and Statistics</i>	
Bank Risk Management Possibilities	94
<i>PhD candidate Mirela Niculae, ASEM</i>	

INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Republic of Moldova on the Path to European Union Integration	99
<i>PhD Eugeniu Ursachi, ASEM</i>	
Epistemic Clear Mind in Economics, the Primary Cure Against Turbulences (<i>The record of the Austrian School</i>)	107
<i>PhD. Octavian-Dragomir Jora, The Bucharest University of Economic Studies</i>	

INFORMATICS

Informatics ERA. Information Systems in Knowledge and Conscience Based Societies	119
<i>Professor, Dr. Hab., ARA corr. member, Dumitru Todoroi, ASEM</i>	

APLICAREA LEASINGULUI ÎN ACTIVITATEA DE RECRUTARE A PERSONALULUI

Alic BÎRCĂ,
conferențiar universitar, doctor,
Academia de Studii Economice a Moldovei

*Leasingul de personal reprezintă o metodă eficientă de recrutare la care, în prezent, apelează tot mai multe organizații. Leasingul de personal reprezintă un serviciu care constă în livrarea de forță de muncă unei organizații la cerere, pentru o perioadă limitată, timp în care angajații rămân pe statele de plată ale organizațiilor de leasing. Datorită dezvoltării rapide a acestei metode de recrutare, au apărut diferite variante de leasing și anume: **staff leasingul, leasingul temporar, outstaffing-ul și outsourcing-ul.** Recrutarea personalului prin metoda de leasing este destul de dificil de aplicat, deoarece presupune stabilirea unor raporturi juridice între diferite categorii de organizații. Recrutarea prin metoda de leasing se realizează după un mecanism destul de complex, care trebuie respectat în mod obligatoriu de organizațiile implicate. Între organizația de leasing și organizația beneficiară este încheiat un contract în care sunt stipulate obligațiile părților implicate.*

Cuvinte-cheie: *recrutare, leasing de personal, staff leasing, outsourcing, leasing de personal.*

În condițiile economiei concurențiale, organizațiile sunt orientate spre aplicarea diferitor metode de recrutare a personalului pentru a deveni competitive. În acest sens, leasingul de personal este una din metodele de recrutare care oferă organizațiilor posibilitatea de a reduce cheltuielile cu angajații și atragerea, totodată, a candidaților cu nivelul de calificare necesar.

Leasingul de personal sau, în traducere directă, **împrumutul de personal** reprezintă un serviciu care constă în livrarea de forță de muncă unei organizații la cerere, pentru o perioadă limitată, timp în care angajații rămân pe statele de plată ale organizațiilor de leasing. Astfel, organizația beneficiară care semnează contractul are la dispoziție personal calificat, găsit de o firmă de recrutare (leasing) ce se ocupă și de partea administrativă a procesului.

Leasingul de personal este una din cele mai inedite metode de recrutare a candidaților pentru posturile vacante și a apărut la mijlocul secolului XX. În țările cu economie concurențială, leasingul de personal a început să se extindă și să se dezvolte mai intens la începutul anilor 80 ai secolului al XX-lea după ce a fost creat suportul legislativ și juridic necesar.

Inițial, această metodă presupunea recrutarea persoanelor la locurile de muncă temporare prin închirierea acestora de la alte organizații. În Germania, spre exemplu, există legea cu privire la reglementarea activității organizațiilor (întreprinderilor) în care este stipulat că acestea pot ceda, pentru o anumită perioadă de timp, propriii angajați altor persoane juridice. Contractul de leasing

PERSONNEL LEASING IN RECRUITMENT ACTIVITIES

Alic BIRCA
Associate Professor, PhD
Academy of Economic Studies of Moldova

*Personnel leasing is an effective recruitment method that is currently used by many organizations. Personnel leasing is a service that provides labour force to an organization upon request, for a limited period during which employees remain on the payroll of the leasing organizations. Due to the rapid development of this recruitment method, there appeared various forms of leasing: **staff leasing, temporary leasing, outstaffing and outsourcing.** Leasing is quite a difficult method of personnel recruitment, as it involves legal relations between different organizations. Recruitment, through leasing method, is conducted according to a complex mechanism that is mandatory for the involved organizations. A leasing contract, stipulating the obligations of the involved parties, is concluded between the leasing and the beneficiary organization.*

Key words: *recruitment, personnel leasing, staff leasing, outsourcing.*

Under the conditions of competitive economy, organizations tend to use different methods of personnel recruitment, in order to become competitive. Therefore, personnel leasing is one of the recruitment methods that offers organizations the opportunity to reduce costs on employees and attract candidates with the required qualification level.

Personnel leasing, or in direct translation, **personnel borrowing**, is a service which provides labour force to an organization at request, for a limited period during which employees remain on the payroll of leasing organizations. Therefore, the beneficiary organization, by signing the contract, is offered qualified personnel, which was selected by a recruiting agency (leasing), which also deals with the administrative part of the process.

Personnel leasing is one of the most unusual recruitment methods of candidates for vacancies and appeared in mid-twentieth century. In countries with competitive economy, personnel leasing began to expand and grow in the early 80s of the twentieth century after having created the necessary legal and legislative framework.

Initially, this method involved recruitment for temporary jobs, by borrowing staff from other organizations. In Germany, for example, there is a law regulating the organizations' (businesses) activities that stipulates that organizations can give up on their own employees, for a certain period of time, in favour of

(arendă) a personalului se încheie pe o perioadă scurtă de timp, de până la 9 luni.

Leasingul de personal reprezintă o alternativă a raporturilor de muncă stabilite între angajați și managementul superior al organizației. Cu toate că, în țările cu economie concurențială leasingul de personal este aplicat pe larg de către organizații, în Republica Moldova acesta reprezintă un element nou pe piața muncii. De exemplu, în SUA, mai bine de 2,5 milioane de americani sunt angajați prin metoda de leasing, în timp ce în țările Uniunii Europene organizațiile de leasing angajează anual peste 7 milioane de persoane apte de muncă [9].

Pentru foarte multe organizații, dinamica activității nu este una liniară. Există perioade mai puțin bune și perioade de boom, când nevoia de personal este foarte mare și, prin urmare, trebuie să se facă recrutări masive. Având în vedere faptul că perioadele de creștere nu sunt de lungă durată, departamentele de resurse umane ale organizațiilor își creează un șir de probleme din cauza fluctuației personalului și al măririi peste medie a volumului de muncă. În afară de aceasta, administrarea bruscă a unui surplus de personal, apoi renunțarea la acesta poate crea dificultăți în buna funcționare a organizației.

De asemenea, recurgerea la leasingul de personal are loc în cazul în care marile organizații au o politică riguroasă de aprobare și bugetare a unor noi posturi de muncă, iar flexibilitatea este mai redusă comparativ cu organizațiile de dimensiuni mai mici. Dacă durează suficient timp până la aprobarea noii poziții sau a noului post de muncă, iar organizația are nevoie de angajatul respectiv pentru a asigura buna funcționare a acesteia, o variantă este de a lua persoana respectivă și de a o trece pe statul de plată al altei organizații.

În afară de aceasta, recrutarea personalului prin metoda de leasing s-a extins și din alte considerente.

În primul rând, datorită dificultăților cu care se confruntă organizațiile de dimensiuni mai mici la atragerea specialiștilor de înaltă calificare, a căror activitate nu este permanentă în cadrul organizației, iar menținerea acestora în statele sale de personal reprezintă o povară financiară. Identificarea și atragerea unui specialist de înaltă calificare pentru o anumită perioadă și în termene restrânse sunt destul de dificile. De aceea, leasingul de personal a apărut cu scopul acoperirii nevoilor de angajați cu diferite meserii și specialități pentru un timp nedeterminat.

În al doilea rând, atragerea temporară a persoanelor ce dețin anumite meserii sau specializări se impune pentru a substitui angajații permanenți pe durata concediului anual de odihnă, a concediului de boală sau a concediului pe cont propriu al acestora, dacă nu există alte persoane care ar putea prelua sarcinile de muncă ale acestora.

În al treilea rând, organizațiile aplică leasingul de personal cu scopul reducerii plății impozitului din fondul de salarizare și al simplificării raporturilor de muncă cu angajații respectivi. Astfel, multe organizații nu pot aplica formele tradiționale de angajare și motivare a angajaților din simplul motiv că se confruntă cu unele probleme majore, și anume:

- politica organizației orientată spre sistarea sau întreruperea dezvoltării noilor domenii de

other legal entities. The personnel leasing contract (lease) is concluded for a short period of time, up to 9 months.

Personnel leasing is an alternative to labour relations between employees and senior management of the organization. Although in countries with competitive economies personnel leasing is widely applied by organizations, in Moldova it is a new element in the labour market. For example, in the U.S.A., more than 2.5 million Americans are employed through a leasing method; while in the European Union leasing organizations annually hire over 7 million people of working age [9].

For many organizations, business dynamics is not linear. There exist worse periods and *boom* periods, when there is increased need for staff and, therefore, massive recruitment is required. Given that boom periods are not long lasting human resource departments of organizations face a number of problems due to staff fluctuations and increased workload. In addition, administration of a sudden staff surplus, and then their dismissal can cause difficulties in the smooth functioning of the organization.

Personnel leasing occurs when large organizations have a rigorous approval and budgetary policy regarding the new work positions and there is reduced flexibility, compared to smaller organizations. In case approval of new positions and new job takes time, while the organization needs the employee in order to ensure its proper functioning, an option is to hire the employee on the payroll of another organization.

Besides, leasing recruitment method has extended because of other reasons.

Firstly, due to the difficulties faced by smaller organizations to attract highly qualified specialists, whose work is not permanent within the organization but hiring them as permanent employees would be a financial burden. Finding and attracting a highly qualified employee for a limited time period and is quite difficult. Therefore personnel leasing has appeared to cover the needs of employees with different professions and specialties for indefinite period of time.

Secondly, attracting temporary employees of certain professions or specializations requires replacing permanent employees during their annual leave, sick leave or unpaid leave, unless there are other people who could take over their work tasks.

Thirdly, organizations apply personnel leasing in order to reduce payment of the payroll tax and simplify the labour relations with these employees. Thus, many organizations can not apply traditional forms of employment and employee motivation simply because they face some major issues, namely:

- company's policy oriented towards cessation or interruption of new areas of development;

- activitate;
- fluctuația sporită în rândul angajaților cu nivel înalt de calificare și performanță ca rezultat al schimbării politicii de recompensare a personalului;
- reducerea statelor și a cheltuielilor de personal. În cazul dat, se impune atragerea temporară a angajaților care dețin anumite meserii sau specializări în vederea îndeplinirii volumului de muncă necesar.

În al patrulea rând, organizațiile multinaționale, dorind să înceapă activitatea cât mai curând într-o țară străină, recurg la leasingul de personal pentru atragerea tuturor categoriilor de angajați necesari acesteia.

Datorită utilizării tot mai frecvente a acestei metode de recrutare din partea organizațiilor, durata de angajare prin leasing variază de la câteva zile până la 2-3 ani și mai mult. Astfel, în funcție de durata de angajare prin metoda de leasing deosebit:

- **staff leasing.** Presupune că agenția de recrutare sau organizația de leasing încheie un contract individual de muncă cu angajatul respectiv, după care acesta este direcționat spre o organizație oarecare unde urmează să-și desfășoare activitatea profesională, durata de timp variind de la trei luni la 2-3 ani și mai mult;
- **leasing temporar.** Este aplicată, de obicei, pentru realizarea unor lucrări sau proiecte pe termen scurt, de la câteva zile până la 2-3 luni. Aceasta vizează anumite categorii de persoane preocupate de: organizarea diferitor expoziții sau conferințe, realizarea cercetărilor de marketing etc.

În funcție de mecanismul juridic de recrutare prin metoda de leasing, relevăm:

- **outstaffing-ul de personal.** Presupune transferul unui număr sau a unei categorii de angajați din cadrul organizației spre organizația de leasing. Concomitent, are loc excluderea angajaților respectivi din statele de plată ale organizației, prin disponibilizarea acestora, în vederea reangajării în organizația de leasing. Aceasta din urmă, la rândul său, încheie contracte individuale de muncă cu noii angajați devenind angajator oficial al acestora. Astfel, angajații respectivi stabilesc noi raporturi legale de muncă cu organizația de leasing, dar continuând să activeze pentru organizația anterioară, îndeplinindu-și sarcinile și responsabilitățile de muncă prevăzute pentru posturile ocupate;
- **outsourcing-ul de personal.** Reprezintă o formă de împrumut a muncii pentru o anumită perioadă în care organizația transferă angajații săi spre o altă organizație în vederea realizării anumitor activități, reglementate printr-un contract încheiat între cele două părți. Inițial, outsourcing-ul de personal era aplicat pentru

- increased fluctuation among employees with high qualifications and performance as a result of policy changes in staff remuneration;
- reducing number of employees and staff costs. In this case, it is necessary to attract temporary employees who have certain professions or specializations to perform the necessary workload.

Fourthly, multinational organizations, wishing to start their activity as soon as possible in a foreign country, use personal leasing to attract all categories of employees.

Due to the fact that this method of recruitment becomes increasingly used by organizations, the duration of the leasing employment varies from a few days to 2-3 years and more. Thus, depending on the duration of the leasing employment we distinguish:

- **staff leasing.** The recruitment agency or the leasing organization enters into an employment contract of with the employee, after which he is directed to a certain organization where he will carry out his work, the duration of time ranging from three months up to 2-3 years and more;
- **temporary leasing.** It is usually applied in order to perform short-term work or projects, from a few days up to 2-3 months. This concerns certain categories of persons concerned with: organizing various exhibitions and conferences, development of marketing research, etc.

Depending on the legal mechanism of the leasing recruitment method, we distinguish:

- **outstaffing.** Involves transfer of a number or type of employees of an organization towards the leasing organization. Simultaneously, these employees are excluded from the payroll of the organization, they are released and become available to be hired by the leasing organization. The latter, in turn, concludes individual employment contracts with the new employees making them official employers. Thus, the newly hired employees set up new legal labour relations with the leasing organization, but continue to work for the previous organization, fulfilling their job duties and responsibilities provided by their jobs;
- **outsourcing.** It is a form of labour borrowing for a certain period of time, when the organization transfers its own employees to another organization in order to perform certain activities regulated by a contract between the two parties. Initially, outsourcing

îndeplinirea unor lucrări de proiectare, construcție sau reparație. Ulterior, această formă s-a extins asupra unui spectru mult mai larg de activități, prin care organizațiile pot împrumuta angajați de diferite meserii și specializări de la alte organizații.

Recrutarea personalului prin metoda de leasing este destul de dificil de aplicat, deoarece presupune stabilirea unor raporturi juridice între diferite categorii de organizații. În figura 1 este prezentat procesul de recrutare a personalului prin metoda de leasing [6; 45].

implied the performance of certain activities like design, construction or repair. Subsequently, this form has extended to a wider range of activities; so that organizations outsource employees of various trades and specialties from other organizations.

Leasing recruitment is quite difficult to apply because it involves setting up some legal relations between different organizations. Figure 1 shows the process of personnel recruiting by means of leasing [6; 45].

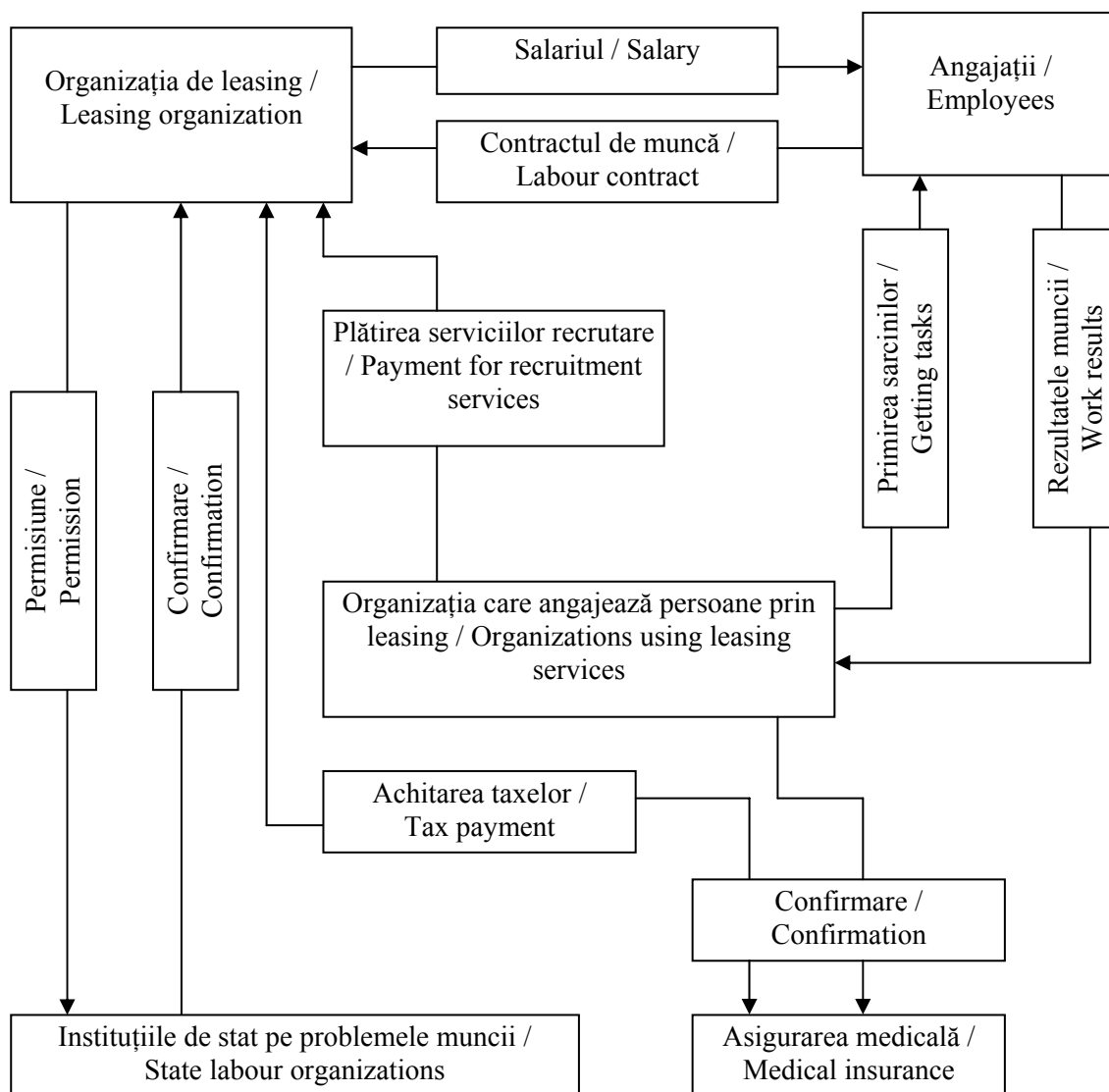

Figura 1. Procesul de recrutare a personalului prin metoda de leasing / Figure 1 Process of leasing recruitment

Recrutarea prin metoda de leasing se realizează după un mecanism destul de complex care trebuie respectat cu strictețe. În faza inițială, organizațiile de leasing recrutează candidați în funcție de cerințele organizației beneficiar. Unele organizații de leasing atrag persoane pentru a le

Leasing recruitment is conducted according to a quite complex mechanism which must be strictly followed. At the initial stage, leasing organizations recruit candidates according to the needs of the beneficiary organization. Some leasing organizations

include în statele de personal al acestora în funcție de nevoile pieței muncii, fără a avea vreo solicitare din partea vreunei organizații. Având în vedere faptul că angajații recrutați prin leasing ar putea avea acces la informații confidențiale în organizațiile de leasing, după care urmează a fi închiriați de alte organizații beneficiare, aceștia sunt selectați și verificați cu atenție, pentru a se evita scurgerile de informații.

Ulterior, persoanele selectate sunt incluse în statele de plată ale organizației de leasing, fiind considerate angajate cu drepturi depline. În această fază, noii angajați semnează un contract de muncă cu organizația de leasing, în care le sunt stipulate drepturile și obligațiile. De asemenea, noii angajați iau cunoștință de conținutul codului de etică al angajatului închiriat.

În faza finală, persoanele recrutate de organizația de leasing sunt puse la dispoziția organizației beneficiare în vederea îndeplinirii sarcinilor de muncă stabilite în prealabil și în termenele prestabilite. În acest fel, organizația beneficiară care închiriaza angajații temporari nu are nici o legătură juridică cu aceștia, responsabilitatea pentru munca prestată revenind organizației de leasing.

De regulă, între organizația de leasing și organizația beneficiară este încheiat un contract în care sunt stipulate obligațiile părților implicate. Potrivit contractului încheiat, atât organizația de leasing, cât și cea beneficiară își asumă anumite **obligații** [10].

Obligațiile organizației de leasing se referă la faptul că aceasta trebuie să informeze organizația beneficiară despre:

- evoluția procesului de angajare;
- conținutul contractelor de muncă cu angajații temporari;
- expirarea misiunii angajatului temporar cu minimum 24 de ore în prealabil;
- prevederile și reglementările legale presupuse de eventualele modificări ale contractului de leasing.

În afară de aceasta, organizația de leasing are anumite obligații față de angajat, și anume:

- solicitarea de la viitorul angajat a tuturor actelor și documentelor necesare angajării, precum și administrarea lor pe durata angajării, conform prevederilor legale;
- achitarea salariului stabilit conform contractului de muncă;
- asigurarea derulării și încetării contractului de muncă în condițiile prevăzute de legislație.

Obligațiile organizației beneficiare sunt atât față de angajați, cât și față de organizația de leasing. Obligațiile acesteia față de angajați constă în faptul că trebuie să asigure condiții de muncă conform prevederilor legale. Față de organizația de leasing, aceasta este datoare:

- să-i furnizeze, în timp util, informațiile necesare în vederea realizării, derulării și finalizării contractului de leasing;
- să o informeze despre eventualele modificări în

attract people and hire them in accordance with the labour market needs, without having any request from an organization. Taking into account that the recruited, through leasing, employees may have access to confidential information of the leasing organizations, they are very carefully selected and checked in order to prevent information leaks.

Next, the selected persons are included in the payroll of the leasing organization and are considered as a full-time employee. In this phase, the new employees sign an employment contract with the leasing organization, which stipulates their rights and obligations. The new employees also get to know the outsourced employee's code of ethics.

In the final stage, the leasing organization makes the recruited persons available to the beneficiary organization to perform the job coordinated in advance under the discussed terms. Thus, the beneficiary organization who hires temporary employees has no legal bounding with them; the responsibility for the performed work is given to the leasing organization.

A contract is usually signed between the leasing and the beneficiary organization, stipulating the obligations of the involved parties. According to the contract, both, the leasing and the beneficiary organization assume certain **liabilities** [10].

Leasing organization's liabilities relate to the fact that it must inform the beneficiary organization on:

- employment progress;
- content of employment contracts with temporary workers;
- temporary employee's mission expiration at least 24 hours in advance;
- legal provisions and regulations presumed by eventual changes to the leasing contract.

In addition, the leasing organization has certain liabilities towards the employee, namely:

- request from the future employee all the required papers and documents needed for employment, as well as their use during employment according to law;
- pay wages according to the employment contract;
- ensure progress and termination of employment contract as provided by law.

The beneficiary organization has liabilities towards both, the employees and the leasing organization. Its liabilities towards employees are to ensure working conditions according to the law. Its liabilities towards the leasing organization are as follows:

- provide in due time the information necessary to the achievement, progress and completion of the leasing contract;
- inform about any changes of leasing terms;

- condițiile de leasing;
- să o informeze despre aspectele legate de misiunea angajatului temporar, ce pot influența contractul de leasing, și anume: intenția de modificare a duratei misiunii, intenția de modificare a condițiilor de angajare, intenția de încetare a contractului etc.

Conform contractului încheiat, organizația beneficiară transferă către organizația de leasing suma de bani care cuprinde:

- fondul de salarii al angajaților închiriați sau împrumutați;
- mărimea impozitelor și a taxelor aferente;
- onorariul pentru serviciile oferite.

Organizațiile care utilizează leasingul de personal pentru atragerea persoanelor necesare obțin anumite beneficii:

- reducerea costurilor fixe aferente angajaților;
- acoperirea rapidă a oricărui post vacant din cadrul organizației și menținerea unui flux operațional optim fără pierderi și fără suprasolicitarea propriilor angajați;
- extinderea rapidă a afacerii în noi zone geografice din țară sau din străinătate;
- posibilitatea selectării din rândul personalului obținut prin leasing a unor angajați permanenți care și-au demonstrat valoarea, iar perioada de împrumut fiind considerată ca una de probă, de învățare și adaptare;
- reducerea sarcinilor și responsabilităților în materie de angajare din partea subdiviziunii de resurse umane din cadrul organizației. Aceasta permite subdiviziunii respective redirectionarea eforturilor spre administrarea și elaborarea de noi proiecte legate de motivarea angajaților și crearea unui mediu competițional în cadrul organizației.

Cu toate avantajele și beneficiile obținute în urma aplicării leasingului de personal, organizațiile nu trebuie să omită eventualele riscuri sau probleme potențiale ce ar putea avea efecte negative asupra activității acestora. În primul rând, în cazul recrutării prin leasing pe o perioadă determinată, persoanele respective ar putea avea o anumită stare de anxietate față de incertitudinea unei munci temporare. În al doilea rând, angajații temporari ar putea să nu fie suficient de motivați în vederea realizării sarcinilor de muncă și a responsabilităților stabilite în prealabil. În al treilea rând, cultura organizației și obiectivele acesteia sunt mai dificil de transmise unei persoane care nu se identifică cu grupul permanent, fapt ce necesită un efort suplimentar pentru explicarea importanței lor în cadrul organizației pentru care vor activa în perioada prestabilită.

În cazul Republicii Moldova, utilizarea acestei metode este oportună, inițial, pentru organizațiile agricole sau din industria agroalimentară, a căror activitate are caracter sezonier. Astfel, organizațiile respective ar putea solicita serviciile organizațiilor de leasing pentru a-și acoperi necesitățile de personal în anumite perioade sau pot presta

- inform about issues related to temporary employee's mission, which can influence the leasing contract, i.e., intention to change the duration of the mission, to change the employment conditions, to terminate the contract, etc.

According to the signed contract, the beneficiary organization transfers an amount of money to the leasing organization that includes:

- payroll for the leased or outsourced employees;
- amount of taxes and duties;
- fees for provided services.

Organisations using personnel leasing for attracting the necessary people get certain benefits:

- reduced fixed-run costs connected to employees;
- fast coverage of any vacancy in the organization and maintenance of an optimal operational flow without losses and without overloading the employees;
- rapid business expansion into new geographic areas of the country or abroad;
- possibility to select permanent employees among the outsourced staff obtained who have proved their, and the outsourcing period being considered as a trial one, of learning and adaptation;
- reduction of duties and responsibilities regarding employment of the human resources department of the organization. This allows the department to concentrate its efforts to manage and develop new projects related to motivating employees and creating a competitive environment within the organization.

Despite the advantages and benefits of the personnel leasing, organizations must not ignore the eventual risks or problems that could negatively affect their business. Firstly, in case of leasing recruiting for a fixed period, employees may feel anxious towards the uncertainty of a temporary work. Secondly, temporary employees may not be sufficiently motivated to achieve the work tasks and responsibilities set out in advance. Thirdly, the organization's culture and objectives are more difficult to share with a person who does not identify with the company's permanent staff, requiring extra efforts in explaining their importance within the organization they will temporarily work.

In the case of the Republic of Moldova, the use of this method is appropriate, initially for agricultural and food industry organizations whose work is seasonal. Thus, these organizations may require leasing services from organizations to cover staffing needs at certain times or provide outstaffing

servicii de arendă a propriilor angajați către alte organizații în acele perioade ale anului când activitatea lor este redusă.

Așadar, leasingul de personal conduce la diversificarea metodelor de recrutare de pe piața muncii. Faptul că organizațiile apelează tot mai des la leasingul de personal ne demonstrează eficacitatea și efectele pozitive ale acestuia asupra activității oricărei organizații. Pe de altă parte, leasingul de personal reprezintă o oportunitate de angajare pentru cei aflați în căutarea unui loc de muncă. Or, contractul de leasing ar trebui perceput și ca o șansă, un început pentru cei care nu reușesc să-și găsească unui loc de muncă permanent.

services to other organizations during the reduced activities year round.

Therefore, personnel leasing leads to recruitment methods diversification on the labour market. The fact that more and more organizations use personnel leasing demonstrates efficacy and its positive effects on the activity of any organization. On the other hand, personnel leasing is an employment opportunity for those who are looking for a job. However, the leasing contract should be seen as an opportunity, a start for those who failed to find a permanent job.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. ARMSTRONG, M., *Managementul resurselor umane*. București: Editura CODECS, 2003, 872 p.
2. BÎRCĂ, A., *Managementul resurselor umane*. Chișinău: Editura ASEM, 2005, 524 p.
3. CHIȘU, V. A., *Manualul specialistului de resurse umane*. București: Casa de editură IRECSON, 2001, 474 p.
4. COLE, G. A., *Managementul personalului, ediția a 4-a*. București: Editura CODECS, 2000, 555 p.
5. MANOLESCU, A., *Managementul resurselor umane, ediția a treia*. București: Editura Economică, 2003, 589 p.
6. BELEAȚCHI, N. P. și alții, *Upravlenie personalom*. Minsk: Editura INTERPRESSERVIS-ECOPERSPECTIVA, 2003. 352 p.
7. UTKIN, Ă., SATABAEV, K., SATABAEV, A R., *Innovații v upravlennii celoveceschimi resursami predpriyatia*. Moskva: Editura TEIS, 2002. 304 p.

CLUSTERUL INOVATIV- EDUCAȚIONAL CA O VARIETATE A REȚELELOR DE DEZVOLTARE INOVATIVĂ REGIONALĂ

Ala LEVITSCAIA,

doctor în economie, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat din Comrat

Unul din factorii dezvoltării inovative regionale contemporane constă în posibilitatea fuzionării organizațiilor comerciale și necomerciale, precum și a structurilor de stat în rețele regionale de dezvoltare economico-inovativă. În prezentul articol, autorul a încercat să elaboreze mecanisme de orientare economică a gestiunii dezvoltării inovative a regiunii prin crearea clusterului inovativ-educational. Au fost cercetate premisele teoretice ale apariției clusterului și criteriile acestei forme de colaborare, a fost creat un model de cooperare a partenerilor de cluster.

Cuvinte-cheie: Cluster, economie regională, cluster inovativ-educational, rețea de dezvoltare economico-inovativă.

Abordarea problemei. Accelerarea ritmului dezvoltării inovative impune crearea și perfecționarea noilor structuri de colaborare a agenților economici la nivel regional. Drept exemplu al unei astfel de colaborări poate servi crearea Clusterului inovativ-educational pe baza instituțiilor de învățământ superior regionale și organizațiilor-subiecte ale infrastructurii inovaționale. Acest tip de structuri, prin intermediul unei strânse colaborări între cercetători, profesori, parteneri comerciali, reprezentanți ai organelor puterii de stat, soluționează problemele dezvoltării inovative a regiunii: stimulează elaborarea ideilor originale, contribuie la organizarea incubației întreprinderilor noi și la perfecționarea procesului educativ.

Eficiența economiei este determinată de gradul de dezvoltare a proceselor de inovare, pentru care tot atât de importante sunt componentele privind obținerea unor noi cunoștințe temeinice și transferarea acestora în sectoarele economice și în sfera socială. Actualmente, știința, învățământul și businessul se dezvoltă pe traiectorii adesea absolut diferite. Majoritatea întreprinderilor din Republica Moldova nu colaborează cu instituțiile de învățământ profesional. O ieșire din această situație dificilă ar fi colaborarea dintre companii în sfera dezvoltării inovațiilor, ce s-ar manifesta prin implementarea celei mai avansate experiențe de către companiile retrograde. Însă, judecând după rezultatele ultimelor cercetări, numărul întreprinderilor mici și mijlocii, care ar încheia contracte de colaborare în domeniul activității inovative cu alte întreprinderi sau instituții, este încă foarte mic.

Doar circa 14 la sută din întreprinderile din țară au încheiat acorduri de colaborare în sfera inovațiilor. Vreo 56 la sută dintre acestea funcționează în capitală – municipiul Chișinău [1]. Cultura inovativă este subdezvoltată și, de regulă,

INNOVATION AND EDUCATION CLUSTER AS A VARIETY OF REGIONAL NETWORKS OF INNOVATION DEVELOPMENT

Alla LEVITSKAYA,

PhD, Associate professor,
Comrat State University

One factor of modern regional innovation development is the possibility of commercial, non-profit organizations, and government agencies to merge into regional network of economic and innovative development. The article attempts to show the development of the organizational and economic mechanisms of innovation development in the region through the creation of Innovation and Education Cluster. Were Investigated the theoretical premises of origin and signs of this form of cooperation, a model of interaction between cluster's participants.

Key words: cluster, regional economy, Innovation and Education Cluster, network of economic and innovative development.

Approach to the problem. Accelerating the pace of innovation development requires the creation and development of new structures of cooperation between economic entities at the regional level. One example of such cooperation is the creation of Innovation and Education Cluster at the regional universities and organizations, “actors” of the innovation infrastructure. This type of structures, through close cooperation between researchers, educators, business partners and representatives of public authorities, solve the problems of innovation development of the region, stimulate the development of new ideas, help to incubation new businesses and improve the educational process.

Effectiveness of the economy is determined by the level of development of the innovative processes that in equal important components are getting new knowledge and its transfer to the productive sectors of economy and social sphere. At present, science, education, business are developing along with different trajectories and often are not related to each other. Most businesses of the Republic of Moldova (RM) don't cooperate with the agencies of professional education. A way out from the current situation is the cooperation between the companies in the field of innovation, expressed in transferring more progressive experience in practice laggards companies. However, based on data from latest research, the number of small and medium-sized enterprises

întreprinderile de la noi nu știu care trebuie să fie nivelul calitativ și gradul inovativ al producției lor spre care să tindă, ca să poată ocupa un loc de lider pe piața autohtonă și pe cea mondială. Conducătorii întreprinderilor Republicii Moldova nu sunt dispuși să-și asume răspunderea pentru nivelul scăzut al managementului, dezinteresul față de inovații, calificarea redusă a personalului, preferând să dea vina pe factorii externi – susținerea slabă, finanțarea insuficientă din partea statului ș.a.m.d. [2]. Toate aceste insuficiențe conduc la crearea unui climat nefavorabil sporirii competitivității întreprinderilor noastre atât pe piața mondială, cât și pe piețele națională și regională. Prin urmare, e nevoie de elaborarea unor mecanisme manageriale pentru gestionarea dezvoltării inovative, capabile să asigure un grad mai înalt de colaborare între sferele învățământului, științei, businessului și organelor puterii de stat.

Principiile teoretice ale constituirii și dezvoltării clusterelor. În scopul îmbunătățirii calității vieții din unele zone ale țării, organizațiile comerciale, necomerciale, precum și unele structuri de stat se pot asocia în „rețele regionale de dezvoltare economică” [3] (*regional networks of economic development – RENEDs*). Structurile menționate vor funcționa ca asociații *non-profit*, al căror scop va fi dezvoltarea regională, ce se va manifesta prin elaborarea unor planuri strategice comune. În aceasta va consta principala lor deosebire față de clusterelor industriale, al căror obiectiv este sporirea randamentului ramurilor de producție. Crearea unor astfel de rețele e un act de reacționare la dezechilibrul ce ia proporții astăzi în regiune, ca urmare a înrăutățirii situației economice, a intensificării migrației populației.

În opinia economistului C. Martinez, lipsa de până acum a unei structuri formale în cadrul acestui tip de asociații este o mare lacună, ce poate influența durata existenței sus-menționatele rețele. Crearea unei rețele RENED în Salamanca (provincie a Spaniei), în anul 1993, a făcut posibilă asocierea a zece organizații din sectorul public și cel privat cu alte organizații necomerciale (figura 1).

Înființarea acestor rețele a oferit condiții pentru elaborarea deciziilor privind stimularea businessului, a inițiativelor inovative pentru soluționarea problemelor regiunii prin unirea concomitentă a resurselor tuturor membrilor asociații. În opinia noastră, perfecționarea mecanismelor unei astfel de colaborări este oportună și rațională, dacă are loc după principiile de formare a clusterelor. În engleză, *cluster* înseamnă ciorchine, buchet sau grup, acumulare (de obiecte), aglomerație (de oameni). Cluster, de asemenea, în limbajul matematic, înseamnă situarea într-o relativă apropiere fizică a unor obiecte legate logic între ele în limitele unui anumit domeniu.

Această definiție e absolut adecvată esenței economice a noțiunii de cluster. Înființarea clusterelor, atât a celor industriale, cât și a celor inovative-educative, în Republica Moldova, se află deocamdată în stadiul inițial. Încă nu au fost elaborate clar mecanismele de formare a clusterelor inovative-educative: determinarea elementelor acestora, concepția de dezvoltare, instrumentele de gestionare și de evaluare a rentabilității lor.

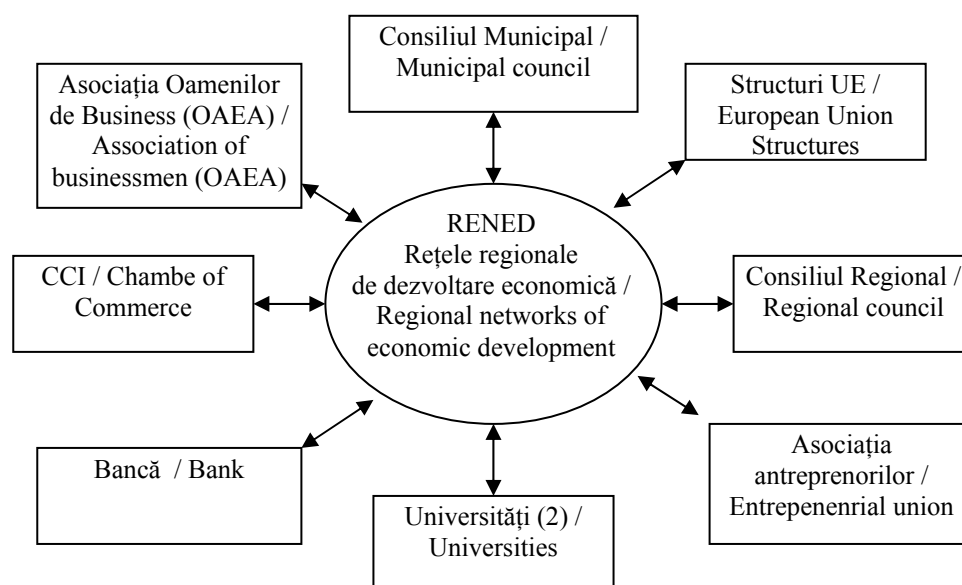
which have signed any agreement on cooperation in innovation activities with other enterprises or institutions is very small.

Only 14% of the enterprises of the Republic signed an agreement of cooperation in the field of innovation. From them about 56% – companies operating in Chisinau [1]. Innovative culture is poorly developed and, as a rule, our businesses don't know what level of quality and originality their products need to aspire in order to become a leader in the domestic and international market. Moldovan companies are not inclined to blame themselves for the low level of management, for being passive to the innovations, low-skilled staff and prefer to blame on external factors – poor state support, lack of funding, etc. [2]. All these create an unfavorable climate for enterprise competitiveness on the world, and at the national and regional level. Therefore, it is necessary to develop organizational and administrative mechanisms of innovation development, capable of providing a higher degree of interaction between education, science, business and government.

Theoretical bases of cluster creation and development. In order to improve the life quality in a separate region, commercial, non-profit organizations and government agencies can merge into regional networks of economic development – RENEDs. These structures function as a non-profit association whose purpose is the regional development expressed by joint development of strategic plans. This is the main difference from the industrial clusters, which aim the growth of production efficiency. The development of such networks is a reaction to the emerging regional imbalance, deteriorating economic conditions, the growth of population migration.

In the opinion of Martinez K. initial lack of formal structure in such associations is a shortcoming that may affect the duration of the alliance. Creation of RENED in Salamanca (province of Spain) in 1993 allowed to unite ten organizations in the public and private sector with non-profit organizations (figure 1).

Creation of such networks makes it possible to generate decisions that stimulate business growth, develop innovative initiatives, solve problems of the region, while combining the resources all members. In our view, the development of mechanisms for such a cooperation is appropriate through the formation of clusters. The notion of "cluster" in English means a bunch, bouquet or a group (objects or people). Cluster, as a mathematical term refers to physically close location of logically related objects within the same area.

Figura 1. Rețeaua regională de dezvoltare economică (RENED) din Salamanca [4] / Figure 1. Regional Network for Economic Development (RENED) in Salamanca [4]

Abordarea pe principii de cluster se utilizează tot mai des în procesul de analiză a fenomenelor economice. În bibliografia economică, apar mai multe definiții și varietăți de cluster. Concentrarea teritorial-ramurală, ce stă la baza asocierilor în formațiuni de cluster, reprezintă o categorie calitativă aparte, ce ne permite să caracterizăm transformările produse la mezonivel. Aceste caracteristici și calcule teoretice sunt folosite de multe țări la elaborarea strategiilor de dezvoltare economică spațială. În perioada 1950-1970, în calitate de poli ai creșterii economice, au apărut complexe industriale, în 1970-1985 – complexe de producție teritoriale (CPT), în 1985-1995 – cluster tehnologice industriale, iar începând de la finele anului 1990 – cluster tehnologice inovative (CTI), care contribuie activ la dezvoltarea obiectelor de infrastructură inovativă.

Economistul D. Maillat, de exemplu, privește la complexul de producție teritorial ca la „un centru capabil să administreze procesul sinergetic, fiind înzestrat cu un sistem complex de interrelații economice și tehnologice, cu o cultură tehnică colectivă și reprezentând o unitate armonioasă pe teritoriul dat” [4]. Unul din principalele elemente ale complexului teritorial, în opinia economistului S. Rosenfeld, îl constituie „grupul de business – o concentrare geografic limitată de genuri interdependente de activitate comercială, ce funcționează pe baza infrastructurii și resurselor comune și care opune rezistență intervențiilor (amenințărilor) externe” [6].

O abordare mai largă a organizării spațiului economic regional este prezentată în lucrarea științifică a lui M. Porter – „Teoria clusterelor industriale”. Conform opiniei acestui autor, noțiunea de cluster reprezintă o categorie geografic concentrată de companii, firme din ramurile conexe ale industriei, care concurează, dar și

Cluster approach is increasingly used in analyzing economic phenomena. In the economic literature there are more definitions and types of clusters. Territorial and industry concentration, that underlies of association in cluster formations is a quality category, which allows to describe transformations taking place at the mesolevel. These theoretical considerations are used by many countries in developing strategies of the spatial economic development. During the 1950-1970, as economic growth poles acted industrial centers, in 1970 to 1985 – territorial-industrial complexes (TIC), in 1985-1995 – Industrial and technological clusters, since the end of 1990 – Innovation and Technological clusters (ITC), which are actively developing innovative infrastructure facilities.

Territorial production complex, is seen by D. Maillat as "a complex, capable of conducting a synergistic process that has a complicated system of economic and technological relationships, general technoculture and represents a unit in a given territory" [4]. As one of the main components of the territorial complex S. Rosenfeld emphasizes the "business group", – a geographically bounded concentration of interrelated businesses, functioning on combined resources and infrastructure resist external influences (threats)" [6].

More profound approach to the organization of regional economic space is given in the research work of Michael Porter – „The theory of industrial clusters”. According to Porter, this concept represents geographically concentrated companies, firms in related branches of industry compete and cooperate with each other, creating a single interaction process. Porter’s

colaborează între ele, alcătuiind un proces unic de cooperare reciprocă. La ideea de cluster economic M. Porter a ajuns analizând competitivitatea pe piața mondială a unor ramuri ale economiei din diferite țări [7]. Una dintre ideile fundamentale ale sale constă în afirmarea faptului că grupurile de întreprinderi interdependente, care sunt geografic concentrate și concurează între ele, pot reprezenta o forță competitivă destul de puternică în cadrul economiei globale.

Cercetătorul S. Rozenfeld a definit clusterul drept „grup de companii concentrate teritorial, cu aceleași orientări valorice și tehnoculturale, care activează nemijlocit sau indirect pe o piață regională unitară, în condiții de colaborare și concurență” [8]. În opinia lui M. Enright, clusterul reprezintă un grup de organizații comerciale și necomerciale dintr-o sferă interconexată a unor genuri de activitate productive și neproductive și de prestare a serviciilor, care sunt concentrate în jurul producției de bază și pentru care calitatea de membru al grupului dat constituie un element important al competitivității lor individuale” [9].

Clusterelor în economia națională. Conform legislației naționale, clusterul științifico-tehnologic reprezintă o grupare de persoane juridice și fizice, constituită în baza unui contract de asociere, încheiat între organizații acreditate din domeniul științei și inovațiilor și/sau instituții universitare acreditate și alte organizații necomerciale, pe de o parte, și agenți economici, organe ale administrației publice locale, asociații de patronat sau societăți profesionale, persoane fizice, instituții financiare, organizații internaționale, investitori autohtoni sau străini, pe de altă parte, care au scopul să activeze în domeniile cercetării, învățământului și transferului tehnologic al rezultatelor științifice și inovațiilor și valorificării acestora prin intermediul activității economice [10].

În articolul 15 al Legii [10], există descrierea atribuțiilor clusterului științifico-tehnologic:

„a) elaborează programe privind funcționarea și dezvoltarea parcului științifico-tehnologic și a incubatorului de inovare atât în direcțiile strategice ale sferei științei și inovării, cât și în alte direcții ale acestei sfere;

b) facilitează atragerea de noi rezidenți, inclusiv la propunerea Agenției și a administratorului parcului științifico-tehnologic sau a administratorului incubatorului de inovare”.

Totuși, după părerea noastră, nicio formulare concretă a *clusterului științifico-tehnologic*, ținând seama de existența actuală a diferitor tipuri de structuri inovative (în chip de colaborare a organelor puterii locale, organelor de autoadministrare locală, întreprinderilor și organizațiilor, indiferent de formele de proprietate), nu este adecvată. Trebuie lărgită interpretarea conceptului de *structură inovativă* în legea sus-menționată, dându-i un sens mai general. De exemplu, în Legislația Ucrainei, structura inovativă este definită drept persoană juridică (de tipul A) și „grup de persoane juridice, care acționează în baza unui contract de activitate colectivă, fără crearea unei singure persoane juridice și fără a uni contribuțiile (investițiile) membrilor săi” (de tipul B) [11].

concept of economic clusters came from the competitiveness analysis of individual economic sectors of any country in the world market[7]. One of the his main ideas states that concentrated geographically and mutually competing inter-related group can be quite a strong competitive force in the global economy.

Another researcher, S. Rosenfeld, identified a cluster as “a group of geographically concentrated companies with common values and techno – cultural reference, directly or indirectly contribute to the single regional market in terms of cooperation and competition” [8]. According to M. Enright, the cluster – is “a group of commercial and non-profit organizations with interrelated field of manufacturing and non-manufacturing activities and services, concentrating on the key production for which group membership with an important part of an individual's competitiveness” [9].

Clusters in the national economy. From the point of view of national law, science and technology cluster – grouping of businesses and individuals, established on the basis of a merger agreement concluded between accredited organizations, in the field of science and innovation, and accredited higher education institutions, other non-profit organizations, on the one hand, and economic agents, local public authorities, professional associations, individuals, financial institutions, international organizations, domestic or foreign investors, on the other hand, aiming to implement activities in the scientific research, education and technology transfer of scientific results and innovations, their development through economic activity [10].

Article 15 of Law [10] gives a description of the functions of scientific and technological Cluster:

„a) elaborate programs of functioning and development of the Scientific Technological Park and incubator of innovation in strategic directions and other areas of science and innovation;

b) attract new residents, including proposal of the Agency administrator and science and Technology Park or administrative innovation incubator”.

However, in our view, the specific formulation of *Scientific and Technology Cluster* in the modern world of various forms of innovative structures (in the form of co-operation of local authorities, local governments, businesses and organizations, regardless of ownership) is not correct. It is necessary to expand interpretation of the concept of *innovative structure* in this law, to make it more general. For example, in the Ukrainian legislation defines innovation as the structure of the legal entity (type A), and a "group of legal entities, which operates on the basis of the contract on cooperation without creation of legal entity and without combining the contributions of its

În prezent, în sfera inovațiilor, funcționează Clusterul științifico-educational „Liceu – Universitate – Doctorantură – Postdoctorantură” în cadrul Academiei de Științe a Moldovei, care reprezintă cea mai reușită formă de pregătire a cadrelor științifice de înaltă calificare. Și-a început activitatea Clusterul inovațional-educational „InnoCluster” în UTA Găgăuzia, cu centrul la Universitatea de Stat din Comrat. Savanții moldoveni, experți în domeniul inovațiilor, relevă câteva ramuri prioritare pentru antreprenoriatul inovativ: nanotehnologie, neomateriale, biotehnologie, medicină, tehnologii informaționale, producția alimentelor ecologice, agricultură ș.a. [12].

Cele mai mari perspective în Republica Moldova le are sectorul tehnologiei informaționale (TI). Pe teritoriul țării activează zeci de companii de *outsourcing* (externalizare), care sunt integrate în sistemele internaționale pentru elaborarea și difuzarea producției de programare. Produsele companiilor TI private din R. Moldova sunt folosite în activitatea organelor publice din multe țări, inclusiv a celor din SUA și Marea Britanie. În Republica Moldova, însă, aceste proiecte, practic, nu se implementează.

Astfel, antreprenoriatul inovativ, în țara noastră, se află în faza inițială și, actualmente, nu are încă un suport legal și financiar, nefiind susținut suficient de stat și având nevoie acută de specialiști calificați. Statul abia nu demult s-a implicat în soluționarea problemelor privind dezvoltarea businessului inovativ prin perfecționarea legislației și dezvoltarea infrastructurii de inovare, înființarea tehnoparcurilor, clusterelor inovative, business-incubatoarelor, centrelor științifice; atragerea capitalului privat în sfera inovativă.

Mecanismele organizării gestionării clusterelor inovative-educationale (CIE). Noțiunea de cluster economic nu este folosită doar la nivelul economiei naționale, ci și la nivelul celei regionale, precum și la nivelul anumitor formațiuni municipale [13]. În multe țări, se acordă, de asemenea, o deosebită atenție Clusterelor inovative-educationale regionale [14]. Clusterul inovativ regional poate fi definit ca un grup de organizații geografice concentrate de orientare inovatoare, care, prin colaborare reciprocă, se produc în rolul forțelor motrice ce determină vectorul dezvoltării inovative regionale.

O astfel de colaborare între agenții economici din sistemul dezvoltării social-economice teritoriale va stimula și consolida cultura inovativă în tot sistemul ecologic al regiunii. Vecinătatea geografică este necesară, însă nu-i singura condiție suficientă pentru dezvoltarea CIE și stimularea inovațiilor, precum și evoluarea clusterelor. Trebuie să fie organizat un proces eficient de comunicații, să fie pus la punct un mecanism pentru schimbul de informație inovatoare între diferiți parteneri și părțile cointeresate – membrii clusterului.

Algoritmul construirii modelului de planificare strategică a activității CIE este prezentat în figura 2.

members" (type B) [11].

At present, in the field of innovations regarding the functioning research and education cluster we nail “High School – University – Doctorate – Postdoctorate” at the Academy of Sciences of Moldova, which is the best way of training scientific personnel qualifications. The innovation Education Cluster "InnoCluster" started functioning in Comrat State University. Moldovan experts in the area of innovation following priority sectors for innovative entrepreneurship: nanotechnology and new materials, biotechnology, medicine, information technology, clean food, agriculture and others [12].

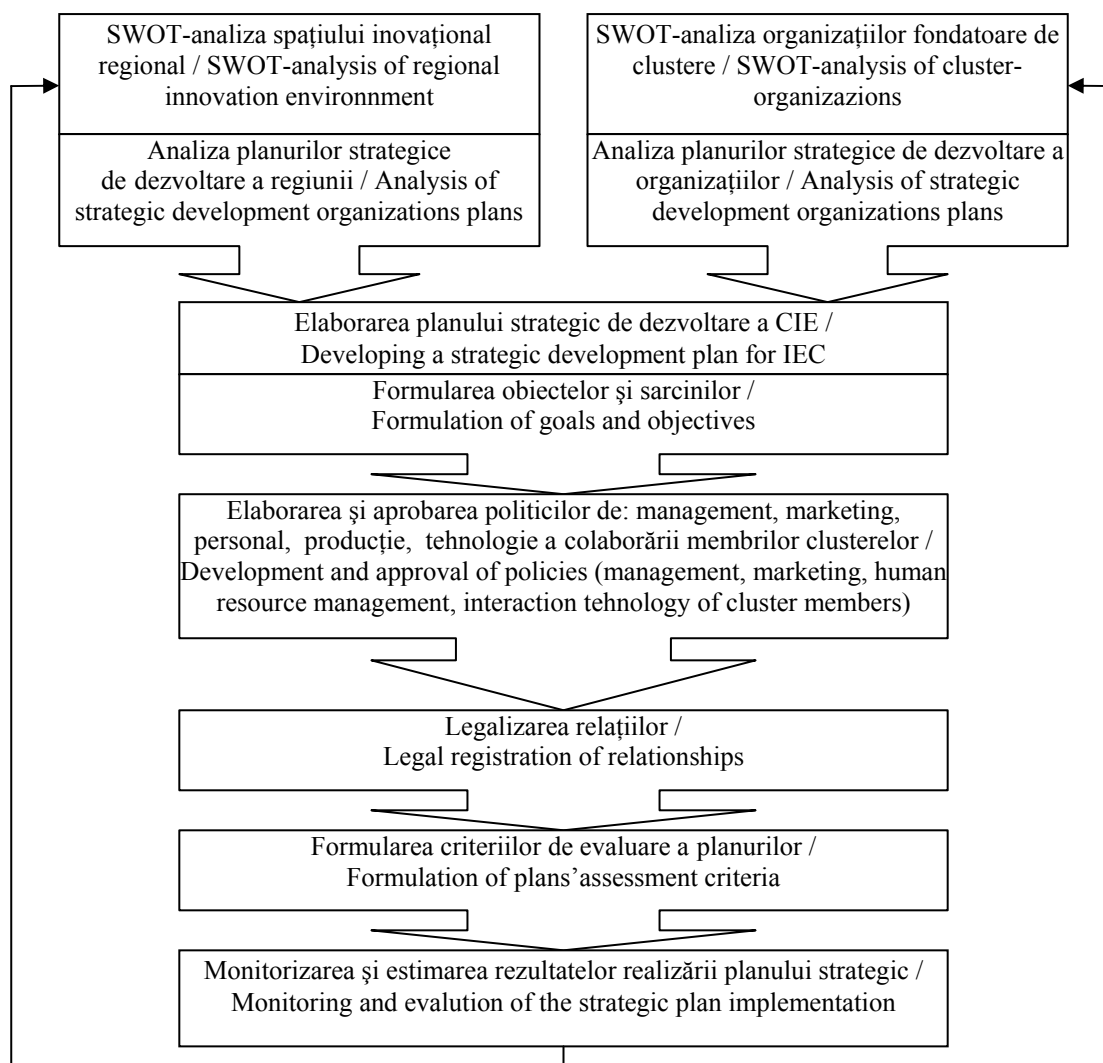
Most perspective sector in Moldova is IT. There are many foreign *outsourcing* companies that are integrated into the international system of development and distribution of software products. Products of Moldovan private IT companies are used in the work of public authorities in various countries around the world, including the U.S.A. A and the UK, but in Moldova such projects practically are not implemented.

Innovation entrepreneurship in the Republic of Moldova is just beginning to develop, and today we lack the legislative and financial framework and significant support from the government, thus, experiencing lack of qualified professionals. Government only started to address problems of innovative business by improving the legislation and the development of innovation infrastructure, formation in the country technological parks, clusters of innovation, business incubators, research centers, attracting in innovative sphere the private capital.

Organizational mechanisms for managing innovative-educational clusters (IEC). The concept of economic clusters is used not only at the level of the state's economy, it has found itself at the regional level and at the level of individual municipalities [13]. Also many pay much attention to regional Innovation and Education Cluster [14]. Regional innovation cluster can be defined as geographically concentrated innovation organizations which, through interaction determine the vector of regional innovation development.

This type of interaction between economic units within the social-economic system development of the territorial economy, will promote and strengthen a culture of innovation in the whole ecosystem of the region. Geographical proximity is a necessity, but isn't a sufficient condition for the development of IEC. There should be established an effective communication process, the mechanism of exchange information between different innovation “actors” and stakeholders of cluster.

The algorithm for constructing models of strategic planning IEC is shown in figure 2.

Figura 2. Algoritmul construirii modelului de planificare strategică a activității CIE /
Figure 2. Algorithm for constructing models of strategic planning IEC

Sursa: elaborat de autor / Source: developed by the author

În timpul elaborării planului strategic de dezvoltare națională, trebuie asigurată o legătură strânsă între acesta și planurile strategice de dezvoltare regională. Componenta educațională a clusterelor inovative permite utilizarea avantajelor colaborării cu scopul desimnării mai rapide și mai eficiente a noilor cunoștințe, ce stimulează inovațiile în vederea sporirii competitivității economiei regiunii. E foarte util să fie reglat mecanismul de schimb și de legătură inversă între diferiți parteneri-participanți și părțile cointeresate: organele puterii locale și regionale.

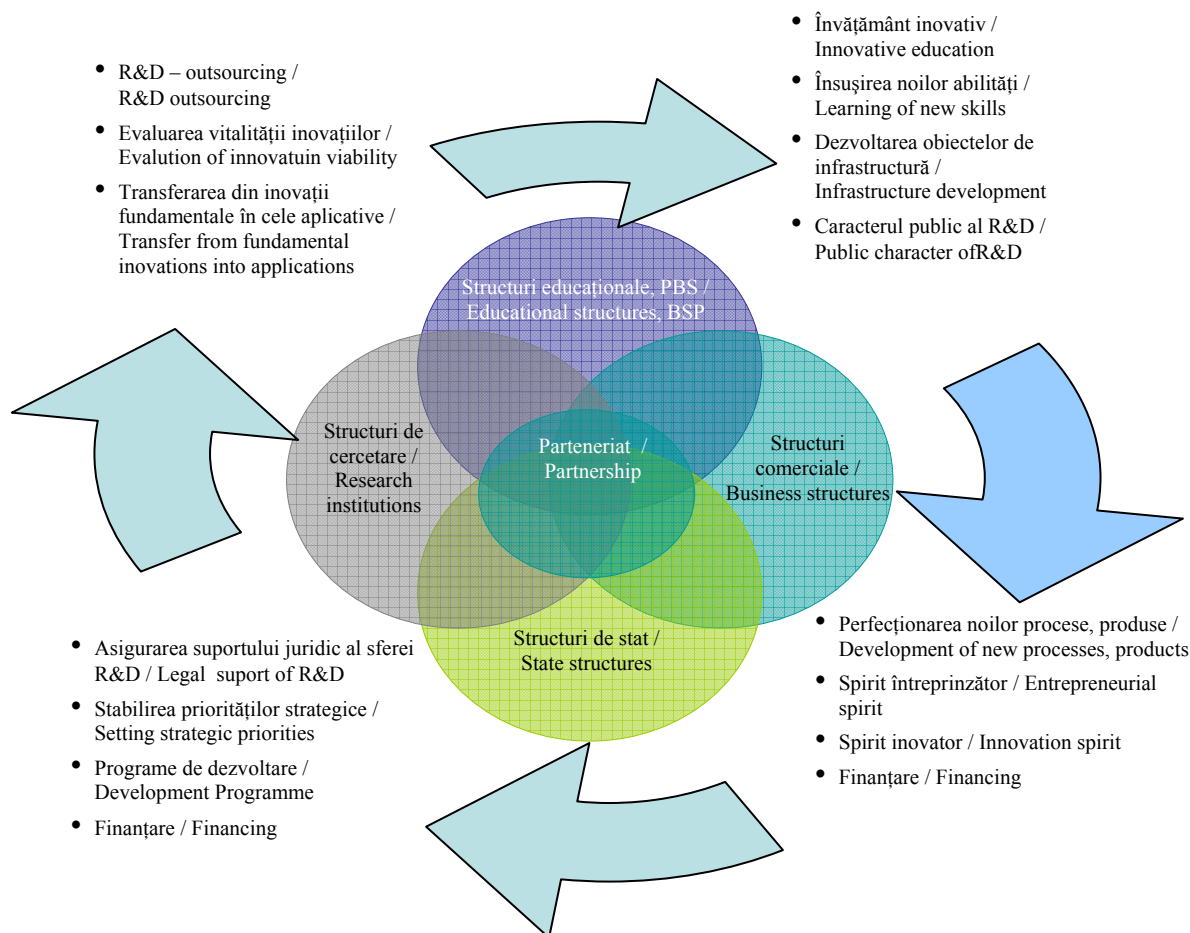
Adeseori, exemplul despre rolul Universității Stanford în procesul de apariție a Clusterului Valea de Siliciu (*Silicon Valley*) din SUA, care a început de la ideea profesorului Frederik Terman privind modul de organizare a practicii studenților la firma Hewlett-Packard [15]. Punctele forte ale acestui cluster, pe lângă mediul prielnic pentru inovatori, constă în

During the elaboration of a strategic development plan it is necessary to ensure its close relationship with the strategic plans for the region. The educational component of the innovation clusters makes available the advantages of interaction more quickly and effective dissemination of new knowledge, drives innovation system to increased competitiveness of the regional economy. The geographical proximity of firms is a necessary but not sufficient condition for the unique stimulation of innovation and cluster growth. It is very important to establish mechanism for the exchange and feedback between various actors and stakeholders: local and regional authorities.

Commonly cited is the example of Stanford University and its role in the emergence of the cluster – the Silicon Valley in the United States, which began with the idea of Professor F. Terman about students practical experience at the Hewlett-Packard company [15]. The strengths of the cluster, in addition to grace

accesibilitatea la resursele umane de înaltă calificare, prezența investitorilor *venture* (capabili de risc) și a serviciilor profesionale. Învățământul formal și neformal și schimbul de informații prin intermediul diverselor platforme de colaborare constituie una din părțile puternice cele mai importante [16].

ground for the innovators, are the availability of highly qualified human resources, the availability of professional services and venture capital investors. Formal and informal education and the exchange of information via platforms of interactions are among of the most important strengths of the region [16].

Figura 3. Model de colaborare între partenerii Clusterului inovativ-educational / Figure 3. Model of partners interaction of Innovation and Education Cluster

Sursa: elaborat de autor / Source: developed by the author

În respectivul model (figura 3), între cele patru componente se produce o interacțiune ce poate căpăta diferite forme, în funcție de repartizarea regională a forțelor. Se observă legătura dintre patru parteneri-cheie: profesori, cercetători, patroni și funcționari publici.

De regulă, statul își asumă inițiativa pentru crearea rețelelor regionale de dezvoltare economică. Unirea businessului, instituțiilor de învățământ și structurilor comunității civile (prestatoare de business-servicii) conduce la susținerea dezvoltării structurilor de cercetare (subiecte ale dezvoltării inovative): institute de cercetări științifice, incubatoare de inovații, tehnoparcuri, laboratoare de cercetare ale companiilor etc. Dacă structurile de cercetare sunt rezultatul relațiilor simbiotice (de parteneriat) dintre business, structurile de stat și de

In the proposed model (figure 3) there is an interaction of four components, which, depending on the regional distribution of forces, may take various forms. In this model, there is a relationship between the four key stakeholders: teachers, researchers, entrepreneurs and government officials.

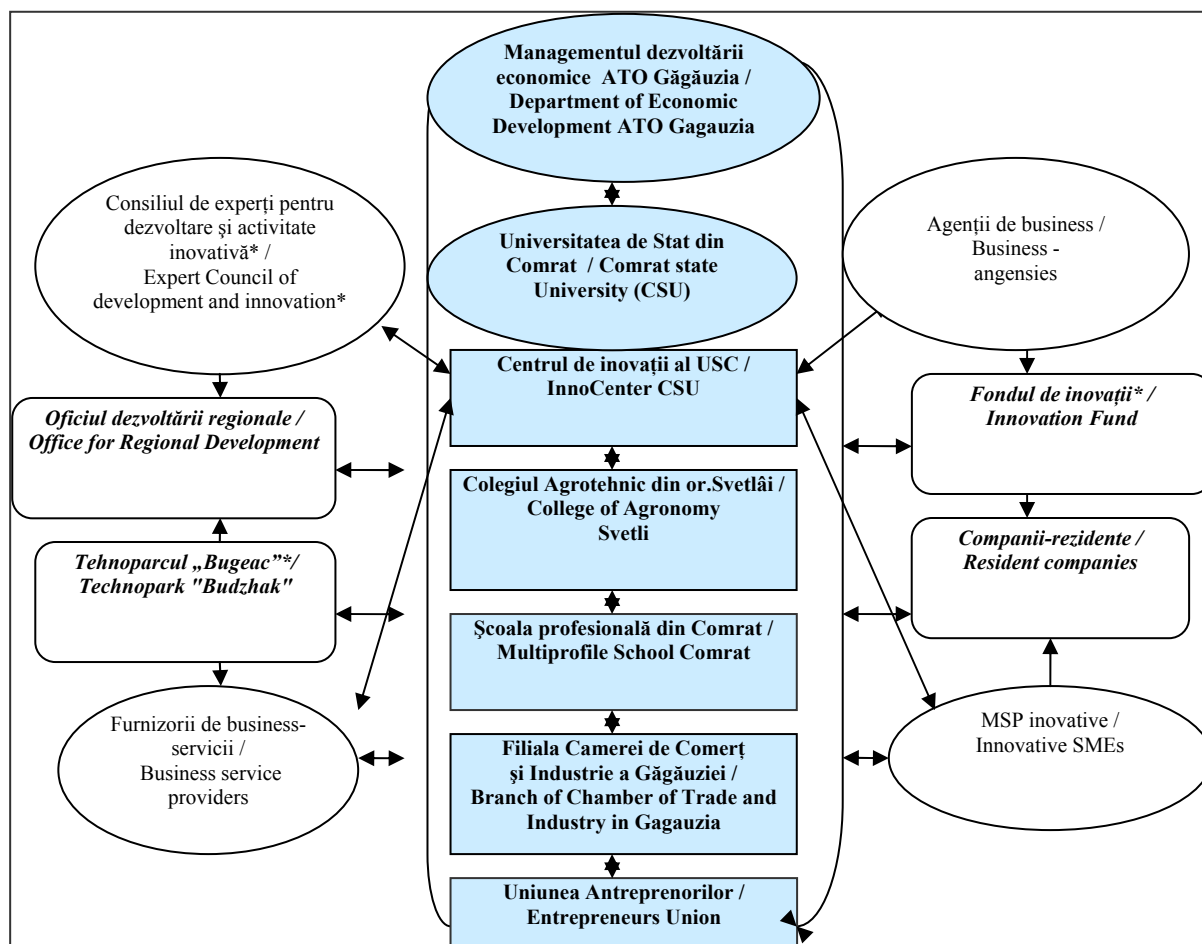
Usually, the state takes the initiative to establish a regional network of economic development. Unification of businesses, educational institutions and civil society (business service providers) results support the development of research institutions (actors of innovation development) research institutes and centers at universities, innovation incubators, technology parks, research laboratories, etc. If the research structures are the result of a symbiotic

învățământ, în cadrul acestui tip de model (figura 4), atunci vor ocupa poziții dominante.

În opinia noastră, pentru ca modelul prezentat să funcționeze cu succes, forma lui ideală este cea bine echilibrată, în care toate elementele vor deține poziții egale.

(partner) relations of business, government and educational institutions, in this model they will take the dominant position.

It's perfect for successful functioning of this model, in our opinion, to create a balanced form in which all components are equal.

Figura 4. Modelul de infrastructură inovativă propus al UTA Găgăuzia cu elementul său de bază – „Clusterul inovativ-educational” /

Figure 4. Proposed innovation infrastructure of UTA Gagauzia with inclusion of its basic element "innovation and education cluster"

Sursa: elaborat de autor / Source: developed by the author

În figura 4, este reprezentat modelul de infrastructură inovativă a UTA Găgăuzia cu elementul de bază inclus în ea – „Clusterul inovativ-educational”. La Universitatea de Stat din Comrat a fost creată o serie de structuri pentru susținerea activității științifice de inovare: Incubatorul de inovații, Centrul de Tehnologii Informaționale, Centrul de Business Center, nucleu al CIE, – Incubatorul de inovații – va îndeplini rolul de organ consultativ pentru crearea legăturilor necesare între membrii-participanți și părțile cointeresate. Acestea pot include organizarea seminarelor, conferințelor, discuțiilor în grup, lecțiilor, asigurând, totodată, și participarea Universității, subiecților industriei regionale și naționale, institutelor de cercetări științifice, comunității

Figure 4 shows a model of innovative infrastructure of Gagauzia with the inclusion of its basic elements – "Innovation and Education Cluster". The Comrat State University has set up structures to support scientific innovation activities: Innovation Incubator, Center for Information Technology, Business Center. The core of IEC – Innovation Incubator will be as an advisory body created between various "actors" and stakeholders providing necessary connections. They may include the organization of seminars, conferences, group discussions, lectures while ensuring participation of the University, of relevant

civile și guvernului.

În cadrul CIE, pot fi aprobate noi discipline și tehnologii de instruire cu concursul părților cointeresate, precum și al studenților și profesorilor. Aceste școli de inovare sunt capabile să întrunească nu numai membrii clusterului, ci și liceele, bibliotecile, centrele publice și de cercetare. Acestea vor asigura capacitatea de a elabora rapid, testa și acumula informații despre noile metode de abordare și produse, de a promova cercetările fundamentale și aplicative. Strânsa legătură cu partenerii-businesmani va oferi posibilitatea garantării creșterii cererii pieței pentru programe, metode de predare a cursurilor și specialiști calificați.

Concluzii și recomandări. Sistemul de învățământ, în general, și activitatea lui inovativă, în particular, constituie forța motrice pentru progresul țării. Avantajele intrării organizațiilor în clustere, dat fiind efectul lor sinergetic, sunt incontestabile. Simbioza dintre proprietarii de întreprinderi, structurile de stat, instituțiile de învățământ, prestatorii de business-servicii din regiune și centrul ei – Universitatea de Stat din Comrat – va permite reglementarea fluxurilor schimbului de informații inovative, de invenții, produse finite și tehnologii avansate între toate structurile clusterului și desiminarea acestor informații în toată regiunea și dincolo de hotarele ei.

Principalele sarcini urgente ale InnoClusterului din Comrat sunt:

1. Crearea unui mediu unic informațional și educațional favorabil membrilor CIE – coordonarea planurilor de învățământ, înființarea centrelor de resurse, dezvoltarea activității științifice și de inovare (doctorantura); acordarea sprijinului pentru obținerea brevetelor și înregistrarea tehnologiilor inovative, sporirea numărului de publicații în revistele recenzate.

2. Formularea strategiei relațiilor de parteneriat dintre CIE și rețelele comerciale, și necomerciale și structurile de stat: previziunea proporțiilor nevoii de cadre didactice profesioniste, destinate executării comenzilor de specialiști; semnarea contractelor de cercetări efectuate în colaborare cu reprezentanții businessului; organizarea activității de susținere a cercetărilor prioritare prin donații de granturi și reducerea termenelor de comercializare; modernizarea laboratoarelor și deschiderea de mici întreprinderi inovative pe lângă catedre și pregătirea specialiștilor; implementarea rezultatelor Centrelor de Cercetare și Dezvoltare (CCD) în cadrul întreprinderilor regiunii.

3. Integrarea în spațiul educațional mondial: organizarea practicii în instituțiile universitare și la întreprinderile din străinătate; organizarea și participarea la conferințe, olimpiade și la concursuri de proiecte; realizarea programelor de „diplome duble”.

4. Crearea unui centru unic de cercetare și dezvoltare a sistemului ecologic regional, de implementare activă a realizărilor științei în activitatea gospodărească a agenților economici.

La nivel național, se cere: crearea în cadrul Guvernului a unui departament independent al științei și

stakeholders, both local and national industry, research institutions, civil society and the government.

In the framework of IEC can be tested new disciplines and technology training with stakeholders, as well as students and teachers. These innovative schools can combine not only the members of the cluster, but also regional lyceums libraries, community centers, and research. They will provide ability to quickly develop, test, and collect data of new approaches and products, to promote fundamental and application research. Close connection with partners, employers will provide the market demand of programs, teaching methods and trained specialists.

Conclusions and recommendations. The Education system in general, and its innovativeness particularly, are the driving forces of the country's development. Organizations have benefits if they joining the cluster due to synergetic effect, which are obvious. Symbiosis between entrepreneurs, government agencies, educational institutions and business service providers in the region with the Centre – Comrat State University allows to establish exchange flows of innovative information, inventions and finished products and technologies between all the structures of the cluster and further distribute them to the whole region and beyond. Should be allocated following main challenges facing the InnoCluster:

1. Creating a unified informational and educational environment between members the IOC: harmonization of curricula, the creation of resource centers, the development of scientific and innovation (the development of doctoral studies), assistance in obtaining patents and registration of innovative technologies, the growth of the number of publications in reviewed journals.

2. Forming a IEC partnership strategy with commercial, non-profit and governmental structures: prediction of demand for professional staff in order to execute the order for specialists, the signing of agreements on joint research with business representatives, the organization of work on the grant support of research priorities and shortening their commercialization, modernization of laboratories and the discovery of small innovative enterprises in the departments of and the training of innovative professionals, the introduction of R & D in the region enterprises;

3. Integration into the world educational space: the organization of the practice in foreign universities and enterprises, conducting and participating in conferences, competitions, contests, projects, etc., implementation of programs, "double degrees".

4. Creating a single center of research and ecosystem development in the region, implementation and active use of science in business operations.

At the national level is required: the creation of

inovațiilor, care să-și asume obligațiile de elaborare a politicii în domeniul științific, întocmirea comenzii publice pentru știință și urmărirea modului în care corespund realizările efective ale științei acestei comenzi; formularea programului de stat de colaborare a businessului cu instituțiile științifice, ce va include un segment de informare largă a oamenilor de afaceri despre realizările, necesitățile prioritare ale statului în domeniul dezvoltării activității științifice, elaborarea stimulentei pentru implementarea științei în business și crearea în sferele prioritare ale economiei a unor ramuri de producție care necesită un mare volum de cunoștințe.

an independent Science and Innovation Department as part of government, which take over the functions of public policy development in the area of science, the development of science, public order and control over the compliance the actual scientific achievements the government order, the formation of the state program for cooperation between business and science institutions including extensive information on business developments, the priority needs of the state in development of scientific activity, the development of incentives to implement of science in business, and the creation of high-tech industries in the priority areas.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. Revista "Innobarometru 2010 pentru RM". URL: <http://inno.aitt.md/innobarometru>
2. ДУКА, Г., РМ. *Инновационный процесс - связующее звено между наукой и бизнесом*. URL: <http://ava.md>
3. MARTINEZ, C. *Regional Networks as a Development Tool: Lessons from Spain and Poland*. 37th European Congress of the Regional Science Association, Conference Proceedings, 1997.
4. MAILLAT, D. *The innovation process and the role of the milieu // Regions Reconsidered: Economic Networks, Innovation, and Local Development*. – London: Mansell, 1991, p.113.
5. ROSENFELD, S. *Industrial Strength Strategies: Regional Business Clusters and Public Policy*. – Washington, DC: Aspen Institute, 1995.
6. ПОРТЕР, М. *Международная конкуренция: Конкурентные преимущества стран*. – М.: Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
7. ROSENFELD, S. *Overachievers: Business Clusters that Work*. – Chapel Hill, NC: Regional Technology Strategies, 1995, p.13.
8. ENRIGHT, M.J. *Regional clusters and economic development: a research agenda*. – Boston: Harvard Business School, 1993.
9. Закон № 138 от 21.07.2007. О научно-технологических парках и инновационных инкубаторах. Monitorul Oficial nr. 107-111 ст. №: 476.
10. Постановление Каб. Мин. Украины от 22.05.1996. № 549 «Об утверждении положения о создании и порядке функционирования технопарков и инновационных структур других типов».
11. Strategia în domeniul inovării a Republicii Moldova pentru anii 2012-2020. URL: <http://www.aitt.md/baza-juridic>
12. СИРАЗЕТДИНОВ, Р.Т., БРАЖКИНА, А.А. *Универсальная структурная модель типового экономического кластера*. // Управление большими системами / Сборник трудов. Выпуск 29: Москва: ИПУ РАН, 2010. –с.244.
13. Education Innovation Clusters: Accelerating Innovation Through Regional Partnerships. Richard Culatta. July 16, 2012. U.S. Department of education. URL: <http://www.ed.gov>
14. JAMES, Jill "Your Feedback Wanted: More Open ED Data," Homeroom (U.S. Department of Education blog), August 14, 2012, <http://www.ed.gov/blog/2012/08/your-feedback-wanted-more-open-ed-data/>.
15. See Nick DeSantis, "Colleges Are Pressured to Open Up Student Data," Chronicle of Higher Education, April 15, 2012, <http://chronicle.com/article/Unlocking-Student-Data-Could/131551/>.

DEFINIREA CONCEPTUALĂ ÎN ABORDAREA NAȚIONALĂ ȘI INTERNAȚIONALĂ A MANAGEMENTULUI COMPETITIVITĂȚII

Cornel COȘER,

doctorand, asistent universitar,
Universitatea Agricolă de Stat a Moldovei

Articolul scoate în evidență abordările de specialitate din literatura națională și internațională ce accentuează definirea managementului competitivității. Crearea mediului competitiv și asigurarea componentelor strategice ale competitivității relevă sistemul asupra căruia pot fi întreprinse măsuri de stimulare și perfecționare a mecanismului de creare a produselor agroalimentare competitive.

Cuvinte-cheie: competitivitate, performanță, factori, management, structură.

Literatura națională de specialitate prezintă studii asupra competitivității, manifestării acesteia și altor abordări tematice, care sunt efectuate atât în cadrul instituțiilor superioare de învățământ din Republica Moldova, cât și în cadrul instituțiilor de cercetare științifică, al unor Organizații Non-Guvernamentale (ONG) etc. Printre primele studii, originalitate și interes deosebit prezintă lucrările academicianului Grigore Belostecinic, care a abordat competitivitatea drept fenomen de piață important, a tipologizat-o și a specificat modalitățile de evaluare a competitivității economiei naționale. Autorul exprimă competitivitatea ramurală din punct de vedere dual – al pieței interne și al pieței externe, elucidând, ulterior, formarea unei structuri economice competitive [1].

În opinia noastră, această tratare a subiectului respectiv permite evaluarea obiectivă și specifică națională a rezervelor de creștere a competitivității și ajută, într-o mare măsură, la crearea unui mediu economic „sănătos”. În continuarea acestei ordini de idei, se prezintă studiul complex efectuat de cercetătoarea З.Н. Арикова de la Universitatea din Comrat [12]. Această lucrare îmbină elementele definitorii ale competitivității, ale gestionării acesteia, precum și relaționarea calitate-competitivitate. Totodată, credem că abordarea competitivității din studiul respectiv, care se bazează pe elementele definitorii ale competitivității (calitate, certificare și standarde), are o abordare procesuală, economică, ceea ce totuși nu limitează complexitatea tematicii tratate, componenta de gestionare fiind și ea prezentă în respectivul studiu. Doamna profesor universitar Ludmila Cobzari (ASEM) are o abordare de determinare a competitivității, la nivelul întreprinderii, prin prisma a trei componente principale ale competitivității [3, p.31-34]: elementul de producție (competitivitatea producției), de tehnologii și de organizare a procesului

CONCEPTUAL DEFINITION OF COMPETITIVENESS MANAGEMENT IN NATIONAL AND INTERNATIONAL APPROACH

Cornel COȘER,

PhD candidate, Assistant lecturer,
State Agrarian University of Moldova

The article highlights specialized approaches in national and international literature that emphasize definition of competitiveness management. The creation of a competitive environment and assurance of the strategic components of competitiveness show the system that needs incentives and improvement measures of creating the mechanism for competitive agro-food products.

Key words: competitiveness, performance, factors, management, structure.

National specialized literature presents studies on competitiveness, the ways it is presented and other thematic approaches, which are performed both within higher education institutions in the Republic of Moldova and the scientific research institutions, some Non-Governmental Organizations (NGO) etc. Among the first studies, of particular originality and interest are the papers of academician G. Belostecinic, who considers competitiveness as an important market phenomenon; he tabulated it and specified how to assess the competitiveness of the national economy. The author expresses the sectoral competitiveness in dual terms – the internal and external market, elucidating, subsequently, the formation of a competitive economic structure [1].

In our opinion, this approach to the respective subject allows an objective and a specific national assessment of increasing reserves of competitiveness and helps, to a large extent, to create an economically "healthy" environment. Following this order of ideas, shall be presented the complex study conducted by Z. Aricova, from University of Comrat [12]. This paper combines the defining elements of competitiveness, its management and a quality-competitiveness relationship. However, we believe that the approach of competitiveness from respective study, which is based on the defining elements of competitiveness (quality, certification and standards), has a procedural approach, an economic one, which, however does not limit the complexity of the treated topics, the management component being also present in the study. Professor Cobzari Ludmila (ASEM) also has an approach for determining the competitiveness at the enterprise level in terms of 3 main components of the competitiveness [3, p.31-34]: output element (production competitiveness), technology and organization of industrial process, labor and management.

industrial, a muncii și a gestiunii.

Toate aceste specificări sunt analizate în contextul mediului macroeconomic, având o influență importantă asupra acestuia. Considerăm oportună enunțarea acestui studiu, întrucât reflectă rezervele de creștere a competitivității la nivelul agenților economici, cu ulterioare influențe asupra competitivității economiei naționale.

O tratare a competitivității, orientată din punctul de vedere al prețului produsului, dar și al catalizatorilor competitivității firmei o întâlnim la economistul S. Nohailic [5, p.193-203], unde autorul explică noțiunile de *competitivitate-preț* (capacitatea de a înfrunța concurența la nivel de prețuri) și *competitivitate în afara prețului* (bazată pe calitate, inovare etc.). Credem că aceste enunțuri ajută la stabilirea priorităților companiilor și la formarea elementului strategic de acțiune, precum și la stimularea rezervelor interne ale agentului economic.

În lucrarea „Competitivitatea: noțiune, argumentare științifică, factori determinanți, evaluare” [9, p.36-41], autorul, A. Smic prezintă competitivitatea într-un mod comparativ, evolutiv (de la teoria ricardiană la studiile lui M.Porter), dar și din punct de vedere al evaluării competitivității de către diverse organizații internaționale. O atare elucidare a subiectului permite crearea unei baze reale, individualizate a înțelegerii și stabilirii factoriale a competitivității, dar și metodologiei de tratare a potențialului entității economice.

În opinia noastră, în urma reflectării tuturor lucrărilor enunțate mai sus, putem deduce o structurare adecvată termenului specificat, în ideea de a înțelege complexul sistem care leagă competitivitatea cu toate nivelele economice, dar și aportul elementului strategic în acest studiu. Astfel, crearea unui mediu competitiv (deci implicarea acțiunilor de gestionare a proceselor) ține, în orice caz, de asigurarea unor criterii esențiale, cum ar fi:

- crearea unei baze de producție competitive;
- stimularea producției naționale competitive;
- crearea modelelor de gestiune eficiente;
- consolidarea abordării strategice, la nivel de companie, ramură, economie națională.

Cu ajutorul unor astfel de elemente-cheie, am putea nu doar determina nivelul competitivității entităților economice și a producției diverselor sectoare ale economiei naționale, dar și realiza o matrice de acțiuni pe termen mediu-lung (pe categorii economice aparte, ceea ce ar aduce mai multă claritate și acțiune focalizată), fapt ce implică atât aspectul strategic, cât și factorii de răspundere, scopul final și activitățile necesare pentru a-l atinge.

Conceptul competitivității este, totodată, nemijlocit legat de conceptul producției, fapt ce ne indică o strânsă interrelaționare, de fapt, o simbioză între aceste două elemente – producția trebuie să fie competitivă, iar competitivitatea bazală este cea de la nivelul producției. Plecând de la această axiomă, deducem că interrelaționarea de mai sus se produce prin intermediul unor specificații ce țin:

- de calitatea producției (standardizarea și certificarea acesteia);
- de aspectul economic al producției (cost, cerere

All these specifications are discussed in the context of the macroeconomic environment, having an important influence on it. We consider assertion of this study to be an appropriate one, since it reflects growth reserves of businesses competitiveness, with further influences on the competitiveness of the national economy.

A way to consider competitiveness from the point of view of product price and also as a catalysts of firm competitiveness, is the opinion of S. Nohailic [5, p.193-203], where the author expresses the notion of *price-competitiveness* (ability to face competition on the price level) and *non-price competitiveness* (based on quality, innovation, etc.). We believe that this enunciation helps companies to prioritize, to form strategic element of action, as well as to stimulate the entity's internal reserves.

In his paper "Competitiveness: concept, scientific argumentation, determinants, evaluation" [9, p.36-41], A.Smic presents competitiveness in a comparative and evolutionary way (from Ricardian theory to M.Porter's studies), but also in terms of competitiveness evaluationary by various international organizations. Such elucidation of the subject allows the creation of a real and individualized basis of understanding and factor determining of competitiveness, but also the methodology for approaching the potential of the economic entity.

In our opinion, after reflecting all the works mentioned above, we can conclude a proper structure of the specified term, with the idea of understanding the complex system that connects the competitiveness to all economic levels, and the contribution of the strategic element in this study. Thus, the creation of a competitive environment (therefore, the involvement of the processes management actions) is related, in any case, to foundation of essential criteria, such as:

- creation of a competitive production basis;
- stimulation of domestic competitive production;
- creation of effective management models;
- consolidation of strategic approach, at enterprise, industry, national economy levels.

With such key-elements we can not only determine the level of economic entities and production of various sectors of the national economy competitiveness, but we also can make a matrix of medium-long term actions (on different economic categories, which would bring more clarity and targeted action), which involves strategic aspect, as well as responsibility factors, the final aim and the necessary activities to achieve them.

The concept of competitiveness is also directly related to the production concept, which indicates a strong interconnection, actually, a symbiosis between these two elements – production must be competitive and the basal competitiveness is that at the production level. Based on this axiom, we deduce that the above interconnection occurs by some specifications related to:

- product quality (its standardization and certification);
- economic aspect of production (cost, demand etc.), also sector performance (it refers to

etc.), dar și de performanța sectorială (se referă la grupuri de produse – industriale, agroalimentare etc.);

o de condițiile macroeconomice și de mediul respectiv de piață.

Întrunirea acestor condiții necesită abilitate managerială la toate nivelurile economice, combinată cu o evaluare corectă a situației interne și externe, ce poate fi generată de diverși factori mai mult sau mai puțin statici, uneori critici, care au tendința de a modifica însuși mediul intern al entității economice. Pentru a „ține sub control” capacitatea de „generare” a competitivității, putem enunța capacitatea întreprinderii de a combina propriile resurse și conjunctura sectorială, prioritățile naționale, în scopul creării unor produse/servicii într-adevăr competitive, iar politicile naționale pot crea factori decizionali care determină combinarea sarcinilor curente cu obiectivele de lungă durată, obținându-se, astfel, un cadru unic, de conjunctură strategică, ce va asigura coagularea acțiunilor și eforturilor comune în vederea creării unei imagini exterioare (dar și interioare, la nivel de produs), prin producție calitativă, strategică, deci competitivă.

În sensul celor expuse anterior, termenul „managementul competitivității” este unul relativ nou, implicând gestionarea competitivității prin intermediul acțiunilor coordonate la toate nivelele de manifestare a acesteia. Este evident că, în cazul managementului competitivității, se va trece de la abordarea de marketing al competitivității la cea de management al acestui termen nou. Întrucât definirea *managementului competitivității* (mult mai rar elucidată decât cea a competitivității) nu este una bine determinată (după cum se va vedea ulterior), ne vom strădui să structurăm un concept obiectiv, concis, care să reflecte realitatea actuală.

Lucrări tangențiale, cu referință la managementul competitivității, au fost elaborate de către savanții-economiști P.Kotler [15], M.Porter [7], E. Dihtl și H. Hershgen [14], I.Ansoff [11]. Acești autori au abordat managementul competitivității, în special în contextul marketingului strategic (mai ales I.Ansoff), fapt ce nu ne permite să afirmăm că anume aici s-a creat un concept aparte al managementului competitivității, cu implicațiile și structura sa specifică.

În același timp, în lucrarea „Management stratégique et compétitivité” [4], Marc Ingham prezintă strategia gestiunii competitivității, totodată combinând prezentarea conceptelor centrale și a factorilor de integrare și dinamică a competitivității. Ulterior, Roland Perez, Julienne Brabet și Saïd Yami [6] vin să elucideze gestionarea competitivității prin prisma abordărilor sociale, în special în contextul în care se produce o restructurare industrială în statele europene. Gestionarea competitivității, în opinia autorilor respectivi, tinde să devină un element important în îmbunătățirea capacităților companiilor de a rezista mediilor interne și externe. În opinia noastră, o atare reprezentare poate fi atașată multor elemente definitorii ale companiilor sau economiilor naționale, fie prin prisma factorilor de producție, fie prin tratarea unor astfel de componente precum criteriile de calitate și inovare.

product groups – industrial, agricultural etc.);

- o macroeconomic conditions and respective market environment.

Meeting these conditions requires managerial skills at all economic levels, combined with a correct evaluation of internal and external situation, which can be caused by various factors, more or less static, sometimes critical, which tend to change even the internal environment of the economic entity. In order to "keep under control" the capacity to "generate" competitiveness, we can enounce the company's ability to combine their resources and sectoral conjuncture, national priorities, in order to create really competitive products/services and national policies can create decision makers that determine the combination of current tasks with long-term objectives, obtaining, thus, an unique framework of strategic conjuncture, that provides clotting actions and joint efforts in creating an exterior image (also interior, at product level), by qualitative and strategic production, so competitive.

In light of the foregoing, the term "competitiveness management" is a relatively new one, involving the administration of competitiveness through coordinated actions at all levels of its manifestation. It is obvious that in the case of management of competitiveness it will pass from the marketing approach of competitiveness to the management approach of this new term. Since definition of *competitiveness management* (much less elucidated than that of competitiveness) is not well determined (as we shall see later), we will endeavor to structure an objective and concise concept, reflecting the current reality.

Tangential papers, related to competitiveness management were developed by P.Kotler [15], M.Porter [7], E. Dihtl and H. Hershgen [14], I.Ansoff [11]. These authors have approached the competitiveness management especially in the context of strategic marketing (especially I.Ansoff), which does not allow us to assert that this situation has created a unique concept of competitiveness management, with its specific structure and implications.

Meanwhile, in his work "Management stratégique et compétitivité" [4], Marc Ingham presents the strategy of competitiveness management, while combining the presentation of central concepts and integration and dynamic factors of competitiveness. Later, Roland Perez, Julienne Brabet and Saïd Yami [6] come to elucidate the competitiveness management in terms of social approaches, especially in the context in which an industrial restructuring in European countries occurs. The administration of competitiveness, according to the respective authors, is meant to be an important element in improving the companies' ability to withstand internal and external environments. In our opinion, such a representation can be attached to multiple defining elements of companies or national economies, either in terms of production factors, or by treating such components as quality and innovation criteria.

Savanții ruși sunt acei care au abordat managementul competitivității (ca o categorie economică ca atare) în diverse studii, în special începând din anii 1990. Printre studiile cele mai cunoscute se numără lucrările unor astfel de savanți ca: G.L. Azoev [10], R.A. Fathudinov [18], A.Iu. Iudanov [19], D.V. Mironov [17] și alții. R.A. Fathudinov vine cu o nouă abordare a managementului competitivității companiei/organizației. Autorul enunță o serie de abordări științifice asupra managementului competitivității, printre care: abordarea sistemică (în care factorii critici sunt reprezentați de *informație, gestiunea întreprinderii și procesul gestionării*), abordarea de optimizare (aceasta presupune trecerea procesuală de la evaluarea calitativă la cea cantitativă, prin *metode de cercetare, de statistică, studii ale experților*). Un alt studiu important din domeniu este realizat de către E.I. Mazilkina și G.G. Panicikina [16]. Aici autorii enunță structurile de piață, bazele teoretice ale managementului competitivității, precum și strategiile de segmentare și poziționare. Totodată, au apărut recent studii în literatura economică rusă [13, p.91-96] cu privire la managementul competitivității întreprinderilor din sfera de servicii, fapt care este tratat prin prisma majorării eficienței activității întreprinderii, pe baza creării unor mecanisme de evaluare a deciziilor.

În România, prezentarea gestionării competitivității se face prin intermediul factorilor sociali, de organizare a resurselor umane, dar și prin externalizarea manifestării economiei naționale pe piața europeană și mondială [8, p.7-8]. Aici, C. Russu arată interrelaționarea dintre competitivitatea firmelor românești, performanța exporturilor și derivarea direcțiilor în scopul majorării acestei competitivități.

Literatura autohtonă de specialitate prezintă, de cele mai multe ori, aspectele managementului calității, ale gestionării proceselor care generează calitatea produselor etc. Studiile corespunzătoare managementului competitivității se prezintă și din perspectiva structurării întreprinderilor, la al căror nivel se și manifestă acesta [2, p.140-144]. Aici, cercetătorul Burlacu N. clasifică întreprinderile, în funcție de manifestarea competitivității, și explică modalitățile de atingere a unui nivel de competitivitate, în funcție de specificul ramural și de acțiunile interne ale companiei.

În această ordine de idei, o definiție proprie a managementului competitivității ar elucidă aspectele enunțate, precum și pe cele ulterioare, supuse studiului în articolul de față. Astfel, în opinia noastră, *managementul competitivității* poate fi definit drept proces de stabilire și de realizare a obiectivelor de dezvoltare a entității economice (fie companie, sector economic sau economie națională) prin intermediul creării unor strategii, care antrenează toate resursele entității respective cu scopul de a obține o producție și o poziție competitivă, atât din punctul de vedere al factorilor economici (cost, performanță), cât și al factorilor calitativi (calitate, standarde, certificare).

Astfel, devine importantă combinarea elementului tehnologic și economic de producție cu procesul de gestionare a echipei de lucru, întrucât aceste două sisteme au

Russian scientists are those who approached competitiveness management (as economic category as is) in various studies, especially since the 1990s. Among the best known studies are the works of such scholars as: G. L. Azoev [10], R. A. Fathudinov [18], A.Iu. Iudanov [19], D. V. Mironov [17] and others. R.A. Fathudinov comes with a new approach on competitiveness management of company/organization. The author sets out a range of scientific approaches on competitiveness management, including: systemic approach (in which the critical factors are represented by *information, business management and management process*), optimization approach (it involves procedural shift from qualitative to the quantitative assessment by *research methods, statistics, expert studies*). Another important study in the field is done by E.I. Mazilkina and G.G. Panicikina [16]. Here the authors state the market structures, the theoretical foundations of competitiveness management, also segmentation and positioning strategies. Also, recently, Russian studies appeared in the economic literature [13, p.91-96] on the competitiveness management of service businesses, which is handled through the increase of enterprise's efficiency of the activity, based on the creation of decisions evaluation mechanisms.

In Romania, the presentation of competitiveness management is done through social and human resources organization factors, but also through externalization of the national economy manifestation on the European and world markets [8, p.7-8]. Here, C. Russu shows the interrelation between competitiveness of Romanian companies, export performance and derivation of directions in order to increase this competitiveness.

Domestic specialized literature presents, most times, the aspects of quality management, of processes management generating quality of products etc. Appropriate studies of competitiveness management are also presented from the perspective of the business structuring at which level it manifests itself [2, p.140-144]. Here, Burlacu N. classifies companies depending on the manifestation of competitiveness and explains how to achieve a competitive level, depending on branch specific and on internal actions of the company.

In this context, a personal definition of competitiveness management would elucidate the mentioned aspects, as well as subsequent ones, surveyed in this paper. Thus, in our view, the *competitiveness management* can be defined as the process of setting and achieving development objectives of the economic entity (company, sector or national economy) through the development of some strategies that involve all the resources of that entity, in order to obtain a competitive production and position, both in terms of economic factors (cost, performance) and qualitative factors (quality, standards, certification).

Thus, it becomes important the blending of technological and economic production element and the management process of the working team because these two systems have different bases, but should be integrated

baze generatoare diferite, dar ar trebui integrate, pentru a asigura obiectivele agentului economic. Încercând să evidențiem diverse tratări ale managementului competitivității, putem concluziona că:

➤ *managementul competitivității* nu reprezintă în sine un termen simplu, izolat, ci mai degrabă îl putem prezenta ca un component indispensabil din cadrul complexului strategic al companiei, sectorului economic sau economiei naționale;

➤ *managementul competitivității* reprezintă acele procese de gestiune, care, de fapt, duc la atingerea competitivității entității economice (aici deja identificându-se o diferențiere între acțiunile care se întâlnesc la diverse niveluri economice).

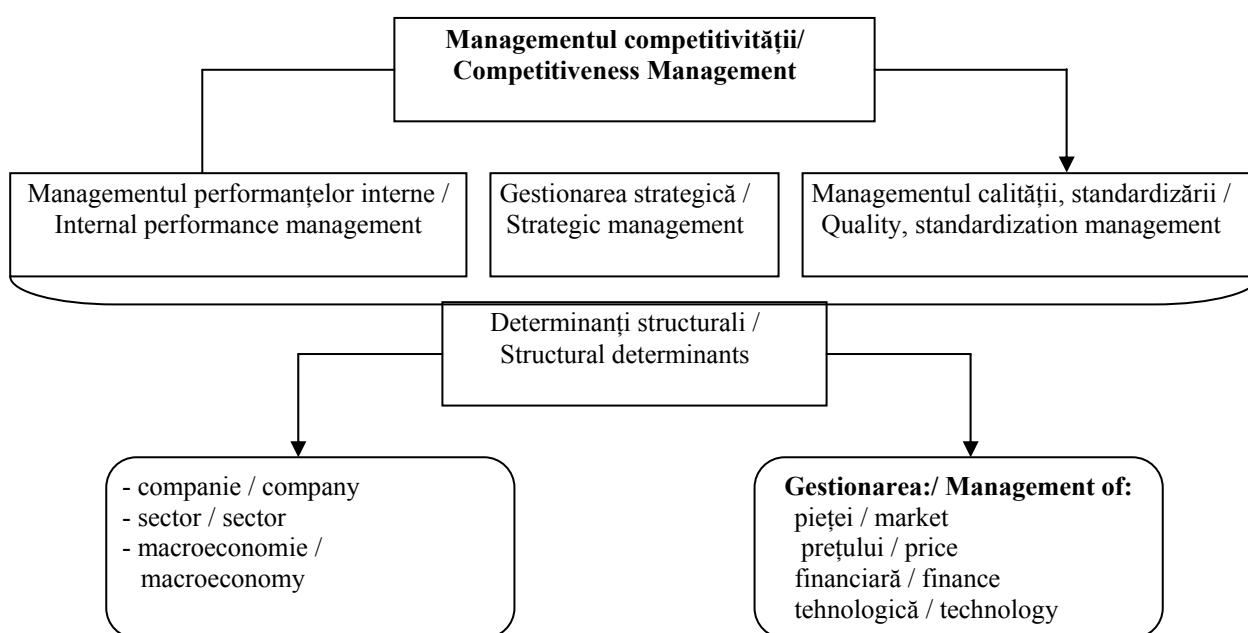
O structurare a managementului competitivității o putem reflecta în figura 1.

to ensure the economic agent's objectives. Trying to highlight various treatments of the competitiveness management we can conclude that:

➤ *competitiveness management* is not a simple and isolated term, it can be rather presented as an essential component of the strategic complex of company, industry or national economy;

➤ *competitiveness management* represents those management processes that, actually, lead to achieving the competitiveness of economic entity (here already a distinction between actions encountered at different economic levels is identified).

A pattern of competitiveness management is shown in figure 1.

Figura 1. Componenta structurală a managementului competitivității prezentată prin prisma direcțiilor de acțiune/

Figure 1. Structural component of competitiveness management in terms of action directions

Sursa: elaborat de autor / Source: elaborated by the author

Din figura de mai sus, înțelegem care sunt elementele definitorii ale managementului competitivității, dar și instrumentele ce pot fi utilizate în gestionarea competitivității – proces privit atât ca unul de conjunctură internă a entității, cât și ca unul de acțiune externă, de piață, manifestând etapele specifice: definire, planificare, executare, control. Anume în cadrul ciclului respectiv are loc antrenarea resurselor, evaluarea acțiunilor, stabilirea strategiilor.

Concluzii: În acest mod, ne-am propus, în articolul de față, să reliefăm manifestarea managementului competitivității, evaluarea și argumentarea relațiilor dintre activitatea economică sectorială și implicările managementului competitivității, relevarea economico-matematică a

From figure 1 we understand the defining elements of competitiveness management, but also the tools that can be used in managing competitiveness, a process seen as one of internal conjuncture of the entity, as well as one of external, market action, showing specific stages: defining, planning, execution, control. Within that cycle the resources involvement, activities' assessment, determination of strategies shall take place.

Conclusions: We proposed ourselves, in this article, to highlight the forms of competitiveness management the evaluation and argumentation of the relations between the sectoral business activity and the implications of the competitiveness management, the economic-mathematical exposure of the established

interacțiunilor stabilite, precum și direcțiile de acțiune în sensul catalizării competitivității.

Aceste formulări apar, în primul rând, din cauza lipsei unor studii relevante naționale, dar și regionale (cu excepția studiilor deja prezentate ale savanților ruși) cu privire la managementul competitivității, abordat la nivelul stimulării activității sectorului agroalimentar, ceea ce ne îndrumă, ținând seama de actualitatea și stringența tematică, să tratăm subiectul respectiv. Rezultativ, ne așteptăm la elaborarea unor direcții de stimulare a activității de exteriorizare a sectorului respectiv, atât pe filiera perfecționării managementului competitivității la nivel național, cât și din perspectiva abordării gestionării eficiente a componentelor sectoriale implicate în studiu.

interactions, also the courses of action in sense of competitiveness boosting.

These formulations emerge, primarily, due to a lack of relevant national and regional studies (excluding already presented studies of Russian scientists) on the competitiveness management approached at the level of stimulating the agro-food sector activity, which guides us, given the topic's actuality and necessity, to treat the respective subject. As result, we expect a development of stimulation directions of the externalization activity of the respective sector, both on improving the management of competitiveness at national level, but also in terms of effective management approach of sectoral components involved in the study.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. BELOSTECINIC, G., *Aspecte metodologice privind evaluarea competitivității economice. În: România și Republica Moldova. Potențialul competitiv al economiilor naționale. Posibilități de valorificare pe piața internă, europeană, mondială.* București: Academia Română, Centrul de Informare și Documentare Economică, 2004, vol. 1, p.13-18.
2. BURLACU, N., *Managementul competitivității – problemele și modalitățile de asigurare a ei în activitatea de antreprenoriat în Republica Moldova.* În: *Analele Academiei de Studii Economice din Moldova*, 2001, vol.1, p. 140-144.
3. COBZARI, L., *Competitivitatea drept categorie economică de piață.* În: *Economica*, 1999, nr. 2, p. 31-34.
4. INGHAM, M., *Management stratégique et compétitivité.* Bruxelles: De Boeck Supérieur, 1995. 572 p.
5. NOHAILÎC, S., *Competitivitatea întreprinderii: concept, definiții și aplicări.* În: *Studii Economice*, 2007, nr. 1-2, p. 193-203.
6. PEREZ, R., J. BRABET, S. YAMI. *Management de la Compétitivité et Emploi.* Paris: Editions L'Harmattan, 2004. 380 pag.
7. PORTER, M.E., *Competitive Strategy: techniques for analyzing industries and competitors.* New York: The Free Press, 1998. 422 p.
8. RUSSU, C., *Management și competitivitate.* În: *Tribuna Economică*, 1998, nr. 2, p.7-8.
9. SMÎC A., *Competitivitatea: noțiune, argumentare științifică, factori determinanți, evaluare.* În: *Economica*, 2005, nr. 1, p. 36-41.
10. АЗОЕВ, Г.Л., *Конкуренция: анализ, стратегия и практика.* Москва: Центр экономики и маркетинга, 1996. 280 с.
11. АНСОФФ, И., *Стратегическое управление.* Москва: Экономика, 1989. 519 с.
12. АРИКОВА, З.Н., *Конкурентоспособность Производства.* Учебное пособие. Comrat: Centrografic, 2009. 46 pag.
13. ВОРОНИНА, Н., Е. ЧЕБОТАРЕНКО, *Управление конкурентоспособностью предприятий сферы услуг.* În: *Предпринимательство*, 2009, nr. 4, p. 91-96.
14. ДИХТЛЬ, Е., Х. ХЁРШГЕН, *Практический маркетинг.* Учебное пособие: перевод с немецкого. Москва: Высшая школа, 1995. 255 с.
15. КОТЛЕР, Ф., и др. *Основы маркетинга.* Перевод с английского. 2-е издание. Москва: СПб. Вильямс, 2003. 932 с.
16. МАЗИЛКИНА, Е.И., Г.Г. ПАНИЧКИНА, *Управление конкурентоспособностью.* Учебное пособие. Москва: Омега-Л, 2009. 328 pag.
17. МИРОНОВ, Д.В., *Управление конкурентоспособностью.* Москва: Лаборатория книги, 2010. 97 с.
18. ФАТХУТДИНОВ, Р.А., *Управление конкурентоспособностью организации.* Учебное пособие. Москва: Эксмо, 2004. 544 с.
19. ЮДАНОВ, А.Ю., *Конкуренция: теория и практика.* Москва: Акалис, 1998. 384 с.

INTERDEPENDENȚELE LIBERTĂȚII ECONOMICE, NIVELULUI DE TRAI ȘI CALITĂȚII VIEȚII

Svetlana GOROBIEVSCHI,
doctor în economie, conferențiar universitar
Universitatea Tehnică din Moldova

Pornind de la conceptul Calității Vieții (CV) care percepe CV ca o categorie socioeconomică, autorul determină legăturile acesteia cu Libertatea economică, Creșterea economică sau Nivelul de trai. Astfel, autorul prezintă caracteristicile acestor categorii, determină similitudinile și diferențele dintre ele. Utilizând metoda sistemică, ajunge la concluzia că Libertatea Economică creează condiții macroeconomice pentru creșterea economică. Aceasta contribuie la creșterea nivelului de trai, care la rândul său sporește capacitatea de plată a populației și asigură realizarea nevoilor umane, ceea ce și este, de fapt, Calitatea Vieții.

Aducând date statistice internaționale, autorul confirmă faptul că, într-o țară liberă nivelul de trai este mai înalt și populația este mai satisfăcută de viață.

În condițiile economiei de piață, o atenție deosebită trebuie să se acorde managementului resurselor umane. Astăzi, mai multe întreprinderi ale țărilor în tranziție se confruntă cu un deficit de forță de muncă calitativă, fapt provocat de migrația populației, de nivelul scăzut de trai al cetățenilor, de motivația slabă a angajaților etc.

Economia Republicii Moldova nu face excepții la acest capitol. Din păcate, marea majoritate a unităților economice consideră, prin tradiție, că lucrul cu personalul se reduce la recrutarea și selecția forței de muncă: odată ce am reușit să găsim oameni convenabili, ei vor îndeplini lucrul necesar. În realitate, însă, recrutarea personalului nu reprezintă decât un prim pas în managementul personalului.

Conform opiniilor savanților din România și R. Moldova (**Bălașa A., Burduș E., Burloiu P., Căprărescu G., Cojuhari A., Livițchi O., Mărginean I., Munteanu T.; Nicolescu Ov., Postolachi V., Timuș A., Vaculovschi D., Zbârciog V.**) și din SUA (**Cenzo D., Drucker P., Kermally S., Mathis R., Robbins A., Schein E., Stephen P.**), factorul-cheie al succesului unei investiții în cadrul întreprinderii îl reprezintă omul, iar efortul managerial trebuie direcționat anume în acest sens. Activitatea managerilor presupune, în primul rând, alocarea fondurilor necesare acestei achiziții prin cooperare, înțelegând contribuția directă a managerilor la planificarea strategică a factorului uman. Ei nu se vor sprijini reciproc și nu se vor coopera, decât dacă înțeleg metodele utilizate și sesizează importanța aplicării lor. Aceasta se poate obține prin aprofundarea cunoștințelor

INTERDEPENDENCE OF ECONOMIC FREEDOM, LIVING STANDARDS AND QUALITY OF LIFE

Svetlana GOROBIEVSCHI,
Associate Professor, PhD,
Technical University of Moldova

Based on the concept of Quality of Life (QL) which perceives QL as a socio-economic category, the author determines its connection with Economic Freedom, Economic Growth and Living Standards. Thus, the author brings the definitions of these categories, determines the similarities between them. Using systematic method, concludes that Economic Freedom creates macroeconomic environment for economic growth, it contributes to increase the standard of living, it raises the ability of payment of the population, contributes to human needs satisfaction which is actually the Quality of Life.

Bringing international statistics data, the author confirms that in a free country, the standard of living is higher and the population of these countries is more satisfied with life.

In the market economy a particular attention should be given to human resources management. Today, many companies of countries in transition face a shortage of qualitative human resources (labor), which is caused by the migration of the population with low living standards of citizens, poor motivation of employees, etc.

The economy of the Republic of Moldova is no exception in this aspect. Unfortunately, the vast majority of economic entities consider, by tradition, that working with staff refers to recruitment and selection of labor: once we managed to find suitable people, they will perform the work required. In reality, however, staff recruitment is only a first step in personnel management.

According to the opinions of scientists from Romania and the Republic of Moldova (**Bălașa A., Burduș E., Burloiu P., Căprărescu G., Cojuhari A., Livițchi O., Mărginean I., Munteanu T.; Nicolescu Ov., Postolachi V., Timuș A., Vaculovschi D., Zbârciog V.**) and the USA **Cenzo D., Drucker P., Kermally S., Mathis R., Robbins A., Schein E., Stephen P.** the key factor for a successful investment in the company is represented by the human and managerial effort needed to be guided in this regard. Manager's activity in this direction involves firstly allocation of necessary funds for this acquisition through cooperation, understanding the direct contribution of managers in the strategic planning of the human factor. They will not support and will not

managerilor în domeniul resurselor umane.

Suntem de acord cu această opinie și recomandăm efectuarea cu grijă a selecției personalului local, accentul punându-se mai mult pe aptitudine și calitățile personale, decât pe experiența în domeniu, căci poate să nu existe.

Oficialitățile R.Moldova declară pretutindeni că, în procesul tranziției, se conduc de modelul economic socialmente orientat. Atunci, apare întrebarea, cum să se realizeze, practic, o economie mai sănătoasă și mai dreaptă, fără a trece prin „convulsii” sociale, precum șomajul, inflația, deficitul bugetar, impozitele insuportabile și problemele din balanța de plăți internaționale?

M.Friedman, laureat al Premiului Nobel, a rămas un apărător al libertăților umane concretizate în economia de piață particulară, dar a ignorat și ignoră realizarea idealului de justiție socială și stabilitate, derivată din sistemul de echilibru general durabil. Fără aceste două ultime idealuri realizate în practică, libertățile umane pentru cei mai mulți sunt neîmplinite sau sunt rezervate pentru anumite clase sociale prea mult, iar pentru altele – prea puțin, adică apare o stare de dezechilibru social. Opinia lui M.Friedman poate fi expusă și mai simplu: de când există omenirea, se dorește să se realizeze o bunăstare materială de lungă durată pentru toți cetățenii. Conceptul lui s-a aplicat în mai multe țări ale lumii, într-un mod specific: în Chile, Argentina, Brazilia, Israel și, într-un mod tacit și parțial, în SUA și Marea Britanie. Rezultatul peste tot a fost falimentar [3, p.171-172].

Marele filozof antic **Aristotel**, în opera „Politica”, spunea: „Adevărata fericire a vieții unui om constă în libera dezvoltare a talentelor sale”, ceea ce se potrivește cu cuvintele lui Goethe din „Wilhelm Meister”: „Cine e născut cu un talent, pentru un talent, își găsește în aceasta cea mai frumoasă existență” [2, p.46-47].

F.A.Hayek, laureat al Premiului Nobel pentru economie, adept al ideilor formate la Școala Vieneză de sorginte neoliberală, s-a manifestat pe marginea rolului statului în economie și în viața personală a fiecărui individ. El era convins că în atenția cercetătorilor trebuie să stea individul activ în cadrul unui stat de drept, care are rolul de a asigura o serie de servicii publice. F. A. Hayek este adeptul unui stat activ, în limite strict determinate de lege. În concepția sa, aceste limite constau în: crearea cadrului juridic pentru desfășurarea concurenței dintre agenții economici; prestarea de servicii necesare societății, dar pentru care agenții economici nu obțin nici un profit corespunzător, serviciile din care fac parte ordinea publică, respectiv apărarea națională. În acest sens, dânsul afirma că un sistem concurențial real are nevoie, ca oricare alt sistem, de un cadru legal, conceput în mod inteligent și adaptat continuu. Până și cele mai esențiale condiții de funcționare corectă, prevenire a fraudei și înșelăciunii, oferă un obiectiv important și nici pe departe încă realizat al activității legislative [2, p.168-169].

cooperate unless they understand the importance of the methods used and their application. This can be obtained by deepening the knowledge in human resources for managers.

The author agrees with this opinion and recommends careful selection of local personnel, emphasising more the skills and personal qualities than the experience in the field that may not exist.

Moldovan officials proclaim everywhere that in the transition process, they are guided by social-oriented business model. Then the question arises, how to practically achieve a healthier and fair economy, without going through other social "whooping" as unemployment, inflation, budget deficit, unbearable taxes and problems in the balance of international payments?

M.Friedman, Nobel laureate, remained a defender of human freedoms specified in the private market economy, but ignored and still ignores the realization of the ideal of social justice and stability derived from equilibrium system generally sustainable. If the two last ideals are not realized in practice, most human freedoms are unfulfilled or are restricted to certain social classes to a great extent while others – to a less extent, it appears a state of social imbalance. The thinking of M. Friedman's option can be exposed simply: since the mankind existence was desired the achievement of long-term physical well-being for all citizens. His concept has been applied in many countries, specifically in Chile, Argentina, Brazil, Israel, also tacitly and partly in the U.S. and Great Britain was a failure everywhere [3, p.171-172].

The great ancient philosopher **Aristotle**, in his "Politics" said, "True happiness in the life of a man lies in the free development of his talents," which matches the words of Goethe in "Wilhelm Meister": "The person born with a talent they are meant to use will find their greatest happiness in using it" [2, p.46-47].

F.A.Hayek, Nobel Prize winner for economics, follower of neoliberal ideas inspired from the Viennese School, has expressed his ideas on the role of the state in the economy and personal life of every individual. He was convinced that in the attention of the researchers, the individual must stand in a state of law, which is intended to provide a range of public services. He is the adept for an active state that is strictly defined by law. In his view these are: creating the legal framework for the conduct of competition between economic agents, providing necessary services to society, but for what economic agents derive no corresponding profit, tax services, which includes public order or national defence. In this regard, he said that a real competitive system needs, as any other system, a legal, intelligently designed and continuously adjusted framework. Even the essential conditions of its correct functioning, to prevent fraud and deception, provides an important objective and far from fully achieved of legislative activity [2, p.168-169].

El afirmă că există deplină compatibilitate între libertate și statul de drept. În opinia autorului, nu există nici o incompatibilitate între libertate, ordinea în societate și aplicarea legii. Oamenii sunt liberi să-și determine comportamentul, dar prin regulile de conduită care se formează treptat.

Deci, astfel nu se încalcă libertatea individuală.

„Voi credeți în scrisul vostru, noi nu credem în nimic”, – a spus genialul **M. Eminescu**. O sută de ani mai târziu spusele lui nu numai că s-au dovedit a fi juste, dar au devenit și o piatră de hotar între două lumi științifice, între două metode de cercetare și concepere atât a lumii fizice, cât și a celei sociale, economice, monetare și financiare, lăsând la o parte artele și estetica [2, p.53].

Majoritatea gânditorilor clasici, atât în economie și științe sociale, cât și în științele fizice, au văzut și au judecat lumea în care au trăit prin prisma unității, a armoniei, într-un cuvânt, prin echilibrul general stabil. În economie, a dominat gândirea lui **Adam Smith**, cel care a formulat cel dintâi Legea de Echilibru General în Economie, acesta fiind un fel de a vedea problemele societății în contextul determinist [2, p.54].

Toți gânditorii moderni, atât în economie și științele sociale, cât și în științele fizice, sesizează și consideră lumea în care trăim prin prisma diversității conflictului, deci, prin dezechilibru. În economie, domină gândirea lui **J.M.Keyness, P.Samuelson, M.Friedman** și alții. Este vorba de a vedea universul economic în termeni de conflicte sociale și economice, adică în instabilitate economică și financiară. Acesta este un alt mod de a aborda problemele și anume e vorba de filozofia nedeterministă [2, p.140-142].

Utilizarea amplă și accelerată a roadelor evoluției tehnico-științifice în toate domeniile și sectoarele economiei, fără nici o excepție, în viața de toate zilele a oamenilor, este una din cele mai importante trăsături caracteristice epocii pe care o parcurgem. De aceea, în strădania de a sesiza noul, poate fi mai util să încercăm să recurgem la deservirea unor aspecte tipice, să promovăm unele idei despre ceea ce am putea să utilizăm mai eficient în modificările respective, să urmărim dialectica evoluțiilor contradictorii, factorii ce își pun amprenta asupra tendințelor la nivel național și global, modul paradoxal în care se îmbină și alternează tendințele de protecționism cu cele de cooperare și aprofundare a interdependențelor economice dintre state, transformările recente survenite în diviziunea internațională a muncii, și, pe baza acestora, să putem prevedea derularea viitoarelor evenimente economice mondiale.

Dacă am urmări geneza și evoluția economiei umane, am observa că valorile au fost create întotdeauna de om, pentru om și că singura ființă, așa cum consideră mulți cercetători, printre care și savantul **P. Apostol**, înzestrată cu rațiune este creatoarea a tot ce dăinuiește astăzi pe pământ. E greu să ne imaginăm existența vieții fără această verigă importantă din circuitul naturii [1, p.8-9].

Dacă avem în vedere transformările profunde,

He states that there is full compatibility between freedom and the state of law. In the author's opinion, there is no incompatibility between freedom, order in society and law enforcement. People are free to determine their behaviour, but by the rules of conduct that are formed gradually, they get to the compliance because, with the help of the intrinsic motivation it reaches to their generalization as values.

So in this way it does not violate individual freedom of people.

„You trusted in your art, but we believe in neither self nor fate”, – said the generous **M. Eminescu**. One hundred years later, his words were not only proved to be fair, but also became a milestone between two scientific worlds, between two methods of research and concepts as the physical world, as well as social, economic, monetary and financial, aside from arts and aesthetics [2, p.53].

Most classical thinkers, both in economics and social sciences and the physical sciences, saw and judged the world, in which they lived, in the light of unity, harmony, in a word, through the general stable equilibrium. The economy has been dominated by the thinking of **Adam Smith**, who made the first Law of General Equilibrium in Economics, which is a way of seeing social problems in the deterministic context [2, p.54].

All modern thinkers, both in economics and social and physical sciences, feel and consider our world in terms of diversity conflict, so, by the imbalance. Economy is dominated by the thinking of **J.M.Keyness, P.Samuelson, M.Friedman** and others. It's about seeing the economic world in terms of economic and social conflicts, meaning the economic and financial instability. This is another way of seeing the problems especially, it's about deterministic philosophy [2, p.140-142].

The extensive and accelerated usage of the harvest of scientific and technical progress in all areas and sectors of the economy, without exception, in people's, everyday life it is one of the most important characteristic features of the modern era. Therefore, in the effort to grasp the unknown, it may be useful to try to recourse to typical service issues, to advance some ideas about what we might use more effective amendments, to follow the dialectic contradictory evolutions, factors that influence the national and global trends, how paradox al is combined and alternated the protectionist tendencies with those of cooperation and deepening economic interdependence between states, the recent changes occurred in the international division of work, and based on that we can forecast the future development of global economic events.

If we trace the genesis and evolution of the human economy, we notice that the values were always created by the man to man and the only being, as many researchers consider, including scholar **P.Apostol**, endowed with rationality, is the creator of all that endures on earth today. It is hard to imagine the

generate de procesul științifico-tehnic și ecologic, extinderea bogăției sociale concomitent cu cea a sărăciei, substituirea muncii brute cu informația sau cunoașterea și înțelegerea, amplificarea metodelor de fabricație sofisticate, dependente în mare măsură de computere și informații, accentuarea crizei problemelor globale ale omenirii – acestea toate constituie motive de reflecție și analiză atentă a mișcării actuale a economiei Republicii Moldova, a proiectării viitorului de perspectivă.

Apariția unor noi sisteme de activitate economică subminează pilonii vechiului sistem economic, transformând viața individului, ambianța familială, afacerile, politica, morala, națiunea-stat și însăși esența economiei, plasând economia în pragul celei mai profunde schimbări, și, anume – pe trendul unei economii durabile.

Poziția noastră în peisajul vechilor sisteme economice impune reamintirea conținutului acestora, care a fost expus în articolul publicat în revista precedentă [4, p.7-24]. Interesul față de categoria „Calitatea Vieții” (CV) este unul vechi, și reprezentanți ai diferitor generații de economiști și filozofi, sociologi, medici, politicieni etc. au căutat să explice esența acesteia din diferite puncte de vedere.

Interpretând ipotezele expuse, concludem că baza nenumăratelor necesități ale individului este provocată de motivare. Aceasta, de fapt, corelează satisfacerea nevoilor și interesele personalului cu realizarea obiectivelor și sarcinilor stabilite. Motivarea, în funcție de modul de condiționare a satisfacțiilor angajaților, de rezultatele obținute, este pozitivă sau negativă. Motivarea pozitivă se bazează pe amplificarea satisfacțiilor personalului, începând cu participarea la procesul muncii, ca urmare a realizării sarcinilor atribuite, în condițiile în care nivelul sarcinilor obligatorii să fie realizate este accesibil majorității executanților. Motivarea negativă se bazează pe amenințarea personalului cu reducerea satisfacțiilor, dacă nu realizează întocmai obiectivele și sarcinile repartizate, al căror nivel este foarte ridicat, inaccesibil în condițiile date unei părți impunătoare a executanților.

Savantul **A.Maslow** a publicat extrem de multe lucrări pe întreaga durată a vieții sale profesionale. În 1943, a editat importanta lucrare, intitulată „A Theory of Human Motivation” („Teoria motivațiilor umane”), în care a expus teoria nevoilor, cunoscută sub numele „ierarhia nevoilor după Maslow”. Teoria este valabilă și astăzi, cu doar câteva modificări, servind la înțelegerea motivațiilor umane, și reprezintă fundamentul studiului acestora, oferind specialiștilor în domeniu posibilitatea de a afla care sunt stimulentele și motivațiile acțiunilor umane. După părerea lui, suntem cu toții motivați de anumite nevoi. Acestea sunt înăscute. Cercetătorul le prezintă în formă de piramidă cu cinci niveluri, împărțindu-le în cinci categorii: *nevoi fiziologice, nevoi de securitate, nevoi umane de afiliere la grup, nevoi de apreciere și stimă, nevoi de împlinire și autorealizare* [6, p.370-375].

existence of life without this important link in the circuit of nature [1, p.8-9].

If we consider the profound transformations generated by the scientific, technical and ecologic process, the expansion of the social wealth along with the one of poverty, gross labor substitution with information or knowledge and understanding, enhancing sophisticated manufacturing methods, heavily dependent on computers and information, emphasizing the crisis of global problems of mankind – these all constitute grounds for reflection and careful analysis of the actual movement of the Moldovan economy, to deploy future prospects.

The emergence of new systems of economic activity undermines the pillars of the old economic system, transforming human's lives, family environment, business, politics, morality, and the very essence of the economy, placing the economy on the brink of profound change, and specifically on a sustainable economy trend.

Our position in the framework of the old economic systems requires remembering their content, which was exposed in the previous published article [4, p.7-24]. The interest in the category of „Quality of Life” (QL) is an old one and representatives of different generations of economists and philosophers, sociologists, doctors, politicians, etc. sought to explain its essence in different point of views.

Interpreting the assumptions exposed, we conclude that the numerous needs of the individual is caused by motivation, it actually correlates with the needs and interests of the staff by realising the objectives and tasks set. Motivation, depending on the conditioning mode of employee satisfaction, the results are either positive or negative. Positive motivation is based on the amplification of personnel satisfaction from participating in the labor process as a result of the tasks assigned, the conditions under which the tasks required to accomplish are accessible for most performers. Negative motivation is based on the threat by reducing the staff satisfaction, if not achieved the targets and tasks assigned, whose level is very high and, inaccessible in these conditions for a large part of the performers.

Scientist **A.Maslow** has published many works throughout his professional life. In 1943 he published an important work, entitled „A Theory of Human Motivation”, outlining the needs theory, known as the „hierarchy of needs by Maslow”. The theory is valid today, with only a few changes, serving the understanding of human motivations, and it represents the foundation of their study, offering specialists the opportunity to learn about the incentives and motivations of human actions. In his opinion, we are all motivated by different needs. They are innate. The researcher presents them in the form of a pyramid with five levels, dividing them into five categories: *physiological needs, safety needs, human needs for*

Nevoile sunt structurate sub forma unei ierarhii și au rolul de factori motivaționali. Poziția în cadrul ierarhiei depinde de gradul de urgență și de prioritățile individuale. „Pentru omul afectat de o foame cronică, dusă la extrem, utopia poate fi definită drept un loc unde există mâncare din belșug. El pretinde că, dacă i se va garanta mâncarea pentru tot restul vieții, va fi pe deplin fericit și nu își va mai dori niciodată altceva. Orice altceva va fi considerat lipsit de importanță...” Dar ce se întâmplă cu dorințele omului nostru, când are pâine din belșug și stomacul întotdeauna îi este plin? Apare imediat o altă necesitate (mai „elevată”), care îi va domina organismul mai mult decât foamea fiziologică.

Nevoile fiziologice. Dintre acestea fac parte nevoia de aer, de hrană, de apă, de adăpost, de căldură și de sex. Sunt necesități comune tuturor oamenilor și trebuie să fie prevăzute. Dacă nu sunt satisfăcute, lipsește motivația de a trece pe un nivel superior al ierarhiei. Cele mai multe dintre acțiunile individuale se vor limita la satisfacerea acestor necesități. Într-o serie de țări sărace există numeroase exemple de oameni care se străduie să și le satisfacă. *Ansamblul lor reprezintă bunăstarea individuală.*

Nevoile de securitate. Nevoile fiziologice, odată satisfăcute, devin predominante necesităților de securitate. Acestea reflectă independența față de pericolele de ordin fizic. La nivel individual, aceste necesități se referă la dorința de a trăi într-un mediu cât mai sigur, de a avea un loc de muncă garantat, de a face economii pentru pensie etc.

Nevoile de afiliere și de afecțiune. Nevoile de acest tip se referă la dorința de a se încadra într-un grup, în familie, într-o organizație, în cadrul unor relații.

Sunt necesități focalizate asupra aspectelor sociale din mediul de lucru și din afara acestuia. Orice personalitate nu poate să existe fără aprecierea societății, fiecare se consideră parte componentă a societății umane, produsul și componenta ei importantă, membru al relațiilor sociale în cadrul anumitor grupuri.

Organizațiile asigură satisfacerea diferitor necesități comune (pauze pentru cafea etc.) planifică excursii, întâlniri sociale, pentru a corela satisfacerea acestor necesități cu mediul de muncă. Relațiile interumane iau naștere în situațiile apărute în timpul activităților, ca o consecință a acelorași necesități.

În afara organizațiilor, simțim nevoia de a lega prietenie, de a ne înscrie într-un club sau de a ne afilia la un grup social, nevoia de a iubi și de a fi iubiți. Nevoia de dragoste nu este același lucru ca nevoia de sex. Satisfacerea dorințelor sexuale intră în categoria necesităților fiziologice. Dragostea implică o relație bazată pe afecțiune.

Nevoile de apreciere. Se are în vedere nevoia de a avea o părere bună despre propria persoană. Oricine își dorește să exceleze în profesia sa. Vrea să se simtă încrezător în propriile forțe, corespunzător și capabil. Dacă, într-o anumită situație apărută la locul de muncă, nu sunt luate în seamă aceste necesități, oamenii își pierd

affiliation to the group, appreciation and esteem needs, needs of fulfilment and self-realization [6, p.370-375].

The **Needs** are structured in a hierarchy and have the role of motivational factors. The position within the hierarchy depends on the urgency and individual priorities. "For a man affected by chronic hunger, carried to the extreme, the utopia can be defined as a place where food is plentiful. He claims that if the person is guaranteed with food for the rest of his life, he will be fully happy and will never want anything else again. Anything else will be considered unimportant..." But what happens to our human desires, if we have bread in abundance and the stomach is always full? Immediately appears another need (more "elevated"), which will dominate the body more than physiological hunger.

Physiological needs. These include the need for air, food, water, shelter, heat and sex. There are common needs of all people and must be taken into account. If they are not satisfied, there is no motivation to go to a higher level of hierarchy. Most of the individual actions will be limited to meeting those needs. In some poor countries there are numerous examples of people who strive to satisfy them. *Their totality represents individual wellbeing.*

Security needs. Physiological needs, once satisfied, become predominant for security needs. They reflect independence from the physical dangers. At the individual level, these requirements relate to the desire to live in a safe environment, to have a guaranteed job, to save for retirement, etc.

Needs for affiliation and affection. This type of needs refers to the desire to fit into a group, family, an organization, in relationships etc.

These are needs focused on the social aspects of the workplace and beyond it. Any person cannot exist without society's appreciation; everyone is considered part of human society, an important component of the product, a member of the social relations within certain groups.

Organizations provide different manifestation of joint activities: coffee breaks, plan trips, social gatherings etc., for meeting such needs to relate to the work environment. Human relations arise in situations occurred in as a consequence of the same needs.

Outside of organizations, we feel the need to tie friendship or join a club, or a social group, the need to love and be loved. The need for love is not the same thing with the need for sex. Satisfying sexual desires falls under physiological needs. Love implies a relationship based on affection.

Needs of esteem. It's about the need to have a good opinion of own persona. Anyone wants to excel in his profession. He wants to feel confident in his own forces, appropriate and capable. If, in a particular situation occurred in the workplace, it does not meet these requirements; people lose confidence in them and gain a sense of inferiority. If you regularly tell your

încrederea în ei înșiși fiind dominați de sentimentul inferiorității. Dacă le spuneți mereu angajaților că nu sunt buni de nimic, într-adevăr, ajung să nu mai fie de niciun folos, pentru că își pierd încrederea în propriile forțe și respectul pentru propria persoană.

Dorința de a fi prețuit și respectat constituie un aspect al necesității de apreciere.

Nevoile de autorealizare. Această categorie de nevoi reflectă dorința de a ne atinge potențialul maxim uman. E un impuls complex care se manifestă în forme ce diferă de la om la om. E important să înțelegem că aceste tendințe îi caracterizează pe toți indivizii, dar reușesc să se realizeze doar anumite persoane. Nevoile de realizare personală se suplinesc la oamenii care se sacrifică unei anumite activități, precum personalități notorii ca Leonardo Da Vinci, Abraham Lincoln, Mahatra Ghandi, Albert Einstein. Aceștia sunt definiți de următoarele caracteristici: au o percepere clară a realității; se concentrează total asupra problemelor și văd în fiecare dintre ele o provocare ce impune descoperirea unei soluții; sunt unici și prețuiesc independența; simt că scopurile adoptate nu justifică întotdeauna mijloacele folosite; dau dovadă de compasiune și omenie; preferă relațiile personale intime; au un mod de gândire original și creativ.

În baza celor expuse, ne conducem de ipoteza că însăși Calitatea Vieții individului depinde de faptul în ce măsură acesta își realizează nevoile individuale. Nevoile individuale caracterizează necesitățile angajaților, care mai apoi trezesc la fiecare individ și anumite interese, care sunt cunoscute drept necesități bine determinate, prioritar selectate spre realizare. Dacă nevoile sunt tratate ca necesități sacrale, apoi interesele pot fi tratate ca niște cauze din care individul depune eforturi în viața sa, iar valorile vitale ale individului pot fi recunoscute drept motive ale acțiunilor depuse.

Partea majoritară a savanților din lume (reprezentanți ai școlilor americane și europene – **Hansen Bruno, Kornai János, Bălașa A., Mărginean I., Ranis G., Stewart F., Ramirez A., Schalock R. L.**) recunosc că nivelul de trai poate fi tratat drept grad de realizare a necesităților umane, care, în final, depinde de capacitatea de cumpărare a populației [5; 8; 7; 9; 10].

Astfel tratată, CV exprimă nu numai gradul de satisfacere a nevoilor, ci și a intereselor, precum și a realizării valorilor în toate sferile: materială, socială și spirituală ale activităților umane.

Utilizarea largă a acestei categorii a fost motivată de recunoașterea faptului că progresul social este legat mai mult de fenomenele sociale complexe, de nivelul de organizare și diferențiere a societății umane, precum și de mecanismele de reglare a acestora la nivel individual, și mai puțin depinde de Creșterea Economică [8, p.3-44].

Actualele cercetări științifice din țările Uniunii Europene în această direcție se efectuează sub aspectele obiectiv și subiectiv: studierea condițiilor obiective de dezvoltare a societății umane și a factorilor subiectivi, exprimați prin gradul de satisfacție a vieții indivizilor. Îndeosebi, CV din țările Europei de Vest, continuă să

employees that they are worthless, they are no longer any good, because – they lose their self-confidence and self-esteem.

The desire to be valued and respected is an aspect of esteem need.

Needs for self – actualization. This category of needs reflects the desire to achieve maximum human potential. It's a complex impulse that manifests itself in forms that differ from one person to another. It's important to perceive that these trends characterize all individuals, but to fulfil them only some people can. The need for personal actualization and self-fulfilment is to compensate people who sacrifice to certain assets, such as notorious figures as Leonardo Da Vinci, Abraham Lincoln, Mahatra Ghandi, Albert Einstein and others. They are defined by the following characteristics: having a clear perception of reality; focusing on the problems and seeing in each of them a challenge that requires finding a solution; being unique and cherishing their independence; feeling that the goals adopted not always justify the means used; demonstrating compassion and humanity; preferring intimate personal relationships; having an original and creative thinking.

Based on the above, we are guided by the assumption that Quality of Life depends on the individual how far he realizes individual needs. Human needs characterize employees' needs, which then wake up to each individual particular interests, which are known as well-defined needs, primarily selected for implementation. If needs are treated as sacral necessities, and interests can be treated as causes of which an individual puts efforts/actions in life and vital values of the individual can be recognized as reasons for actions filed.

The majority of scientists in worldwide (represented by American and European schools, **Bruno Hansen, János Kornai, A.Balasa, I.Mărginean, G.Ranis, Stewart F., Ramirez A., Schalock R.L.**) recognize that the standard of living can be treated as the progress of the human needs, which ultimately depends on the purchasing power of the population [5; 8; 7; 9; 10].

Thus treated, QL expresses not only the degree of satisfaction of needs, but also interests and values in all spheres: physical, social and spiritual aspects of human activities.

The wide usage of this category was motivated by the recognition that social progress is connected to more complex social phenomena, the level of organization and differentiation of human society and the mechanisms regulating their individual and less dependent on economic growth [8, p.3-44].

Current scientific research in the European Union in this direction are performed under objective and subjective aspects: the study of objective conditions for the development of human society and subjective factors expressed by life satisfaction of

rămână în domeniu actual de cercetare prin studierea modelului de percepere a acesteia, deoarece legăturile complexe dintre factorii obiectivi și subiectivi de dezvoltare a societății umane nu dovedesc existența legăturilor directe dintre oamenii cu condiții bune de viață și gradul lor de satisfacție, comparativ cu persoanele cu condiții de viață mai vulnerabile. Acest model confirmă că o evaluare relevantă a CV o putem obține și prin studierea opiniilor subiective ale populației (figura 1).

individuals. QL in Western Europe remains a current research direction by studying its perceiving model, because the links between objective and subjective factors of development of human society does not prove direct links, which at first sight must exist between people with better living conditions and their level of satisfaction compared to those with most vulnerable living conditions. This model confirms that a relevant QL evaluation and study can get subjective opinions of the population (figure 1).

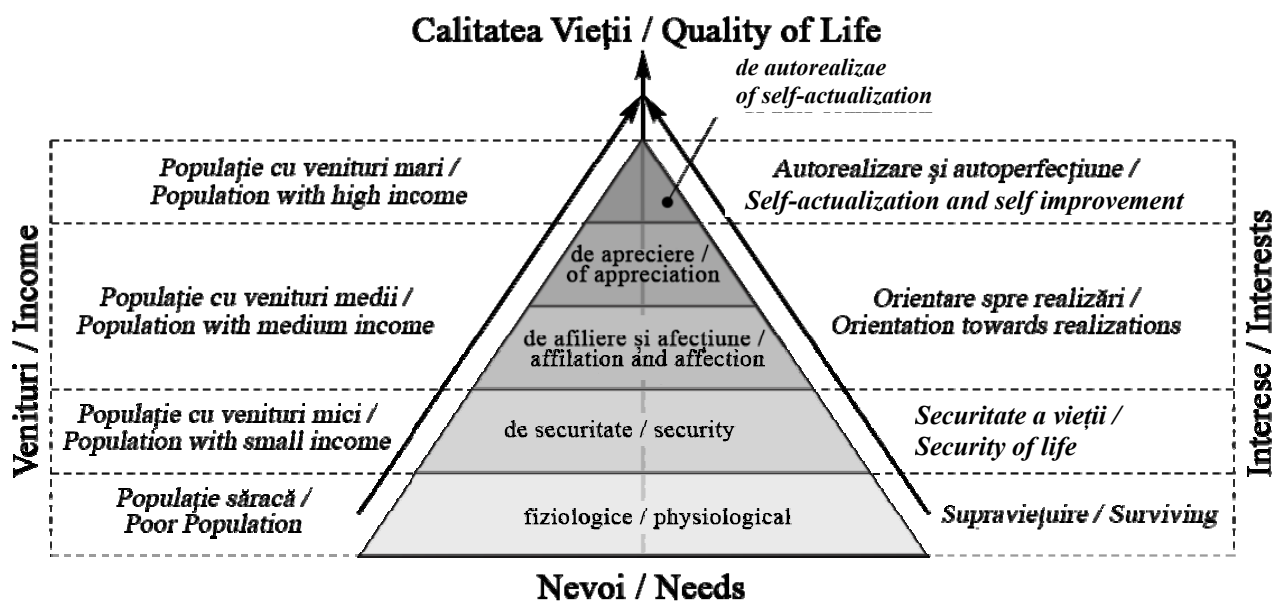

Figura 1. Modelul interdependențelor nivelului de trai, satisfacției nevoilor umane și CV /
Figure 1. The interdependence model of living standards, satisfaction of human needs and QL

Sursa: elaborat de autor în baza noului concept al CV /

Source: elaborated by the author under the new concept of QL

În funcție de această ipoteză, menționăm nu numai caracterul economic al CV ca o categorie științifică. Noi pornim de la ipoteza că CV și nivelul de trai sunt categorii care se completează una pe alta. Precum nivelul de trai influențează CV, așa și CV influențează nivelul de trai, deoarece acesta din urmă caracterizează starea de spirit a populației, care se reflectă, respectiv, prin comportamentul ei în diferite domenii. Încă 30 de ani în urmă, membrul corespondent al Academiei de Științe din Rusia, **N.Rimașevscaia**, menționa că „Nivelul de trai, modul de viață și Calitatea Vieții sunt caracteristici ale mecanismului social, care se află pe diferite suprafețe, ce parțial se intersectează, dar niciodată nu se contrazic. Totodată, trebuie menționat că aceste caracteristici nu pot fi recunoscute ca destul de relevante în evaluarea diferitor laturi ale Calității Vieții” [11, p.18].

În opinia noastră, pentru evaluarea integrală a CV, ar fi bine să se țină cont de indicatorii economici menționați și de caracteristicile demografice ale populației respective. Suntem de acord cu opinia savantului demograf rus **A.Vișnevschi**, care consideră necesar de a completa indicatorii sus-menționați cu

Based on this hypothesis, we mention not only the economic character of QL as a scientific category. We start from the assumption that QL and standard of living are categories that complement each other. As the standard of living affects QL, so as QL affects the standard of living, because it characterizes the mood of the population, which is reflected, respectively, by its behaviour in different areas. 30 years ago, the current corresponding member of the Academy of Sciences of Russia, **N.Rimașevscaia** stated that "The standard of living, way of living and quality of life are characteristics of the social office, which are on different surfaces, which partially intersect, but never contradict. At the same time, it should be noted that these features cannot be recognized at all as quite relevant in assessing the different sides of the Quality of Life" [11, p.18].

In our opinion, for the full assessment of QL it would be better to count the economic indicators listed and demographic characteristics of population. We agree with the Russian scholar and demographer **A.Vișnevschii** considers necessary to complement

elemente ce caracterizează potențialul uman și demografic, nivelul de venituri și cel de studii al populației, scopurile și valorile lui dominante [12, p.169].

Considerăm că dezvoltarea societății umane sub aspectul social-economic este un proces foarte complex, multidimensional și continuu, orientat spre creșterea eficienței factorului uman în societate, exprimată prin sporirea nivelului de trai și a CV populației, schimbarea nivelului de trai și a CV față de perioadele precedente, evaluarea situației actuale a anumitor pături sociale în raport cu nivelul de trai și CV altor pături sociale. Astfel, *considerăm că modelul societății umane în varianta sistemică oglindește interdependențele nivelului de trai, satisfacției nevoilor populației Terrei și CV, indiferent de țara de origine* (figura 1).

Laturile triunghiului exprimă caracteristicile care leagă vârful triunghiului cu baza. Latura stângă a triunghiului caracterizează nivelul de trai în funcție de venituri. Latura dreaptă indică legăturile dintre valorile umane (modul de viață) și comportamentul dominant al individului. Baza triunghiului – elementele principale motivaționale ale activității socioeconomice a populației. Liniile punctate reprezintă nivelele CV pentru diferite categorii de populație. Latura stângă a figurii caracterizează interdependențele nivelului de trai al populației și valorile dominante realizate, inclusiv motivele comportamentelor economice. Gradul de satisfacere a nevoilor și valorile realizate ale individului în societate le exprimă CV acestuia.

În triunghiul prezentat în figura 1 sunt demonstrate interconexiunile dintre categoriile:

Oamenii, care trăiesc în sărăcie sau într-un mediu periculos nu își fac griji în privința autorealizării, nu prea sunt preocupați de această necesitate, se concentrează mai mult asupra necesităților fiziologice și, ce-i mai important pentru ei, asupra celor de securitate.

Astfel, analizând piramida nevoilor lui A.Maslow și conceptul care percepe CV ca pe o categorie socioeconomică, conchidem că nevoile prioritare ale păturilor sărace, în majoritatea cazurilor, sunt orientate spre existență sau supraviețuire; ale păturilor cu veniturile mici – spre realizarea nevoilor de securitate; ale păturilor cu veniturile medii – spre realizări spirituale; ale păturilor cu venituri mari – spre autorealizare totală sau autoperfecțiune [5, p.7-24]. Deoarece *Legea satisfacerii nevoilor umane* prevede dezvoltarea continuă a acestora, oricum, niciodată nu se întâmplă ca toate nevoile unei persoane să fie satisfăcute pe deplin. După părerea lui A.Maslow, toate aceste necesități sunt dispuse într-o ierarhie a „preponderanței”, care rezidă în urgența impulsului.

Versiunea originală propusă de noi este orientată spre explicarea legăturilor dintre nivelul de trai, gradul de realizare a nevoilor umane și CV. Conceptul propus

macroeconomic indicators with elements that characterize human potential and demographic or income level and education of the population, goals and its dominant values [12, p. 169].

We believe that the development of human society in the socio-economic aspect is a very composed process, multidimensional and continuous, oriented to raise the efficiency factor in society, expressed by raising living standards and population's QL, changing the living standards and the QL from previous periods of QL. Thus, *we consider that the human society model in systemic variant reflects the interdependencies between the standard of living, satisfaction of Earth's population needs and QL, regardless of country of origin*, figure 1.

The triangle's sides represent the characteristics that link the triangle's top with its base. The left side of the triangle characterizes the standard of living based on income. The right side shows the connections between human values (way of life) and dominant behaviour of the individual. The base of the triangle interprets the key elements of socio-economic activity of the population. Dotted lines represent the QL levels for different population groups. The left side of the figure characterizes interdependencies of living standards of the population with dominant values achieved, including behavioural economic reasons. The realization of the individual's needs and realized values in society expresses its QL.

The triangle presented in figure 1 proves the interconnections between the categories

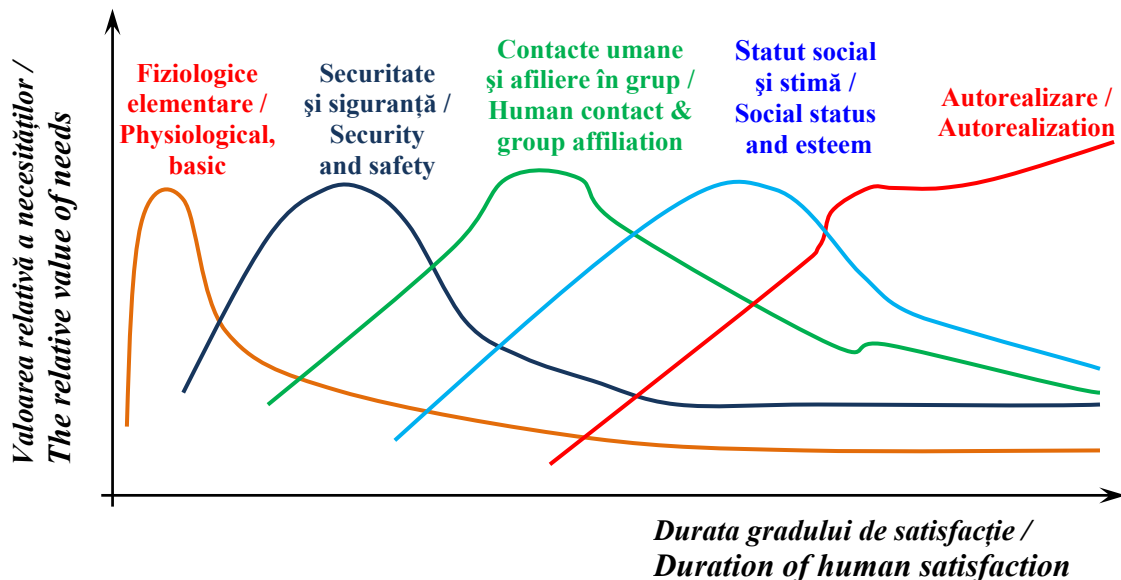
People living in poverty or in a dangerous environment do not worry about self-fulfilment, they are not really concerned with this necessity. They focus more on the physiological needs and, more importantly, on the security ones.

Thus, using A.Maslow's pyramid of needs and the concept that perceives QL as a socio-economic category, we conclude that the priority needs of the poor in most cases, are targeted at subsistence or survival; the strata with low incomes – to achieve security needs, the average income strata – towards the spiritual and the strata of high income – for total self-realization or auto-perfection [5, p.7-24]. Since the *Law of satisfaction of human needs* perceive their continuous deployment, anyway, it is not happening sometimes that a person has all his needs fulfilled. According to A.Maslow, all these needs are arranged in a hierarchy of "preponderance" that resides in impulse of urgency.

The original version proposed by us is oriented towards explaining the links between living conditions, the degree of realization of human needs and QL. The proposed concept coincides with the

coincide cu opinia savantului român **Ov.Nicolescu**, care descrie evoluția nevoilor umane și situația momentului, din care reiese că cea mai înaltă și durabilă formă de satisfacție a persoanei este momentul de realizare a nevoilor de autorealizare. Anume aici și atunci se ajunge la cel mai înalt grad al satisfacției de viață și se provoacă cea mai profundă și îndelungată formă de autorealizare individuală (figura 2).

opinion of Romanian scientist **Ov.Nicolescu** describing the evolution of human needs and the current situation, which shows that the highest and most sustainable form of satisfaction a person needs, is the time for self-realization. At this point is carried the highest degree of satisfaction with life and it causes a deeper and long form for self-realization / individual happiness (figure 2).

Figura 2. Durata satisfacției de viață în funcție de realizarea nevoilor umane / Figure 2. Duration of life satisfaction by achieving human needs

Sursa: Nicolescu Ov. Management. București: Didactică și Pedagogică, 1992, p.17. / Source: Nicolescu Ov. Management. Bucharest: Didactic and Pedagogic, 1992, p.17.

Dezvoltarea umană este în legătură strânsă cu drepturile omului, pentru că au un numitor comun – libertatea economică. Dezvoltarea umană, pe de o parte, prin faptul că extinde capacitățile și oportunitățile umane, sporește libertatea alegerii. Pe de altă parte, drepturile omului protejează această libertate de a alege. Așadar, dezvoltarea umană și drepturile omului se consolidează reciproc (tabelul 1).

Astfel, fostele colonii subdezvoltate ajung să depășească fostele metropole, iar ritmul de creștere a veniturilor este, în prezent, mult mai rapid decât în trecut. În timp ce Statele Unite și Marea Britanie au avut nevoie de jumătate de secol (XIX) pentru a trece de la un venit de 2000 dolari la unul de 4000 lunar per locuitor, țările din zone diferite precum Bulgaria, Iordania, Portugalia, Puerto Rico sau Taiwan au obținut același rezultat în mai puțin de două decenii, spre sfârșitul secolului al XX-lea. Dacă libertatea economică s-ar extinde, posibil că în secolul XXI, prin ridicarea nivelului de trai, s-ar reduce și disparitățile dintre țări.

Indivizii care trăiesc în cele mai libere economii se bucură de un venit mediu anual de circa 24 mii de dolari, în timp ce acei care trăiesc în țările plasate la sfârșitul

Human development is closely linked to human rights, because they have a common denominator - economic freedom. Human development, on the one hand, by enlarging human capabilities and opportunities, increases the freedom of choice. On the other hand, human rights protect the freedom of choice. Human development and human rights are mutually reinforcing, (table 1).

Thus, the underdeveloped former colonies come to exceed the former metropolis, and the rhythm of revenue growth is now much faster than before. While the United States and great Britain took half a century (XIX) to switch from an income of \$ 2,000 to one of 4,000 monthly per capita, countries from different areas as Bulgaria, Jordan, Portugal, Puerto Rico or Taiwan obtained the same results in less than two decades in the late twentieth century. If economic freedom would be extended, perhaps, in the XXI century, by raising living standards would reduce disparities between countries.

Individuals who live in the freest economies enjoy an average annual income of about 24 thousand dollars, while those living in countries placed at the end of the ranking, obtained an average annual income

clasamentului obțin un venit mediu anual sub *trei mii de dolari*. În ceea ce privește veniturile celor 10% din cei mai săraci cetățeni, în țările plasate în grupa celei mai mari libertăți economice, acestea constituie circa *nouă mii și cinci sute de dolari* anual. În grupul țărilor cu cea mai mică Libertate Economică, veniturile medii anuale ale celei mai sărace categorii de populație sunt de *728 dolari anual* (Coreea de Nord, Cuba, Libia) [www.eurofound.org].

under *three thousand dollars*. Regarding the 10% of income of the poorest citizens in countries located in the largest economic liberties group, they are about *nine thousand five hundred dollars annually*. The group of countries with the lowest economic freedom, average annual income of the poorest sections of the population are of *728 dollars annually*. It is the citizens of countries like North Korea, Cuba, Libya [www.eurofound.org].

Tabelul 1 / Table 1

Dependențe directe dintre Indicele Libertății Economice și ritmul de creștere economică în unele țări ale lumii, 1990-2010 / Direct dependence of the index of economic freedom and the rhythm of Economic growth in some countries of the world, 1990-2010

Țara / Country	Indicatori / Indexes	Anii / Years						
		1990	1995	2000	2007	2008	2009	2010
Bulgaria / Bulgaria	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	+9	3	5	6,2	6,2	-5,5	0,2
	ILE, puncte / EIF, points	4,30	4,61	5,06	6,74	7,18	7,21	6,47
Chile / Chile	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	4	11	4	4,7	3,7	+1,7	5,2
	ILE, puncte / EIF, points	6,59	7,47	7,28	8,14	7,99	7,77	7,83
China / China	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	4	11	8	13	9,6	9,2	10,6
	ILE, puncte / EIF, points	4,80	5,20	5,73	6,54	6,44	6,43	5,12
Franța / France	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	3	2	4	2,2	-0,1	-2,7	1,5
	ILE, puncte / EIF, points	6,74	6,78	7,04	7,43	7,20	7,16	6,32
Germania / Germany	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	5	2	3	2,5	1,1	-5,1	3,7
	ILE, puncte / EIF, points	7,19	7,48	7,49	7,50	7,47	7,45	7,10
India / India	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	6	8	4	9,1	4,9	9,1	8,8
	ILE, puncte / EIF, points	4,90	5,60	6,31	6,45	6,48	6,40	5,46
Marea Britanie / Great Britain	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	1	3	4	3	-1,0	-4,9	1,4
	ILE, puncte / EIF, points	7,30	8,07	8,35	7,89	7,78	7,71	7,41
Peru / Peru	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	-5	9	3	8,9	9,8	0,8	8,8
	ILE, puncte / EIF, points	4,01	6,30	7,06	7,26	7,36	7,21	6,87
România / Romania	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	+6	7	2	6	7,3	-8,5	0,9
	ILE, puncte / EIF, points	4,80	3,81	4,95	6,79	6,58	7,08	6,44
Moldova / Moldova	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	-	1,9	7,1	3,0	7,8	-6,0	6,9
	ILE, puncte / EIF, points	-	-	6,54	6,45	6,51	6,29	5,44
Rusia / Russia	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	+3	+4	10	8,1	5,2	-7,8	4,0
	ILE, puncte / EIF, points	+	4,01	4,93	6,50	6,57	6,55	5,05
Singapore / Singapore	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	9	8	10	7,8	1,5	-0,8	14,5
	ILE, puncte / EIF, points	8,11	8,78	8,51	8,66	8,75	8,68	8,75
SUA / USA	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	2	3	4	2	0,0	-3,5	3,0
	ILE, puncte / EIF, points	7,85	8,30	8,55	8,06	7,93	7,60	7,63
Ungaria / Hungary	Creșterea PIB, % / GDP growth, %	+3	1	5	1,2	0,9	-6,8	1,3
	ILE, puncte / EIF, points	5,06	6,34	6,74	7,33	7,39	7,52	6,71

Sursa: elaborat de autor în baza World Bank Report -2011 /

Source: made by author based on World Bank Report-2011

Desigur, în opinia noastră, acest lucru nu înseamnă neapărat că în toate țările mai libere din punct de vedere economic se trăiește mai bine, ci doar că perspectivele lor de dezvoltare sunt mai bune. Cu alte cuvinte, liberalizarea economiei nu conduce la o creștere instantanee a nivelului de trai, fiindcă efectele sale se manifestă în timp. Dar cu cât

Of course, in our opinion, this does not necessarily mean that all economically free countries live better, because their development prospects are better. In other words, economic liberalization does not lead to an instantaneous increase in living standards, because its effects are manifested over time. But as this process starts

acest proces începe mai târziu, cu atât recuperarea decalajelor economico-sociale durează mai mult.

Dacă nivelul de trai caracterizează toate condițiile sociale, economice, politice, ecologice etc., ce se oferă individului pentru dezvoltare și existență într-un stat sau altul, CV include, pe lângă acestea, și capacitățile subiective ale persoanei în atingerea performanțelor respective și gradul de satisfacție a acestora.

Rezumând aspectele studiate, formulăm concluziile ce urmează:

1. Autorul argumentează noul concept al CV, care recunoaște CV ca factor al dezvoltării umane. Potrivit acestui concept, CV reprezintă o categorie socioeconomică, care oglindește gradul de satisfacție a individului de viață în funcție de realizarea nevoilor umane, exprimate prin exercitarea rolului său social, prin relațiile de producție, interpersonale și de familie, precum și satisfacția prin nivelul bunăstării, acordat de societatea umană pentru dezvoltarea sa.

2. Un rol important în satisfacerea nevoilor umane revine libertății economice, care creează condițiile macroeconomice necesare creșterii economice și bunăstării umane, iar CV și nivelul de trai sunt categorii ce se completează reciproc. Precum nivelul de trai influențează CV, așa și CV influențează nivelul de trai, iar acesta din urmă caracterizează starea de spirit a populației, care se manifestă, respectiv, prin comportamentul și performanțele ei în diferite domenii.

3. Dependentele dintre Libertatea Economică, ritmul de creștere economică și bunăstarea populației sau nivelul de trai sunt direct proporționale între ele, ceea ce se reflectă pozitiv asupra CV dintr-o țară sau alta. Cu cât nivelul de trai al populației este mai înalt, cu atât aceasta are posibilitatea să-și satisfacă mai amplu nevoile umane și să tindă spre autorealizare.

later, the socio-economic catching takes longer.

If the standard of living characterises all social conditions, economic, political, environmental, provided for the development and existence of the individual in a State or another, QL includes, in addition, also the individual and subjective capacities to achieve performance and satisfaction with them.

Summarizing the aspects studied, we conclude that:

1. The author argues the new concept of QL, which recognizes QL as a factor in human development. This concept helps us to perceive QL as socio-economic category, which reflects the individual's satisfaction with life according to the realization of human needs expressed in his social role, the production relations, interpersonal and family relations, and satisfaction with the welfare of human society for its development.

2. An important role in meeting human needs is given to economic freedom which creates the conditions for macroeconomic growth and human welfare, but the QL and standard of living are categories that complement each other. As the standard of living affects OL, so as the QL affects the standard of living, because the last one characterizes the mood of the population, which is reflected, respectively, by its behaviour and performance in different fields.

3. Dependencies between Economic Freedom, Economic growth and welfare or standard of living are directly proportional, which is positively reflected on the QL in one country or another. As the level of life of the population is higher, it has the opportunity to satisfy much easier the human needs and tends to auto-realization.

Referințe bibliografice/ Bibliographic references

1. APOSTOL, P. *Calitatea vieții și explorarea viitorului*. București: Politică, 1975, p.8-9.
2. BLANOVSCI, A. *Doctrine economice*. Ch.: AAP, 2004, p.46-47; p.168-169; p.53; 140-142.
3. FRIEDMAN, M.; FRIEDMAN Rose D. *Capitalism and Freedom*. Chicago, 1982, p.170.
4. GOROBIEVSCHI, S. *Evoluția conceptului și metodelor de evaluare a Calității Vieții*. Revista „Economică”: ASEM, nr.1(183), 2013, p.7-24.
5. HANSEN, BRUNO. *Quality of Life and Management of Living Resources*. Fifth Framework. București: Economică, 2002. 340 p.
6. MASLOW, A. *A Theory of Numan Motivation*, New-Iork: Psychological Review, 1943, vol.50, p.370-375; p.377-396.
7. MĂRGINEAN, I.; BĂLAȘA, A.(coord.). *Calitatea vieții în România*. București: Expert, 2005.393 p.
8. KORNAL, János. *Inovație și dinamism: despre interacțiunea dintre sistemele economice și progresul tehnic*. Revista „OEconomică”, nr.2/2010, București, 2010, p.3-44.
9. RANIS, G.; STEWART, F.; RAMIREZ, A. *Economic growth and human development*. Yale Economic Growth Center Discussion Paper, No.787, 1997.
10. SCHALOCK, R.L. *Reconsidering the conceptualization and measurement of quality of life*. In: R.Schalock (Ed.) *Quality of life. Volume I: Conceptualization and measurement*. Washington, DC: American Association on Mental Retardation. 1996, p.123-139.
11. РИМАШЕВСКАЯ, Н.М. *Качество человеческого потенциала в условиях инновационной экономики*. Материалы Международной конференции «Качество человеческого потенциала», 22-23 октября 2009, г. Москва: ИСЭПН РАН, с.18-24.
12. ВИШНЕВСКИЙ, А.Г. *Человеческий потенциал: опыт комплексного подхода*. Москва: Эд/УРСС, 1999, с.169.

ROLUL PERSONALULUI ÎN PROCESUL IMPLEMENTĂRII INOVAȚIILOR DE MANAGEMENT

Nadejda DIACON,
doctorand, Universitatea de Stat din Comrat

În acest articol, sunt explicate avantajele inovațiilor de management ce se referă la inovațiile de proces, de marketing și de produs. S-a cercetat caracterul problematicii implementării inovațiilor de acest gen la întreprinderi. Una din principalele probleme ale implementării inovațiilor de management constă în modul de reacționare a personalului la noile schimbări: acesta manifestă dezaprobare, indiferență, incompetență, scepticism. În lucrare, sunt relevate cauzele atitudinii negative a personalului față de inovații, sunt descrise metodele de neutralizare a rezistenței.

Cuvinte-cheie. Inovații de management, schimbări de ordin organizatoric, resurse de muncă, metode de neutralizare a rezistenței.

În societatea contemporană, se știe cu certitudine că rezultatele progresului tehnico-științific, tehnologiile avansate și producția supratehnologizată (scientosaturată), potențialul intelectual și cultural al societății reprezintă principalele forțe-motrice de creștere economică stabilă. Toți factorii menționați ai creșterii economice conduc la ideea că producătorii se confruntă continuu cu „provocările” generate de concurența și dificultățile actuale de adaptare la permanentele schimbări ale condițiilor de pe piață. Inovațiile trebuie să apară în permanență și să fie omnidirecționale – aceasta e caracteristica distinctivă a businessului contemporan. În plus, crește și viteza schimbărilor, susținută puternic de impetuozitatea progresului tehnic și de concurență.

Ciclul mediu de viață al mărfurilor, serviciilor și chiar al întreprinderilor înseși scade neîncetat. Prin urmare, pentru a supraviețui, în condițiile concurenței de astăzi, companiile se văd impuse să reacționeze imediat. E foarte important ca să se elaboreze și să se implementeze la întreprinderi noi metode și structuri de gestiune, să fie ridicat nivelul de calificare al angajaților, să se aplice cât mai eficient stimulentele morale și materiale pentru motivarea personalului, adică să fie implementate continuu inovațiile de management [6].

În domeniul practic al cercetărilor empirice comparative din ultimul deceniu, efectuate în străinătate, scara de implementare a inovațiilor de management („modern management practices”) și gradul de valorificare de către manageri a posibilităților proprii fiecărui instrument sunt considerate indiciile cele mai valoroase ale calității managementului, ce influențează simțitor indicatorii de eficiență ai firmei. Acest mod de abordare a fost elaborat de către cercetătorii de la Școala

THE ROLE OF STAFF IN THE PROCESS OF ORGANIZATION AND MANAGEMENT INNOVATION IMPLEMENTATION

Nadejda DIACON,
PhD candidate, Comrat State University

This article describes the benefits of the organizational and managerial innovations regarding process, marketing and product. Was carried out a research on the character of implementation problems of this kind of innovation in enterprises. One of the key problems in implementing the organizational and managerial innovation is the reaction of staff on changes: denial, indifference, incompetence, skepticism. In the article are identified the causes of the negative staff attitude to innovations and described the methods of overcoming resistance.

Key words: management innovations, organizational changes, labor resources, methods overcoming resistance.

In modern society is generally accepted that the results of scientific and technological progress, high technology and knowledge-based products, intellectual and educational potential of the society are the main driving forces of sustainable economic growth. All these factors of economical growth lead to the fact that producers continuously face "challenges" of modern competition, and difficulty adapting to constantly changing market conditions. Besides, the changes are permanent and comprehensive, which is a distinctive characteristic of modern business.

Changes happen very fast due to rapid technological development and competition. The average life cycle of goods, services and even the business has been steadily declining, therefore, in order to survive in the current competitive environment, companies must act quickly: it is important to develop and introduce new methods in enterprises and management structures, improve the skills of workers, more effectively apply the material and moral incentives of staff motivation – that is, to constantly provide organizational and managerial innovations [6].

The practice of comparative empirical studies of the last decade held abroad, the extent of implementation of the organizational and managerial innovations ("modern management practices") and the extent to which managers use the possibilities contained in each tool, are considered important indicators of the quality of management, which significantly affect the efficiency indicators of the company. This approach has been developed by

Economică Londoneză în colaborare cu specialiștii companiei McKinsey și este realizată cu succes, în cadrul cercetărilor comparative de scară internațională, la întreprinderi industriale din țări cu niveluri diferite de dezvoltare economică [1]. În 2009, pentru prima dată, s-au efectuat investigații serioase în zece țări cu economia în stadiul de tranziție. Rezultatele obținute au confirmat, în ansamblu, concluziile trase: calitatea managementului a demonstrat existența unei puternice relații pozitive între diferiți indicatori ai rentabilității întreprinderii – productivitatea muncii, creșterea încasărilor din vânzări, producția de noi tipuri de produse [2].

Principalele instrumente ale inovațiilor organizaționale și manageriale sunt: crearea sau automatizarea sistemului de evidență administrativă și gestiune, pregătirea dărilor de seamă GAAP, utilizarea *outsourcing-ului*, analiza indicatorilor-cheie ai eficienței colaboratorilor și rentabilității subdiviziunilor. Implementarea acestor instrumente va permite companiilor să obțină avantaje concurențiale pe seama utilizării propriilor resurse intelectuale. Astfel, nu va fi nevoie de timp și investiții primare considerabile pentru realizarea lor, comparativ cu inovațiile de produs sau cele de proces. Acesta e factorul cel mai important pentru consolidarea pozițiilor companiei pe piață și atingerea cu succes a obiectivelor sale strategice. Totuși, în majoritatea întreprinderilor, s-a format un stereotip stabil privind caracterul secundar al inovațiilor de management în raport cu inovațiile de proces, de marketing sau cele de produs.

Printre altele, s-a constatat o evidentă discordanță între ritmurile de elaborare și difuzare în cadrul organizațiilor a inovațiilor de proces, de produs, de marketing și cele de management. S-a dovedit că ritmul de realizare a primelor tipuri de inovații este mai înalt decât al celor de management. Volumul inovațiilor de management e mult mai mic decât volumul altor tipuri de inovații implementate. Decalajul dintre realizarea diverselor tipuri de inovații și realizarea celor de management poartă denumirea de *loch organizațional* [1].

Noțiunea de *loch organizațional* reflectă fenomenul implementării mai frecvente a inovațiilor de marketing, de produs și de proces în condițiile din cadrul structurilor de conducere învechite și cu metode perimate, adică al acelor constituite în perioada tehnologiilor de producție de pe vremuri. O atare situație influențează negativ atât rentabilitatea activității inovative, cât și eficiența activității organizației, în ansamblu.

Principala cauză a renunțării companiilor la inovațiile de management în favoarea altui gen de inovații constă în faptul că celelalte inovații sunt mult mai observabile, mai „palpabile”, se pretează mai ușor experimentelor, fiind mult mai evidente, concrete. Cu alte cuvinte, în eficacitatea și raționalitatea inovațiilor de management e mai greu să crezi, deci e mai greu și să te decizi să le implementezi.

researchers at the London School of Economics in cooperation with McKinsey company and successfully implemented on a large-scale in international comparative research in industrial enterprises in countries with different levels of economic development [1]. In 2009, this study was first conducted in 10 countries with transition economies, the results in general confirmed the conclusions quality of management has demonstrated a strong positive correlation with different indicators characterizing effectiveness the company – labor productivity growth of sales revenue, the development of new products resulted from R&D activities [2].

The main instruments of organizational and managerial innovations are: the creation or automation of a management accounting system and reporting, GAAP, reporting, outsourcing, development of key performance indicators of employees and departments. Implementation of organizational and managerial innovation enables companies to gain competitive advantage through the use of its intellectual resources. These do not require substantial upfront investment and time to implement them, in comparison with the product or process innovations. This is the most important factor in strengthening the company's position in the market and the successful achievement of its strategic objectives. However, the majority of enterprises formed a stereotype about the secondary organizational and managerial innovations in comparison with the process, marketing and product types of innovation.

In particular, there is a certain discrepancy in the rate of creation and dissemination in the organization of process, product, marketing and management innovation. It turns out that the pace of implementation of all types of innovation is higher than the organizational and managerial ones. Amounts of organizational – managerial innovations significantly lag behind other kinds of implanted innovation. The emerging gap between the implementation of different types of innovations in comparison with the management, was named the *organizational lag* [1].

The concept of *organizational lag* reflects the frequent implementation of marketing, product and process innovation in the face of the old management structures and practices, that have been established in previous manufacturing technologies. This situation negatively influences both the efficiency of innovation and the overall effectiveness of the organization.

The first reason for companies giving up on organizational and management innovation in favor of another kind of innovation is that they are more observable, more "touchable", they are easier to test, they are perceived materially in comparison with management. In other words, the efficiency and reasonableness of management innovations are harder to believe, and therefore more difficult to decide on their implementation in comparison with

O altă cauză a lipsei de încredere față de inovațiile de management constă în originalitatea sistemului însuși de gestionare a acestui tip de inovații. Sistemul de gestionare a inovațiilor de management în cadrul întreprinderii trebuie cercetat prin prisma particularităților structurale și a specificului funcțional.

1. Specificul structural al inovațiilor de management caracterizează [3]:

- sistemul gestionar al întreprinderii, ce include echipa de manageri, care execută conducerea acesteia. Tot aici intră cultura managementului, principiile, metodele și instrumentele de exercitare a influenței asupra personalului;
- sistemul gestionabil, care include personalul și metodele de organizare a activității în toate subdiviziunile funcționale;
- structura organizațională a managementului, care constituie baza întregului sistem de conducere al întreprinderii (figura 1).

2. Specificul funcțional este redat de business – procesul de implementare a inovațiilor de management.

manufacturing innovation.

The second reason not to trust the organizational and managerial innovations, is the management system of this kind of innovation.

The system of organizational and managerial innovation in the enterprise should be viewed through the structural and functional features.

1. Structural feature of the organizational and managerial innovation is characterized by [3]:

- enterprise management system, which includes a management team having administrative influence, here we also mention management culture, principles, methods and tools to influence staff;
- managed system – includes staff and ways of organizing work in all functional subdivisions;
- organizational management structure, which is the basis of all enterprise management system (figure 1).

2. Functional feature is the business – the process of implementing the organizational and managerial innovation.

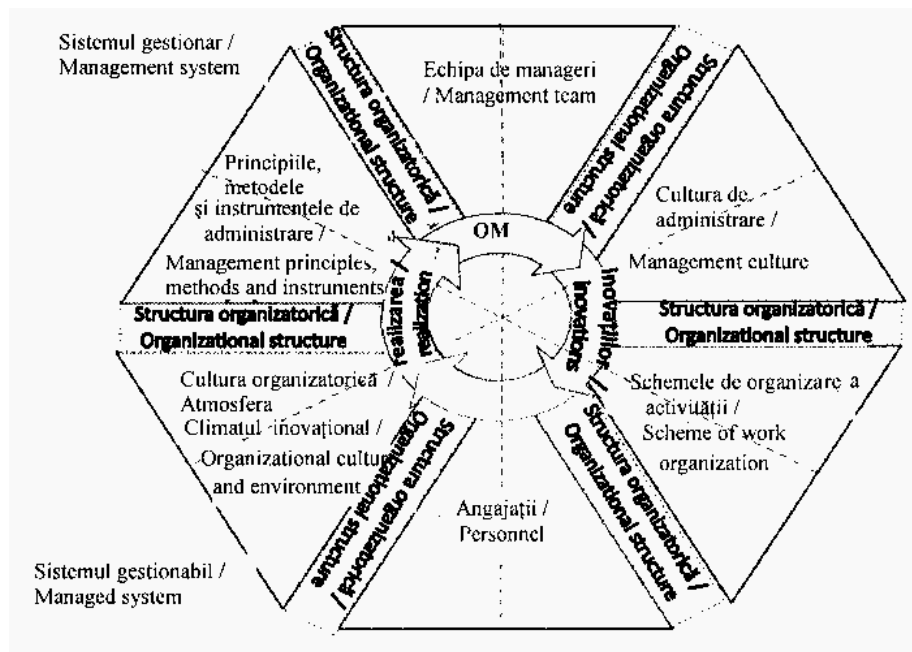

Figura 1. Sistemul de gestionare a inovațiilor de management [3] / Figure 1. Management innovation system [3].

În figura 1, vedem rolul deosebit de important al **managerilor** și al **personalului** însuși în procesul de implementare și gestionare a inovațiilor organizaționale în companie. Acest fapt constituie una din principalele cauze generatoare de probleme, care împiedică valorificarea cu succes a inovațiilor înseși:

- ignorarea esenței și rolului inovațiilor de management în contextul condițiilor

Figure 1 illustrates the primary role of the **managers** and **staff** in the process of implementing and managing organizational innovation in the enterprise. This is one of the main causes of problems hindering the successful development of innovation itself:

- misunderstanding the nature and the role of organizational and managerial innovations in the current economic conditions;

- economice actuale;
- subestimarea factorului personal la realizarea inovațiilor;
- lipsa cunoștințelor și abilităților necesare unei realizări eficiente [4].

Împotrivirea opusă schimbărilor inovative constă în tot felul de acțiuni ale angajaților, întreprinse cu scopul discreditării, târăgării sau stopării implementării inovațiilor în cadrul organizației [2]. Gradele și formele de manifestare a împotrivirii față de inovațiile de management în companii sunt condiționate de factorii sociali și psihologici, fiind, totodată, strâns corelate cu procesul inovativ, care, în fond, reprezintă o cooperare între oameni cu vederi, de regulă, absolut diferite privind perceperea și adoptarea inovațiilor.

Rezistența personalului opusă inovațiilor organizaționale, potrivit cercetărilor, este condiționată de mai multe cauze [7]:

- nivelul inferior al culturii corporative;
- insuficiența informației despre reformele inițiate;
- motivarea slabă a personalului pentru a participa la efectuarea schimbărilor;
- lipsa de coordonare a acțiunilor conducerii;
- abordarea autoritară a procesului de realizare a schimbărilor;
- neîncrederea colaboratorilor față de inițiatorii schimbărilor.

Adeseori, modificărilor inovative se împotrivesc atât colaboratorii de rând, cât și cei din veriga de conducere, luând asemenea forme ca dezaprobarea, indiferența, manifestarea incompetenței, a scepticismului. Totodată, schimbările de ordin organizațional și dezvoltarea intelectuală a personalului de conducere nu corelează, de regulă, sub un aspect substanțial, fapt care reduce considerabil efectul general al transformărilor inovative. În realitate, se constată că motivația, acest stimulent puternic de impulsione a personalului, pentru a asigura funcționarea eficientă a organizației, are ca scop asigurarea calității activității curente și, practic, nu servește dezvoltării sale inovative [5].

Metodele de înfruntare a împotrivirii personalului față de realizarea inovațiilor organizaționale sunt condiționate de procesul inovativ, ce se desfășoară în organizație, legat de contradicția dintre obișnuita structură organizațională, stilul și metodele rutinare de conducere, vechile tehnologii, norme și valori, pe de o parte, și schimbările ce se produc în cadrul ei, pe de altă parte.

Cercetătorii științifici relevă categoria celor mai cu perspectivă direcții și domenii de activitate privind învingerea rezistenței personalului la organizarea schimbărilor inovative:

1. Domeniul resurselor, ce include alocarea de resurse suplimentare pentru proiectarea și realizarea modificărilor inovative, acoperirea financiară a riscului de inovare;

- underestimating the personal factor in the implementation;
- lack of necessary knowledge and skills of effective implementation of innovations [4].

Resistance to innovative changes – is any conduct of employees directed on discredit, delay or impeding the exercise innovation in the organization [2]. Levels and forms of resistance to organizational and managerial innovations in companies are due to social and psychological factors which are closely related to the innovation process, which is an interaction of people with different, often completely opposite types of susceptibility to innovation and innovation readiness.

Personnel resistance to organizational innovation, according to research is caused by the following reasons [7]:

- low level of corporate culture;
- lack of information from the staff on the ongoing reforms;
- lack of motivation of staff participation in the changes;
- lack of coordination between managers;
- use of an authoritarian approach in the implementation of changes;
- distrust of employees to the initiators of change.

Most innovative changes meet resistance from both the staff and managers, taking such forms as negation, indifference, incompetence, demonstration, skepticism. Besides, institutional changes and intellectual development of management personnel, as a rule, are not linked to each other in the methodological aspects, which significantly reduces the overall effect of innovation. In practice, it appears that motivation, which is a powerful incentive to stimulate staff for effective organization, more focused on ensuring the quality of business, and practically no focused on innovative development on the management of innovation [5].

Methods to overcome the resistance of staff organizational innovations are due to the innovation process, which is unfolding in the organization related with the contradiction between the usual organizational structure, management style and methods, technology, standards, values, on the one hand, and the changes taking place in them, on the other.

Researchers distinguish a group of most perspective directions of activity to overcome resistance within the organization innovative changes:

1. Resource direction, which includes the allocation of additional resources for the design and implementation of innovative changes, the financial promoting of innovation risk, staff development;
2. Information direction, which implies providing information about the essence of

2. Domeniul informației, ce prevede asigurarea informării personalului despre esența problemelor și deciziilor cu privire la inovare, informarea lui despre eventualele dificultăți și problematica schimbărilor inovative;
3. Direcția motivațională, ce presupune asigurarea încurajării materiale și morale a susținătorilor transformărilor inovative, susținerea promovării inovatorilor, ridicarea nivelului profesional și a statutului de muncă personal;
4. Domeniul tehnologic, care impune elaborarea proiectelor inovative pe baze complexe și alternative, asigurarea unei abordări corecte a problemei inovațiilor, repartiția optimă a resurselor și evaluarea adecvată a modificărilor inovative, organizarea jocurilor, trainingurilor inovaționale, a experimentelor inovative în grup;
5. Direcția etică, orientată spre ridicarea nivelului de cultură organizațională și convențională a participanților la schimbările inovative, aplicarea diverselor sancțiuni persoanelor care nu respectă tradițiile și normele organizaționale [2].

În **concluzie**, vom remarca ideea că posibilitățile și condițiile pentru învingerea rezistenței personalului depind de abordarea strategică corectă a implementării inovațiilor de management. În opinia noastră, principalele sarcini ale directorului întreprinderii sau patronului companiei privind creșterea nivelului de încredere față de viitoarele inovații în domeniul organizațional-managerial sunt: formarea sentimentului de încredere a personalului, înlăturarea fricii de eventualele schimbări, demonstrarea avantajelor și foloaselor implementării viitoarelor inovații, elaborarea unui sistem nou de motivare pentru stimularea unei abordări creative a inovațiilor.

personnel issues and innovative solutions, preliminary information on the possible difficulties and problems of innovative changes;

3. Motivational direction, providing material and moral encouragement to participants in innovative changes, promote professional advancement innovators, increase their professional work and personal status;
4. Technological direction, which requires the development of innovative projects at an alternative and integrated manner, ensuring the correct formulation of innovative problem of optimal allocation of resources and appropriate evaluation of innovative changes of innovative games, group training, innovative experiments;
5. Ethical line, oriented to improving organizational and conventional culture of the participants of innovative changes, the use of various sanctions against offenders of organizational and conventional norms [2].

In **conclusion**, it should be noted that the conditions and the possibility of overcoming the resistance of staff is caused by the selected strategic approach to the implementation of management innovations. Basic tasks to be solved, in order to increase the manager's confidence in the upcoming innovations in the organization and management of the companies environment are: to consolidate the confidence of the staff for the upcoming innovation, to neutralize the fear of innovation, show the advantages and benefits of future innovation, build a new system of motivation to stimulate creative approaches to innovation.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. BLOOM, Nickolas & van Reenen, John. *Why Do Management Practices Differ across Firms and Countries?* Journal of Economic Perspectives, 2010, Volume 24, Number 1, Winter 2010, pp. 203-224.
2. Transition report 2009. Transition in crisis? European Bank for Reconstruction and Development, 2009, 255 p.
3. АБРАМЕШИН, А.Е., ВОРОНИНА Т.П., МОЛЧАНОВА О.П., ТИХОНОВА Е.А., ШЛЕНОВ Ю.В. *Иновационный менеджмент. Учебник для ВУЗов.* Москва: «Вита-Пресс». 2001 – 271 с.
4. ГОЛЕВА, Т.В. *Преодоление сопротивления персонала организации инновационным изменениям* - Белгород, 2006. - 199 с.
5. ГОРЕВАЯ, Е.С. *Организационно-управленческие аспекты инновационной деятельности промышленных предприятий.* Вестник НГУ. Серия: социально-экономические науки. Том 6. Выпуск 1. 2005
6. Развитие управленческих инноваций в Российской экономике// Я в науке. Ру, 2011. <http://www.yavnauke.ru>
7. КУДРЯВЦЕВ, Д. И. *Сопротивление управленческим инновациям в вузе в контексте организационных изменений: теоретические подходы и проблемы социологического исследования.* //Теория и практика общественного развития. 2010. №3
8. ЛЕВИТСКАЯ, А., ДЪЯКОН, Н. *Организационно-управленческие инновации как фактор роста инновационной активности предприятий Республики Молдова.* Материалы Национальной конференции с международным участием «Стратегии и политики менеджмента в современной экономике».- Ch.: ASEM, 2013.
9. МИЛЬНЕР, Б.З. *Концепция организационных изменений в современных компаниях* // Проблемы теории и практики управления. – 2006. - №1.
10. СМОЛЕНЦЕВ, К. *«Подводные камни» организационных преобразований* // Управление компанией. – 2006. - №3.

ALEGEREA STRATEGIEI DE MARKETING ÎN DOMENIUL COMERȚULUI ȘI ALIMENTAȚIEI PUBLICE CA O CONDIȚIE A PERFECȚIONĂRII CADRULUI NORMATIV

Sergiu PETROVICI,
profesor universitar, doctor habilitat;
Doina TĂZLĂVAN,
doctorandă, Universitatea Cooperatist-Comercială din Moldova

În lucrare sunt dezvăluite criteriile alegerii strategiei de marketing în domeniul comerțului interior și alimentației publice. Cea mai reușită este strategia de diferențiere a produsului orientată spre dezvoltarea produsului cu caracteristici unice formate din valorile proprii ale produselor și serviciilor.

Autorii acordă deosebită atenție analizei trăsăturilor specifice ale produselor și serviciilor din alimentația publică, propun formula definiției produsului ca rezultat al unui ciclu întreg de activitate a întreprinderii. Prezintă interes efectuarea chestionarului pentru a identifica situația consumului producției alimentației publice, calculul reprezentativității eșantionului pentru municipiul Chișinău.

La finele lucrării, sunt formulate posibilitățile de aplicare a strategiilor de marketing pentru perfecționarea cadrului normativ în comerțul interior și alimentația publică.

Procesul alegerii eficiente a strategiei de marketing în comerțul intern și alimentația publică presupune că trebuie luate în considerație diferite condiții în care funcționează întreprinderea: modul în care sunt satisfăcute nevoile clienților în produse preparate; nivelul rentabilității; baza material-tehnică; competitivitatea întreprinderii pe piață. În literatura de specialitate, procesul de planificare strategică este desfășurat pe trei niveluri organizatorice: nivelul organizațional superior; nivelul unității strategice; nivelul funcțional [2, p.575-577].

Nivelul organizațional superior este cel mai înalt în planificare, pentru orice întreprindere, și se referă la: stabilirea misiunii și formularea obiectivelor organizației; determinarea modalităților de dezvoltare; volumul și modul de alocare a resurselor; elaborarea planurilor pentru un orizont de timp îndelungat. Întreprinderilor alimentației publice le sunt caracteristice nivelul doi de planificare, „nivelul unității strategice de activitate”, deoarece întreprinderile sunt implicate în producerea și vânzarea mai multor feluri de produse preparate, devenind astfel un sistem întocmit din mai multe unități strategice de activitate, necuprinzând întreaga organizație față de nivelul superior. Activitatea întreprinderilor alimentației publice se referă și la nivelul trei al planificării strategice „funcțiile întreprinderii”, deoarece pentru fiecare

THE CHOICE OF MARKETING STRATEGY IN THE FIELD OF TRADE AND CATERING AS A CONDITION FOR THE IMPROVEMENT OF THE REGULATORY FRAMEWORK

Sergiu PETROVICI
Professor, Dr.Hab;
Doina TAZLAVAN
PhD candidate, Trade Co-operative
University of Moldova

This work reveals the criteria of marketing strategy in the field of internal trade and catering. It is the best product differentiation strategy oriented to product development with unique features consisting of own values of products and services.

The authors pay particular attention to the analysis of specific products and services in public catering and propose the formula for determining the product as a result of an entire part of the enterprise activity. Of great interest is the elaboration of a questionnaire to identify the situation of food consumption, calculation of the representativeness sample for Chisinau municipality.

At the end of the paper are set out the possibilities of marketing strategies for the improvement of the regulatory framework in domestic trade and public catering.

The process of choosing an efficient marketing strategy in domestic trade and public catering is supposed to take into consideration the different conditions in which the enterprise operates: how customers' needs are satisfied in the preparations; the level of profitability; material-technical base; competitiveness of the enterprise on the market etc. In the speciality literature the strategic planning process is conducted over three organizational levels: the superior organizational level; the strategic unit level; functional level [2, p. 575- p.575-577].

The superior organizational level is the highest level of planning of any enterprise and refers to: establishing the mission and formulating organization objectives; determining the methods of development; the volume and the way the of resources are allocated; preparing long time plans. For public catering enterprises, is characteristic the second level, of planning, strategic business unit level because enterprises are involved in the production and sale of various kinds of food products, thus, becoming a system drawn from several strategic units of activity that does not encompass the entire organization towards the superior level. Activity of public catering enterprises is referred to the third level of

întreprindere sunt planificate separat funcțiile de marketing, financiare și contabile, de cercetare-dezvoltare, căci sunt elaborate planuri pe termen scurt într-un sortiment larg de produse. E necesară o corelare a tuturor nivelurilor de planificare, iar relațiile de interdependență trebuie să fie stabilite eficient între cele trei niveluri. Rezultatele cercetărilor pieței alimentației publice dovedesc o utilizare insuficientă a abordărilor de marketing în organizarea activității întreprinderilor și lipsa unei strategii chibzuite unice, care ar lua în considerație specificul produselor, schimbarea rapidă a concurenților pe piață, modificarea operativă a prețurilor. Astfel apare necesitatea concentrării atenției asupra alegerii strategiilor posibile pe piața alimentației publice și determinării celei mai bune dintre ele. Alegerea strategiei presupune „o selectare optimă a tipurilor de activități ale companiei” [6] trebuie pus accentul pe contribuții posibile pentru produsele și serviciile propuse. Astfel, întreprinderea alimentației publice poate opta pentru o **strategie de selecție** în cadrul gamei de produse preparate, care au o cerere scăzută sau în simplificarea gamei de produse prin micșorarea profunzimii acestea.

Particularitățile produsului în alimentația publică este legat de specificul preparării acestuia și de serviciile acordate, ceea ce influențează alegerea strategiei de marketing. Întreprinderile alimentației publice au mari posibilități în realizarea conceptului de marketing care presupune că extinderea scopurilor depinde de determinarea necesităților și cerințelor piețelor speciale în comparație cu concurenții.

Producând produse pentru satisfacerea necesităților fiziologice (foame, sete etc.) din primul nivel al Piramidei A. Maslow [1, p.153], care indică gradul de importanță a nevoilor, întreprinderile de alimentație publică, unilateral, trebuie să determine nevoia de producție pentru consumatori. În cazul dat, întreprinderea obține venit nu din contul majorării volumului de vânzări, ca în situația intensificării condițiilor comerciale, dar pe seama satisfacerii mai complete a cererii consumatorului.

Serviciile alimentației publice au unele trăsături specifice, determinate de faptul că, în procesul utilizării lor, vizitatorul primește mai multe beneficii (servicii) concomitent de la întreprinderea de alimentație publică. Aceasta poate fi, de exemplu: posibilitatea rezervării prin telefon a mesei, organizarea recepției (primirii vizitatorilor) și garderobei, culegerea informației cu privire la produsele existente în vânzare și prețurile acestora, obținerea unui sfat pentru procurarea unui serviciu și produselor însoțitoare (mâncare, băutură). Pe lângă aceasta, în procesul consumului, vizitatorul poate obține o satisfacție suplimentară de la convorbirea cu vecinul de masă și de la atmosfera generală din localul respectiv. De fapt, vizitatorul obține un sistem larg de servicii, care sunt clasificate de economiști ca servicii: principale, suplimentare și auxiliare [4].

Este considerat principal serviciul pe care vizitatorul dorește să-l primească de la furnizorul de servicii: în primul rând, fericirea – motivarea principală pentru cumpăratură. Anume aceasta determină nivelul de satisfacere a vizitatorului. În domeniul alimentației publice, serviciul principal nu

strategic planning "enterprise functions" because for each enterprise are planned separately the marketing functions, financial and accounting, research and development because they are short-term elaborated plans in a wide assortment of products. It is necessary a correlation of all levels of planning, and the interdependence relations need to be established effectively between the three levels. Public catering market research results show an insufficient use of marketing approaches in the organisation of enterprises activity and the lack of a unique planned strategy that would take into account the specificity of products, rapid equilibration of competitors on the market, price changes. Thus, arises the need to draw attention on the choice of possible strategies on public catering market and determine the best one. Choosing the optimal strategy involves "selection of the company's types of activities" [6] and must be emphasised the possible contributions to the proposed products and services. Thus, the public catering enterprise can choose a **selection strategy** within the range of preparations, which have low demand or a simplified product range by decreasing it.

The specifics of the products in public catering is taken in its preparation specificity, and provide services which affect the choice of marketing strategy. Businesses of public catering with great possibilities in realizing the marketing concept, in which is supposed the determination of goals depends on determining the needs and requirements of specific markets in comparison with competitors.

Manufacturing products, which satisfy the physiological needs (food, water, etc.), the first level of A. Maslow's pyramid [1, p.153], which indicates the degree of importance of the needs, is determined in the order of necessity. Public catering enterprises must determine unilaterally the need for consumer products. In this case the enterprise derives income not by increasing the volume of sales, as in the situation of intensified commercial conditions, but satisfying better the consumers' demand.

Public catering services have some specific characteristics, determined by more benefits (services); the visitor receives more benefits from the public catering enterprise. This can be, for example: the possibility of telephone booking, reception (reception of visitors), wardrobe, get information about the products that are in stock and their prices, getting a recommendation on purchasing a service and accompanying products (food, drinks). Besides, the visitor consumption may get an additional satisfaction from his neighbor, the general atmosphere of the place. In fact, the visitor obtains a broad system of services, which are classified by economists into: main, supplementary and support services [4].

As the main service is considered the one that visitor wishes to receive from the service provider, first and foremost, the happiness that characterizes the main motivation to purchase. This determines the level of visitor satisfaction. In the field of public catering the

întotdeauna poate fi identificat. De exemplu, când vizitatorul se concentrează pe faza consumării produselor, adică asupra aspectelor gastronomice, *binele* de a primi satisfacție de la un produs alimentar sau băuturi poate fi identificat ca serviciu principal. Cerințele privind funcționalitatea serviciului principal pot fi diverse pentru diferiți vizitatori în diferite situații. O atenție deosebită trebuie acordată calității hranei și băuturilor, repartizării oaspeților la mese, stării vremii (dacă serviciul este prestat în afara localului), atmosferei din sală și de la mese. Servicii principale pot fi considerate și serviciile de preparare a bucatelor, produselor culinare și a produselor de patiserie, serviciile de alimentație, servicii de organizare a consumului și deservirii, precum și serviciile de organizare a agrementului.

Capacitatea întreprinderii de a identifica permanent și de a reacționa la schimbările necesităților vizitatorului poate în mare măsură să determine alegerea de către vizitator a furnizorului de servicii. Dacă excludem abordarea gastronomică a vizitatorului, atunci este posibilă situația când consumatorul poate prefera o întreprindere de nivel mai inferior, care oferă bucate, băuturi, iar serviciile principale le concentrează numai asupra acestora.

Serviciul suplimentar permite vizitatorului mai ușor să obțină rezultatele serviciului principal. Serviciile suplimentare tipice au fost menționate ceva mai sus: rezervarea mesei prin telefon, disponibilitate de parcare, antreu pentru vizitatori, posibilitatea de a ocupa masa preferată, obținerea informației complete despre meniu ș.a.

Serviciul ajutător este un *bine* suplimentar, care mărește valoarea serviciului principal și cel suplimentar ceea ce contribuie la creșterea valorii percepute. Așa fel de servicii includ, în primul rând, vestiarul, aparatele pentru aer condiționat, cadrul muzical, lista (meniul) vinurilor și aperitivelor.

Produsul alimentației publice propus vizitatorului pe lângă serviciile indicate, include în sine și producerea unui șir de produse, așa ca alimentele și băuturile. De fapt, aceste produse sunt preparate inițial în subdiviziunile pentru pregătirea bucatelor. Acestea devin proprietatea clientului și sunt folosite de el. Rezultatele serviciilor propuse clientului, ce prezintă în sine avantaje și soluții, de obicei, sunt intangibile și nu au evaluare cantitativă. Având în vedere circumstanțele că serviciile, chiar și în domeniul alimentației publice, nu întotdeauna sunt „materializate”, ele nu pot fi simțite înainte de procurarea și folosirea cumpărării și nici identificate și evaluate clar. Pe de altă parte, alimentele și băuturile au entitate fizică și materială, chiar și în cazul în care satisfacerea vizitatorului nu se datorează proprietăților funcționale, ci mai curând conținutului simbolic. După cum menționează economiștii, mâncărurile și vinul servite la restaurant nu sunt, pur și simplu, mijloace de saturație și de potolire a setei, dar un simbol al tradiției negaonomice și se includ pentru vizitator în valoarea, care iese dincolo de cea „pur fizică”. Ele formează un set de caractere: formă, culoare, miros, gust și trezesc anumite emoții și amintiri [4].

În baza analizei surselor bibliografice cu privire la conținutul produsului alimentației publice propunem următoarea formulă:

main service not always can be identified. For example: when the visitor focuses on product consumption phase, i.e. on gastronomic aspects, the good to get satisfaction from a food or drink can be identified as the main service. The requirements for the main service, functionality can be different for different visitors in different situations. Particular attention should be paid to the quality of food and beverages to guests, dining, weather condition (if service is provided outside the premises), the atmosphere in the hall and at the table. The main services are the services of preparation of dishes, culinary products and pastry products, food services, services for the organization of consumption and servicing, and leisure organisation services also.

The ability of the company to identify and react to changes regarding the needs of the visitor can largely determine the visitor's choice of the service provider. If we exclude the gastronomic approach of visitor, it is possible the situation when the customer may prefer a lower level of enterprise, which provides food, drinks and the main services focused only on them.

Additional service enables the visitor to receive more easily the main service results. Typical additional services were mentioned above: table reservation via telephone, parking, a Hall for visitors, opportunity to book a table, get the full menu consultation, etc.

Supporting service is an additional benefit service that increases the additional primary and secondary sectors which contributes to increase the perceived value. Such services include, firstly, the wardrobe, air conditioning, background music, wines and aperitifs charter.

Public catering product proposed to visitor, besides indicated services, includes also production of a number of products, such as food and drinks. In fact these products are prepared originally in the production subdivisions, they are turned into the customer's property and are used by the customer. The results of the proposed services to client are considered as advantages and solutions are typically intangible and do not have quantitative evaluation. Taking into account the circumstances that even services in the field of public catering are not always "done", they are not felt until the purchase and its use, and they may not be clearly identified and assessed. On the other hand, foods and drinks have natural and physical entity, even if the visitor's satisfaction is not due to functional properties, but a symbolic content. As economists mention, foods and wine served in the restaurant are not simply means of saturation and relieving the thirst, but they are a symbol of non gastronomic tradition and are included in the value for the visitor that goes beyond "purely physical". They form a set of characters: shape, color, smell, taste and certain emotions and a series of memories [4].

Based on the analysis of literature, regarding the

$$P_{ic} = P_m + S_p (S_{cg} + S_{br} + S_{oc}) + S_s + S_a + S_n$$

unde:

P_{ic} indică produsul ca rezultat al unui ciclu întreg de activitate a întreprinderii în raport cu necesitățile consumatorului.

P_m – produsul material, care cuprinde prepararea hranei și băuturilor în secția de semifabricate: produsele de culinărie și patiserie ale întreprinderii alimentației publice, precum și produsele comercializate. Aceste produse devin proprietăți ale persoanei care le-a comandat și sunt consumate ca producție proprie fabricată.

S_p – serviciul principal, pe care vizitatorul dorește să-l primească de la furnizorul de servicii, în primul rând, plăcerea, satisfacția personală ce caracterizează motivațiile principale pentru efectuarea cumpărăturii.

S_{cg} – serviciul oferit clientului, care folosește producția pentru consumul personal sub aspectul alimentar (gastronomic) și satisfacerea clientului, într-o formă de serviciu, nu este legată de obținerea profitului.

S_{br} – serviciul ca formă specifică a businessului, deoarece antreprenorul individual poate achiziționa producția alimentației publice în scopul revânzării ulterioare altor consumatori, pentru a abține profit.

S_{oc} – serviciul de organizare a consumului, care depinde de acțiunile și eforturile personalului pentru aducerea producției până la consumator (amabilitatea personalului, operativitatea deservirii, aspectul exterior al personalului etc.).

S_s – serviciul suplimentar care permite vizitatorului mai ușor să obțină rezultatele serviciului principal (rezervarea mesei prin telefon, disponibilitatea de parcare a transportului, obținerea consultației despre felurile de mâncare etc.).

S_a – serviciul auxiliar, care mărește valoarea serviciului principal și suplimentar prin sporirea valorii percepute de client (vestiarul, aparatele pentru aer condiționat, cadrul muzical etc.).

S_n – serviciul nematerial și tradițional negastronomic perceput de client, care depășește limitele pur fizice ale preparatelor culinare (tradiții negastronomice).

Produsul alimentației publice poate fi reprezentat printr-un spectru larg de servicii și produse propuse vizitatorului. Fiecare tip de produs al alimentației publice posedă anumite caracteristici, care includ proprietățile ale produsului însăși, indicatorii calității, particularitățile acumulate în procesul preparării bucatelor din materie primă, utilizată în fabricarea acestuia.

Serviciul reprezintă o activitate care sporește utilitatea produsului pentru consumator. Servirea bucatelor sunt acordate în restaurante, cafenele, baruri, cantine și alte întreprinderi din alimentația publică. Calitatea și cantitatea serviciilor acordate sunt evaluate în corespundere cu standardele naționale. Principalele servicii în alimentația publică sunt: calitatea preparării producției și serviciul exprimat prin satisfacerea necesităților fiziologice și culturale ale consumatorilor, gusturilor acestora, crearea atmosferei libere și confortului în localurile realizării și

contents of public food products, we propose the following formula:

$$P_{ic} = P_m + S_p (S_{cg} + S_{br} + S_{oc}) + S_s + S_a + S_n$$

where:

P_{ic} – the product as a result of an entire part of the enterprise activity in relation to consumer needs.

P_m – product as a material, which includes preparation of food and beverages in the production department, cookery and pastry products of catering, as well as distributed food products. These products become property of the person who ordered and consumed them as own manufactured production.

S_p – the main service that the visitor wishes to receive from the service provider in the first place, the main welfare that characterize the main motivations in making the purchase.

S_{cg} – service for customer, which uses production for personal consumption in the food aspect (gastronomic) and the customer satisfaction, such a form of service is not connected with the extraction of profit.

S_{br} – the service with particular form of business since the individual entrepreneur can acquire food production for the purpose of public catering further resale to other consumers for a profit.

S_{oc} – service of consumption organization, which depends on the actions and efforts of staff for bringing production up to the consumer (staff politeness, promptness of service, appearance of staff etc.).

S_s – additional service that allows visitors to receive easier the main service results (table reservation by telephone, availability of parking, getting consultation about meal courses etc.).

S_a – supporting service, which increases the value of the service: supported by researching the value perceived by the customer (wardrobe, air conditioning, background music, and traditional non gastronomic intangible asset service perceived by the customer, which goes beyond the limits of purely physical preparation (non gastronomic tradition)).

Public catering product can be presented to the public through a wide variety. Each type of public catering production possesses certain features, which includes the properties of the product itself, quality indicators, the peculiarities of the preparation process of the meals, of raw material, used in its manufacture.

The service represents an activity that enhances the usability of the product to the consumer. Food services are provided in restaurants, cafe, bars, cafeterias and other public catering enterprises. The quality and quantity of services provided are assessed complying with national standards. The main public catering services are: quality of production preparation and service expressed through physiological and cultural meeting, the needs of consumers, their tastes, creating atmosphere and comfort in the premises of the

consumului mâncărurilor, orientate spre atragerea mai multor consumatori potențiali [7, p.36].

Interesele economice ale întreprinderii alimentației publice solicită un potențial special pentru a rezista concurenței pe piața produselor și serviciilor. Consumatorul de azi are posibilitatea liberei alegeri a produselor și serviciilor și, desigur, acordă prioritate celor, care sunt de cea mai bună calitate și au un caracter inovativ. Sub acest aspect, întreprinderea de alimentația publică își va concentra efortul pentru realizarea **strategiei de înnoire sortimentală**, care va duce la crearea liniilor noi de produse și la atragerea noilor consumatori. Totodată, realizarea acestei strategii cere proiectarea produselor noi cu o atracție maximă, pentru a asigura o largă acoperire a pieței prin înlocuirea produselor „îmbătrânite” cu altele, moderne și calitative.

Unele întreprinderi folosesc **strategia de lider pe cheltuieli**, care presupune atragerea clienților în baza reducerii cheltuielilor de producție a bunurilor și serviciilor. În scopul de a asigura poziția de lider, se poate elabora un program de formare a prețurilor, pentru care produsul reprezintă o alternativă la ceea ce propun concurenții, dar mai convenabil după preț. Această abordare privind depășirea concurenților la reducerea cheltuielilor pe unele verigi va permite orientarea strategiei de marketing pentru atragerea consumatorilor noi. Însă, în viziunea noastră, folosirea strategiei de lider pe cheltuieli e posibilă numai în condițiile existenței concurenței pure de prețuri, producerii produselor standarde și în cazul în care consumatorul nu face deosebire între tipurile de produse, ceea ce nu este caracteristic pentru domeniul alimentației publice.

În opinia noastră, pentru alimentația publică, cea mai reușită strategie este **strategia de diferențiere a produsului**, orientată spre dezvoltarea produsului cu caracteristici unice, formate din valorile proprii ale produselor și serviciilor, care le însoțesc și vor răspunde exigențelor specifice ale unor categorii de clienți [2, p.372-373]. Aceste caracteristici unice vor sta la baza elaborării unui program de poziționare a produselor pe piața alimentației publice și alegerii unei strategii de adoptare a structurii gamei acelor produse specifice, care se găsesc sub incidența modificărilor rapide ale pieței și sunt importante pentru clienți. Aceste particularități pronunțate ale produselor vor permite consumatorilor să le compare cu produsele similare de pe piețele concurenților. O astfel de abordare va conduce la atragerea pe piața alimentației publice a mai multor consumatori.

Alegând produsul cu particularități pronunțate, consumatorul va acorda o deosebită importanță calității producției, ceea ce necesită aplicarea **strategiei diferențierii calitative** a produselor și serviciilor. Atingerea unui anumit nivel calitativ al produselor și serviciilor poate fi o etapă importantă în dezvoltarea activității întreprinderii și care poate fi asigurată datorită utilizării unui set de servicii suplimentare. Acest sistem aplicat pentru creșterea valorii produselor percepute de consumator va contribui la reevaluarea criteriilor de formare a prețurilor.

Întrucât întreprinderile alimentației publice realizează un număr relativ mare de servicii, pot fi adoptate mai multe

establishment and the consumption of meals oriented to attracting more potential consumers [7, p.36].

The economic interests of public catering organisation requires a special potential to withstand market competition for products and services. Today's consumer has the possibility of free choice of products and services and, of course, gives priority to those who possess the highest quality and innovative character. In this aspect the public catering organisation will focus the efforts towards the **renewal of the range strategy**, which will lead to the creation of new lines of products and attracting new consumers. At the same time achieving this strategy requires designing new products with a maximum wide attraction, in order to ensure a wide coverage of the market under the "old" product replaced with the more modern and qualitative ones.

Some businesses use **leader's spending strategy**, which involves attracting clients based on reducing costs of production of goods and services. In order to ensure its leadership, can be elaborated a program of prices formation for which the product is an alternative to what competitors offer, but more conveniently by price. Such an approach for overcoming competitors in reducing spending, on some product lines will allow the orientation of the marketing strategy to attract new consumers. However, in our vision, the leader's spending strategy is only possible under conditions of pure competition, manufacturing standardized products, and when the consumer does not make distinctions between types of products which is not characteristic for the public catering.

In our vision, for public catering, the best strategy is the **product differentiation strategy** oriented to product development with unique features, consisting of own values of products and services, accompanying them and responding to the specific requests of certain categories of customers [2, p.372-373]. These unique features will be based on the elaboration of a programme of product positioning in the market and choosing a food strategy for the adoption of the structure of those specific products, which are subject to rapid market changes and are important for clients. These features will allow consumers to compare with similar products of competitors' markets. Such an approach will lead to public catering market penetration to more consumers.

Choosing the product with pronounced peculiarities, the consumer will attract a great attention to the quality of production which requires the application of **differentiation strategy** of products and service quality. Achieving a certain level of quality of products and services can be an important step in the development of enterprise's activity and it can only be ensured by a set of additional services applied to increase the value of perceived products by the consumer and will contribute to the re-evaluation of the criteria of price formation.

varianțe strategice, reunite în strategia diferențierii largi în baza avantajelor concurențiale prin următoarele forme: diferențierea produsului, diferențierea serviciilor, diferențierea personalului și diferențierea imaginii produsului [5, p.455-456]. Utilizarea strategiei diferențierii largi e rațională în alimentația publică, deoarece majoritatea consumatorilor dau preferință produselor preparate cu diferite combinații ale proprietăților de consum, iar ramura alimentației publice se evidențiază prin aplicarea proceselor tehnologice moderne și apariția noilor modificări ale produselor preparate în corespundere cu interesele clienților.

Se bucură de succes **strategia de diferențiere a produsului**, care constă în adăugarea la produs a unor proprietăți noi, din punctul de vedere al consumatorului, și caracteristicilor unice ale acestuia, ceea ce permite încadrarea lui temeinică în conștiința consumatorilor.

Înainte de implementarea deciziilor strategice, trebuie obținute datele privind componența grupelor, structura acestora, motivele și posibilitățile de cumpărare a consumatorilor pe piața produselor și serviciilor alimentației publice.

În acest scop, am efectuat un sondaj în municipiul Chișinău, pentru:

- determinarea consumului producției alimentației publice;
- identificarea structurii motivelor achiziționării produselor;
- determinarea capacității de cumpărare a clienților;
- evaluarea nivelului de atracție a întreprinderii alimentației publice;
- studierea preferințelor consumatorilor cu privire la atributele de deservire.

Pentru formularea unei strategii de marketing competitive în domeniul alimentației publice din municipiul Chișinău, a fost elaborat programul de cercetare prin realizarea a două tipuri de chestionare: pentru vizitatorii întreprinderii alimentației publice și pentru conducătorii săi (specialiști).

Veridicitatea rezultatelor chestionării în mare parte depinde de reprezentativitatea eșantionului, care este asigurat nu numai de volumul acestuia, dar și de procedura corespunzătoare de selectare a elementelor. Prin urmare, pentru asigurarea reprezentativității eșantionului inițial a fost efectuat un studiu-pilot de cercetare în scopul determinării direcțiilor de formare a ansamblului selectiv. În primul rând, s-a luat în considerație faptul că de serviciile întreprinderilor alimentației publice din or. Chișinău se folosește o parte de populație, iar cetățenii în vârstă, de la 62 de ani în sus, și copii până la 15 ani se folosesc prea puțin. În al doilea rând, s-a luat ca bază ipoteza că mai mult de jumătate din populația capitalei (51%) se folosește de serviciile alimentației publice.

Formarea eșantionului s-a realizat prin abordarea combinată de probabilitate, iar în calitate de semne de bază ale subdiviziunii au fost selectate sexul și vârsta. Mărimea eșantionului a fost calculată după formula indicată în lucrarea [3, p.477].

Since public catering enterprises achieved a relatively high number of services, can be made more strategic options in broad differentiation strategy based on competitive advantages in the following forms: product differentiation, differentiation of services, personnel and image product differentiation [5, p.455-456]. Using broad differentiation strategy is rational in catering, since most consumers give preference to products prepared with different combinations of consumer properties, and public alimentation branch differs by applying modern technological processes and the appearance of new modifications of products prepared complying with the clients' interests.

Successful turned to be the **product differentiation strategy** that consists in adding new properties to the product from the point of view of the consumer and the unique characteristics of it which allows the positioning of consumer consciousness.

Before the implementation of the strategic decisions must be obtained data on the composition of the groups, their structure, the reasons and the possibilities of purchasing goods and services on public catering market.

For this purpose we conducted a questionnaire in Chisinau to identify the following:

- situation of public catering production consumption;
- structure of products purchasing reasons;
- purchase capacity of customers;
- level of attraction of the public catering enterprise;
- consumer preferences on servicing attributes etc.

In order to formulate a competitive marketing strategy in the field of public catering in Chisinau, there has been developed a research program through two types of questionnaires, accomplishing: visitors of public catering enterprise and its specialists (managers).

The veracity of the question naive results largely depend on sample representativeness, which is ensured not only by the volume, but the production corresponding to the selection of items. Therefore, in order to ensure the representativeness of the sample, initially was made a pilot research study in order to determine the directions of whole selective forming. First of all, was taken into consideration that the enterprises of public catering services from Chisinau are used by a part of population, except citizens aged over 62 years and children under 15 years old. Secondly, as a basis was taken the hypothesis, that more than half of the population of Chisinau (51%) use public catering services.

The sample was achieved through combined probability approach, and as basic criteria were considered gender and age. The sample size has been calculated according to the formula given in [3, p.477].

În condițiile unui nivel de încredere de $\pm 5\%$, pentru o valoare de 51%, dimensiunea eșantionului a constituit:

$$n = \frac{t^2 \times p \times v}{e^2} = \frac{1,96^2 \times 0,75 \times 0,25}{0,05^2} = \frac{0,7203}{0,0025} = 288 \text{ de unități de observare / observation units.}$$

Astfel, conform formulei de selectare nerepetată, ponderea numărului de respondenți în totalul celor chestionați a constituit 288 persoane. La chestionare au participat și 22 de specialiști (conducători) ai întreprinderilor.

Chestionarea s-a realizat în regim de timp real cu utilizarea chestionarului nr. 1 pentru consumatori, alcătuit din 21 de întrebări, și a chestionarului nr. 2 pentru specialiști și conducători, cu un număr de 14 întrebări. Numărul eșantionului alcătuit din 288 persoane poate fi considerat reprezentativ, astfel încât eroarea eșantionului alcătuiește $\pm 5\%$, ce corespunde condițiilor ideale de efectuare a cercetării. În procesul chestionării, respondenții ne-au oferit informația necesară. Ei au fost selectați după sex și vârstă, starea socială, studii și nivelurile de venituri. Chestionarea s-a efectuat pe parcursul perioadei de cercetare (anii 2002-2013). Autorul a participat la elaborarea Proiectului instituțional cu tema „Perfecționarea cadrului normativ și strategic, dezvoltarea elementelor de infrastructură instituțională și a programelor educaționale”, inclusiv p. 2,2,5 „Elaborarea propunerilor cu privire la formarea prețurilor în alimentația publică”, în cadrul Universității Cooperatist-Comerciale din Moldova, la comanda Academiei de Științe a Moldovei.

Pentru efectuarea chestionării, anchetele au fost expediate prin poștă, telefon și email.

Analiza rezultatelor chestionării indică faptul că în timpul efectuării cercetării s-a format un segment relativ stabil de cumpărători de producție și servicii din alimentația publică, care includeau persoane juridice (întreprinderile accesibile, cantine în instituțiile de învățământ) și persoane fizice cu un nivel mediu de venituri. Rezultatele au demonstrat, că de serviciile alimentației publice se folosesc 56% de femei și 44% de bărbați din numărul total de chestionați.

Segmentul-țintă care a format cererea pentru producția și serviciile alimentației publice este concentrat anume în localitățile urbane. În procesul cercetării, s-a constatat că cererea populației urbane de produse ale întreprinderilor de alimentație publică, accesibile tuturor, depinde de vârsta clientului, starea familială, ocupația, componența familiei și venitul său mediu lunar. Astfel, dintre respondenții de vârsta de 20-30 de ani se folosesc de serviciile întreprinderilor alimentației publice 58% din numărul total al acestora, de vârsta de până la 49 de ani, respectiv, 22%, iar dintre consumatorii de vârsta de pensionare, adică de peste 62 de ani, se folosesc de serviciile alimentației publice numai 6% din totalul respondenților.

Anchetarea efectuată a permis obținerea indicilor motivării consumatorilor și identificarea tipurilor de motive care influențează consumatorii: utilitare și neutilitare. Identificarea tipului de motiv trebuie să răspundă la

Under the terms of a trust level of $\pm 5\%$ to a value of 51%, the sample size is made up:

So, according to the formula, the number of respondents amounted 288 people. In the questionnaires participated 22 experts and managers of enterprises.

Questioning was done in real time with the use of the questionnaire nr.1 for consumers, consisting of 21 questions and questionnaire nr.2 for specialists and managers with a total of 14 questions. The number of the sample consisting of 288 persons can be considered representative, so that the error of the sample comprised 5%, corresponding to the ideal conditions for research. In the process of questioning, respondents gave us the necessary information. They were selected by sex and age, social status, education and income levels. Questioning was conducted during the period of research (2002-2013), where the author has participated in the drafting of the institutional Project with the theme "Improving the regulatory framework and strategy for the development of the institutional infrastructure" and educational programmes including: p. 2, 2, 5 "Drawing up proposals concerning the formation of prices in public catering" within the Trade Cooperative University of Moldova at the Academy of Sciences of Moldova request.

For questioning were sent surveys by mail, phone and email. According to the analysis, the results indicate that at the time of research was a relatively stable segment of buyers and the public catering services, which include legal persons (enterprises, canteens at educational institutions) and individuals with a high level of income. Public catering services are used by 56% of women and 44% of men.

The target segment forms the demand for production and public catering services and is concentrated in urban areas where they are attended more often. In the process of research it was found that demand in the urban population depends on age, marital status, occupation, family and average monthly income. Thus, among the respondents aged between 20 and 30 years old, 58 percent of the total, use public catering services to 49 years 22%, and among consumers in the age of retirement, i.e., over 62 years old, only 6% of total respondents use public alimentation services.

The investigation allowed us to obtain the indices of consumer motivation and identify the types of reasons that influence consumers: assessment criterion pragmatic or non-pragmatic. Identification of the type of reason must answer the question: which should be used at the stage of ante-purchasing? If the consumers reasons have a pragmatic character, then realizing the choice of catering production, he must

întrebarea: „Care este criteriul de evaluare în etapa de precumpărare?” Dacă motivul consumatorului poartă caracter utilitar, atunci, realizând alegerea producției alimentației publice, el se orientează după posibilitatea de alegere a bucatelor și calitatea gustativă a acestora. Dar dacă el este ghidat de motivul neutilitar, atunci în strategia de mai departe trebuie atacat cu întrebări de nivelul deservirii și economisirii timpului. Astfel, în structura folosului sau câștigului de la frecventarea întreprinderilor, peste jumătate de consumatori (51%) au răspuns că principalele motive sunt: calitățile gustative și posibilitatea de alegere a bucatelor. La nivelul deservirii au indicat 18% din respondenți, iar 14% din totalul de respondenți economisesc timpul, folosindu-se de aceste servicii.

Un factor important de influență asupra cererii în alimentația publică este ocupația. Astfel, cea mai înaltă pondere în folosirea serviciilor alimentației publice o au studenții și elevii, iar cea mai mică, respectiv, pensionarii. Pe de altă parte, asupra cererii influențează venitul mediu lunar: pe măsura creșterii veniturilor per locuitor crește cererea de produse și servicii ale alimentației publice.

Starea familială și componența familiei, de asemenea, influențează cererea, deoarece în mare măsură depinde de vârsta respondenților. Astfel, persoanele necăsătorite de până la 40 ani, și familiile tinere, fără copii, cel mai des frecventează întreprinderile accesibile (cantine, cafenele) ale alimentației publice. În același timp, familiile copiii cărora locuiesc separat frecventează mai rar întreprinderile alimentației publice.

La întrebarea nr. 2 din anchetă „Din care motive nu frecvențați întreprinderile alimentației publice”, răspunsurile respondenților sau repartizat astfel: prețuri prea mari – 42,5%, consum preparate pregătite numai în condiții casnice – 18,2%, lipsa necesității – 2,3%, sortimentul mic al produselor – 4,9%, localizarea incomodă a întreprinderilor – 7,1%, calitatea inferioară a produselor și serviciilor – 19,5%, programul incomod de lucru al întreprinderilor – 5,5%. După cum se observă, motivul principal de nefrecvențare sunt factorii economici: prețuri prea mari – 42,5%, calitatea scăzută a produselor – 18,2%. Apoi pe locul doi se plasează factorii de ordin psihologic (consumul preparatelor numai în condiții casnice – 18,2%). Devierile din motivele nefrecvențării întreprinderilor sunt influențate de factorii demografici – sex și vârstă. Astfel, bărbații dau prioritate preparării bucatelor în condiții casnice (18,8%).

Concomitent cu chestionarea respondenților a fost efectuată chestionarea conducătorilor și specialiștilor. Ca rezultat al chestionării, s-a constatat că întreprinderile alimentației publice se află la nivel mediu. Totodată, rezultatele evaluării activității întreprinderilor din alimentația publică au demonstrat că cei mai buni indici de evaluare sunt: sortimentul bucatelor preparate – au răspuns 1/3 din conducători, pe locul doi se plasează volumul și dinamica vânzărilor, iar pe locul trei – nivelul de deservire a clienților. În opinia conducătorilor, trebuie reduse prețurile și perfecționată deservirea pe baza creșterii profesionalismului lucrătorilor întreprinderilor din alimentația publică.

Alegerea corectă a strategiei de marketing de către

take into account the possibility of choosing among dishes and taste their quality. But if the consumer is guided by non pragmatic reasons, then further strategy needs to be drawn to questions of economic and service level time. Thus, the usefulness or income structure of the attendance of more than half of consumers (51%) have given the reply that the main reasons are: taste quality and possibility of meals choice. Service level has been chosen by 18% of respondents, and 14% of respondents, time-saving when using these services.

An important factor influencing the demand in public catering is the occupation. Thus, the greatest share of those who use public alimentation services are students and pupils, and the lowest, respectively, the retired. On the other hand, the demand is influenced by the average monthly income: income growth per residents generates the increase of demand in public catering services.

Marital status and family affect the demand analogously, as it largely depends on the age of respondents. Thus, unmarried persons under 40 years and young families without children most often attend the places of public catering (cafes, canteens). At the same time, children whose families live separately attend rarely catering enterprises.

The question nr. 2 of the questionnaire "Give the reason why you do not attend public catering enterprises" the answers of respondents are assigned in the following way: high prices – 42.5%; consume only prepared dishes in household conditions – 18.2%, lack of necessity – 2.3%, small range of products – 4.9%, uncomfortable location of enterprises – 5.5%, low quality of products and services – 19.5%. As it is observed, the main reason for respondents not attending the catering enterprises are economic factors (high prices-42.5%), low quality of products – 19.5%, then the second is a psychological factor (consumption of products in household conditions only -18.2%). Deviations in reasons of not attending such places uh for a quarter of enterprises are influenced by demographic factors, sex and age. Thus, men give priority to the preparation of food in household conditions 18.8%.

Simultaneously, with carrying out the questioning of respondents about the products and services was carried out a questionnaire of managers and specialists. As a result of questioning experts have found that the food industry is at average level. At the same time the results of the assessment activity of enterprises of public catering have demonstrated that the best assessment indices are: food preparations – range responded 1/3 of managers, on the second place is volume and sales growth, and the third – the level of service for clients. In the opinion of the managers is required to reduce prices, improve service and increase professionalism of workers in the enterprises of public catering.

Choosing the right marketing strategy of the enterprises of trade and catering open wide possibilities for the improvement of the regulatory framework in the

întreprinderile de comerț și alimentație publică deschid posibilități largi pentru perfecționarea cadrului normativ. Astfel, unele acte legislative revăzute au avut efecte pozitive privind: reducerea numărului de controale; simplificarea procedurii de întocmire a autorizațiilor și de licențiere, datorită eliminării dublei interpretări a legislației care reglementează activitatea întreprinzătorilor.

Totodată, există posibilități de perfecționare a cadrului normativ în comerțul și alimentația publică, inclusiv:

- ajustarea ultimelor acte legislative în domeniul comerțului intern și alimentației publice la normele și standardele internaționale;
- efectuarea corelării Legii comerțului intern și altor documente normative din alimentația publică privind stabilirea categoriilor de întreprinderi cu alte legi în mediul de afaceri: producerea bunurilor de consum și importul produselor alimentare;
- mecanismul de funcționare a legilor în comerț și alimentație publică nu trebuie să fie influențat de interese personale (politicieni și administrație locală);
- structurile organizatorice și serviciile trebuie să devină autonome și scoase de sub influența politică.

Considerăm că trebuie anulat p.5 din articolul nr. 8 al „Legii despre comerțul interior”, aprobată în aprilie 2012, cu privire la achitarea pentru marfă în numerar, în sume mari, în cantitate nelimitată, deoarece va avea un impact negativ asupra dezvoltării comerțului și alimentației publice. Numerarul este ușor de utilizat, dar complicat de documentat, ceea ce va aduce la creșterea economiei tenebre. Numerarul favorizează cu succes munca nedeclarată și acei antreprenori care nu întocmesc rapoarte financiare. Conform evaluării experților, Moldova are una din cele mai mari ponderi a numerarului aflat în circulație – 13,7%, iar în țările dezvoltate, de exemplu, în Suedia, volumul banilor în circulație este de 3% din PIB, în UE – 10%, în SUA – 7%, în Elveția – 7,9% etc.

E discutabilă trecerea la formatul „Comerțul combinat”, începând de la 01.01.2016, pe baza integrării comerțului cu ridicata și comerțului cu amănuntul. Aceasta va contribui la creșterea nivelului economiei tenebre. Astfel contribuția economiei tenebre în PIB a crescut în domeniul comerțului cu ridicata și cu amănuntul de la 5,1%, în 2007, la 8,1%, în 2011.

country. Thus, some reviewed legislative acts have positive effects with regard to: reduction of the number of controls; simplify the procedure for drawing up of authorization and licensing, due to double interpretations in the legislation regulating the activity of entrepreneurs.

At the same time we consider that there are possibilities to improve the regulatory framework in trade and public catering, including:

- adjust last legislative acts in the field of domestic trade and public catering to international norms and standards;
- perform the correlation of domestic Trade Law and other normative documents of public catering with respect to categories of enterprises with other laws in business: the production of consumer goods and the import of food products;
- operation mechanism of laws in trade and public catering should not be influenced by personal interests (politicians and local administration);
- organizational structures and service should become autonomous and removed under political influence.

We believe p.5 of article 8 of the "Law on internal trade", approved in April 2012 regarding the payment for goods in cash in large amounts, in unlimited amount, should be cancelled, because it will have a negative impact on the operation of the trade and public catering. Cash is easy to use, but complicated to be documented, what increases the shadow economy. Cash ensures successfully undeclared work and for those entrepreneurs who do not draw up financial reports. According to the experts, Moldova has one of the largest share of cash in circulation – 13.7%, while in developed countries, for example, in Sweden, the amount of money in circulation is 3% of GDP, in the EU-10%, in the US-7%, in Switzerland 7,9%, etc.

The transition to "Combined trade" beginning with January 01, 2016, based on integration of wholesale trade and retail trade, is doubtful. This will contribute to the increase of the level of shadow economy. Thus, the contribution of the shadow economy in GDP increased in wholesale and retail from 5.1% in 2007 to 8.1% in 2011.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. FLORESCU C. Coordonator. *Marketing*. București, 1992
2. BALAURE V. Coordonator. *Marketing*. București, Ed. Uranus, 2003
3. *Cercetări de marketing*. CĂTOIU Ia. Coordonator. București, 2002
4. ЛИКТАН, В.Т. *Состояние и перспективы развития общественного питания Республики. Тыва*. Новосибирск, Сиб. УПК, 2003
5. Под. общ. ред. КОНДРАТЕНКО. Н.М. *Маркетинг*: М.: Издательство Юрайт; ИД. Юрайт, 2011
6. ПОРТЕР, М.Э. *Конкуренция*: Пер. с англ., М.: Издательский дом «Вильямс», 2000
7. САЛИЙ, В.В. *Услуги общественного питания*. Новосибирск, Сиб. УПК, 1999

OBSTACOLE ÎN CALEA PROCESULUI DE COMUNICARE INTERCULTURALĂ (Comentariu asupra întreprinderilor bulgare)

Karina SARKISYAN,
Asistent profesor
Academia de Economie „Dm. Ţenov”, Sviştov,
Bulgaria

În prezent, lumea de afaceri, destul de dinamică, este legată indisolubil de procesul de comunicare. Dezvoltarea intensivă a tehnologiilor sporește foarte mult posibilitatea de comunicare între diverse țări și culturi. În acest sens, esențială pentru manageri și angajați, este posedarea și dezvoltarea continuă a competențelor interculturale, pentru a fi în măsură să asigure o comunicare eficientă de afaceri. Scopul acestei lucrări constă în identificarea principalelor obstacole și bariere în comunicare, cu care se confruntă oficialii bulgari în activitățile lor cu parteneri de afaceri străini sau cu managerii companiilor multinaționale.

Cuvinte-cheie: comunicarea de afaceri, competențe interculturale, comunicare interculturală, obstacole și bariere în procesul de comunicare.

Economia mondială contemporană se caracterizează printr-o fluctuație intensă a forței de muncă, care determină o diversitate a locurilor de muncă în diferite țări și continente. În lumea de astăzi, comunicarea dintre diferite culturi este un fenomen inevitabil, care uneori poate duce la confuzie, înțelegeri necomplete și la consecințe economice negative ce se pot manifesta și în companiile multinaționale. Granițele fizice dintre țări devin din ce în ce mai evazive și își pierd valoarea lor economică, iar în prim-plan se plasează problema depășirii barierelor culturale și obstacolelor „invizibile”. Penetrarea de către companiile bulgare a piețelor internaționale a plasat managerii bulgari în fața unor noi provocări, asociate cu varietatea de abilități comportamentale și de comunicare și cu tradițiile din diferite țări.

Scopul acestui articol constă în descoperirea obstacolelor și provocărilor majore cu care se confruntă managerii și angajații bulgari în comunicarea lor cu reprezentanți ai culturilor „străine” pe baza unor teorii deja cunoscute.

Obiectul de studiu îl constituie companiile bulgare, implicate în activitățile de export, precum și firmele cu capital străin producătoare de diferite tipuri de produse, destinate atât piețelor interne, cât și celor externe. Studiul empiric a fost realizat pe baza unor investigații selective efectuate în companiile bulgare, care au tangențe cu reprezentanții unor culturi „străine”. În acest sens, a fost utilizată strategia descriptivă de cercetare.

În cel mai general mod, procesul de comunicare constă în transferul de mesaje între două părți – expeditor și

BARRIERS TO INTERCULTURAL COMMUNICATION PROCESS (Bulgarian enterprises survey)

Karina SARKISYAN
Assistant Professor, Tsenov Academy of
Economics, Svishtov, Bulgaria

Communication process is an essential part of today's dynamic business world. The intensive development of modern technologies greatly facilitated the possibilities for communication among different countries and cultures. This is why contemporary managers and employees must acquire and develop their intercultural competences to be able to conduct effective business communications. The aim of this paper is to define the main communication obstacles and barriers Bulgarian business people face in dealing with foreign business partners or managers in multinational companies.

Key-words: business communication, intercultural competence, intercultural communication, communication process obstacles and barriers.

The competitive global economy today is characterized by intense movement of labour, which contributes to job diversification in many countries worldwide. Communicative clashes between different cultures today are inevitable and often result to misunderstanding, misinterpretation and even adverse economic effects for some multinational companies. Today the importance of the physical borders between the countries is decreasing while the 'invisible' intercultural barriers and obstacles have become more important. The penetration of Bulgarian companies in international markets made Bulgarian businessmen face new challenges associated with a variety of foreign behavioural and communicative codes and customs.

The aim of this paper is to define the main obstacles and barriers Bulgarian businessmen people face in their business communication with representatives of foreign cultures.

A survey was conducted with Bulgarian foreign trade companies as well as joint-ventures that manufacture various types of products both for export and for the domestic market and maintain business contacts with representatives of other cultures. The results were analyzed following a descriptive research strategy.

Generally, communication is the process of getting a message across two parties (a sender and a receiver) using various symbols (verbal or non-verbal) and media, i.e. it is a process of transfer of

receptor – prin utilizarea diferitor simboluri (verbale și non-verbale), prin intermediul diverselor categorii de comunicare, sau așa-numitul proces de transfer de caractere. Adesea, anume semnificația diferită a caracterelor individuale atașată de către culturi diferite conduce la probleme de comunicare, variind de la o confuzie ușoară la neînțelegere profundă sau chiar la situații comice. În literatura de specialitate, acest lucru este cunoscut sub numele de „divergență” (nepotrivire) și duce la eșecul scopului în actul de comunicare [1].

Comunicarea este un proces dinamic. În acest sens, de regulă, acesta nu este un act singular, și ambele părți implicate pot fi atât emițătoare, cât și receptoare de informații. Ea poate fi exprimată cu ajutorul simbolurilor verbale sau al celor non-verbale. În cele mai dese cazuri, simbolurile verbale sunt precedate de cele non-verbale, deoarece acestea sunt mult mai directe și, uneori, foarte greu de controlat la nivel de conștiință. Când comunicăm între noi, vom crea, vom menține și vom împărtăși o anumită atitudine sau opinie, care sugerează un grad sporit de implicare a ambelor părți ale procesului de comunicare.

Comunicarea dintre oameni de diferite culturi (în special în necunoașterea unor simboluri non-verbale) nu ar trebui să se producă în mod deliberat sau să provoace în mod intenționat confuzie, neînțelegeri sau să fie utilizate neintenționat cuvinte sau acte comportamentale jignitoare.

Comunicarea dintre persoane care aparțin unor culturi diferite este definită drept comunicare interculturală. Ea există în cazurile în care diverși indivizi, sub influența unor caracteristici culturale proprii (percepție, educație, comportament etc.), se află în procesul de schimb de opinii în interacțiunea dintre ei. Privind natura conceptului de „comunicare interculturală”, unii dintre autori și-au exprimat opinia că acesta este un proces de comunicare între persoane de naționalități diferite [2]. Alții extind aria acesteia, incluzând în comunicarea interculturală și comunicările „internaționale, interetnice, interreligioase și interregionale” [3].

O parte a cercetătorilor comunicării interculturale fac distincție între noțiunea de „comunicare interculturală” și „comunicare interculturală în afaceri”. Conceptul de „comunicare interculturală” a fost introdus încă în 1959 de Edward Hall, iar procesul e prezentat drept o comunicare interpersonală între persoane de diferite culturi [4]. „Comunicarea interculturală de afaceri” este un termen care a intrat în uz în ultimii ani, și poate fi definit drept „proces de comunicare în cadrul unor activități distincte și între acestea, în care se includ reprezentanți ai mai multor culturi” [5].

Pe de altă parte, comunicarea interculturală este un fenomen care are anumite particularități, care, după cum se va demonstra mai jos, reflectă specificul său față de actul convențional de trimitere și recepție de mesaje între expeditor și destinatar:

1. Comunicarea interculturală reprezintă un fenomen universal, care se manifestă pretutindeni în lume. Indiferent de activitățile asociate cu acestea (comunicarea față în față, utilizarea de diverse suporturi indirecte, cum ar fi internetul, citind diverse surse de specialitate etc.); în cazul în care oamenii

meaningful symbols. Often, people from different cultures associate different meanings with these symbols and this may cause communication problems which may range from slight disagreements to long-term misunderstandings or even comical situations. In the specialized literature this phenomenon is known as a "communication gap", i.e. a failure of the act of communication [1].

Communication is a dynamic process, i.e. it is not a one-off act and the two parties involved in the process can be simultaneously senders and receivers of information. It is carried out by means of verbal as well as non-verbal signs. The non-verbal signs are usually more direct and harder to control consciously than the verbal ones. When we communicate, we create, maintain and share a certain attitude or opinion, which requires a high level of commitment from either party involved in the process of communication.

Intercultural communication (especially when we are not aware of the meaning of some non-verbal signs in the foreign culture) should not be biased or intentionally create misunderstanding, misinterpretation or derogative statements or behavior.

Intercultural communication is defined as exchange of information between people of different cultures, i.e. the process of interaction and exchange of opinion between people with different cultural backgrounds (perception, manners, behavior, etc.) According to some authors, intercultural communication is the process of communication between people from different nationalities [2]. Others believe that intercultural communication also includes "international, interethnic, interreligious and interregional communication" [3].

Some researchers in the field of intercultural communication distinguish the terms "intercultural communication" and "intercultural business communication". The scholarly field of "intercultural communication" was founded by E. Hall in 1959 and the process was defined as interpersonal communication between people of different cultures [4]. The term "intercultural business communication" is defined as "communication between businesses that involve people from more than one culture" [5].

On the other hand, intercultural communication has specific characteristics that distinguish it from the overall process of sending and receiving messages between senders and receivers:

1. Intercultural communication is a universal phenomenon that occurs everywhere in the world. Regardless its forms (face-to-face, by means of certain media such as Internet, books, etc.), when we exchange

obțin informații de la subiecții unei culturi „străine”, aceștia sunt implicați în comunicarea interculturală.

information with people of different cultures, we are involved in the process of intercultural communication.

Tabelul 1 / Table 1

Tipuri de comunicare / Types of communication

Categoriile de comunicare / Types of Communication	Conținutul comunicării / Communication content
<i>Comunicare internațională / International communication</i>	Comunicarea internațională apare atunci când comunicarea are loc mai mult între națiuni și guverne și mai puțin între indivizi. / International communication takes place between nations and governments rather than individuals.
<i>Comunicare interregională / Interregional communication</i>	În acest caz, termenul de „comunicare” se referă la procesul de schimb de mesaje între membrii aparținând culturii dominante în această țară. / The term refers to the exchange of messages between members of the dominant culture within a country.
<i>Comunicare interrasială / Interracial communication</i>	Comunicare interrasială se manifestă în cazurile în care expeditorul și destinatarul sunt de rase diferite. / Interracial communication occurs when the source and the receiver exchanging messages are from different races.
<i>Comunicare interetnică / Interethnic communication</i>	Grupurile etnice formează, de obicei, propria comunitate într-un singur stat sau cultură. Acest tip de comunicare se referă la comunicarea între oameni de aceeași rasă, dar care aparțin unor culturi diferite. / Ethnic groups usually form their own communities in a country or culture. This type of communication refers to communication between people of the same race but different ethnic background.

2. Comunicarea dintre diferite culturi a existat de mii de ani. Istoria comunicării interculturale este de aceeași durată ca și istoria omenirii. Aceasta datează de ea triburile nomade, trece prin diferite perioade legate de apariția schimburilor comerciale dintre țările lumii, popularea Americii de către imigranții din Europa și Asia, și de alte evenimente istorice similare.
3. În perioada modernă, comunicarea interculturală este un fenomen actual. Comunicarea interculturală din lumea de astăzi este o manifestare curentă, indiferent de natura activităților pe care o provoacă, activități legate de instruirea tinerilor, emigrarea populației active, cu scopul de sporire a veniturilor sau unor vizite turistice.

Dezvoltarea accelerată a tehnologiilor informaționale și comunicaționale din ultimii ani au contribuit la o ameliorare semnificativă a diverselor categorii de comunicare – atât a celor interpersonale, cât și a celei epistolare (adică scrisă) între indivizi. Astăzi, localizarea geografică a partenerilor de afaceri nu este semnificativă și se datorează capacității noastre de zi cu zi de a comunica prin intermediul diferitor canale și purtători de informații, oferite de tehnologiile moderne. Dezvoltarea comunicațiilor prin satelit, sisteme de calculator și rețele, transportul aerian supersonic au transformat lumea într-un „sat global”.

Din punct de vedere intercultural apariția câtorva factori-cheie au avut o importanță deosebită pentru

2. Communication between different cultures has been going on for thousands of years. The history of intercultural communication is almost as long as the human history itself. It dates back to primitive nomadic tribes and was even more necessary during the different historical periods of development of the international trade, the immigration of European and Asian pioneers to America and other important historical events.
3. Today intercultural communication is a common daily occurrence. Communication between cultures today is happening continuously, with it taking place almost every day regardless of the type of activities it is associated with – young people going to study abroad, emigration of workers seeking better-paid jobs, tourist visits, etc.

In recent years, the intensive development of information and communication technologies significantly facilitated both types of communication – the direct (oral) as well as the indirect (written) interpersonal communication. Today, the geographic location of individual business partners is not essential precisely due to our ability to communicate daily through various channels and media we are provided with by modern technologies. Satellite communications, computer networks and supersonic airbuses have virtually turned our world into a

consolidarea comunicării interculturale și sporirea valorii competenței interculturale [6]:

- **Tehnologiile îmbunătățite de transport.** Modalitățile tot mai rapide de circulație a persoanelor au contribuit într-o mare măsură la transformarea lumii, după cum s-a menționat mai sus, într-un „sat global”, la realizarea posibilităților de reuniuni, ședințe și comunicare între oamenii din diferite medii culturale.

- **Dezvoltarea tehnologiilor de comunicare.** Nu poate fi neglijată importanța tehnologiilor moderne de comunicare – acestea oferind pentru oameni din diferite părți ale lumii oportunități de comunicare prin sunet, grafică, textuală și video. Dezvoltarea internetului la nivel mondial, apariția și dezvoltarea de rețele sociale și medii virtuale oferă un mijloc de interacțiune și comunicare între indivizi și posibilitatea de a trimite, a primi și a vinde orice tip de informație.

- **Schimbarea modelelor de migrație a persoanelor fizice.** Ca un rezultat al migrației în masă și creșterii populației la nivel mondial, contactele cu culturile, care acum o jumătate de secol păreau străine și exotice, acum devin posibile.

- **Globalizarea economiei mondiale.** Procesul de globalizare a stimulat afacerile internaționale, în general. Acestea, nu sunt posibile fără o comunicare interculturală. În trecut, afacerile s-au desfășurat aproape în exclusivitate în cadrul granițelor naționale. Astăzi mărfurile, pentru a fi competitive pe piața globală, sunt transportate pretutindeni în lume. Companiile din diferite sectoare economice operează destul de eficient la scară internațională. Produsele acestor companii sunt destinate satisfacerii nevoilor clienților aparținând ai diferitor culturi, fiind promovate în diferite limbi, și răspund diverselor cerințe ale consumatorilor [7]. Dezvoltarea pieței mondiale a făcut aceste companii să participe activ la procesul de comunicare la nivel internațional. Globalizarea a provocat apariția unor corporații transnaționale și multinaționale. Aceste societăți au filiale și diviziuni internaționale în multe țări și, prin urmare, angajează oameni din diferite grupuri etnice și culturi. De aceea, chiar și managerii și angajatorii care locuiesc în țara lor de origine nu sunt în stare să evite sau să ignore schimbările care vin din economia globală de azi. O bună parte dintre aceștia fac față provocărilor asociate cu munca lor pentru companiile străine sau care au de-a face cu furnizorii străini. Acesta este motivul pentru care oamenii de afaceri sunt tot mai conștienți de importanța comunicării interculturale și necesitatea deținerii unor competențe interculturale eficiente. Activitatea în echipele de afaceri multiculturale devine un fenomen inevitabil, aceasta fiind un motiv pentru a „... învăța cum să lucreze împreună persoane de culturi diferite, în scopul realizării unei colaborări creative, ceea ce reprezintă o *abilitate esențială* în mediul de afaceri de astăzi” [8].

Deținerea abilităților de comunicare interculturală eficientă este un element-cheie al afacerilor internaționale moderne, care oferă atât oamenilor de

"global village".

From an intercultural perspective, there are four developments that crucial to the rapid increase of the importance of intercultural communication and intercultural competency [6]:

- **Improvements in transportation technology.** By providing the means for people to travel faster, they have helped to shrink the earth to a figurative “global village” and enabled us to attend various meeting and forums and communicate with people of different cultural backgrounds.

- **Developments in communication technology.** The importance of modern communication technologies is obvious – they provide a means for people to have instantaneous vocal, graphic, textual and video communication with every location around the world. The development of the Internet (the World Wide Web), the social networks and the virtual media have provided the means for people to interact and communicate as well as to transmit, store, and retrieve all kinds of information.

- **Changes in mass migration patterns.** As a result of mass migration and the global population growth, contacts with cultures that half a century ago appeared exotic and alien are now possible.

- **Globalization of the world economy.** The process of globalization boosted international business activities in general. International business is not possible without intercultural communication. In the past, business activities were conducted almost exclusively within the national borders. Today goods are exported all over the world and compete on the global market. Companies from various economic sectors operate efficiently on an international scale. Their products are intended to meet the demands of customers from different cultures and the companies advertise them in different languages, and meet the demands of very different consumers [7]. The development of the global market made these companies actively participate in the process of international communication. Globalization caused the establishment of transnational and multinational corporations. These corporations have subsidiaries and international divisions in many countries and therefore employ people from different ethnic groups and cultures. Therefore, even managers and employees who stay in their native country cannot escape or even ignore the changes that are coming from today's global economy. Many of these individuals will face challenges associated with their working for foreign companies or dealing with foreign suppliers. This is why today's business people are increasingly aware of the importance of intercultural communication and effective intercultural competencies. Multi-cultural business

afaceri, cât și organizațiilor beneficii nemateriale, cum ar fi:

- Capacitatea de a soluționa rapid și eficient problemele apărute;
- Siguranță în procesul de luare a deciziilor;
- Sporirea productivității;
- Stabilirea de relații echilibrate în afaceri;
- Crearea unei imagini profesionale favorabile.

Existența diversității culturale în lumea contemporană presupune prezența unor bariere și obstacole în calea realizării unei comunicări eficiente. Confuziile și neînțelegerile sunt principalele obstacole în calea celor două părți în actul de comunicare. Când expeditorul și destinatarul informațiilor sunt reprezentanți ai unor culturi diferite sau prea detașate una de cealaltă, gradul de necorespondență culturală va fi mare. În asemenea caz, rezultatul va fi insecuritatea, anxietatea și teama, care vor duce inevitabil la o lipsă de înțelegere eficientă în actul de comunicare.

Principalele obstacole din calea comunicării interculturale sunt [9]:

- *Traducerea sau interpretarea greșită a simbolurilor verbale.* Reprezentanți ai unor culturi diferite, în cadrul activităților lor, comunică în mod normal prin intermediul limbii unor țări terțe. Acest lucru conduce la interpretări diferite ale acelorași expresii verbale, ceea ce reprezintă o problemă destul de frecventă în contextul comunicării într-o limbă străină.

- *Prezența unor norme și roluri comportamentale.* Normele dintr-o cultură determină în situații specifice un comportament strict reglementat. Ele controlează fluxul de interacțiuni sociale, cum ar fi rugămintea și cererea, exprimarea sentimentelor și emoțiilor. În procesul de comunicare interculturală persoanele implicate pot avea „tentația” de a transfera normele culturale proprii într-un context diferit, ceea ce este considerat extrem de nepotrivit. *Rolurile comportamentale* reprezintă un concept, care are o sferă de aplicare mai largă, și constituie un set de reguli specifice unui anumit grup sau unei părți a acestuia. În unele culturi, anumite roluri comportamentale sunt valabile numai pentru bărbați sau pentru femei, pentru generația vârstnică sau pentru cei tineri etc. Încălcarea intenționată sau din neglijență a acestor norme și ignorarea rolurilor comportamentale inerente culturii pot pune bariere serioase în calea procesului de comunicare interculturală.

- *Credințe și valori.* Acestea, de asemenea, pot să afecteze serios înțelegerea în comunicarea interculturală. Unii interlocutori nu vor fi dispuși să ofere informații cu privire la scopurile lor personale, finanțe, și planuri de carieră sau alte informații personale pentru străini.

- *Stereotipurile.* Stereotipizarea este un alt obstacol în calea comunicării interculturale. În scopul de a organiza și clasifica informațiile pe care le primesc, oamenii sunt predispuși la rezumare și generalizare.

teams are very common today and this is why to "learn how to work together with people of different cultures in order to achieve creative collaboration is an *essential skill* in today's business environment" [8].

Intercultural communication skills are a key element in the field of international business, because they give both to business people and their organizations tangible benefits such as:

- Quick problem solving;
- More confident decision-making;
- Increased productivity;
- Stronger business relationships;
- Enhanced professional image.

The cultural diversity in today's world, however, creates certain obstacles and barriers to effective communication. Misunderstanding and misinterpretation are the main barriers to intercultural communication. When the sender and the receiver of information are from different cultures that are quite alien, the degree of cultural discrepancy is high and results in uncertainty, anxiety and misgivings that inevitably lead to prejudice and lack of effective understanding in the process of communication.

The main obstacles to intercultural communication are [9]:

- *Mistranslation or misinterpretation of verbal signs.* People from different cultures usually communicate using a third-party language, i.e. a language that is second or foreign for both parties in the process of communication. Cultural mistranslation is common in second and foreign language context.

- *Norms and behavioural roles.* Norms are culturally defined rules for acceptable and appropriate behaviour. They include those that govern social situations and conversational routines such as greetings, making requests, and expressing various emotions. In intercultural communication interlocutors may be tempted to transfer their cultural norms to contexts that are not appropriate. *Behavioural roles* are sets of norms applicable to specific groups of people in society. In a particular culture, different roles are assigned to men and women, children and parents/guardians, husbands and wives, and so on. Conscious or unconscious violations of these roles may pose serious threats to intercultural communication.

- *Beliefs and values.* These may also seriously impede understanding in intercultural communication. Some interlocutors will not be willing to give information about their personal ambitions, finances, and career plans or other personal information to foreigners.

- *Stereotyping.* Stereotyping is another obstacle to intercultural communication. In order to

Stereotipurile reprezintă „convingeri răspândite într-un grup de oameni”, fiind o formă de informație generalizată privind o anumită categorie sau un grup de persoane. Stereotipurile pot juca, de asemenea, un rol pozitiv în măsura în care acestea contribuie la predicția unui anumit tip de comportament sau de reacție. Dar, odată stabilite, ele sunt extrem de greu de schimbat, ceea ce se răsfrânge negativ asupra comunicării dintre culturi diferite.

- *Prezența prejudecăților.* Prejudecățile sunt asociate cu atitudinile negative față de un anumit grup de oameni. În timp ce stereotipurile furnizează informații cu privire la caracteristicile grupului de persoane cu care se comunică, prejudecata este, în fond, asociată cu sentimente sau emoții (în cea mai mare parte negative) față de acest grup. Prejudecățile sunt formate, de regulă, la nivel de subconștient și, prin urmare, este dificil să fie modificate. Va fi nevoie de eforturi considerabile și de un nivel ridicat de motivare pentru schimbarea prejudecăților, mai ales în cazurile în care schimbarea pozitivă vizează comportamentul anumitor grupuri de persoane.

- *Etnocentrismul.* În literatura de specialitate, etnocentrismului este definit ca convingerea privind superioritatea culturii proprii față de altele. În pofida atitudinii, în general, negative față de persoanele care manifestă etnocentrism, ea are și o latură pozitivă. Cunoașterea și selecția unor anumite convingeri, inerente unei anumite culturi sau unui grup de indivizi, permite identificarea valorilor esențiale, care au de o importanță critică pentru această categorie de persoane. Etnocentrismului este principalul obstacol în calea comunicării interculturale, deoarece împiedică percepția altui punct de vedere și filtrează înțelegerea celeilalte părți în procesul de comunicare.

Studiul empiric bazat pe conceptele teoretice, tratate mai sus, este menit să definească importanța anumitor obstacole verbale și non-verbale și a barierelor în comunicarea dintre oamenii de afaceri bulgari și omologii lor străini.

Nivelul de competență al comunicării interculturale în companiile bulgare a fost determinat prin intermediul unui sondaj. Item-urile chestionarului au vizat mai mulți indicatori, realizați pe bază de interogare, cu o singură alegere sau răspunsuri multiple. Studiul urmează o strategie de cercetare descriptivă, în scopul de a estima atitudinea companiilor bulgare față de culturile străine și modalități de interacțiune și comunicare între interlocutori. Datele empirice au fost colectate, în principal prin interviuri personale cu oamenii de afaceri, angajați în companiile care au parteneri externi. La fel, în studiu au fost incluse și întreprinderile membre ale societăților cu capital mixt sau filiale ale societăților străine, care comunică aproape zilnic cu reprezentanți ai altor culturi. Extragerea eșantionului din colectivitatea generală s-a făcut pe principii de reprezentativitate, ce vizează mai cu seamă companiile care au contacte zilnice cu culturile străine (întreprinderi mixte, sucursale, filiale etc.) sau

organize and categorize the information they receive, people are prone to summarize and generalize it. Stereotypes are "generalizations about a group of people whereby we attribute a defined set of characteristics to this group" [10]. Stereotypes can be positive inasmuch as they can be the base for a certain type of behaviour or reaction. However, once imposed they are very hard to change and thus have a negative effect for the process of intercultural communication. Since stereotypes are usually imposed consciously, they can be overcome or changed with the conscious effort of interlocutors.

- *Bias.* Bias is associated with negative attitudes toward a particular group of people. While stereotypes provide information about the characteristics of the group of people we communicate with, bias is mainly associated with feelings or emotions (mostly negative) towards this group. Bias is usually formed on a subconscious level and is therefore difficult to change. It takes considerable efforts and high level of motivation to change the established bias towards the behaviour of certain people, especially in a positive direction.

- *Ethnocentrism.* Ethnocentrism is the belief that our own culture is superior. Despite the generally negative attitude to ethnocentric people, ethnocentrism has certain positive characteristics. When we are aware of the beliefs associated with certain culture or ethnic group, we can define the main values that are important for this group of people. Ethnocentrism is the main obstacle to intercultural communication because it filters the understanding of the other party in the process of communication.

The empirical study, based on the above theoretical concepts, is aimed at defining the importance of certain verbal and non-verbal obstacles and barriers to the business communication between Bulgarian businessmen and their foreign counterparts.

The level of intercultural communication competency of Bulgarian companies was determined by means of a field survey using a questionnaire with multiple choice and multiple selection answers based on several criteria. The survey follows a descriptive research strategy in order to estimate the attitude to the foreign cultures of Bulgarian companies and ways of interaction and communication between the interlocutors. Empirical data were collected mainly through personal interviews with businessmen employed in companies dealing with foreign partners as well as joint ventures or subsidiaries of foreign companies, which have almost daily to communicate with people of foreign cultures, i.e. the representative sample consists mainly of companies that have contacts with foreign cultures in their daily activities (joint ventures, subsidiaries, affiliates, etc.) or direct contacts with foreigners during their import or export

companiile care au contacte directe cu străinii pe parcursul operațiunilor de import-export. În selectarea firmelor pentru acest studiu s-a pus accentul pe companiile, care interacționează directă cu culturile „străine”, căci anume acestea se confruntă cu bariere interculturale în activitățile curente. În ceea ce privește sectorul economic în care operează, companiile incluse în eșantion sunt: producătorii de bunuri de consum (21%), producători de mărfuri industriale (17,9%) și societățile comerciale (21,4%) .

operations. The sample deliberately includes organizations that work closely with representatives of other cultures, mainly because they come across intercultural barriers to carrying out their activities. In terms of the economic sector they operate in, the largest categories of companies included in the sample are: manufacturers of consumer goods (21%), manufacturers of industrial products (17.9%) and (retail and wholesale) trade companies (21.4%).

Tabelul 2 / Table 2

Companiile investigate după domeniul de activitate /
Investigated companies according to sectors

Activitatea economică / Economic activity	Frecvența / Frequency	Structura / Structure (%) / %	Structura validă (%) / Valid responses (%)	Structura cumulată (%) / Cumulative percentage
Producție de bunuri pentru consum final / Consumer goods	6	21.4	21.4	21.4
Producție de mărfuri industriale / Industrial products	5	17.9	17.9	39.3
Servicii de informare / IT services	2	7.1	7.1	46.4
Comerț / Trade	6	21.4	21.4	67.9
Construcții / Building construction	1	3.6	3.6	71.4
Turism și divertisment / Tourism and entertainment	1	3.6	3.6	75.0
Alte activități / Other	7	25.0	25.0	100.0
Total: / Total	28	100.0	100.0	

Deoarece în decursul studiului pe teren accesul la managerii de top a fost destul de dificil (din cauza programelor lor încărcate, a depărtării etc.), interviurile au fost realizate, în mare parte, cu reprezentanții așa-numitelor niveluri ierarhice operaționale, adică cu administratorii companiilor (54%).

Since the access to and the contacts with top managers were quite difficult (due to their busy schedules, remoteness, etc.), the interviews were conducted mostly with representatives of the so-called "operative" hierarchical levels, i.e. administrators (54%).

Tabelul 3 / Table 3

Poziția în ierarhia de afaceri / Hierarchical levels

	Frecvența / Frequency	Structura / Structure (%) / %	Structura validă (%) / Valid responses (%)	Structura cumulată (%) / Cumulative percentage
Nivel de top management (director executiv, CEO) / Top management (Executive Director, CEO)	3	5.7	5.7	5.7
Nivelul II management (șefi de divizii, departamente, unități) / Middle management (heads of divisions, departments, units)	21	39.6	39.6	45.3
Nivel operațional (personal administrativ, angajați) / Operational level (administrators)	29	54.7	54.7	100.0
Total: / Total	53	100.0	100.0	

Rezultatul sondajului arată că, în mod surprinzător, una din problemele majore cu care se confruntă oamenii de afaceri bulgari este limba de comunicare – 43,3% din respondenți au răspuns că limba străină este principalul obstacol în calea lor de comunicare cu persoane de culturi străine. Acest fapt este surprinzător, deoarece cele mai multe companii bulgare angajează profesioniști, care posedă bine una sau mai multe limbi străine. De-a lungul ultimilor 30 de ani, importanța studierii limbilor străine în învățământul secundar și superior din Bulgaria a crescut semnificativ, iar majoritatea tinerilor absolvenți au cunoștințe și abilități relativ bune în acest domeniu, vorbind cel puțin o limbă străină europeană de bază. Mai mult decât atât, trebuie să se țină seama și de faptul că oamenii au acces la Internet, și nu numai la locurile lor de muncă, ci și la domiciliu, iar informația furnizată și extrasă din internet, în cea mai mare parte, este în limba engleză. Aceste rezultate ar putea fi explicate fie prin faptul că angajatorii nu iau în considerare aceste abilități, atunci când angajează personalul (de exemplu, interviurile pentru locurile de muncă prost organizate și realizate) sau că au nevoie doar de o dovadă documentară (de exemplu, certificate) pentru nivelul de competențe lingvistice ale solicitanților, fără a verifica dacă aceste certificate corespund competențelor reale de cunoaștere a unei limbi străine (a se vedea tabelul 4). Aproape același număr de respondenți (39,6%) au probleme cu codul de comportament acceptat, care a devenit deja o problemă socială. Obiceiurile și tradițiile străine sunt considerate mai puțin problematice (18,9%), ceea ce indică că bulgarii se adaptează destul de ușor la obiceiurile și tradițiile străine, ceea ce reprezintă un comportament tolerant față de acestea.

The results of the survey show that, surprisingly, one of the major problems faced by Bulgarian businessmen is the language of communication – 43.3% of respondents answered that the foreign language is the main obstacle to their communication with people of foreign cultures. This fact is surprising, since most Bulgarian companies employ professionals who have good command of a foreign language. Over the past 30 years the importance of learning foreign languages in secondary and higher education in Bulgaria has increased significantly, and most young graduates have relatively good knowledge and skills in one or more of the major European languages. Moreover, we should not ignore the fact that today people have access to the Internet not only from their workplaces, but also in their homes and that it provides information mostly in English. The results could be explained either with the fact that employers do not take into account these skills when they employ people (e.g. poorly conducted job interviews) or that they require only documentary proof (i.e. certificates) for the level of foreign language skills of the applicants without checking whether such certificates correspond to their actual foreign language skills and knowledge (see table 4). Almost the same number of respondents (39.6%) have problems with the accepted code of behaviour, which has become a social problem. Foreign customs and traditions are considered the least significant problems (18.9%), which means that Bulgarians easily adapt, i.e. tolerate, foreign customs and traditions.

Tabelul 4 / Table 4

**Dificultăți în procesul de comunicare interculturală /
Difficulties in the process of intercultural communication**

	Probleme legate de limba de comunicare / Problems related to the language of communication	Probleme de comportament / Problems related to the code of behavior	Probleme legate de obiceiuri și tradiții / Problems related to customs and traditions
DA / YES	43,4	39,6	18,9
NU / NO	56,6	60,4	81,1

Principalele obstacole în calea comunicării interculturale eficiente variază în funcție de importanța lor (tabelul 5). Potrivit respondenților, diferențele din comunicarea non-verbală sunt relativ mai puțin importante (19,2%), situație care se datorează, în fond, faptului că întreprinderile comunică mai cu seamă în scris și, prin urmare, semnele non-verbale sunt mai puțin semnificative.

Pe primul loc, conform importanței obstacolelor, respondenții au plasat diferențele lingvistice (38,5%). Acest rezultat este destul de surprinzător, având în vedere faptul că, în activitățile de export, aceeași respondenți au indicat că utilizează, în fond, limba engleză ca mijloc de comunicare

The main obstacles to effective intercultural communication are ranged in terms of their importance in (table 5). According to the respondents, the differences in the non-verbal communication are relatively less important (19.2%), which may be due mainly to the fact that businesses communicate mostly in writing and therefore the non-verbal signs are less significant.

According to most researchers, stereotyping, bias and ethnocentrism are the main obstacles to intercultural communication. About 30% of all respondents believe that bias based on stereotypes regarding a certain culture are significant barriers in the process of communication. Furthermore, a large number of the respondents (regardless of their hierarchical position) have been in situations when

verbală, iar acest lucru implică o bună cunoaștere și competențe lingvistice extinse. Aceeași problemă este relatată și de reprezentanții firmelor intervievate, în care top-managementul constă în cea mai mare parte din străini.

their superiors, being representatives of foreign culture, behaved according to their own expectations (requirements) for the level of knowledge and skills and behaviour based on concepts derived mainly from their own culture (values and codes of behaviour).

Tabelul 5 / Table 5

**Obstacole în calea comunicării interculturale eficiente /
Obstacles to efficient intercultural communication**

	Obstacole: stereotipizarea / Stereotyping	Obstacole: diferența de atitudine / Bias	Obstacole: diferențe în comunicarea non- verbală / Differences in non-verbal communication	Obstacole: limba de comunicare / Language differences
<i>Primul loc / First</i>	30,8	11,5	19,2	38,5
<i>Al doilea loc / Second</i>	19,2	19,2	46,2	15,4
<i>Al treilea loc / Third</i>	38,5	34,6	19,2	7,7
<i>Al patrulea loc / Fourth</i>	11,5	34,6	15,4	38,5
<i>Media / Mean</i>	2,31	2,92	2,31	2,46
<i>Mediana / Median</i>	2,50	3,00	2,00	2,00
<i>Modul / Mode</i>	3	3	2	1
<i>Devierea standard / Standard deviation</i>	1,050	1,017	,970	1,363

Potrivit cercetătorilor, stereotipurile, părtinirea și etnocentrismul sunt și ele obstacole destul de importante în calea comunicării interculturale. Aproximativ 30% din toți respondenții consideră că prejudecata bazată pe stereotipuri privind o anumită cultură reprezintă un obstacol semnificativ în procesul de comunicare. În plus, un număr mare de respondenți bulgari (indiferent de poziția ierarhică) au fost în situații când superiorii lor, fiind reprezentanți ai culturii străine, s-au comportat conform propriilor pretenții (cerințe) privind nivelul de cunoștințe, aptitudinile și comportamentul bazat pe concepte ce provin din propria lor cultură (valori și coduri de comportament).

Prin urmare, angajații bulgari ar trebui să-și reconsidere opiniile proprii privind locul de muncă într-un mediu multicultural, pentru a evita interpretarea greșită a comportamentului indivizilor străini din cauza stereotipurilor și prejudecăților. Constatările de mai sus conduc la concluziile ce urmează:

1. Pentru cea mai mare parte a respondenților, cel mai mare obstacol în procesul de comunicare interculturală este acela că nu cunosc limba, ceea ce indică faptul că ei cred că acest element al culturii străine e cel cu care sunt cel mai bine familiarizați. Într-o anumită măsură, acest lucru poate fi explicat prin faptul că limba de comunicare în lumea globală modernă este engleza, deși reprezentanții unor culturi preferă să folosească propria lor limbă, chiar atunci când lucrează cu străinii.

Cele mai multe companii bulgare sunt de părerea că obstacolele din comunicarea lor de afaceri cu partenerii străini constau în prejudecățile privind comportamentul, sentimentele și emoțiile, precum și relațiile bazate pe stereotipuri.

***

Procesele de internaționalizare și globalizare a afacerilor, în lumea economică contemporană, vor conduce

Therefore, Bulgarian employees should reconsider their views regarding work in a multicultural environment to avoid misinterpreting the behaviour of foreign individuals due to stereotyping and bias. The above findings lead to the following conclusions:

1. For most of the respondents the greatest obstacle in the process of intercultural communication is the fact that they do not know the language, which contradicts the fact that they believe that this element of the foreign culture is the one they are most familiar with. To a certain extent this can be explained by the fact that the language of communication in the modern global world is English, although the representatives of some cultures prefer to use their own language even when they work with foreigners.

Most Bulgarian companies believe that the obstacles to their business communication with foreign partners related to their bias regarding the expected code of behaviour, feelings and emotions, and expectations about the ways of achieving the objectives are equally important as well.

***

The processes of internationalization and globalization of business in today's economic world will inevitably lead to cultural clashes. In order to manage various activities carried out jointly by people from different cultural communities, managers must have effective cross-cultural communication skills. Their ability to

inevitabil la conflicte culturale. Pentru a gestiona cu succes diverse activități desfășurate în comun de către persoane din diferite comunități culturale, managerii trebuie să dispună de abilități de comunicare interculturală eficientă. Capacitatea lor de a îmbina propriile abilități de cunoaștere a limbilor străine și înțelegerea și acceptarea diferențelor culturale (care constituie o parte integrantă a procesului global de comunicare eficientă) reprezintă un important avantaj competitiv, și un activ necorporal semnificativ pentru toate întreprinderile și organizațiile.

successfully combine their foreign languages skills and their knowledge, understanding and acceptance of cultural differences (which are an integral part of the overall process of efficient communication) is an important competitive advantage as well as a significant intangible asset for all businesses and organizations today.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. ЦОНЕВА, Ив., *Делови комуникации* -1 част, Абагар, 2005, стр. 10.
2. GUDYKUNST, W., *Intercultural communication: Introduction. In W.B. Gudykunst (Ed.), Cross-cultural and intercultural communication*, 2003, p.163–166.
3. SAMOVAR, L. A., PORTER, R., *Communication between cultures*, 4th ed. Belmont, CA: Wadsworth Press. 2004.
4. <http://www.mediacom.keio.ac.jp/publication/pdf2002/review24/2.pdf>
5. NAIDOO, P., *Intercultural communication: A comparative study of Japanese and South African work practice*:http://uzspace.uzulu.ac.za/bitstream/handle/10530/593/PHD%20Thesis%202011_Paulene%20Naidoo.pdf?sequence=1
6. <http://wenku.baidu.com/view/ea67658783d049649b66587d.html>
7. ROGERS, M.E., STEINFATT, T.M., *Intercultural communication*, p.258-259
8. ДАМЯНОВ, Ат., *Възможни инструменти за изследване на междукulturните връзки в международния бизнес*.//Бизнес управление, 2012, No4, с.20.
9. DANKWA-APAWU, D., *Eliminating Barriers to Cross-Cultural Communication through Curricular Interventions*, Ghana Institute of Journalism, pp.11-12.

EFICIENTIZAREA FUNȚIONĂRII DOMENIULUI PRODUCTIV DIN MOLDOVA

Aliona DANILIUC,
Doctorand, lector universitar,
Silvestru MAXIMILIAN,
doctor habilitat, profesor universitar,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

Având în vedere potențialul de dezvoltare al domeniului productiv autohton, precum și interesul, la nivel macroeconomic, pentru accelerarea performanțelor din acest sector, autorii propun o metodă matematică de organizare a muncii producătorului, de elaborare a programelor de producție. Firmele din diversele industrii ale sectorului productiv sunt interesate să obțină o mai bună orientare în mediul de afaceri. Pentru realizarea acestui obiectiv, autorii propun să se implementeze metoda de eficientizare a funcționării domeniilor productive pe exemplul agriculturii autohtone. Fiind funcțională atât în cadrul sistemului integrat, cât și al celui independent, metoda de eficientizare va permite definirea unui flux de procese transparent, ușor de coordonat și urmărit din punctul de vedere al alocării, utilizării resurselor și calității produsului finit.

Cuvinte-cheie: domeniul productiv, creșterea economică, sectorul agrar, eficientizarea.

Republica Moldova, tinzând spre integrare în Uniunea Europeană, are de depășit un șir de probleme legate de eficientizarea activităților din domeniul productiv, inclusiv a celor din agricultură [2]. Sectorul agricol din Moldova reprezintă baza economică a țării, este domeniul-cheie care stă la baza exportului și contribuie la creșterea veniturilor. În timp ce creșterea economică este fundamentală pentru integrarea europeană, aceasta, totodată, într-o și mai mare măsură, reprezintă baza pentru capacitatea R. Moldova de a presta servicii sociale adecvate și de a asigura o bună protecție cetățenilor săi [4]. Agricultură poate fi (și trebuie) eficientizată, dacă va fi dotată cu tehnologii productive performante. În acest context, autorii consideră că reducerea costurilor de producție (deci, profitul – majorat) poate fi realizată, parțial, prin utilizarea metodelor matematice de organizare a muncii, de elaborare a unor programe productive.

Metoda de eficientizare a activităților din domeniul productiv, în continuare, va fi expusă pentru activități în sectorul agricol, și anume: de producere a tomatelor. În Republica Moldova, tomatele în stare proaspătă sunt comercializate pe parcursul întregului an. Acestea însă, cu regret, sunt de origine de import. Producătorul de tomate din țară trebuie să fie dotat nu numai cu semințe, tehnologii performante, dar și cu

INCREASING OPERATION EFFICIENCY OF MOLDOVAN PRODUCTIVE SECTOR

Aliona DANILIUC,
PhD student, Lecturer,
Silvestru MAXIMILIAN,
Dr. Hab., Professor, Free International
University of Moldova

Taking into account the growth potential of the domestic productive sector and the advantages at the macroeconomic level, in order to accelerate the performance of this sector, the authors propose a mathematical method of organizing the manufacturer's work in developing productive programs. Companies from various industries of the productive sector are interested in obtaining a better orientation in the business environment. In order to achieve this goal, the authors propose to implement the efficiency method of the productive sectors' operation on the example of domestic agriculture. Being functional both in the integrated the system and in the independent one, efficiency method will allow defining a flow of transparent processes, easy to coordinate and monitor in terms of allocation, resource use and the quality of the final product.

Key words: productive sector, economic growth, agrarian sector, efficiency

The Republic of Moldova, on its path to the EU integration, has to overcome a number of problems related to the efficiency actions in the productive sector, including in agriculture [2]. Agricultural sector in the Republic of Moldova represents the country's economic base and is the key-area underlying the export and contributing to increasing revenues. While economic growth is fundamental to European integration, it, at the same time and greatly, represents the basis for Moldova's capacity to provide adequate social services and to ensure a better protection for citizens [4]. Agriculture can (and should) be more effective if it is equipped with advanced productive technologies. In this context, the authors believe that the reduction in production costs (i.e. increased – profit) can be partially achieved by using mathematical methods of work organization and developing productive programs, etc.

Efficiency method of the activities from the productive sector, will be exposed for activities in the agricultural sector and namely for the production of tomatoes. In the Republic of Moldova fresh tomatoes are sold throughout the year. These, however, are of import. Tomato producers in the country should be equipped not only with seeds, efficient technologies, but also with developed methods of optimum productive programs.

metode de elaborare a programelor productive optime.

Tomatele pot fi produse în R. Moldova și comercializate pe parcursul întregului an. De aceea autorii recomandă patru perioade ale anului, în care agricultorul poate să-și desfășoare activitățile de creștere a tomatelor: I – lunile 1-3; II – lunile 4-6; III – lunile 7-9; IV – lunile 10-12. Capacitățile de producție a tomatelor în perioadele I-IV constituie N_1, N_2, N_3, N_4 tone. În realitate, agricultorul în aceste perioade poate produce tomate în volum de X_1, X_2, X_3, X_4 , de regulă, cu anumite abateri de la capacitățile respective (tabelul 1).

Abaterile volumului de producție a tomatelor de la volumul capacităților de producție și de la volumul de producție obținut în perioadele precedente generează costuri suplimentare pentru agricultor. Notăm prin $A_i, B_i, a_i, b_i, i = 1, 2, 3, 4$ costurile specifice (la o unitate) ce vor fi suportate de către producător (agricultor) în urma devierilor respective.

Tomatoes in the Republic of Moldova can be produced and sold all the year round. Therefore, the authors propose to examine the four seasons of the year when the farmers can carry out activities regarding the tomato production: I – months 1-3; II – months 4-6; III – months 7-9; IV – months 10-12. Production capacities of tomatoes during the periods I-IV are of N_1, N_2, N_3, N_4 tonnes. In fact, farmers can produce tomatoes in these periods in the volume of X_1, X_2, X_3, X_4 usually with some deviations from the respective capacities (table 1).

Deviations in the tomato production volume from the level of productive capacities and from the level of production of previous periods causes additional costs for the farmer. We note through $A_i, B_i, a_i, b_i, i = 1, 2, 3, 4$ the specific costs (per unit) which must be borne by the producer (farmer) from the respective deviations.

Tabelul 1 / Table 1

Variante posibile de abateri ale volumului de producție a tomatelor / Possible options of deviations in production volume of tomatoes

N	N_1	N_2	N_3	N_4
X	X_1	X_2	X_3	X_4
$X_i < N_i$	$A_1(N_1 - X_1)$	$A_2(N_2 - X_2)$	$A_3(N_3 - X_3)$	$A_4(N_4 - X_4)$
$X_i > N_i$	$B_1(X_1 - N_1)$	$B_2(X_2 - N_2)$	$B_3(X_3 - N_3)$	$B_4(X_4 - N_4)$
$X_i < X_{i-1}$	$a_1(X_0 - X_1)$	$a_2(X_1 - X_2)$	$a_3(X_2 - X_3)$	$a_4(X_3 - X_4)$
$X_i > X_{i-1}$	$b_1(X_1 - X_0)$	$b_2(X_2 - X_1)$	$b_3(X_3 - X_2)$	$b_4(X_4 - X_3)$

Sursa: elaborat de autori / Source: developed by the authors

Problemă: să se determine programul de producție $X_1^*, X_2^*, X_3^*, X_4^*$ în cazul în care costurile productive anuale vor fi minime. În scopul expunerii mai explicite a metodicii elaborării unui astfel de program, vom analiza un exemplu. Notăm cu $k_i(x_i), c_i(x_i)$ funcțiile prin intermediul cărora sunt calculate costurile suplimentare suportate de agricultor din cauza unor abateri ale programului de producție de la volumul capacităților și de la volumul de producție obținut în perioadele precedente. În principiu, aceste funcții pot fi neliniare.

Să admitem că, $N_1 = 2; N_2 = 5; N_3 = 3; N_4 = 1$ (tone):

$$A_i = A_{i+1} = 800; B_i = B_{i+1} = 1100; a_i = a_{i+1} = 1000; b_i = b_{i+1} = 700; i = 1, 2, 3;$$

$$k_i(x_i) = \begin{cases} 1000(x_i - x_{i-1}), & \text{dacă } x_i > x_{i-1}, i = 1, 2, 3, 4 \\ 700(x_i - x_{i-1}), & \text{dacă } x_i < x_{i-1}, i = 1, 2, 3, 4 \end{cases}$$

Problem: let us determine the production schedule $X_1^*, X_2^*, X_3^*, X_4^*$ in case the annual productive costs will be minimum. In order to present more explicit the determination methodology of such a program, we should consider an example. We note by $k_i(x_i), c_i(x_i)$ functions, through which are determined the additional costs incurred by farmers as a result of deviations of the production program from the level of capacities and levels of production in the previous periods. In fact, these functions can be nonlinear.

We suppose, $N_1 = 2; N_2 = 5; N_3 = 3; N_4 = 1$ (tonnes);

$$c_i(x_i) = \begin{cases} 800(x_i - N_i), & \text{dacă } x_i > N_i, i = 1, 2, 3, 4 \\ 1100(x_i - x_{i-1}), & \text{dacă } x_i < N_i, i = 1, 2, 3, 4 \end{cases}$$

Programul optim de producție a tomatelor în perioadele I-IV poate fi determinat în baza principiilor programării dinamice [3]. Admitem $i = 4$, adică calculele sunt efectuate pentru ultimul trimestru, pentru ultima perioadă; valorile posibile ale variabilei x_4 pot fi: $0; 1; 2$; pentru $x_3 = 0; 0; 1$ pentru $x_3 = 1$, etc. (tabelul 2).

Completăm tabelul 2 pentru: $x_3 = 0; x_4 = 0$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 1000(x_4 - x_3) = 1000(0 - 0) = 0; \\ c_4(x_4) &= 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 0) = 1100; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 0 + 1100 = 1100 \\ x_3 = 0; \quad x_4 = 1 &: k_4(x_4) = 1000(x_4 - x_3) = 1000(1 - 0) = 1000 \\ c_4(x_4) &= 1100(x_4 - N_4) = 1100(1 - 1) = 0; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 1000 + 0 = 1000 \\ x_3 = 0; \quad x_4 = 2 &: k_4(x_4) = 1000(x_4 - x_3) = 1000(2 - 0) = 2000 \\ c_4(x_4) &= 800(x_4 - N_4) = 800(2 - 1) = 800; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 2000 + 800 = 28000. \end{aligned}$$

$x_3 = 1; \quad x_4 = 0$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 700(x_3 - x_4) = 700(1 - 0) = 700; \\ c_4(x_4) &= 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 0) = 1100; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 700 + 1100 = 1800 \end{aligned}$$

$x_3 = 1; \quad x_4 = 1$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 700(x_3 - x_4) = 700(1 - 1) = 0 \\ c_4(x_4) &= 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 1) = 0; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 0 + 0 = 0 \end{aligned}$$

$x_3 = 2; \quad x_4 = 0$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 700(x_3 - x_4) = 700(2 - 0) = 1400 \\ c_4(x_4) &= 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 0) = 1100; \\ k_4(x_4) + c_4(x_4) &= 1400 + 1100 = 2500. \end{aligned}$$

$x_3 = 2; \quad x_4 = 1$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 700(x_3 - x_4) = 700(2 - 1) = 0 \\ c_4(x_4) &= 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 1) = 0; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 700 \end{aligned}$$

$x_3 = 2; \quad x_4 = 2$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 700(x_3 - x_4) = 700(2 - 2) = 0 \\ c_4(x_4) &= 800(x_4 - N_4) = 800(2 - 1) = 800; \quad k_4(x_4) + c_4(x_4) = 0 + 800 = 800 \end{aligned}$$

$x_3 = 3; \quad x_4 = 0$:

$$\begin{aligned} k_4(x_4) &= 700(x_3 - x_4) = 700(3 - 0) = 2100 \\ c_4(x_4) &= 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 0) = 1100; \\ k_4(x_4) + c_4(x_4) &= 2100 + 1100 = 3200 \end{aligned}$$

$x_3 = 3; \quad x_4 = 1$:

The optimal program of tomatoes production in periods I-IV can be determined based on the principles of dynamic programming [3]. Let's suppose $i = 4$, meaning that calculations are done for the last semester, the last period; the possible values of the variable x_4 can be: $0; 1; 2$; for $x_3 = 0; 0; 1$ for $x_3 = 1$, etc. (table 2).

We complete table 2 for: $x_3 = 0; x_4 = 0$:

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(3 - 1) = 1400$$

$$c_4(x_4) = 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 1) = 0;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 1400 + 0 = 1400$$

$$x_3 = 3; x_4 = 2 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(3 - 2) = 700$$

$$c_4(x_4) = 800(x_4 - N_4) = 800(1 - 0) = 800;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 700 + 800 = 1500$$

$$x_3 = 4; x_4 = 0 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(4 - 0) = 2800$$

$$c_4(x_4) = 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 0) = 1100;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 2800 + 1100 = 3900$$

$$x_3 = 4; x_4 = 1 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(4 - 1) = 2100$$

$$c_4(x_4) = 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 1) = 0;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 2100 + 0 = 2100$$

$$x_3 = 4; x_4 = 2 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(4 - 2) = 1400$$

$$c_4(x_4) = 800(x_4 - N_4) = 800(2 - 1) = 800;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 1400 + 800 = 2200$$

$$x_3 = 5; x_4 = 0 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(5 - 0) = 3500$$

$$c_4(x_4) = 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 0) = 1100;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 3500 + 1100 = 4600$$

$$x_3 = 5; x_4 = 1 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(5 - 1) = 2800$$

$$c_4(x_4) = 1100(N_4 - x_4) = 1100(1 - 1) = 0;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 2800 + 00 = 2800$$

$$x_3 = 5; x_4 = 2 :$$

$$k_4(x_4) = 700(x_3 - x_4) = 700(5 - 2) = 2100$$

$$c_4(x_4) = 800(x_4 - N_4) = 800(2 - 1) = 800;$$

$$k_4(x_4) + c_4(x_4) = 2100 + 800 = 2900$$

Cu aceste rezultate este completat tabelul 2. Calculele sunt efectuate, începând cu perioada a IV-a. Capacitatea de producere a tomatelor în perioada a patra constituie $N_4 = 1$ (tone).

Table 2 is completed with these results. The calculations are performed starting with the fourth period. The production capacity of tomatoes in the fourth period is $N_4 = 1$ (tonnes).

Tabelul 2 / Table 2

Valorile posibile ale variabilelor $x_4; x_3$, ale funcției $k_4(x_4) + c_4(x_4)$ / Possible values of variables $x_4; x_3$, of function $k_4(x_4) + c_4(x_4)$

x_3	4				
	0	1	2	3	5
x_4	0	1	2	0	1
$k_4(x_4) + c_4(x_4)$	1100	1000	2800	1800	0
$\min\{k_4(x_4) + c_4(x_4)\}$	$k_4(I) + c_4(I) = 1000$				
x_4^*	$x_4^* = I$				

x_3	3				
	0	1	2	3	5
x_4	0	1	2	0	1
$k_4(x_4) + c_4(x_4)$	3200	1400	1500	3900	2200
$\min\{k_4(x_4) + c_4(x_4)\}$	$k_4(I) + c_4(I) = 1400$				
x_4^*	$x_4^* = I$				

x_3	2				
	0	1	2	3	5
x_4	0	1	2	0	1
$k_4(x_4) + c_4(x_4)$	2500	700	800	3200	2200
$\min\{k_4(x_4) + c_4(x_4)\}$	$k_4(I) + c_4(I) = 700$				
x_4^*	$x_4^* = I$				

x_3	1				
	0	1	2	3	5
x_4	0	1	2	0	1
$k_4(x_4) + c_4(x_4)$	1800	0	2500	700	800
$\min\{k_4(x_4) + c_4(x_4)\}$	$k_4(I) + c_4(I) = 0$				
x_4^*	$x_4^* = I$				

Sursa: elaborat de autori in baza [1] / Source: developed by the authors based on the [1]

Tabelul 3 / Table 3

Valorile posibile ale variabilelor $x_5; x_2$, ale funcției $k_3(x_3) + c_3(x_3)$ / Possible values of variables $x_5; x_2$, of the function $k_3(x_3) + c_3(x_3)$

x_2	4				
	0	1	2	3	5
x_3	0	1	2	0	1
$k_3(x_3) + c_3(x_3)$	4000	3200	5000	2200	2800
$\min\{k_3(x_3) + c_3(x_3)\}$	$x_3^* = I$				

x_2	3				
	0	1	2	3	5
x_3	0	1	2	0	1
$k_3(x_3) + c_3(x_3)$	2400	1800	5700	2900	1800
$\min\{k_3(x_3) + c_3(x_3)\}$	$x_3^* = I$				

x_2	2				
	0	1	2	3	5
x_3	0	1	2	0	1
$k_3(x_3) + c_3(x_3)$	2400	1800	5700	2900	1800
$\min\{k_3(x_3) + c_3(x_3)\}$	$x_3^* = I$				

x_2	1				
	0	1	2	3	5
x_3	0	1	2	0	1
$k_3(x_3) + c_3(x_3)$	2400	1800	5700	2900	1800
$\min\{k_3(x_3) + c_3(x_3)\}$	$x_3^* = I$				

Sursa: elaborat de autori in baza [1] / Source: developed by the authors based on the [1]

Tabelul 4 / Table 4

Valorile posibile ale variabilelor $x_2; x_1$, ale funcției $k_2(x_2) + c_2(x_2)$ / Possible values of the variables $x_2; x_1$, of the function $k_2(x_2) + c_2(x_2)$

x_1	4				
	0	1	2	3	5
x_2	0	1	2	3	4
$k_2(x_2) + c_2(x_2)$	8700	7600	7100	6600	6100
$\min\{k_2(x_2) + c_2(x_2)\}$	$x_2^* = 3$				

x_1	3				
	0	1	2	3	5
x_2	0	1	2	3	4
$k_2(x_2) + c_2(x_2)$	6600	6000	5600	5100	4200
$\min\{k_2(x_2) + c_2(x_2)\}$	$x_2^* = 3$				

x_1	2				
	0	1	2	3	5
x_2	0	1	2	3	4
$k_2(x_2) + c_2(x_2)$	5100	4200	3600	3200	2800
$\min\{k_2(x_2) + c_2(x_2)\}$	$x_2^* = 3$				

x_1	1				
	0	1	2	3	5
x_2	0	1	2	3	4
$k_2(x_2) + c_2(x_2)$	3200	2800	2400	2100	1800
$\min\{k_2(x_2) + c_2(x_2)\}$	$x_2^* = 3$				

Sursa: elaborat de autori in baza [1] / Source: developed by the authors based on the [1]

Programul de producție în perioada a patra depinde și de volumul de tomate produse în perioada a treia. Examinăm variantele: $x_3 = 0; 1; 2; 3; 4; 5$, adică, în perioada precedentă, volumul tomatelor au putut constitui $0; 1; \dots; 5$ (tone). Pentru $x_3 = 0$, agricultorul examinează trei variante $x_4 = 0; 1; 2$, calculează costurile suplimentare de producție: 1100; 1000; 2800 de lei; pentru $x_3 = 1$ (tone) agricultorul are de examinat două variante. În perioada a patra, nu produce tomate ($x_4 = 0$), deci costurile de producție suplimentare vor constitui 1800 lei sau se va produce o tonă de tomate ($x_4 = 1$), ce nu va genera costuri productive suplimentare; pentru $x_3 = 2$ agricultorul, în perioada a patra, poate să nu producă tomate $x_4 = 0$, atunci costurile de producție suplimentare vor constitui 2500 de lei; poate produce o singură tonă de tomate ($x_4 = 1$), costurile de producție suplimentare vor constitui 700 de lei; poate produce 2 tone de tomate, costurile vor constitui 800 de lei.

Similar, sunt examinate și restul variantelor posibile, rezultatele calculelor fiind transcrise în tabelul 2. Din toate variantele examinate, agricultorul își va alege varianta $x_4 = 1$ (tonă), adică va produce o tonă de tomate. Costurile productive suplimentare pot fi: 1000; 0; 700; 1400; 2100; 2800 în funcție de valorile posibile x_3 din perioada precedentă.

Volumul producției de tomate din perioada a IV-a este stabilit, $x_4 = 1$ (tonă), care nu poate influența costurile productive din perioadele anterioare III, II, I. Din aceleași ipoteze, agricultorul examinează variantele posibile pentru perioada a III-a, admitând că volumul de producție din perioada precedentă constituie: $0; 1; \dots; 5$ (tone). Din ipoteza $x_2 = 0$ și $x_3 = 0$ (în perioada III agricultorul nu produce tomate) costurile productive suplimentare constituie 4000 lei. Pentru $x_2 = 0$ și $x_3 = 1; 2$, costurile vor constitui, respectiv 3200 și 3800 de lei. Variantelor $(x_2, x_3): (1; 0), (1, 1), (1, 2)$ le vor corespunde costurile 5000; 2200; 2800 de lei, etc. Cu aceste rezultate completăm Tabelul 3.

Pentru variantele $x_1 = 0; x_2 = 0$, costurile productive suplimentare vor constitui 8700 de lei; pentru variantele $(x_1 = 0; x_2 = 0); (x_1 = 0; x_2 = 3); (x_1 = 0; x_2 = 4)$, costurile suplimentare vor constitui, respectiv 7600; 7100; 6600; 7200. Costurile suplimentare suportate de către agricultor

Production program in the fourth period depends on the volume of tomatoes produced in the third period. We examine the variations: $x_3 = 0; 1; 2; 3; 4; 5$, meaning that in the previous period the volume of tomatoes could account for $0; 1; \dots; 5$ (tonnes). For $x_3 = 0$ the farmer examines three possibilities $x_4 = 0; 1; 2$, determines the additional productive costs 1100; 1000; 2800 lei; for $x_3 = 1$ (tonnes) has to examine two opportunities. In the fourth period there are no produced tomatoes ($x_4 = 0$), then additional productive costs will account for MDL 1800 or will produce a tone of tomatoes ($x_4 = 1$), which will not provide additional productive costs; for $x_3 = 2$ the farmer in the fourth period may not produce tomatoes $x_4 = 0$, then additional productive costs will account for MDL 2500, if there is produced only one tone of tomatoes ($x_4 = 1$), additional productive costs will account for MDL 700, if there are produced 2 tonnes of tomatoes, the costs will account for MDL 800.

Similarly, are examined the rest of the possible options, calculation results are given in table 2. From all the examined variants, farmer will choose the variant $x_4 = 1$ (tonnes), thus, will be produced a tone of tomatoes. Additional productive costs may be: 1000; 0; 700; 1400; 2100; 2800 depending of the possible values x_3 from the previous period.

Tomato production volume during the fourth period is set $x_4 = 1$ (tonnes), which can not influence the productive costs from the previous periods III, II, I. From the same assumptions, the farmer examines the possible alternatives for the third period, recognizing that the production volume in the previous period is: $0; 1; \dots; 5$ (tonnes). From the assumption $x_2 = 0$ and $x_3 = 0$ (in the third period the farmer can not produce tomatoes) additional productive costs account for MDL 4000. For $x_2 = 0$ and $x_3 = 1; 2$ the costs will account for MDL 3200 and 3800. For the variants $(x_2, x_3): (1; 0), (1, 1), (1, 2)$ there will correspond the following costs MDL 5000; 2200; 2800, etc. With these results we complete table 3.

For variants $x_1 = 0; x_2 = 0$ additional productive costs will be of MDL 8700; for variants $(x_1 = 0; x_2 = 0); (x_1 = 0; x_2 = 3); (x_1 = 0; x_2 = 4)$ additional costs will account for 7600; 7100; 6600; 7200. Additional costs are incurred by the farmer

$$\min\{k_3(x_3) + c_3(x_3)\} = \min\{7600; 7100; 6600; 7200\} = 6600(\text{lei}), x_2^* = 3$$

Similar, sunt determinate costurile suplimentare 6100; 5600; 6200, $x_2^* = 3$ etc. Rezultatele calculelor sunt transcrise în Tabelul 4. Similar este elaborat și completat Tabelul 5.

Programul național al agricultorului în producerea tomatelor pe parcursul perioadelor I, II, III, IV constituie, respectiv, 2; 3; 3; 1 (tone).

$$\min\{k_3(x_3) + c_3(x_3)\} = \min\{7600; 7100; 6600; 7200\} = 6600(\text{IMDL}), x_2^* = 3$$

Similarly, additional costs are determined 6100; 5600; 6200, $x_2^* = 3$ etc. Results of the calculations are written in table 4. Similarly, table 5 is developed and completed.

The national program of farmer in production of tomatoes during the periods I, II, III, IV are respectively 2; 3; 3; 1 (tonnes).

Tabelul 5 / Table 5

Valorile posibile ale variabilelor $x_1; x_0$, ale funcției $k_1(x_1) + c_1(x_1)$ / Possible variants of the variables $x_1; x_0$, of the function $k_1(x_1) + c_1(x_1)$

x_0	2	
x_1	2	3
$k_1(x_1) + c_1(x_1)$	4600	5400
$\min\{k_1(x_1) + c_1(x_1)\}$	4600 $x_1^* = 2$	5400 $x_2^* = 3$

Sursa: elaborat de autori / Source: developed by the authors

Concluzii. Metoda de calcul propusă poate fi utilizată în toate domeniile de activitate a agriculturii, inclusiv cele nouă domenii, sus-enumerate. În acest scop, sunt necesare anumite date statistice, funcțiile pentru determinarea evoluției costurilor productive. Calculele, fiind foarte simple, pot fi efectuate manual, dar și în regim automatizat. Sunt necesare baze de date, evoluțiile altor parametri, componente ale capacităților de producție. Prin intermediul metodei propuse, agricultorul poate dispune de o serie de variante, ce pot fi puse la baza adoptării unor decizii optime, pornind de la cele mai diverse situații, condiții naturale, economice.

Conclusions. The proposed calculation method can be used in all fields of agriculture, including in the nine areas listed above. To this end, there are required some statistical data and functions in order to determine the developments of productive costs. Calculations being very simple, can be performed manually, but can also be automated. Databases and evolution of other parameters components of the production capacity are needed. Through the proposed method, the farmer may have a number of choices that can be made based on optimal decisions, starting from various situations, natural and economic conditions.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. BALLMANN, W., BRIN M. *Orbihedra of nonpositive curvature*, Publ. Math. I.H.E.S., nr. 82. 1995, p. 169-209, MR 97i:53049, Zbl 0866.53029
2. DANILIUC, A. GRIBINCEA A., *Experiența și raționamentul – fundamente ale deciziilor în condiții de incertitudine și risc. Progrese în teoria deciziilor economice în condiții de risc și incertitudine*. Vol. XVII, Iași: Academia Română, Ins. Gh.Zane, ed. Tehnopress, 2012, p.131-136
3. MAXIMILIAN S. *Modelarea proceselor economice*, ULIM, 2009. 226 p.
4. Reprezentanța Regională a Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) <http://moldova.usaid.gov/ro/programs/crestere-econom-ro>

IDEILE ECONOMICO-POLITICE ÎN ROMANUL LUI L.N. TOLSTOI “ANNA KARENINA”

Ivan USTIAN,

conferențiar universitar, doctor habilitat,
Academia de Studii Economice a Moldovei

În acest articol, sunt tratate unele idei ale economiei politice clasice, elaborate de către Adam Smith, văzute prin prisma socioanalitică a marelui romancier rus L.N.Tolstoi.

Cuvinte-cheie: Bentham, Mill, economie politică, proprietate privată, libertate economică, libertate socială, roman social, roman familie, gospodărie țărăneasă.

Introducere

După publicarea romanului-epopee despre patriotismul poporului rus „Război și pace”, autoritatea lui Tolstoi ca scriitor genial a crescut în mod fulminant, plasându-l pe primul loc în Europa și în America de Nord, deci pe primul loc în lume. „Perioada de speranțe splendide” a anilor 1861-1871, propulsată de reforma economică „de sus” privind eliberarea țăranilor din jugul șerbiei, a fost urmată de o perioadă de criză socioeconomică, cauzată de prevederile reformei de la 1861, care a fost efectuată în favoarea celor bogați și în defavoarea majorității populației – țăranimii, care a primit libertate personală, dar nu și una economică, deoarece în pofida așteptărilor, ea nu a fost dotată cu pământ în proprietate privată cu dreptul de moștenire urmașilor. Faptul acesta a dus la o criză a gospodăriei țărănești și la înrăutățirea situației socioeconomice a familiilor țărănești. Observând acest lucru, Tolstoi a decis să scrie un nou roman „despre viața familială”. Această decizie a fost susținută în mod imperativ de nuvelele celebre ale marelui A.S.Pușkin, înmănunchate în culegerea: „Povestirile lui Belkin”, care conțineau un mesaj proaspăt de înnobilare a relațiilor socioeconomic dintre moșieri și țărani: „Moșierul trebuie să devină mai blajin, mai grijuliu față de țărani – un fel de tată al lor, iar țăranii să devină mai gospodăroși și să lucreze cu un spor mai mare pe moșiile boierești”. Odată apărută, în anul 1873, această idee a fost realizată cu succes după patru ani – în 1877. Editat integral, în anul 1878, romanul „Anna Karenina” a căpătat o apreciere bine meritată nu numai ca roman „al vieții familiale”, ci și ca „roman social”, deoarece pe paginile lui sunt tratate probleme de teorie economică – ale economiei politice clasice, economiei aplicate, a relațiilor de proprietate privată, însoțite de modelul social și moral al celor două clase: celor bogați și celor săraci – țăranimii.

ECONOMIC AND POLITICAL IDEAS IN L.N. TOLSTOY'S NOVEL “ANNA KARENINA”

Ivan USTIAN

Associate Professor, Dr. Hab.,
Academy of Economic Studies of Moldova

The present article deals with some ideas of classical political economy developed by Adam Smith and seen in the socio-analytical framework of the greatest Russian novelist L.N. Tolstoy.

Key words: Bentham, Mill, political economy, private property, economic freedom, social freedom, social novel, family novel, peasants' household.

Introduction

After publishing the epic novel about the Russian patriotism “War and Peace”, Tolstoy's authority, as a brilliant writer, has tremendously increased, placing him among the first in Europe and North America, which is the first in the whole world. “The period of splendid hopes” during the 1861-1871, driven by the economic reform “from above” regarding the release of peasants from serfdom, was followed by a period of socio-economic crisis caused by the reform in 1861, which was carried out in favour of the rich and against the majority of the population - peasants, who received personal freedom but not economic one, because contrary to expectations, they were not given privately owned land with the right to be inherited. This fact led to a crisis of peasant farming and worsened the socio-economic situation of peasants. Observing this fact, Tolstoy decided to write a new novel about the “family life”. This decision was imperatively backed up by the famous A.S. Pushkin, gathered in the collection: “The Tales of Belkin” which contained a fresh message of ennoblement of the socio-economic relations between landowners and peasants: “landlord must become more gentle and more thoughtful with peasants - kind of a father for them, and peasants must become more thrifty and work harder on the landlords' lands. Once published, in 1873, this idea was successfully fulfilled after four years – in 1877. The novel “Anna Karenina” was published in 1878 and acquired a well-deserved appreciation not only as a novel of the “family life”, but also as a “social novel” because it treats problems of economic theory – of classical political economy, applied economics, private property relations, accompanied by social and moral model of the two classes: the rich and the poor – peasants.

Pregătirea teoretico-economică și sociologică a lui Tolstoi ca fundament literar și științific al romanului „Anna Karenina”.

Deci, Tolstoi a decis să scrie un nou roman despre epoca contemporană lui, pe paginile căruia să fie oglindită „viața familială” nu numai a celor bogați, dar și a celor 100 de milioane de țărani ai Rusiei de după reforma economică din 1861. Ideea lui Tolstoi era susținută de doi factori: *primul* – factorul subiectiv – genialitatea literar-artistică și erudiția de natură enciclopedică, dotată cu un bogat potențial teoretico-economic, economico-aplicativ și moral-spiritual de o rară excepție. Al *doilea* – factorul obiectiv – criza socioeconomică și moral-spirituală depresivă, apărută în urma efectuării trunchiate a reformei economice de la 1861, care, în loc de binefacere, a adus mari prejudicii țărănimii, eliberate formal din jugul șerbiei, fără dotarea acesteia cu pământ în mod gratuit – fapt care, inițial, era prevăzut în manifestul imperial, dar care mai apoi a dispărut din acțiunile practice ale serviciilor statale menite să elibereze țăranii și să-i doteze cu pământ în mod gratuit cu dreptul de moștenire. Faptul acesta a dus la deziluzionarea nu numai a țăranilor, ci și a oamenilor de bună credință a clasei guvernante, la care aparținea prin drept nativ și contele, scriitorul L.N. Tolstoi. Criza socioeconomică a țării a devenit criza pur personală tocmai pentru Tolstoi. Ideile protestatere ale marelui Tolstoi au cerut intrare în lume, investite cu „veșmintele vorbirii” a unei palpații artistice de înaltă intensitate spiritual-sociologică.

Ideile tolstoiene erau susținute și de ideile filosofice și economice ale lui Volter și Russo, Kant și Hegel, d’Alembert și Diderot, de ideile economice ale economiei politice clasice engleze, elaborate de Smith, Ricardo, Mill, Hume și Bentham, de ideile școlii liberale franceze fiziocrate, ale protagoniștilor acesteia, precum urmează: Quesnay, Turgot, Mirabeau și Galiani. Tolstoi cunoștea și ideile epigonilor francezi ai lui Smith: Say și Bastia, ideile socialiștilor mic-burghezi egalitari – Sismondi și Proudhon. Pe ultimul, Tolstoi l-a vizitat în Franța în anii 50 ai secolului XIX, la sfatul lui A.I. Herzen, și a avut cu acesta discuții incandescente în jurul teoriei economice, elaborate de către Smith și Mill.

Din frageda tinerețe, Tolstoi a asimilat cunoștințe economice vaste din decretele socioeconomice ale marelui reformator al Rusiei, împăratul Petru cel Mare. Cu mult entuziasm, tânărul Tolstoi a însușit ideile economice ale discipolului lui Petru cel Mare, economistul I.T. Posoșcov, imortalizate în celebra operă a acestuia „Carte despre avuție și sărăcie”. De la Petru cel Mare și de la Posoșcov, Tolstoi a preluat următoarele concepte economice: politica economică de ordin protecționist-mercantilist, dezvoltarea industriei autohtone a Rusiei, crearea clasei comercianților, protejarea țărănimii. Aici e cazul să amintim un fapt excepțional – Tolstoi, ca și Pușkin la timpul său, a rămas plăcut surprins de decretul lui Petru

Tolstoy’s economic, theoretical and sociological knowledge as literary and scientific foundation of the novel “Anna Karenina”.

Thus, Tolstoy decided to write a new novel on his contemporary era, so as to mirror the “family life” not only of the rich but also of those 100 million Russian peasants after the economic reform in 1861. Tolstoy’s idea was supported by two factors: *first* - the subjective factor - the literary and artistic genius, his encyclopaedic erudition, together with an exceptionally rare rich theoretical, economic, applied, moral and spiritual potential. The *second* - the objective factor – the socio-economic and moral-spiritual depressive crisis, following the truncated economic reform of 1861, which instead of benefits brought great prejudices to peasants, who were released from serfdom without endowing it with land free of charge - which initially was set in the imperial manifesto, but then disappeared from the practical actions of state services designed to liberate the peasants and to acquire land for free with right of inheritance. This fact has led to disillusionment not only of peasants, but also of people of good faith among the governing class, to which belonged from birth the Count and the writer L.N. Tolstoy. The country’s socio-economic crisis became purely personal for Tolstoy. The disapproval ideas of the great Tolstoy entered the world, invested with the “speech robes” of an artistic palpitation with a highly sociological and spiritual intensity.

Tolstoy’s ideas were supported by the philosophical and economic ideas of Voltaire and Russo, Kant and Hegel, d’Alembert and Diderot, by the economic ideas of British classical political economy developed by Smith, Ricardo, Mill, Hume and Bentham, by the ideas of the French, liberal and physiocratic school and its followers as: Quesnay, Turgot, Mirabeau and Galiani. Tolstoy knew the ideas of Smith’s French epigones: Say and Bastia, bourgeois egalitarian socialist ideas - Sismondi and Proudhon. The last was visited by Tolstoy in France in the 50s of the nineteenth century at A.I. Herzen’s advice and they had incandescent discussions on the economic theory developed by Smith and Mill.

From early youth, Tolstoy assimilated vast economic knowledge from the socio-economic decrees of the Great Russian reformer of the Emperor Peter the Great. With much enthusiasm, the young Tolstoy has mastered the economic ideas of Peter’s the Great disciple, the economist I.T. Pososhkov that are immortalized in his famous work “On Poverty and Wealth”. Tolstoy took from Peter the Great and Pososhkov the following economic concepts: protectionist and mercantilist economic policy, Russia’s domestic industrial development, merchant class formation, peasantry protection. Here is noteworthy to mention an exceptional fact, -

cel Mare intitulat: „Despre protejarea țărănimii”, decret care mai apoi „a lucrat” la edificarea unei pietăți nestăvilite față de țărâtime – unica clasă pozitivă și, deci, producătoare, încă pe timpurile lui Tolstoi. Acest fapt este mărturisit de Tolstoi astfel: „Eu sunt avocatul a 100 de milioane de țărani”.

Mai apoi, Tolstoi a studiat lucrările socioeconomice ale savanților și scriitorilor Rusiei din secolele XVIII și XIX, după cum urmează: operele marelui savant universal M.V.Lomonosov cu privire la dezvoltarea economică a Rusiei; operele economico-juridice ale celor doi elevi ai lui Lomonosov și Smith, – profesori ai Universității din Moscova, I.A.Tretiacov și S.E.Desnițki – despre libertatea economică a țărănimii europene; operele marelui poet rus A.S.Pușkin cu tentă socioeconomică: „E.Oneghin”, „B.Godunov”, „Istoria lui Petru I”, „Povestirile lui Belkin”, „Dubrovski”, „Istoria lui Pugaciov”, „Fata căpitanului” etc.; operele lui A.V.Radîșcev: „Libertatea” și „Călătoria de la Peterburg la Moscova” despre eliberarea țăranilor din jugul șerbiei; „Istoria statului rus”, semnată de scriitorul și istoricul N.M.Karamzin, cu înclinație socioeconomică; operele economico-politice de orientare liberal-smithiană ale economiștilor-decembriști: P.I.Pestel, N.I.Turghenev și M.F.Orlov; operele socioeconomice ale marelui critic literar al Rusiei V.G.Belinski despre eliberarea țăranilor iobagi din jugul șerbiei, operele literare și socioeconomice de orientare liberal-smithiană ale lui A.I.Herzen, N.P.Ogarev, N.G.Cernășevski și N.A.Dobroliubov. Cu un interes sporit, a studiat Tolstoi cartea marelui chimist rus D.I.Mendelev „Despre dezvoltarea economică a Rusiei”, în care acesta s-a pronunțat ferm în favoarea eliberării țăranilor din șerbie.

Tolstoi nu s-a jenat să studieze și ideile „*narodnicilor*”: P.L.Lavrov, P.N.Tcacev (aripa anarhistă), precum și cele ale lui G.A.Lopatin și N.F.Danielson (aripa liberală). Toate ideile, studiate de Tolstoi, fiind diametral opuse după mesajul lor socioeconomic, nu i-au zdruncinat sentimentul de pietate față de țărani și încrederea în propriile concepții socioeconomice – el a rămas ferm pe pozițiile patriarhal-țăărănești, îndemnând cu vehemență la eliberarea țăranilor cu pământ în proprietate privată și cu drept de moștenire urmașilor.

Tolstoi, Smith, Buckle și economia politică

După cum s-a menționat ceva mai sus, Tolstoi posedă o erudiție enciclopedică de excepție. El a studiat minuțios operele valoroase ale economiștilor performanți. Purta o pietate deosebită față de teoria liberalismului economic clasic, elaborată de Adam Smith. De la Smith, Tolstoi a preluat următoarele concepte: libertatea economică, munca, dar cu precădere, munca productivă, valoarea – muncă (în sensul pozitiv); egoismul economic (individualismul), profitul, capitalul și concurența severă (în sensul

Tolstoi, just as Pushkin who had once been pleasantly surprised by the decree of Peter the Great titled “On peasantry protection”, a decree that later “contributed” to an impetuous piety towards peasantry - the only positive class, and thus, producing, even during Tolstoy’s times. This is testified by Tolstoy as “I am the defender of 100 million peasants”.

Later, Tolstoy studied the socio-economic works of Russian scholars and writers of the eighteenth and nineteenth centuries, as follows: the works of the great universal scholar M.V. Lomonosov on Russia’s economic development; economic and law works of Lomonosov and Smith’s disciples, - professors of the Moscow University – I.A. Tretiacov and S.E. Desnitskii - on the economic freedom of the European peasantry; the socio-economic works of the great Russian poet Pushkin “Eugene Onegin”, “Boris Godunov”, “A History of Peter I”, “Tales of Belkin”, “Dubrovsky”, “A History of Pugachev”, “The Captain’s Daughter”, etc.; the works of A.V. Radishchev “Freedom” and “The Journey From St. Petersburg to Moscow” about releasing the peasants from serfdom; the socio-economic work “History of Russian state” signed by the writer and historian N.M. Karamzin; the economic and political works of liberal and smithian orientation of the Decembrists and economists: P.I. Pestel, N.I. Turgenev and M.F. Orlov; the socio-economic works of the great Russian literary critic V.G. Belinsky on the release of peasant from serfdom; literary and socio-economic works of liberal and smithian orientation of A.I. Herzen, N.P. Ogarev, N.G. Chernyshevsky and N.A. Dobrolyubov. Of great interest for Tolstoy was the work of the great Russian chemist D.I. Mendeleev “On Russia’s Economic Development”, in which he strongly militated in favour of releasing peasants from serfdom.

Tolstoy was not embarrassed to study and ideas of “*narodniks*” like: P.L. Lavrov, P.N. Tkachev (the anarchist wing), as well as those of G.A. Lopatin and N.F. Danielson (the liberal wing). The ideas studied by Tolstoy, being totally opposed by their socio-economic message, have not shaken his feeling of piety towards peasants and confidence in their own socio-economic conceptions, - he remained firmly on his patriarchal-peasant positions, strongly urging the release of peasants and giving them land in private ownership and the right of inheritance.

Tolstoi, Smith, Buckle and political economy

As mentioned above, Tolstoy had an exceptional encyclopaedic erudition. He carefully studied the valuable works of exceptional economists. He had a special attitude towards the theory of classical economic liberalism, developed by Adam Smith. From Smith, Tolstoy took the following concepts: economic freedom, labour, but mostly, productive labour, value – labour (in the

negativ). Pe parcursul întregii vieți creative, Tolstoi va elogia „libertatea economică” – fundament teoretic de rezolvare a unei probleme practice – cea de eliberare a țăranilor din jugul șerbiei, munca productivă, cu precădere a țăranimii.

Totodată, Tolstoi a respins din start laturile negative ale individualismului „omului economic” smithian („egoismul economic”), precum și conceptul „capitalul”, bazat pe proprietatea privată, care în opinia lui Tolstoi îl strivea pe omul muncitor (țăran). Tolstoi a conspectat gândul lui Smith referitor la „egoismul economic”. Cităm: „El („omul economic”) mai lesne își va atinge scopul, dacă se va adresa egoismului semenilor săi...” [1]. E de menționat faptul că Tolstoi a mai studiat teoria lui Smith după cartea istoricului englez Thomas Buckle. [2] În cartea lui Buckle, Tolstoi a găsit analiza celor două concepte diametral opuse ale lui Smith: Primul – altruismul, inserat în cartea lui Smith „teoria sentimentelor morale”, și al doilea – „individualismul” sau „egoismul economic” al „omului economic” smithian. Tolstoi a elogiat „altruismul”, bazat pe proprietate asociată și a condamnat „egoismul economic”, bazat pe proprietate privată. Aname „altruismul” va fi pivotul romanului „Anna Karenina” și „Învierea”, precum și al operelor cu tentă socioeconomică din ultimii ani de creație: 1890-1910.

După exemplul lui Pușkin și Byron, Tolstoi considera just, că „principiul eficienței economiei de piață” trebuie să fie completat de „principiul echității sociale”, în numele asigurării unei vieți decente a poporului de jos, deci a țăranimii. De aceea, chiar pe primele pagini ale romanului „Anna Karenina”, Tolstoi nu face trimiteri la Smith, ci la economiștii Bentham și Mill, care s-au detașat de Smith și s-au deplasat spre rezolvarea problemelor sociale, bazate pe „principiul echității sociale” [3]. În operele de mai târziu, Tolstoi va critica cu vehemență „egoismul economic”, goana după înavușire excesivă, bazată pe concurență acerbă sau, cum zicea el, bazată pe „*lupta pentru existență*” a lui Darwin”. „Viața omului, – menționa Tolstoi, – deci, viața personalității, care tinde numai spre agonisirea de bunuri materiale, în condițiile unei lupte concurențiale înverșunate, este un rău, un sacrilegiu... Viața adevărată trebuie să se bazeze pe umanism și altruism” [4].

Pușkin și Tolstoi

Din fragedă copilărie, Tolstoi a crescut sub influența operelor splendide ale marelui Pușkin, pe care îl considera „*tată spiritual*”. „*Eu învăț mult, foarte mult de la Pușkin, el e tatăl meu și eu consider că anume de la el trebuie să învăț*”. Astfel i-a mărturisit L.N.Tolstoi soției sale, S.A.Tolstaia, când aceasta, la solicitarea lui, i-a adus un volum din operele lui Pușkin, în care erau incluse „Povestirile lui Belkin”. La 19 martie 1873, Tolstoi a început să citească acest volum a șaptea oară. După ce a citit (sau, cum a spus Tolstoi: „în urma studierii profunde”), cu mare luare aminte „Povestirile

positive sense); economic egoism (individualism), profit, capital and tough competition of competitors (in the negative sense). During all his creative life, Tolstoy will eulogize the “economic freedom” – as a theoretical basis for solving a practical problem - the liberation of the peasants from serfdom and peasants’ productive labour.

However, Tolstoy has rejected the negative aspects of the smithian’s “economic man” individualism (“economic egoism”), as well as the concept of “capital” based on private property, which, according to Tolstoy was destroying the working man (peasant). Tolstoy summarized Smith’s statement on “economic egoism”. Quote: “He (“the economic man”) will be more likely to prevail if he can interest their self-love in his favour...” [1]. It should be noted that Tolstoy has studied Smith’s theory after the book of the English historian Thomas Buckle [2]. In his book, Tolstoy found analysis of Smith’s two diametrically opposite concepts: First – the altruism, rendered in Smith’s book “The Theory of Moral Sentiments” and the second – the “individualism” or the “economic egoism” of the smithian “economic man”. Tolstoy praised the “altruism”, based on the associated property and condemned “economic egoism” based on private property. “Altruism” will be the pivot of his novels “Anna Karenina” and “Resurrection”, as well as of some socio economic works during his last creative years: 1890-1910.

Just as Pushkin and Byron, Tolstoy considered reasonable that “the principle of market economy efficiency” must be completed by the “principle of social equity” in order to ensure a decent life to the lower people, the peasantry. Therefore, the first few pages of the novel “Anna Karenina” Tolstoy refers to the economists Bentham and Mill and not to Smith, who separated from Smith and directed to solving social problems based on the “principle of social equity” [3]. In his later works Tolstoy will vehemently criticize the “economic egoism”, struggle for excessive richness based on fierce competition or, as he said, based on “Darwin’s struggle for existence”. As Tolstoy said, “Human life, so, the life of a personality, aimed at earning material goods, under a fierce competitive struggle, is an evil, a sacrilege ... Real life should be based on humanism and altruism” [4].

Pushkin and Tolstoy

From early childhood, Tolstoy grew up under the influence of the splendid works of the great Pushkin, whom he considered his “*spiritual father*”. “*I have learned a lot from Pushkin, he is my father and I think I must learn from him*”. This is what L.N. Tolstoy confessed to his wife S.A. Tolstaya when, she brought him a volume of Pushkin’s works, which included “The Tales of Belkin” at his request. On March 19, 1873, Tolstoy began reading this

lui Belkin”, Tolstoi, toată noaptea, a mai citit și celelalte scrieri ale lui Pușkin, înmănunchiate în același volum, după cum urmează: „Împușcătura”, „Fata căpitanului”, „Serile egiptene” etc... „Nu-mi amintesc să-l fi admirat pe Pușkin atât de splendid ca atunci când, spre ziuă, am terminat de citit operele impecabile ale lui (Pușkin). Involuntar și inexplicabil, eu am schițat un plan abia conturat, însoțit de fenomene și eroi și am început să scriu. Am scris, curgător și plăcut. A apărut imaginația unui nou roman foarte vioi, incandescent și bine conturat, dar încă fără nume. Eu sunt foarte satisfăcut”. Astfel scria Tolstoi despre impulsul creativ primit de la „tatăl său spiritual”, de la „dascălul său”, Pușkin, care la ghidat spre un nou roman, de asemenea o epocă în literatura universală, „Anna Karenina”, roman, care a fost conceput ca un „roman despre viața familială”, dar a răzbit de-asupra vieții și a istoriei culturii universale, ca un „roman social, care a înprospătat viața spirituală a lumii.

Tolstoi mereu își împărtășea impresiile sale despre „Povestirile lui Belkin” soției și prietenilor săi, cărora le scria: „E incredibil faptul, dar eu cu mare entuziasm de înaltă vibrație sufletească am citit și studiez a șaptea oară „Povestirile răposatului Belkin” a „divinului Pușkin”. Am ajuns la ferma concluzie, că un scriitor e dator, pur și simplu, să citească în permanență această capodoperă, care a produs asupra mea o influență profundă și covârșitoare”. Impresionat de eroul novator al lui Pușkin, Berestov, care implementa în gospodăria sa experiența agricolă a Angliei, Tolstoi l-a creat pe Levin, („Anna Karenina”), care, la o etapă nouă istorică, implementa și el în gospodăria sa experiența engleză. De sub pana fenomenală a lui Tolstoi a apărut nu numai un roman despre „viața familială” a celor bogați, ci un „roman social” al întregului popor rus, în care a fost elogiata „măria sa” omul muncii – țăranul plugar. „Anna Karenina” l-a ajutat pe Tolstoi să abandoneze clasa celor bogați și să se alipească cu trup și suflet la poporul de jos – la poporul simplu, al plugarilor, devenind și el un proprietar-plugar, aidoma eroului său din celebrul roman, Constantin Levin – tată și prieten al țărănilor din Iasnaia Poleana.

Russo și Tolstoi

Prima carte, pe care a citit-o Tolstoi la vârsta de numai 5 ani, a fost o lucrare a filosofului francez Russo. Tocmai de atunci Tolstoi a preluat de la Russo pentru totdeauna trei idei științifico-conceptuale:

- pietatea față de viața patarhal-țărănească;
- pietatea față de morala creștină bazată pe „idealurile lui Hristos”;
- atitudinea față de economia politică clasică engleză, apărută din studierea profundă și critică a operei economistului englez W.Petti: „Aritmetica politică”. Pentru Russo, era șocant faptul supremației celor două concepte ale acestei științe: cel al „profitului” și cel al „banilor”, pe care îi considera tirani ai oamenilor simpli.

Tolstoi a rămas fidel acestor idei protestatate a lui

volume the seventh time. Having read (or, as Tolstoy said: “After a deep study”) with great attention “The Tales of Belkin” Tolstoy, read also other Pushkin’s works from the same volume of during the night: “The shot”, “The Captain’s Daughter”, “Egyptian Nights”, etc ... “I do not remember to admire Pushkin so splendidly as at dawn, when I finished reading his impeccable works (Pushkin’s). Unintentionally and inexplicably, I outlined a plan, accompanied by the phenomena and heroes and began to write. I wrote fluently and enjoyable. The imagination of a new, lively incandescent and well defined novel appeared, but still without a name. I was very satisfied”. This is what Tolstoy wrote about the creative impulse received from his “spiritual father” from “his teacher” Pushkin, who guided him towards a new novel, an époque in the world literature, “Anna Karenina”, a novel which was conceived as a “novel about the family life”, thrived over life and history of world culture as a “social novel, which refreshed the world spiritual life.

Tolstoy always shared his impressions on “The Tales of Belkin” with his wife and friends writing: “It is incredible, but with great enthusiasm and high spiritual vibration have read and studied for the seventh time “The Tales of the Late Belkin” of the “divine Pushkin”. I have reached to a firm conclusion that a writer simply has to continuously read this masterpiece, which produced a profound and overwhelming influence on me”. Impressed by Pushkin’s innovative hero, Berestov, who implemented in his household England’s agricultural experience, Tolstoy created Levin in (“Anna Karenina”), who, in a new historical stage, also implemented the English experience in his household. Under Tolstoy’s phenomenal pen appeared not only a novel about “family life” of the rich ones, but a “social novel” of the entire Russian people, which praised “his majesty” the working man - the ploughman. “Anna Karenina” helped Tolstoy to abandon the rich strata and join with body and soul the people from lower strata – to peasants, and become an owner-ploughman, just like his hero from the famous novel, Konstantin Levin - father and friend of peasants from Yasnaya Polyana.

Russo and Tolstoy

The first book read by Tolstoy at the age of five was a work of the French philosopher Russo. This is when Tolstoy took from Russo for lifetime three scientific conceptual ideas:

- devotion to patriarchal-peasant life;
- devotion to Christian morality based on “Christ’s ideals”;
- attitude towards English classical political economy, arisen from deep and critical work of the English economist W. Petty: “Political arithmetic”.

Russo, idei care lezau drepturile naturale ale omului: „libertatea economică”, „libertatea socială” și „libertatea personală”. La aceste idei Tolstoi a mai adăugat încă o idee proprie, înrudită cu ideile russoiste, – el considera, ca și filosoful antic Platon, că proprietatea privată este „un păcat”, deoarece aceasta dezvoltă sentimentul egoist și inuman al omului concret, individual, care duce la degradare morală.

Tolstoi – Levin

Tolstoi insista ca eroul său pozitiv, Levin, să se contopească cu țărani săi: să fie blăjin și grijuliu ca un tată, să are, să cosească fân, să implementeze în gospodăria sa cele mai moderne metode de agricultură vest-europene. Însuși Tolstoi era un exemplu elocvent pentru Levin: ara împreună cu țărani, boronea, semăna, căra gunoi de grajd în câmp. Fiicele lui Tolstoi, Mașa și Tanea, greblau fânul, călcau lut împreună cu țărani la construcția caselor țărănești. Lev Nicolaievici-utopistul, credea sincer că, astfel, el va da un exemplu celor bogăți, ca aceștia să renunțe la privilegiile lor tradiționale și să ducă o viață patriarhală împreună cu țărani. Tolstoi, cu erudiția sa enciclopedică, și cu sentimentul său sănătos țărănesc, de plugar onest, a abandonat conceptele banului, profitului și a capitalului, ca motivație a activității economice, expusă de către Smith în opera sa „Avuția Națiunilor”, și s-a apropiat de altruismul acestuia, inserat în lucrarea sa timpurie „Teoria sentimentelor morale”. Tolstoi și-a expus altruismul său în dialogul celor doi frați – eroi ai romanului „Anna Karenina” – Constantin Levin și Nicolai Levin. Nicolai îi destăinuie fratelui său, Constantin, propriile gânduri altruiste: „Tu ești conștient de faptul că, astăzi, capitalul îl strivește pe omul muncii. Muncitorii noștri sunt țărani care duc pe spatele lor tot greul muncii și sunt puși într-o situație precară, – oricât de mult ar munci, niciodată nu vor ieși din situația lor de mizerie. Căci primesc un salariu mult mai mic decât produsul creat de ei, deoarece o mare parte din acest venit nimerește în buzunarul capitalistului și de aceea ei nu-și pot permite nici instruirea și nici odihna pe care le merită. Condițiile socioeconomice ale societății sunt de așa natură că, cu cât mai mult vor munci, cu atât mai mult vor contribui la îmbogățirea comercianților, moșierilor, iar ei vor rămâne veșnic în aceeași stare de sărăcie. Și această situație de nedreptate socioeconomică trebuie schimbată...” [5]. Remediu era unul neordinar: crearea unor asociații muncitorești, numite „arteluri”, bazate pe proprietate colectivă atât asupra mijloacelor de producție, cât și asupra produsului, creat de colectivele acestora. Astfel, va fi lichidată și situația de servi a țăranilor, adică ar fi lichidată o nedreptate social-economică. Tolstoi accepta forma evoluționistă de rezolvare a problemelor social-economice, deoarece el se temea de revoluția socială radicală, cu toate că, în anul 1881, spusese sus și tare că revoluția este inevitabilă.

Scriitorul Tolstoi îl convinge pe eroul său Levin de faptul că economia politică clasică posedă o

Russo was shocked by the supremacy of the two concepts of this science: that of “profit” and “money”, which he considered as tyrants of ordinary people.

Tolstoy remained faithful to Russo’s protesting ideas, which violated the natural human rights: “economic freedom”, “social freedom” and “personal freedom”. Tolstoy added to them his own idea, close to Russo’s ideas, - he believed, just like the ancient philosopher Plato, that private property is a “sin”, because it develops a selfish and inhuman feeling in individuals, leading moral degradation.

Tolstoy – Levin

Tolstoy insisted on his positive hero, Levin, to become one with his peasants: to be gentle and caring like a father, to mow hay, to implement the most modern western European farming methods at his household. Tolstoy himself was a good example for Levin: he was ploughing together with the peasants, harrowing, sowing, and carrying manure in the field. Tolstoy’s daughters, Masha and Tanya, were raking hay, paddling clay with peasants in building houses. Lev Nikolaevich – the utopian, sincerely believed that in this way he would be an example for the other rich, to give up on their traditional privileges and live a patriarchal life with peasants. With his encyclopaedic knowledge, his strong peasant feeling of honest ploughman, Tolstoy abandoned the concepts of money, profit and capital, as motivation of economic activity rendered in Smith’s “Wealth of Nations” and approached to his altruism, described in his early work “Theory of Moral Sentiments”. Tolstoy has expressed his altruism in the dialogue of the two brothers, heroes of the novel “Anna Karenina” – Konstantin Levin and Nicolai Levin. Nicolai is confessing to his brother Konstantin his altruist thoughts: “You know that capital oppresses the laborer. The laborers with us, the peasants, bear all the burden of labor, and are so placed that however much they work they can’t escape from their position of beasts of burden. All the profits of labor, on which they might improve their position, and gain leisure for themselves, and after that education, all the surplus values are taken from them by the capitalists. And society’s so constituted that the harder they work, the greater the profit of the merchants and landowners, while they stay beasts of burden to the end. And that state of things must be changed...” [5]. The remedy is not an ordinary one: the creation of workers’ associations called “artels” is based on common ownership of the instruments of production and the profit. Thus will be liquidated the situation to serve the peasants, i.e. will be liquidated a social and economic injustice. Tolstoy accepted the evolutionary form of solving socio-economic problems, because he was afraid of radical social revolution, although, in 1881, he said

ereditate nocivă pur mercantilistă, a cărei esență este o practică aspră comercial-bănească în detrimentul economiei reale producătoare de bunuri palpabile – materiale și spirituale. Levin a devenit în roman un elev obidient al lui Tolstoi, – el a abandonat fără regrete supremația conceptelor economice aride ale lui Smith, precum sunt: banii, profitul, capitalul și egoismul economic. Mai apoi, Levin a înbrățișat conceptele-cheie smithiene, bazate pe ideea muncii: munca și munca productivă, economia reală, cu ramurile sale principale – agricultura și industria producătoare de bunuri materiale și spirituale, necesare satisfacerii necesităților primordiale vitale ale oamenilor. Deci, la sfatul lui Tolstoi, Levin a început să scrie o carte de analiză critică a banilor și profitului, elogiata de economia politică clasică smithiană, pe care el a intitulat-o: „Teoria și practica gospodărească a economiei reale” [6]. În această carte, Levin intenționa să analizeze în mod critic toate sistemele economice (de gospodărire) ale economiei reale. Conform planului cărții sale, Levin avea ca obiect de studiu pământul (solul) – principalul mijloc de producție în economia agrară, condițiile climaterice, metodele de gospodărire autohtone și vest-europene în strânsă joncțiune cu factorul uman – țăranul, care trebuia să fie încurajat de un salariu adecvat muncii sale. Levin considera just că forța motrice de producție – omul liber, gospodar, înzestrat cu pământ și drept de moștenire urmașilor săi, e factorul decisiv de avansare a eficienței economice a agriculturii și a economiei naționale în ansamblu. Levin urmează exemplul lui Tolstoi: ară, seamănă, cosește, cară fânul la harmanul boieresc, fertilizează solul cu gunoi de grajd și cu compost pregătit din resturi vegetale, pregătește tehnica și materialul semincer pentru lucrările de primăvară. El se bucură de faptul că e capabil să lucreze calitativ cot la cot cu țăranii săi, spunând că, dacă moșierul nu lucrează alături de țăranii săi, trebuie eliminat din fotoliul boieresc, eliberând locul pentru țăranul gospodar. „Așa trebuie să fie, – și eu sunt foarte satisfăcut de creșterea economică a țăranului sărguincios”, – contempla Levin. Deci, Levin se considera boier-novator și pleda pentru susținerea țăranului vrednic să revigoreze economia reală.

Ideile-cheie ale lui Tolstoi-Levin erau următoarele:

1. Țăranul trebuie să capete libertate economică reală, – să fie dotat cu pământ în mod gratuit și cu drept de moștenire urmașilor săi. Țăranul fără pământ nu poate fi liber nici economic, nici social, deoarece el nu poate face față nici sărăciei, nici foametei;
2. Țăranul trebuie să lucreze pe moșia boierului pe bază de contract și, deci, să fie protejat de lege contra samovolnicilor proprietarului funciar;
3. Țăranul trebuie să fie remunerat în mod echitabil conform rezultatelor reale ale muncii sale pe câmpia proprietarului de pământ. Istoria a confirmat cu prisosință aceste idei ale lui Tolstoi-Levin.

loud and clear that revolution is inevitable.

Tolstoy, the writer, convinced his hero Levin that classical political economy has a purely mercantilist harmful heredity, whose essence is a rough trade and monetary practice, harmful to the real economy, producing tangible goods – material and spiritual. Levin has become an obedient disciple of Tolstoy in the novel – he abandoned without regrets the supremacy of Smith’s arid economic concepts, such as: money, profit, capital and economic egoism. Later, Levin has embraced smithian key concepts based on the idea of work: labour and productive labour, real economy, with its main branches – agriculture and manufacturing of material and spiritual goods, to satisfy vital human needs. So, on Tolstoy’s advice, Levin began writing a book on critical analysis of money and profit, praised by the smithian classical political economy, which he entitled, “Household Theory and Practice of Real Economy” [6]. In this book, Levin intended to critically analyze all economic systems (household) of the real economy. According to the plan of his book, Levin’s object of study was the land (soil) – the main means of production in the agricultural economy, weather, local and West-European household methods in close relation with the human factor – the peasant, who had to be encouraged by an adequate payment for his work. Levin reasonably considered that the driving force of production – the free man, a householder, endowed with land and right to inherit it, is the decisive factor for economic efficiency in agriculture and the national economy as a whole. Levin follows Tolstoy’s example: he ploughs, sows, mows, carries hay, fertilizes the soil with manure and compost from vegetable litter, prepares the technique and seeds for spring works. He enjoys the fact that he is able to work alongside with his peasants, saying that if the landlord does not work with his peasants, should be disposed from his landlord chair, giving place to the thrifty peasant. “This is how it should be, - and I am very satisfied with the growth of the diligent peasant” – contemplated Levin. So, Levin was considering himself an innovative landlord and supported the peasant worthy to revive the real economy.

Tolstoy-Levin’s key ideas were as follows:

1. The peasant must be given real economic freedom - be offered land for free and the right to inherit it. Landless peasants cannot be free neither economically, nor socially, because they cannot cope neither with poverty, nor with hunger;
2. The peasant must work on his landlord’s land according to a contract and, therefore, be protected by law against landlord’s masterfulness;
3. The peasant should be paid fairly according to the real results of his work on the landlord’s property. History has totally confirmed these ideas of Tolstoy-Levin.

Practica gospodărească a lui Levin

Tolstoy-Levin posedă cunoștințe temeinice în domeniul agronomiei, zootehniei și a tehnicii agricole de epocă. Ba mai mult decât atât: Levin dă dovadă de capacități inginerești – construiește, după un proiect propriu, o uscătorie de cereale. Genericul gospodăresc al lui Levin era unul optimist și performant: „trebuie luptat pentru un trai mai bun” [7], deoarece „Omul este forjarul propriului destin”. Acest lucru a fost realizat cu brio de către Levin. Deci, Levin avea calități gospodărești native, demne de invidiat, susținute de studii universitare atât în domeniul științelor naturale, cât și în domeniul celor umanistice.

În timpul iernii, Levin făcea totalul rezultatelor gospodărești ale anului precedent, repara tehnica și uneltele agricole, pregătea semințele de culturi agricole și de erburi multianuale (trifoi) pentru semănatul de primăvară. Iarna, când toți plugarii și boierii se odihneau, Levin întocmea un plan de gospodărire pentru anul viitor, însoțit de calcule, ce vizau resursele de tot felul, în corelație atât cu necesitățile familiei boierești, cât și ale familiilor țărănești.

Cunoștințele agronomice moderne i-au permis lui Levin să creeze pe moșia sa un asolament agronomic cu rotația culturilor agricole, constituit din nouă câmpuri, dintre care șase câmpuri – arabile, fertilizate cu gunoi de grajd și cu compost, preparat pe baza acestui îngrășământ organic de mare valoare, și trei câmpuri însămânțate cu ierburi multianuale (leguminoase în combinație cu graminee). În plus, la marginea câmpurilor erbacee el a construit un staul de vară pentru vite cornute mari, a săpat un iaz, iar pășunile le-a divizat în parcele îngrădite pentru utilizarea mai eficientă a lor și pentru acumularea mai sigură a gunoiului de grajd. Levin participa personal la pregătirea semințelor culturilor agricole și a trifoiului pentru semănatul de primăvară, insistând ca trifoiul să fie semănat în pământ umed, conform experienței țărănești: „ca să devii conte, trebuie să semeni primăvara devreme în pământ umed”. Și lui Levin îi reușea acest lucru. În timpul recoltării grâului și a secării, Levin participa la seceriș și la treieratul acestor culturi, lucrând alături de țăranii săi și de aceea el era stimat de aceștia.

Levin poseda, de asemenea, și cunoștințe zootehnice, necesare unui proprietar funciar, dotat cu zel gospodăresc. El știa după poreclă fiecare vacă mulgătoare și taurii reproducători din gospodăria sa. Era la curent cu cele mai bune rase de vite de prăsilă, atât din țară, cât și de peste hotare. La un înalt nivel profesionist, se preocupa cu selectarea genetică și cu reproducerea vacilor de mare productivitate. În timpul unei expoziții agrozootehnice internaționale, a procurat vaci olandeze de prăsilă și tauri de reproducție, cu care a înființat o fermă de vaci cu productivitate sporită. Exemple benefice, ce vizează activitatea gospodărească a lui Levin, sunt foarte multe, inserate de către Tolstoy în cele 800 de pagini ale celebrului său roman „Anna Karenina”, care, aidoma romanului „Război și pace”, a dus faima culturii Rusiei pe toate meridianele lumii.

Levin's household practice

Tolstoy-Levin possessed solid knowledge in the field of contemporary agronomy, animal husbandry and agricultural technology. Even more than that, Levin proved some engineering abilities – he built on his own a grain dryer. Levin's household ideas were optimistic and efficient: “One must struggle to live better, much better” [7], because “the man is the forger of his own destiny”. This was successfully fulfilled by Levin. So, Levin had native household qualities, worth of admiration, supported by university education, both in natural sciences and humanities.

During winter time, Levin was making the totals of the household work for the previous year, was repairing the technique and tools, preparing seed crops and perennial plants (clover) for spring sowing. In winter, when all the peasants and landowners were resting, Levin was developing plans for the next year, making calculations that aimed various resources, taking into account the needs of the landlord family, but also those of peasants' families.

Levin's modern agricultural knowledge allowed him to create on his estate an agronomic crop rotation, consisting of nine fields, six of which arable, fertilized with manure and compost, valuable organic, and three fields sown with perennial plants (vegetables combined with gramineae). In addition, he built, close to the field, a summer stable for cattle, dug a pond and divided the pastures into fenced plots for more efficient use and for safer accumulation of manure. Levin personally participated in the preparation of crops and clover seeds for the spring sowing, insisting to sown the clover in moisture soil, just as the peasants did “to become a count, you must sow in early spring in moist earth”. And Levin was good at this. During the harvest of wheat and rye Levin was participating at crops harvest and their threshing, was working with his peasants and therefore respected by them.

Levin also had husbandry knowledge, very useful for a landowner and was a zealous householder. He knew by parcel each milking cow and bull on his household. He knew the best breeds of cattle, both in country and abroad. He was concerned with genetic selection of cattle and bred high productivity cows, at a very professional level. During an international agribusiness exhibition has acquired Dutch cows and breeding bulls for breeding and established a dairy farm with increased productivity. Profitable examples of Levin's household activity are numerous, rendered by Tolstoy in those 800 pages of his famous novel “Anna Karenina”, which, just like the novel “War and Peace” has brought fame to Russian culture all over the world.

Încheiere

Genialul scriitor și sociolog economic L.N. Tolstoi a imortalizat epoca contemporană lui, adâncită în criza socio-economică a anilor 70-80 ai secolului al XIX-lea în romanul „Anna Karenina”, numit de el „roman familial”, dar care a devenit un „roman social” de mare rezonanță în întreaga lume. Problemele socioeconomice, tratate în roman cu atâta genialitate și erudiție științifico-spirituală, i-au servit, mai apoi, „marelui plugar” al câmpiei literaturii universale, L.N. Tolstoi, drept laborator de creație excelentă pentru întreaga creație din ultimii 30 de ani, – creație, care a înnobilit cultura universală.

Conclusion

The brilliant writer and economic sociologist L.N. Tolstoy has immortalized his contemporary era, which steeped in socio-economic crisis of the 70-80s of the nineteenth century in the novel “Anna Karenina”, called by him a “family novel”, has become a “social novel” of great resonance all over the world. The socio-economic problems described in the novel with such genius and such spiritual and scientific erudition, later served to the “great ploughman” of the world literature plain, L.N. Tolstoy as an excellent creative laboratory for the whole literary activity in the last 30 years – works which ennobled the universal culture.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. СМИТ, Адам *Богатство народов*. Москва. Издательство «Мысль». 1962, стр. 27-28.
2. БОКЛЛЬ, Томас. *История цивилизации в Англии*. Санкт-Петербург. 1862. Т. 2, стр. 24-25.
3. ТОЛСТОЙ, Лев. *Анна Каренина*. Москва. Издательство «Художественная литература». 1976, стр. 29.
4. ТОЛСТОЙ, Лев. *Избранные сочинения в 22 томах*. Москва. Издательство «Художественная литература». 1984, стр. 22-23.
5. Там же, стр. 70-71.
6. ТОЛСТОЙ, Лев. *Анна Каренина*. Москва. Издательство «Художественная литература». 1976, стр. 103-104.
7. Там же, стр. 108-111; 164-167.

EVOLUȚIA IMPACTULUI POLITICII MONETARE ȘI VALUTARE ASUPRA CREȘTERII ECONOMICE ÎN PERIOADA 2006-2011

Vladimir CUCIREVII,
doctor, conferențiar, cercetător,
Institutul de Economie, Finanțe și Statistică

Sunt elucidate efectele și desensiunile provocate de politica monetară a Băncii Naționale a Moldovei. Schimbările structurale ce au avut loc în economie s-au răsfrânt pozitiv asupra creșterii PIB, în perioada de analiză. Dar nu mai puțin important, pentru a nu fi înghițite veniturile producătorilor, era menținerea ratei inflației la nivelul optim. Pentru diminuarea masei monetare în circulație, BNM folosește instrumentele de sterilizare – așa-numitele operațiuni de piață deschisă.

Prin diminuarea sau majorarea cotei rezervelor obligatorii, BNM a contribuit atât la majorarea sau diminuarea volumului creditelor acordate de băncile comerciale în economia națională, cât și la menținerea nivelului activelor băncilor comerciale. Folosind instrumentele respective, BNM a reușit stabilizarea inflației, în perioada a doua de analiză, la nivelul unei singure cifre.

Alături de factorii fundamentali – capitalul și munca, o influență majoră asupra creșterii economice o au și alți factori, precum masa monetară, economisirile, ritmurile de inflație și alte atribute obligatorii ale științei economice, care se integrează în teoria factorilor dezvoltării economice.

Pe parcursul anilor 2006-2008, are loc o dezvoltare economică durabilă, creșterea produsului intern brut înregistrând, în termeni reali, respectiv, 4,8%, 3,0% și 7,8%. În anul 2006, produsul intern brut (PIB) a însumat 44069 de milioane de lei, majorându-se în termeni reali, față de aceeași perioadă a anului precedent, cu 4,8%. Valoarea adăugată brută a crescut cu 2,6%, comparativ cu anul 2005. Creșterea economică, în cea mai mare parte, s-a datorat sectorului serviciilor și construcțiilor, în timp ce industria și agricultura au fost în recesiune. În anul 2007, PIB a însumat 53430 de milioane de lei, majorându-se cu 3% față de anul 2006. Un factor pozitiv care a contribuit la modificarea structurii PIB, pe categorii de resurse, a fost evoluția ascendentă a sectorului servicii, a cărui valoare adăugată brută s-a majorat cu 12, 7%.

În anul 2008, creșterea PIB a fost susținută de rezultatele pozitive din sectorul bunurilor (în special, de cel al agriculturii) și de sporirea considerabilă a impozitelor nete pe produse la import. Deși creșterea exporturilor a fost rapidă, sporirea consumului, generată de transferurile provenite din activitatea cetățenilor peste

CURRENCY AND MONETARY POLICY EVOLUTION IMPACT ON THE ECONOMIC GROWTH DURING 2006-2011

Vladimir CUCIREVII,
Assoc. Prof., PhD, researcher,
Institute of Economy, Finance and Statistics

In the article are considered the effects and decreases caused by the monetary policy of the NBM. The structural changes that occurred in the economy were reflected positively is the GDP growth during the analysed period, but no less important to swallow the producers' incomes, was to maintain inflation at optimum levels. To reduce money in circulation, the NBM uses sterilizing instruments – the so-called open market operations.

By reducing or increasing the share of mandatory reserves, the NBM has contributed to increase or decrease of the volume of loans granted by commercial banks in the national economy and to maintain the level of assets of commercial banking. Using these tools, NBM managed to stabilize inflation during the second period of analysis at the level of one single digit.

Along with the fundamental factors – capital and labour – a major influence on the economic growth have other factors such as money, savings, inflation rates and other required attributes of economic theory that integrate in the theory of economic development factors.

During 2006-2008 a sustainable economic growth took place, GDP growth recorded in real terms consecutives of 4,8%, 3,0% and 7,8%. In 2006, gross domestic product (GDP) accounted MDL 44,069 million, increasing in real terms regarding the same period from the last year by 4,8%. Gross value added increased by 2,6% compared with 2005. Economic growth was due mostly to the service sector and constructions, while industry and agriculture was in recession. In 2007, the GDP amounted MDL 53 430 million, increasing by 3% compared to 2006. A positive factor that has contributed to the changing of the structure of GDP, on category of resources, was the ascending development of the service sector, whose gross added value increased by 12, 7%.

In 2008, GDP growth was supported by positive results from the goods sector (particularly agriculture) and by the increase of the net taxes on products in import. Although the export growth has been rapid, increase of consumption caused by transfers from citizens that work abroad led to an even more rapid increase in imports. As a result, net

hotare a condus la o creștere și mai rapidă a importurilor. Drept consecință, exporturile nete au redus perspectivele creșterii economice, iar deficitul comercial s-a mărit considerabil, atingând cota de 54,6%.

Guvernul nu a reușit să valorifice oportunitățile de pe urma creșterii veniturilor bugetare în alocarea unor investiții mai mari pentru realizarea strategiilor de dezvoltare, în infrastructură; să consolideze pe termen lung dezvoltarea economică din sectorul privat. Creșterea constantă a consumului a constituit motorul de bază al creșterii economice. Consumul final, alimentat în mare parte de aflusul de remitențe, a crescut, alcătuind 113,5% din PIB, în 2008, în termeni relativi, atingând cel mai înalt nivel în grupul țărilor în tranziție. Totuși, investițiile în capital fix, în această perioadă, au înregistrat o creștere lentă și au însumat 18224,8 milioane de lei sau 29% din PIB – cea mai majoră valoare absolută din perioada anterioară și de după 2008.

Evoluția situației economice a stimulat promovarea unei politici monetare și valutare mai restrictive în direcția diminuării ratei inflației anuale. În majoritatea statelor dezvoltate ale lumii, inflația este considerată o problemă social-economică foarte importantă. În cazul unei inflații înalte, are loc devalorizarea acumulărilor, reducerea procesului de investire, exodul capitalului peste hotare. Acest fenomen impune guvernele să mențină inflația la un nivel ce nu ar prejudicia creșterea economică, prin folosirea politicilor monetare și valutare. Politicile monetară și valutară, inclusiv direcțiile principale de activitate ale Băncii Naționale a Moldovei în perioada 2006-2011, au fost orientate la diminuarea inflației, folosind propriile instrumente de reglementare a masei monetare în circulație, atragerea depozitelor de la persoanele fizice și juridice, efectuarea operațiunilor de vânzare și cumpărare pe piața primară și secundară a hârtiilor de valoare de stat și a certificatelor BNM.

Particularitățile creșterii economice din perioada 2006-2011 au determinat și conținutul politicii monetar-credite. Dinamica creșterii economice a creat noi condiții pentru implementarea politicii monetare și a schimbat caracterul interdependenței principalilor parametri macroeconomici. Cele mai caracteristice în acest plan au fost schimbările din raportul dintre dinamica PIB, ritmurile de creștere a agregatelor monetare și inflației.

Odată cu creșterea volumului de mărfuri și servicii, are loc creșterea proporțională a masei monetare, deși inflația avea tendințe de scădere (tabelul 1). Excepție face anul 2007, când economia a dispus de posibilități de a absorbi bani (în volum mare) fără creșterea ritmurilor inflației. Dacă în 2007, la o creștere a PIB cu 3%, baza monetară s-a majorat cu 46,4%, iar nivelul inflației a constituit 13,1%, apoi în 2011 acești indicatori constituiau corespunzător 6,7%, 18,4% și 7,8%.

Fenomenul inflaționist poate fi pus în evidență și ținând cont de „regula de aur” a politicii monetare emisă de M. Freidman, conform căreia masa monetară în circulație trebuie să crească într-un ritm celui al PIB-ului, considerăm

exports reduced the economic growth prospects and the trade deficit has increased significantly, reaching the share of 54,6%.

Government has failed to capitalize opportunities as a result of increase of budgetary revenues in allocation of greater investments to realize development strategies, in infrastructure, to strengthen the long-term economic growth in the private sector. The steady growth of consumption was the engine of the economic growth. Final consumption, fuelled largely by the influx of remittances, increased to 113,5% of GDP in 2008, in relative terms, being the highest level from the group of countries in transition. However, investment in fixed capital in this period had a slow growth and totalled MDL 18,224.8 million or 29% of GDP, the absolute major value from the period before and after 2008.

Economic development stimulated the promotion of a more restrictive monetary and currency policy, in order to diminish the annual inflation rate. In most developed countries of the world, inflation is considered a very important social and economic problem. In case of a high inflation, devaluation of accumulations, decrease of investment process, the outflow of capital abroad take place. This phenomenon requires governments to keep inflation at a level that would not harm the economic growth by using monetary and foreign exchange policies. Monetary and currency policy, including the main activity of the National Bank during 2006-2011 was aimed at reducing inflation, using its regulatory instruments of the money in circulation, attracting deposits from individuals and legal persons, carrying out operations of buying and selling on the primary and secondary market of securities and certificates of the BNM.

Peculiarities of economic growth during 2006-2011 determined the content of the monetary and credit policy. The dynamics of economic growth has created new conditions for monetary policy implementation and changed the character of interdependence between the key macroeconomic parameters. Most characteristic in this plan have been changes in the correlation of dynamics of GDP, growth rates of monetary aggregates and inflation.

With the increasing volume of goods and services, there is a proportional increase in the money supply while inflation is decreasing (table 1). An exception is 2007, when the economy has had opportunities to swallow money (in large amount) without increasing the inflation rates. If, in 2007 at GDP growth of 3%, the monetary base increased by 46,4% and the inflation rate was 13,1%, then in 2011 these indicators were 6,7%, 18,4% and 7,8%.

Inflationary phenomenon can be highlighted taking into account the "golden rule" of the monetary policy issued by M. Freidman, according to which,

că pot apărea două situații: a) dacă indicele de creștere a masei monetare este mai mare decât cel de creștere a PIB, inflația este de natură monetară; b) dacă indicele de creștere a masei monetare este mai mic decât indicele de creștere a PIB, și suntem totuși în prezența unei inflații, aceasta este de natură reală, structurală.

the money in circulation must increase at a rate of the GDP; we believe that there may be two situations:) if the growth rate of money is higher than the GDP growth, inflation is monetary, by its nature b) if the growth rate of money is less than the rate of GDP growth, and we are still facing a real, and structural.

Tabelul 1 / Tabel 1

PIB, IPC și agregatele monetare / GDP, CPI and monetary aggregates

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PIB , în termene reale față de anul precedent, / GDP , in real terms related to previous year %	104,8	103,0	107,8	94,0	107,1	106,7
Baza monetară , creșterea în % față de decembrie anul precedent/ Monetary base , increase in %, compared to December, previous year	-7,1	46,4	22,0	-10,2	15,8	18,4
Masa monetară (M₃) , creșterea în % față de decembrie anul precedent / Monetary aggregate , increase in %, in compared to December, previous year	23,6	39,8	15,9	3,2	13,4	10,6
Indicele prețurilor de consum , creșterea în % (decembrie față de decembrie anul precedent) / Consumer price index , increase in % (December compared to December of the previous year)	14,1	13,1	7,3	0,4	8,1	7,8

Sursa: Rapoartele anuale ale BNM (din 2008,2009,2010) / Source: Annual reports of NBM, 2008, 2009, 2010

Dinamica creșterii bazei monetare trebuie să fie în limitele indicatorilor de prognoză. În anul 2006, la stabilirea prognozei indicatorilor monetari s-a plecat de la tendința sporirii cererii de bani, adecvată nivelului creșterii economice preconizate și anume – creșterea PIB cu 6,5%, indicelui prețului de consum la sfârșitul anului – cu 6%, creșterea exporturilor față de anul precedent – cu 12%, a importurilor – cu 6%, cursul de schimb al leului mediu anual de 13,0 lei/USD, contul curent al balanței de plăți – 117 milioane USD sau 4,5% față de PIB. În acest context, în condițiile prognozei s-a stabilit creșterea masei monetare M₂ cu 40%, creșterea bazei monetare cu 20% și a gradului monetizării M₂ la nivelul de circa 35%.

Dar șocurile externe legate de interdicția impusă de Federația Rusă asupra importurilor de vinuri din Republica Moldova și dublarea prețurilor la gazele naturale au cauzat unele obstacole în realizarea acestor prognoze. Conform datelor Biroului Național de Statistică creșterea PIB-ului real, în 2006, a constituit 4,8%, indicele prețurilor de consum la sfârșitul anului – 14,1%, a importurilor – 17,5%, cursul de schimb mediu anual – 13,13 lei/USD, contul curent al balanței de plăți cu un deficit de 387,9 milioane de dolari, sau 11,4% din PIB. În condițiile create, masa monetară M₂ a crescut cu 12,2%, baza monetară a fost în descreștere cu 7,1% și a gradului monetizării M₂ – cu 27,9%.

Toate aceste situații au avut suport inflaționist la situația macroeconomică de la finele anului 2006, inflația atingând 14,1%. Un alt factor de influență asupra inflației a fost deprecierea mai pronunțată a monedei naționale în raport cu dolarul SUA și euro în primele opt

Dynamic growth of monetary base must be within the limits of the forecasted indicators. In 2006, when establishing the forecast of monetary indicators, was taken into account the increasing trend the money demand adequate to the level of expected economic growth and especially the growth of GDP by 6,5%, consumer price index at the end of the year – 6%, export growth over the previous year – 12%, of imports – 6%, the average annual exchange rate of MDL of 13.0 MDL / USD, the current account of balance of payments – USD 117 million or 4,5% of GDP. In this context, in terms of the forecast, there was established the increase of the monetary aggregate M₂ by 40%, increase of the monetary base by 20% and the degree of monetization M₂ at the level of 35%.

The influence of external shocks related to Russian Federation ban on wine imports from Moldova and double of natural gas prices has brought some challenges in achieving these forecasts. According to the National Bureau of Statistics in 2006, the real GDP growth was of 4,8%, CPI at the end of the year – 14,1%, imports – 17,5%, average annual exchange rate 13.13 MDL / USD, the current account of balance of payments with a deficit of USD 387.9 million or 11,4% of GDP. Within these conditions, monetary aggregate M₂ grew by 12,2%, the monetary base has been decreasing by 7,1% and the degree of monetization M₂ – 27,9%.

All these cases were due to the inflationary cause at the macroeconomic situation at the end of 2006, inflation reaching 14,1%. Another factor influencing the inflation was the depreciation of the domestic currency against the U.S. dollar and the Euro in the first

luni ale anului 2006. În același timp, rata medie a inflației pe parcursul anului 2006 a constituit 12,7%. În așa condiții economice create, politica monetară a BNM trebuia să fie cu un grad sporit de restrictivitate.

eight months of 2006. Meanwhile, the average inflation rate in 2006 was 12,7%. In these economic conditions, the NBM monetary policy should have had a high degree of restrictiveness.

Tabelul 2 / Table 2

Principalii indicatori macroeconomici / The main macroeconomic indicators

Indicatori / Indicators	Un. de măsură / Measure units	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PIB nominal / nominal GDP	mild. lei / billions lei	44,7	53,4	62,9	60,4	71,9	82,2
față de prognoză / in regard to forecast	%	103,9	109,0	112,3	95,9	100,5	102,7
față de anul precedent în prețuri comparabile / in regard to previous year in comparable prices	%	104,8	103,0	107,2	91,23	105,9	106,0
Indicele prețurilor de consum mediu anual / Annual average consumer price index	%	112,7	112,3	112,7	100,0	107,4	107,6
față de prognoză / in regard to forecast	%	109,9	109,0	107,6	107,0	101,5	102,4
Cursul de schimb al leului (mediu anual) / Exchange rate of leu (annual average)	lei/USD	13,13	12,14	10,39	11,11	12,37	11,72
Cursul de schimb al leului (mediu anual) conform prognozei / Exchange rate of leu (annual average) according to forecast	lei/USD	12,90	12,80	12,70	12,60	11,15	11,90
Export / Export	mil.USD	1051,6	1341,7	1591,2	1287,6	1582,1	2221,6
Export conform prognozei / Export according to forecast	mil. USD	1255	1470	1795	2245	1368,5	1499,1
Import / Import	mil.USD	2693,2	3689,5	4898,8	3278,3	3856,3	5191,8
Import conform prognozei / Import according to forecast	mil.USD	2845,0	3410,0	3999,0	4640,0	3892,2	4128,3
Soldul balanței comerciale / Trade balance	mil. USD	-1641,6	-2347,8	-3307,6	-1990,8	-2274,2	-2970,2
În raport cu PIB / related to GDP	%	-48,2	-53,3	-54,6	-36,8	-31,6	-42,4

Sursa: Anuarul statistic al Republicii Moldova 2011, 2012. /

Source: Statistical yearbook of the Republic of Moldova, 2011, 2012

În anul 2007, politica monetară prevedea următorii indicatori de prognoză:

- creșterea economică cu 6%;
- creșterea bazei monetare cu 9,7%;
- creșterea masei monetare M₂ cu 20%;
- gradul monetizării M₂ (raportul masei monetare M₂ către PIB) la nivelul de 32%.

Implementarea și promovarea politicii monetare pe parcursul anului 2007 a fost influențată de șocurile externe legate de majorarea prețurilor de import la produse petroliere, resurse energetice și gaze naturale, fapt ce a contribuit la sporirea costurilor agenților economici. De asemenea, o influență negativă asupra echilibrului macroeconomic au exercitat și condițiile climaterice nefavorabile, care au provocat

In 2007, monetary policy provided for the following indicators of forecast:

- economic growth with 6%;
- increase of the monetary base with 9,7%;
- increase of the monetary aggregate M₂ with of 20%;
- monetization level M₂ (the ratio of M₂ to GDP) at the level of 32%.

Implementation and promotion of monetary policy in 2007 was influenced by external shocks related to the increase in import prices of petroleum products, energy and natural gas, which contributed to increasing of economic costs. Also, a negative influence on the macroeconomic balance had the adverse weather

o diminuare considerabilă a ofertei de produse agroalimentare și au condus la o creștere majorată a anticipărilor inflaționiste, urmate de o cerere sporită de produse alimentare, în perioada iulie-octombrie, din partea populației. Un alt factor cu influență negativă ce s-a manifestat asupra echilibrului monetar și valutar au avut-o înrăirile masive de valută străină, care au crescut în unsprezece luni ale anului 2007, față de anul 2006, cu circa 42,4%.

Conform BNS, creșterea PIB real, în 2007, a constituit 3%. În aceeași perioadă, creșterea exporturilor de bunuri și servicii a fost de 27,5%, iar cea a importurilor – de 37,0 %, în comparație cu anul precedent, iar bugetul de stat a înregistrat un deficit de 0,23% din PIB. La finele anului 2007, inflația a constituit 13,1%, inclusiv prețurile la produsele alimentare s-au majorat cu 15,4%, la mărfurile nealimentare – cu 11,6% și la serviciile prestate populației – cu 13%.

În 2007, depășirea ratei inflației la finele anului cu 3,1%, față de cea inițial prognozată, a fost determinată atât de factorii monetari, cât și de cei nemonetari. Între factorii monetari, se evidențiază creșterea emisiunii monetare (baza monetară a crescut cu 46,4%), ca urmare a procurărilor semnificative de valută străină de către Banca Națională a Moldovei cu scopul neadmiterii fluctuațiilor excesive ale cursului nominal al monedei naționale în raport cu dolarul SUA.

Factorul principal care a influențat negativ rata inflației pe plan global, în decursul anului 2007, a fost creșterea bruscă a prețurilor la resursele energetice și la producția agroalimentară.

conditions, which caused a considerable decrease in the supply of agricultural products and led to a major increase in inflation expectations followed by an increased demand for food from the population during July-October. Another negative factor that had an impact on the monetary and currency balance was the inflows of foreign currency, which increased in the eleven months of 2007 compared to 2006 by approximately 42,4%.

According to NBS, the real GDP growth in 2007 was 3%. In the same period increase of exports of goods and services recorded 27,5% and of imports -37,0% compared to the previous year, and the state budget showed a deficit of 0,23% of GDP. At the end of 2007 inflation was 13,1%, including food prices that increased by 15,4% and at non-food goods by 11,6% and at services provided to the population by 13%.

In 2007, the exceed of the inflation rate at the end of the year with 3,1%, compared to the forecasted one, was determined by monetary and non-monetary factors. Of monetary factors are highlighted the increase of currency issue (monetary base increased by 46,4%) due to significant purchases of foreign currency by the National Bank in order not admit excessive fluctuations of the nominal exchange rate of the national currency against the U.S. dollar.

The main factor that affected the global inflation during 2007 was the surge in energy prices and food production.

Tabelul 3 / Table 3

**Componentele bazei și masei monetare la sfârșitul perioadei (milioane lei) /
Components of the monetary base and mass at the end of the period (million lei)**

Perioada / Period	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Baza monetară, / Monetary base	6511,9	9537,2	11633,6	10456,4	12114,9	14345,2
inclusiv: bani în circulație / money in circulation (M ₀)	5145,8	6664,9	7578,7	8849,0	10107,6	10865,1
rezerve bancare, inclusiv / bank reserves, of which	1366,1	2922,6	4051,3	1604,4	2345,0	3480,0
rezerve obligatorii / mandatory reserves	936,1	1998,4	2886,3	1041,9	1294,0	2387,1
alte rezerve / other reserves	430,0	924,2	1165,0	562,5	1051,0	1092,9
Masa monetară / Monetary mass (M ₂)	12485,2	18396,7	21774,0	20942,0	24770,7	28265
Masa monetară / Monetary mass (M ₃)	19558,0	27344,2	31680,7	32684,3	37051,2	40977
Depozite / deposits	14397,2	20661,9	24085,2	23834,1	26902,0	30112
inclusiv: în lei / in lei	7324,4	11714,5	14178,5	12091,7	14622,0	17400
în valută străină / in foreign currency	7072,8	8947,4	9906,7	11742,3	12280,0	12712
Instrumentele pieței monetare / instruments of the monetary market	15,0	17,3	16,8	1,34	1,28	0,5

Sursa: Buletinele trimestriale ale BNM / **Source:** Quarterly bulletins of NBM

Dacă, în general, am evalua rolul diferitor factori în creșterea PIB, în anul 2007, în termeni reali cu 3%, apoi evoluția a fost generată de majorarea semnificativă a formării de capital brut, în timp ce exportul net a avut un impact negativ (tabelul 3). Consumul final al gospodăriilor, de asemenea, a sporit creșterea, însă cu un ritm mai modest, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2006, în trimestrul al III-lea fiind înregistrat chiar un ritm negativ.

Cursul oficial nominal al monedei naționale, în raport cu dolarul SUA, din perioada gestionară, s-a apreciat cu 12,29%, crescând de la 12,9050 lei la 11,3192 lei, la finele anului 2007 (tabelul 4). Aprecierea cursului oficial nominal al monedei naționale față de dolarul SUA, în 2007, a fost influențată de oferta semnificativă de valută pe piața valutară internă.

It we generally evaluate the role of various factors in GDP growth in 2007 in real terms by 3%, then the development was due to the significant increase in capital formation, while net exports made a negative contribution (table 2). Final consumption of households also increased the growth, but at a more modest rate of growth compared to the same period in 2006, in the third quarter was even recorded a negative growth rate.

Official exchange rate of the national currency against the U.S. dollar in the given period was appreciated by 12,29%, from MDL 12.9050 to 11.3192 at the end of 2007 (table 4). Appreciation of the official exchange rate of the national currency against the U.S. dollar in 2007 was influenced by the significant supply of foreign currency on the internal exchange market.

Tabelul 4 / Table 4

**Dinamica indicatorilor privind cursul de schimb al leului moldovenesc /
The dynamics of indicators regarding the exchange rate of MDL**

Perioada / Period	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Cursul oficial la sfârșitul perioadei, MDL/\$ SUA / The official exchange rate at end of the period, MDL / USD	12,9050	11,3192	10,4002	12,30	11,10	11,72
Cursul mediu anual, MDL/\$ SUA / Average exchange annual rate MDL / USD	13,1319	12,1362	10,3895	11,1	12,37	11,74
Deprecierea(+), aprecierea (-) anuală, % / Depreciation (+) appreciation (-) rate,%	0,57	-12,29	-8,12	18,3	-9,8	5,6
Deprecierea(+), aprecierea (-) mediu anuală, % / Depreciation (+) appreciation (-) annual average,%	4,2	-7,6	-14,4	6,8	11,4	-5,1

Sursa: Buletinele trimestriale ale BNM / **Source:** Quarterly bulletins of NBM

În 2008, ca obiectiv principal al politicii monetare și valutare, a fost stabilită menținerea ratei inflației în limita de 10,0%. La 31 decembrie 2008, inflația măsurată prin indicele prețurilor de consum a constituit 7,3%, comparativ cu nivelul de 13,1%, înregistrat la finele anului 2007. Prețurile la produsele alimentare s-au majorat cu 6,5%, la mărfurile nealimentare – 2,1%, la serviciile prestate populației – 17,4%.

Pe parcursul anului 2008, în calitate de instrumente principale ale politicii monetare, utilizate de către BNM, au fost nivelul ratei de bază și norma rezervelor obligatorii. Având în vedere lochul temporar de 3-6 luni dintre deciziile aprobate și efectul lor asupra obiectivului fundamental, BNM a menținut un nivel al ratei de bază de 18,5%, până în luna septembrie. Apoi aceasta, treptat, a început să scadă, coborând la 14% anual, în luna decembrie. Norma rezervelor obligatorii a fost utilizată ca unul din instrumentele monetare de bază în vederea gestionării lichidității pe piață. Modificarea normei rezervelor obligatorii a fost efectuată permanent concomitent cu modificarea ratei de bază. În iulie, față de aprilie 2008,

In 2008, as the primary objective of monetary and currency policy was established the maintenance of the inflation rate at the limit of 10%. On December 31, 2008, inflation measured by the consumer price index was 7,3% compared with the level of 13,1% registered at the end of 2007. Food prices rose by 6,5%, non-food products prices by 2,1%, services for population by 17,4%.

During 2008 the main instruments of monetary policy used by the NBM were the base rate and required reserves. Given the temporary lag of 3-6 months between the approved decisions and their effects on the fundamental objective, the Bank has maintained the base rate at 18,5% until September, and then gradually began to diminish till 14% annually in December. The required reserves ratio was used as one of the basic monetary instruments to manage liquidity in the market. Changing the reserve ratio was performed permanently along with changes of the base rate. In July, compared to April 2008, the required reserves ration was increased by 6.0 percentage points and reached

norma rezervelor obligatorii a fost majorată cu 6,0 p. p. și a atins cota de 22% din baza de calcul.

În decursul anului 2008, cursul oficial nominal al monedei naționale, față de dolarul SUA, s-a apreciat cu 8,1% (coborând de la 11,3192 per dolar SUA, la finele anului 2007, până la 10,4002 lei per dolar SUA, la finele anului 2008).

Evoluția cursului oficial nominal al monedei naționale față de dolarul SUA, în anul 2008, a fost influențată de oferta semnificativă de valută pe piața valutară internă pe parcursul perioadei ianuarie-august 2008 și de cererea sporită de valută străină în perioada septembrie-decembrie 2008.

Deficitul din comerțul exterior cu bunuri a crescut cu 34,9%, ajungând la 3113,5 milioane de dolari (prețuri FOB); exporturile au crescut cu 17,7%, iar importurile cu 28,5%. În 2008, gradul de acoperire a importurilor prin exporturi a scăzut până la 34,1%, comparativ cu 37,2%, în 2007, și 40,0%, în 2006 (tabelul 5).

Aprofundarea, pe parcursul anului 2009 a crizei financiare și economice a demonstrat vulnerabilitatea țării față de șocurile economice externe. Diminuarea cererii externe, condiționată de consecințele crizei financiare internaționale, declanșate în 2008, reducerea cu 30% a volumului remitențelor de peste hotare, deprecierea valutilor principalilor parteneri comerciali, în raport cu dolarul SUA, au generat presiuni semnificative asupra cursului monedei naționale și au sugrumat cererea internă și consumul populației.

22% of the calculation base.

In 2008 the official exchange rate of the national currency against the USD appreciated by 8,1% (from 11.3192 per 1 USD at the end of 2007 to MDL 10,4002 per 1 USD at end of 2008).

Evolution of the official exchange rate of the national currency against the U.S. dollar in 2008 was influenced by the significant supply of foreign exchange on the internal market during the period January to August 2008 and by the increased demand for foreign currency in the period September to December 2008.

External trade deficit with goods increased by 34,9% to USD 3113.5 million (FOB prices); exports increased by 17,7% and imports by 28,5%. In 2008, the coverage degree of imports through exports decreased to 34.1% compared to 37,2% in 2007 and 40,0% in 2006 (table 5).

Economic and financial crisis deepening, in 2009 demonstrated the country's vulnerability to external economic shocks. Reducing of external demand, subject to the consequences of the international financial crisis triggered in 2008, decreases with 30% of the volume of remittances from abroad, depreciation of the currencies of the main trading partners against the U.S. dollar has generated significant pressures on the exchange rate of the national currency and strangled the internal demand and consumption of population.

Tabelul 5 / Table 5

Comerțul exterior cu bunuri / External trade with goods

Indicatorii / Indicators	U.M. / M.U.	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Export bunuri (EX) / Export of goods	mil.USD	1058,76	1368,46	1610,53	1329,16	1631,0	2221,6
Import bunuri (IM) / Import of goods	mil.USD	-2644	-3676	-4724	-3272,7	-3809,9	-5191
Soldul balanței comerciale / The trade balance sheet (EX-IM)	mil.USD	-1585	-2307	-3113	-1943,5	-2178,9	-2970
Comerț exterior cu bunuri / External trade with goods (EX+IM)	mil.USD	3703,18	5044,8	6334,5	4601,88	5440	7412,6
Modificarea exporturilor față de anul precedent / Change of exports from the previous year	%	95,9	129,3	117,7	82,5	122,7	136,2
Modificarea importurilor față de anul precedent / Change of imports from the previous year	%	115,2	139,0	128,5	69,2	116,4	136,3
Gradul de acoperire a importului prin exporturi / Coverage degree of imports through exports	%	40,0	37,2	34,1	40,6	42,8	42,8

Sursa: Buletinul trimestrial al BNM 2008, 2009, 2010, 2011. /

Source: Quarterly bulletins of NBM 2008, 2009, 2010, 2011

Produsul Intern Brut, estimat pe anul 2009, a scăzut în termeni reali cu 6,5% comparativ cu anul precedent. Pe partea ofertei, căderea PIB-ului a fost accentuată de rezultatele negative din sectorul bunurilor, în special din cel al industriei, și de diminuarea impozitelor nete pe produs la import. De asemenea, reduceri s-au înregistrat și privind elementele de cheltuieli ale produsului intern brut, în principal pe seama reducerii semnificative a formării de capital brut și a consumului final al gospodăriilor.

Rata inflației anuale în luna decembrie 2009, măsurată prin indicele prețurilor la mărfurile de consum, a constituit 0,4% comparativ cu 7,3% înregistrat în luna decembrie 2008. Acest nivel de inflație a fost determinat în mare parte de reducerea drastică a activității economice și de reducerea puterii de cumpărare a populației. În aceste condiții, unica soluție pentru sprijinirea imediată a economiei aflate în recesiune era relaxarea politicii monetare. De aceea BNM, prin reducerea nivelului rezervelor obligatorii de la 17,5 la 8% și diminuarea ratei de bază – de la 12,5 la 5%, a contribuit în sectorul bancar cu lichidități esențiale (de peste 2,1 miliarde de lei) și a acordat băncilor credite în volum de circa 1,6 miliarde de lei pentru majorarea lichidităților și asigurarea integrității sectorului bancar. Aceasta a avut drept scop diminuarea ratelor dobânzilor și extinderea posibilităților de creditare a sectorului real al economiei.

Totuși, per ansamblu, în 2009, ratele dobânzilor pe piața monetară interbancară și a valorilor mobiliare de stat au preluat ajustările descendente ale ratei dobânzii de politică monetară. Rata medie lunară a dobânzii la creditele/depozitele interbancare și-a menținut tendința de scădere, ajungând în luna decembrie la un nivel de 3,02%, inferior celui consemnat în luna ianuarie – 18,84%.

Rata medie a dobânzii la valorile mobiliare de stat plasate pe piața primară, de asemenea, a scăzut, de la 17,45%, în ianuarie, la 4,51%, în decembrie, iar randamentele aferente tranzacțiilor cu VMS pe piața secundară s-au diminuat de la 17,22%, în ianuarie, la 3,72%, în decembrie 2009.

Ameliorarea politicii monetare a BNM, prin reducerea ratei de bază și diminuarea normei rezervelor obligatorii, și operațiunile ei pe piața primară și secundară a valorilor mobiliare de stat au contribuit la extinderea posibilităților de creditare a sectorului real al economiei.

Pentru ameliorarea urmărilor nefaste ale crizei actuale, guvernarea a purces la urgentarea negocierii cu FMI a unui nou program de politici economice și financiare, precum și la lansarea negocierilor cu Comisia Europeană, Banca Mondială și alți parteneri externi de dezvoltare a țării, pentru a obține susținerea bugetară, inclusiv intensitatea eforturilor în vederea debursării tranșelor pentru proiectele și programele în curs de implementare.

Pe fondul declinului activității economice, în țările din regiune, ca urmare a crizei financiare globale, pe

GDP estimated for 2009 decreased in real terms by 6,5% compared to the previous year. On the supply side, the fall in GDP was supported by negative results in particular from the sector of goods and the industry, and reducing net taxes on products at import. Also, reductions were recorded for items of expenditure on gross domestic product, mainly due to significantly reduce of the capital formation and final consumption of households.

The annual inflation rate in December 2009 measured by the consumer price index, was 0,4% compared to 7,3% in December 2008. This level of inflation was driven mainly by a drastic reduction of the economic activity and the reduction in the purchasing power of the population. In these circumstances, the only immediate solution to support the economy in recession was the relax of the monetary policy. Therefore, by reducing the reserve requirements from 17,5 to 8% and the basic rate from 12,5 to 5% the NBM contributed with significant liquidity, to the banking sector with over MDL 2,1 billion and gave loans to banks amounted to about MDL 1,6 billion in order to increase liquidity and ensure the integrity of the banking sector. It aimed to reduce interest rates and increase lending possibilities to the real sector of economy.

However, in 2009, interest rates on the monetary interbank market and of securities took the downward adjustments of the monetary policy rate. The monthly average interest rate on interbank loans / deposits has continued to decline, reaching in December a level of 3,02%, lower than that recorded in January – 18,84%.

The average interest rate, on government securities in the primary market, also decreased from 17,45% in January to 4,51% in December, and yields related to VMS transactions on the secondary market decreased from 17,22% in January to 3,72% in December 2009.

Improving the NBM monetary policy by reducing the base rate and decreasing the required mandatory reserves and their operations on the primary and secondary market of government securities contributed to the extension of credit to the real sector of economy.

In order to improve the adverse consequences of the current crisis, the government has started to speed up negotiations with the IMF on a new program of economic and financial policies and to launch negotiations with the European Commission, World Bank and other external partners of development of the country to get budgetary support, including the intensity of efforts in order to disburse portions for projects and programs under implementation.

On the background of economic downturn in the countries of the region following the global financial crisis, in 2009 net inflows of foreign capital related to the receivables of foreign trade, investment

parcursul anului 2009, s-au diminuat semnificativ întrările nete de capital străin, aferente încasărilor din comerțul exterior, investițiile și remitențele. Concomitent, s-a înregistrat sporirea cererii de valută din partea persoanelor fizice, influențată de așteptările privind evoluția cursului de schimb al leului moldovenesc.

Contractarea cererii de consum, pe fundalul menținerii, pe parcursul ultimilor 5-6 ani de până la criză, a înțărilor masive de sume remitențe în țară, a stat la bazele stagnării economiei naționale, care a fost edificată pe un model de creștere nedurabil, bazat pe consum și importuri, și mai puțin pe investiții și exporturi.

Creșterea economică din anii 2009-2010, bazată preponderent pe consum și importuri, nu mai este acceptabilă ca model de dezvoltare economică a țării, dar nici nu mai poate fi în continuare asigurată, în special din cauza reducerii substanțiale a remitențelor, care în 2009 au scăzut cu circa 29%, iar în 2010 – cu circa 25% sub nivelul înregistrat în 2008.

Deși afluxurile de valută străină provenită din activitatea cetățenilor Republicii Moldova peste hotare s-au menținut la un nivel modest pe parcursul anilor 2009-2010, totuși intervenția BNM pe piață, prin vânzări de valută străină și deprecierea dolarului SUA la nivel global, a atenuat fluctuațiile excesive ale cursului de schimb al monedei naționale la sfârșitul anului, dar cu toate acestea, în 2009, față de 2008, leul s-a depreciat cu 18,3% (tabelul 6).

and remittances significantly decreased. Simultaneously, there has been increased the demand for foreign currency from individuals influenced by expectations of the evolution of the exchange rate of MDL.

Contracting consumer demand, on the background of supporting during the last 5-6 years, before the crisis, the remittance inflows to the country stood at the basis for the national economic stagnation, which was built on an unsustainable growth model based on consumption and imports, and less on investment and exports.

Economic growth during 2009-2010, based mainly on consumption and imports, is no longer acceptable as a model of economic development of the country, but can not be secured mainly due to substantially reduction of remittances, which in 2009 amounted about 29% and in 2010 – about 25% below the level recorded in 2008.

Although foreign currency inflows from Moldovan citizens from abroad remained at a low level in 2009-2010, however, the NBM intervention on the market through sales of foreign currency and U.S. dollar depreciation at the global level attenuated the excessive fluctuations of the exchange rate of the national currency at the end of the year, but still, in 2009 compared to 2008 the MDL currency depreciated by 18.3% (table 6).

Tabelul 6 / Table 6

**Volumul de valută străină parvenită pe parcursul anilor 2003-2011
din activitatea cetățenilor moldoveni în străinătate (milioane dolari SUA) /
The amount of foreign currency received during 2003-2011
from Moldovan citizens that work abroad, million USD**

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Transferuri, total / Transfers, total	317,3	422,4	683,2	854,6	1218,0	1660,0	1182,0	1244,0	1452,0
Inclusiv prin sistemul rapid / Including through the rapid system	175,6	135,5	497,8	628,6	919,7	1320,0	982,0	1072,0	1220,0

Sursa: BNM / **Source:** NBM

Una din consecințele crizei financiare globale pentru Republica Moldova a fost diminuarea încasărilor la buget și, drept urmare, Ministerul Finanțelor a fost nevoit în 2009 să majoreze împrumuturile pe piața internă. Devansarea ofertei de către cerere de VMS s-a datorat, în mare măsură, acțiunilor de relansare a politicii monetare întreprinse de BNM în contextul crizei financiare globale.

În luna mai 2009, BNM a intervenit pe piață, lărgind accesibilitatea resurselor sale creditoare prin alocarea creditelor pentru menținerea lichidității băncilor, iar în consecință – la revenirea ratelor la VMS pe trendul descendent. Până la finele anului, rata medie lunară a dobânzii a coborât cu circa 9.0 p.p. și, în luna decembrie

One of the consequences of the global financial crisis for the Republic of Moldova was the decrease in budget revenues and, as a result, the Ministry of Finance was forced in 2009 to increase domestic borrowing. Overcoming of supply by the demand of VMS was largely due to the recovery of monetary policy actions taken by the NBM in the context of the global financial crisis.

From May 2009, the NBM intervened on the market, expanding the availability of its lending resources by allocating credits to maintain banks' liquidity and, therefore, the return rates on VMS downtrend. By the end of the year, the monthly average

2009, a atins valoarea minimă de 4,51% anual.

Ratele dobânzilor la creditele/depozitele interbancare, în 2009, s-au înscris pe o curbă descendentă, urmând în linii generale traiectoria evoluției ratei de bază a BNM.

Pe parcursul anului 2009, cursul oficial nominal al monedei naționale în raport cu dolarul SUA s-a depreciat cu 18,3%, iar față de euro cu 19,6%. Deprecierea în cauză a fost condiționată de consecințele crizei financiare internaționale declanșate în 2008, când valutele principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova, în perioada septembrie-decembrie a anului 2008, s-au depreciat semnificativ în raport cu dolarul SUA.

În 2010, economia națională și-a revenit din criză. PIB a crescut în termeni reali cu 6,9%, astfel încât economia țării s-a apropiat de nivelul său potențial de dezvoltare. Descrășterile înregistrate în 2009 au fost recuperate în toate sectoarele, cu excepția producției industriale, construcțiilor și transporturilor. Datorită stabilității economice a principalilor parteneri comerciali ai Republicii Moldova, exporturile au crescut comparativ cu anul 2009. Creșterea remitențelor prin suprapunere cu așteptările optimiste ale populației și ale agenților economici au stimulat sporirea consumului final și al importului, astfel încât cererea internă a reprezentat factorul determinant al creșterii PIB, în anul 2010. Sectorul construcțiilor a înregistrat o ameliorare, după o perioadă lungă de declin pronunțat. În pofida redresării economiei, situația pe piața muncii denota o deteriorare, rata șomajului, în 2010, a constituit 7,4%, fapt ce indică flexibilitatea redusă a pieței muncii.

Anul 2010 a demonstrat încă o dată că inflația în Republica Moldova este un fenomen nemonetar și corelația „inflație-masă monetară” este suficient de slabă pentru a fi luată în calcul în calitate de pârghie de influență. BNM a exclus o parte din factorii inflaționiști din politica de targetare, decizie benefică pentru politica macroeconomică.

Așadar, depozitele în monedă națională au consemnat o creștere mai pronunțată în comparație M_0 , contribuind în mod direct la creșterea M_2 și determinând trendul pozitiv al dinamicii M_2 în anul 2010. Ponderea depozitelor la vedere în totalul tuturor depozitelor a constituit 38,3%, în decembrie 2010, majorându-se pe parcursul anului cu 2,2 p. p.

Trendul de apreciere a monedei naționale, inițiat în luna august 2010, a continuat până la jumătatea lunii noiembrie, atingând, în noiembrie 2010, nivelul maxim de 11,5282 lei pentru un dolar SUA. Aprecierea respectivă a cursului oficial nominal al monedei naționale a fost condiționată de un flux net pozitiv de 48,2 milioane de dolari SUA, înregistrat în perioada august-octombrie 2010. Totodată, în aceeași perioadă, oferta netă de valută străină de la persoanele fizice (556,1 milioane de dolari SUA) a creat premise pentru a acoperi în proporție de 105, 5% vânzările nete de valută către persoanele juridice (527,1 mil. dolari SUA).

În 2010, volumul comerțului exterior cu bunuri și servicii s-a majorat cu 15,2% comparativ cu anul precedent, gradul de acoperire a importurilor prin exporturi

interest rate fell by about 9,0 pp and in December 2009 it reached a low value of 4,51% annually.

Interest rates on interbank loans / deposits in 2009 were put on a descending curve, generally following the trajectory of the NBM base rate.

In 2009 the official exchange rate of the national currency against the U.S. dollar depreciated by 18,3% and by 19,6% against the Euro. This depreciation was subject to the consequences of the international financial crisis triggered in 2008, when the currencies of the major trading partners of the Republic of Moldova, in the period from September to December of 2008, depreciated significantly against the U.S. dollar.

In 2010 the country's economy has recovered from the crisis. GDP grew in real terms by 6,9%, so that the national economy was close to its potential level of development. The decreases recorded in 2009 were recovered in all sectors except the industrial production, construction and transport. Due to the economic stability of the main trade partners of the Republic of Moldova, exports increased compared with 2009. Increase of remittances by overlapping with optimistic expectations of households and economic agents have stimulated the increase of the final consumption and imports, so that domestic demand was the main determinant of GDP growth in 2010. The construction sector showed improvement after a long period of strong decline. Despite the economic recovery, the labour market situation shows deterioration, the unemployment rate in 2010 was 7,4%, which reveals a reduced flexibility of the labour market.

The year 2010 has demonstrated once again that inflation in Moldova is a non-monetary phenomenon and correlation "inflation-monetary mass" is sufficiently weak to be considered as a lever of influence. BNM excluded a part of the inflationary factors from the targeting policy, beneficial decision for the macroeconomic policy.

So, now national currency deposits recorded a higher rate in comparison with M_0 , contributing directly to the increase in M_2 and determining the positive trend of the M_2 dynamics in 2010. The share of deposits out of the total was 38.3% in December 2010, increasing o by 2,2 pp. over the year.

The trend of the domestic currency appreciation started in August 2010 continued until mid-November, reaching in November 2010 the maximum level of 11.5282 per U.S. dollar. That appreciation of official exchange rate of the national currency was subject to a positive net flow of 48,2 million, in the period August-October 2010. Also in this period, the net supply of foreign currency from individuals (USD 556,1 million), created prerequisites to cover of the amount of 105, 5% the net sales of foreign exchange for legal persons (USD 527,1 million).

In 2010, the volume of foreign trade in goods and services increased by 15,2% compared to the previous year, the coverage degree of imports by exports was

fiind de 50,7%. Transferurile curente au înregistrat un excedent în valoare de 1305,7 milioane de dolari, întrările de transferuri curente au constituit 1391,1 milioane de dolari, din care transferurile curente efectuate de către persoanele ce lucrează peste hotare mai mulți ani au fost estimate la 635 milioane de dolari SUA.

În 2011, rata anuală a inflației a constituit 7,8%, în luna decembrie, ca rezultat al influenței factorilor care provoacă inflația direct și indirect.

Creșterea economică a continuat pe parcursul anului 2011, astfel PIB, în perioada de referință, s-a majorat cu 6,4% comparativ cu anul 2010 și a constituit 82174 milioane de lei. Cererea externă a constituit factorul determinant în creșterea PIB, iar calitatea creșterii economice era superioară celei din perioadele anterioare.

Datele cu privire la comerțul extern, producția industrială, agricolă au conturat înregistrarea unei creșteri economice. Exporturile au înregistrat creșteri de 44,1%, în timp ce importurile de mărfuri au crescut cu 34,7%, comparativ cu perioada anului precedent. Totodată, sporirea volumului producției industriale la toate formele de proprietate, în raport cu anul precedent, a constituit 7,4%. În același timp, producția globală agricolă în gospodăriile de toate categoriile a crescut cu 4,6% față de aceeași perioadă a anului precedent.

În scopul contracarării presiunilor inflaționiste și pentru a îmbunătăți mecanismul de transmitere a deciziilor de politică monetară a BNM, în condițiile unei piețe de capital insuficient dezvoltate și abundenței de lichidități din sistemul bancar, norma rezervelor obligatorii a fost majorată de două ori cu câte 3,0 p. p.

Aceasta a contribuit la gestionarea mai eficientă de către bănci a lichidităților proprii, creând facilități pentru susținerea creșterii mijloacelor atrase de bănci pe termen lung.

Componentele masei monetare M_2 au înregistrat evoluții pozitive, depozitele în monedă națională majorându-se cu 18,7% și banii în circulație – cu 7,5% (vezi: tabelul 3).

În același timp, masa monetară M_3 a crescut cu 10,6%, în timp ce în 2010 ritmul de creștere a fost de 13,4%. Ritmul de creștere mai lent al masei monetare M_3 , decât cel al masei monetare M_2 , a fost influențată de dinamica depozitelor în valută, în condițiile aprecierii monedei naționale față de dolarul SUA. Depozitele în valută străină, recalculate în lei moldovenești, au demonstrat un ritm moderat de creștere pe parcursul anului 2011 – de 3,5%, în timp ce creșterea lor în dolari SUA, în aceeași perioadă, a constituit 7,4% – 74,6 milioane de dolari SUA.

Pe parcursul anului 2011, cursul oficial nominal al monedei naționale, în raport cu dolarul SUA, s-a depreciat cu 5,6% – o cifră nesemnificativă, iar cursul oficial mediu de schimb al monedei naționale, înregistrat în anul 2011, s-a apreciat față de dolarul SUA cu 5,1% (vezi: tabelul 3).

Aprecierea cursului oficial nominal de schimb al monedei naționale față de dolarul SUA s-a atestat în condițiile majorării în primele opt luni ale anului 2011, a gradului de acoperire a vânzărilor nete de valută străină

50,7%. Current transfers recorded a surplus of USD 1305,7 million, input in current transfers amounted to USD 1391,1 million, of which current transfers made by persons working abroad for many years were estimated at USD 635 million.

In December 2011 the annual inflation rate was 7,8% as a result of the influence of factors that cause inflation directly and indirectly.

Economic growth continued in 2011, as GDP in the reporting period increased by 6,4% compared with 2010 and amounted MDL 82 174 million. External demand was the determining factor in GDP growth and the quality of economic growth was higher than in previous periods.

Data on foreign trade, industrial and agriculture production recorded an outlined economic growth. Exports have increased by 44,1%, while those registered by imports of goods were 34,7% compared to the previous year. However, the growth of industrial production in all types of property in the previous year was 7,4%. Meanwhile, the agricultural global production in all categories increased by 4,6% over the same period of the last year.

In order to counter inflationary pressures and improve the transmission mechanism of monetary policy decisions of the NBM, under an underdeveloped capital market and abundance of liquidity in the banking system, the required reserves was increased twice with 3,0 pp

This helped to better manage the liquidity of banks and create facilities to support the increase of funds attracted by banks in the long term.

The components of M_2 monetary aggregates imprinted positive developments, deposits in national currency increased by 18,7% and money in circulation – by 7,5% (table 3).

At the same time, M_3 monetary mass increased by 10,6%, while in 2010 the rate of increase was 13,4%. Slower growth rate of M_3 , in comparison with M_2 was influenced by the dynamics of foreign currency deposits in domestic currency terms against the U.S. dollar. Deposits in foreign currency, recalculated in MDL, demonstrated a moderate pace of growth in 2011 – by 3,5%, while their growth in U.S. dollars in the same period was 7,4% – 74,6 mil. dollars.

During 2011, the official exchange rate of the national currency against the U.S. dollar depreciated by 5,6%, a slight figure and the official average exchange rate of national currency recorded in 2011, appreciated against the U.S. dollar by 5,1% (table 3).

Official nominal exchange rate appreciation of the national currency against the U.S. dollar was noticed due to the increase in the first eight months of 2011, of the coverage degree of net foreign currency sales to legal entities through the net supply of foreign currency to individuals, by 5,4 pp compared to the same period from the last year.

During 2011 the exchange rate of the national

către persoanele juridice prin oferta netă de valută de la persoane fizice, cu 5,4 p. p., comparativ cu perioada similară a anului anterior.

În decursul anului 2011 evoluția cursului de schimb al monedei naționale față de dolarul SUA a fost condiționată de fluctuația volumului de lichidități în valută străină, generată de variațiile fluxului și refluxului de valută, de evoluția valurilor străine pe piețele externe.

Cercetările efectuate permit tragerea unor **concluzii** pe temeiul eficienței politicii monetare promovate de BNM pe parcursul anilor 2006-2011:

- conform legislației în vigoare, Consiliul de administrare al BNM stabilește principalele obiective ale politicii monetar-creditare a țării, sprijinind executivul în aceste măsuri, care nu contravin intereselor pe termen lung ale stabilității monedei naționale;
- principalele obiective ale politicii monetare sunt: volumul și structura masei monetare și evoluția lor; stabilirea nivelului dobânzilor la depozitele bancare la vedere și la termen; stabilirea ratei dobânzilor la VMS și Certificatelor BNM; stabilirea cursului oficial de schimb al valutei naționale, balanței de plăți în țară; stabilirea rezervelor obligatorii pentru băncile comerciale;
- analizând structura masei monetare pe parcursul perioadei de cercetare, constatăm că cea mai mare cotă o alcătuiesc banii aflați în circulație sub formă de monedă fiduciară. Înviorarea activității economice și a procesului de creditare a determinat sporirea multiplicării banilor în economie, precum și creșterea depozitelor în monedă națională, contribuind direct la majorarea agregatului monetar M_2 . Componentele masei monetare M_2 au imprimat evoluții pozitive, deoarece depozitele în lei și banii în circulație cu fiecare an se majorează. Pe parcursul anului 2007, majorarea M_3 cu 39,8% a fost determinată, în special de creșterea depozitelor în monedă națională. Această tendință se observă și pe parcursul anului 2011, unde trendul depozitelor în lei și valută străină este pe traiectorie ascendentă;
- BNM reglementează necesarul de lichidități prin utilizarea instrumentelor specifice, cum ar fi operațiunile de piață deschisă, variația rezervelor obligatorii, politica ratelor dobânzii, intervenții pe piața valutară, licitații de depozit etc. Volumul cererilor VMS pe piața internă a atins valori maxime, în anii 2008-2009, când criza financiară afectase și Republica Moldova;
- în condițiile anului 2009, când economia țării era afectată de criză, unica soluție pentru sprijinirea imediată a economiei aflate în cădere era relansarea politicii monetare. De aceea BNM, prin reducerea nivelului rezervelor minime obligatorii de la 17,5 la 8% și diminuarea ratei de bază de la 12,5 la 5%, a contribuit în sectorul bancar cu lichidități esențiale;

currency against the U.S. dollar was due to fluctuation in foreign currency amount of cash, generated by changes in foreign currency flows and inflows, on the development of foreign exchange on the external markets.

Researches allow conclusions on the basis of the BNM monetary policy effectiveness during the years 2006-2011:

- according to the law, the Administration Board of the NBM sets out the main objectives of monetary and credit policy of the country, supporting the executive in these measures that do not interfere in long-term interests of the stability of the national currency;
- the main objectives of monetary policy are: the volume and structure of monetary aggregates and their development, setting the interest rates on bank deposits at sight and term, setting interest rates at VMS and NBM certificates, setting the official exchange rate of the national currency, the balance of payments in the country, establishing the reserve requirements for commercial banks.
- analyzing the structure of money supply during the research, we find that the largest share is represented by the money in circulation as currency. Revival of economic activity and the lending process considerably increased the multiplication of money in the economy as well as increase of deposits in national currency, directly contributing to the increase of M_2 . The components of M_2 had positive developments, as deposits in lei and currency in circulation constantly increase. During 2007, 39,8% increase of M_3 was driven mainly by deposits increase in national currency. This trend is observed also in 2011 where the trend of lei and foreign deposits is on an upward trajectory.
- NBM manages the necessary of liquidity through the use of specific instruments such as open market operations, changes in reserve requirements, interest rate policy, foreign exchange intervention, deposit auctions, etc. Volume of VMS demand on the domestic market peaked in 2008-2009 when the financial crisis affected the Republic of Moldova.
- in terms of 2009 when the country's economy was affected by the crisis, the only solution to support immediate recovery of the economy that was in a fall, was the monetary policy. From this, NBM by reducing the reserve requirements from 17,5 to 8% and reduce of the basic rate from 12,5 to 5% contributed in the banking sector with

- instrumentul de bază care influențează ratele dobânzilor la creditele acordate sectorului real este rata de refinanțare a BNM. Mărirea ei se corelează cu așteptările inflaționiste. Pe parcursul perioadei 2006 – 2011, BNM a micșorat de mai multe ori rata de bază, pentru a diminua rata dobânzii la creditele acordate sectorului real;
  - în scopul sporirii solvabilității băncilor comerciale și satisfacerii creșterii sezoniere a cererilor la credite, BNM a redus de repetate ori cererile de rezerve obligatorii ale băncilor comerciale la nivel rezonabil. Având în vedere surplusul de lichidități de pe piața monetară, BNM, în luna ianuarie 2011, din nou a majorat nivelul minim al rezervelor obligatorii de la 8% la 11%, din volumul depozitelor atrase astfel intensificând lupta cu fenomenul inflației. Rata inflației, la finele anului 2011, a constituit 7,8%.
  - BNM asigură menținerea cursului stabil al monedei naționale prin intervențiile pe piața valutară ale însăși băncii centrale, cât și ale băncilor comerciale cu lichidități de valută străină. Odată cu creșterea comerțului exterior cu bunuri și servicii, în țară parvin surse valutare care contribuie la aprecierea monedei naționale. Cursul valutar poate aduce corecții la inflație și poate nivela impactul sezonier. Media anuală a cursului valutar, în 2011, a constituit 11,74 lei/dolar SUA;
  - creșterea cererilor de consum, pe fundalul menținerii pe parcursul ultimilor 5-6 ani de până la criză a intrărilor masive de remitențe în țară, a demonstrat că economia națională, care a fost edificată pe un model de creștere nedurabil, bazat pe consum și importuri, dar mai puțin pe investiții și exporturi;
  - creșterea economică din ultimii ani, bazată preponderent pe consum și importuri nu mai este acceptabilă ca model de dezvoltare economică a țării, dar nici nu mai poate fi în continuare asigurată, în special din cauza reducerii dramatice a remitențelor care, în 2009, au fost cu circa 29%, iar în 2010 – cu circa 25% sub nivelul înregistrat în anul 2008.
- Factorii nemonetari care au provocat inflația cumulativă au fost majorarea prețurilor la produsele alimentare, drept consecință a condițiilor climatice dezavantajoase, și majorarea prețurilor reglementate la energia electrică (31,0%), apoi și la canalizare (34,4%), gaze naturale (10,6%), asistența medicală (10,5%), încălzirea centralizată (6,6%).
- essential liquidity.
- basic instrument affecting the interest rates on loans given to the real sector is the refinancing rate of the NBM. Its size is correlated with inflation expectations. During the period 2006-2011 NBM often lowered the base rate to reduce the interest rate on loans given to the real sector.
  - in order to increase commercial banks' solvency and meet the seasonal increase in credit applications, NBM often reduced demand for required reserves of commercial banks at a reasonable level. Given the excess liquidity in the money market created in January 2011, once again increased the minimum reserve requirements from 8% to 11% of the attracted volume of deposits, in such a way increasing the fight with the inflation phenomenon. Inflation rate at the end of 2011 was 7,8%.
  - maintaining the stable exchange rate of the national currency is obtained by the NBM through the intervention on the foreign exchange market of the central bank itself and the commercial banks' foreign currency liquidity. With the growth of foreign trade in goods and services in the country, there come foreign sources that contribute to the domestic currency appreciation. Exchange rate can make adjustments for inflation and can level the seasonal impact. Annual average of the exchange rate in 2011 was 11,74 euro / dollar.
  - increasing consumer demands, on the background of maintaining over the last 5-6 years before the crisis of remittance inflows in the country, showed that the national economy that was built on an unsustainable growth model based on consumption and imports, and less on investment and exports.
  - economic growth in recent years, based mainly on consumption and imports is no longer acceptable as a model of economic development of the country, but can not be secured, especially due to the dramatic decrease of remittances that in 2009 were about 29% and in 2010 – about 25% below the level recorded in 2008.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. <http://www.BNM.md>
2. ПИБИБОВОЛОК, З.И. *Анализ банковской деятельности*. Киев, Знание, 2007. 311 с.

POSSIBILITĂȚILE DE GESTIONARE A RISCURILOR BANCARE

Mirela NICULAE,
doctorand, Academia de Studii Economice
a Moldovei

O importanță deosebită, în menținerea stabilității financiare în actualele condiții grele de criză economică, o are gestionarea riscurilor bancare. Pe plan internațional, nu există o clasificare unitară a riscurilor bancare. Acordul Basel II identifică trei riscuri principale – de credit, de piață și operațional – considerând că toate celelalte riscuri semnificative sunt, de fapt, variante sau componente ale ultimului. Pentru o mai mare claritate, Banca Națională a României explicitează, în normele sale, un număr de 11 riscuri.

O deosebită importanță, în menținerea stabilității financiare în actualele condiții de criză economică, o are gestionarea riscurilor bancare.

Prin risc se înțelege posibilitatea ca producerea unui eveniment, anticipat sau neprevăzut, să afecteze negativ capitalul sau veniturile unui agent economic. Riscul este inerent activității bancare – așa cum este, de fapt, inerent tuturor activităților economice. Un specific al activității bancare constă în ponderea diferită a categoriilor de risc față de alte sectoare.

Pe plan internațional, nu există o clasificare unitară a riscurilor bancare. Acordul Basel II identifică trei riscuri principale – de credit, de piață și operațional – considerând că toate celelalte riscuri semnificative sunt, de fapt, variante sau componente ale ultimului. Pentru o mai mare claritate, Banca Națională a României explicitează, în normele sale, un număr de 11 riscuri.

Printre riscurile definatorii ale activității bancare se numără riscul reputațional – riscul înregistrării de pierderi financiare ca urmare a pierderii încrederii publicului – și riscul de credit – riscul ca beneficiarul unui credit să nu își îndeplinească obligațiile de plată față de banca împrumutătoare. Aceste două riscuri au stat, în trecut, la originea multora dintre crizele bancare declanșate pe plan internațional. Alte riscuri bancare importante sunt cele de dobândă, de lichiditate, valutar, de piață, juridic, operațional, de legislație (reglementare) etc. Importanța specifică a acestora se modifică permanent în funcție de evoluția mediului economic.

În opinia noastră, în ultimul timp, un risc foarte mare îl reprezintă panica între cetățeni referitoare la siguranța depunerilor lor la bănci. Importanța atragerii atenției la acest risc constă în faptul, că această panică poate genera mari probleme nu numai pentru o bancă, ci și pentru sectorul bancar în întregime. De aceea, după părerea noastră, este foarte importantă informarea populației despre situația din sistemul bancar pentru a preveni această panică.

BANK RISK MANAGEMENT POSSIBILITIES

Mirela NICULAE,
PhD candidate, Academy of Economic
Studies of Moldova

Bank risk management has crucial importance in maintaining financial stability under the current difficult conditions of economic crisis. Internationally, there is no uniform classification of bank risks. Basel II identifies three main risks – credit, market and operational – considering that all other significant risks are, in fact, variations or components of the third one. For greater clarity, the provisions of the National Bank of Romania spell out a number of 11 risks.

Bank risk management has crucial importance in maintaining financial stability under the current difficult conditions of economic crisis.

By risk is meant an expected or unexpected event that may negatively affect the capital or income of an economic entity. The risk is inherent in the banking business as, in fact, inherent in all economic activities. A peculiarity of the banking business lies in different weighting of risk categories compared to other sectors.

Internationally, there is no uniform classification of bank risks. Basel II identifies three main risks - credit, market and operational – considering that all other significant risks are, in fact, variations or components of the third one. For greater clarity, the provisions of the National Bank of Romania spell out a number of 11 risks.

Among the defining risks of the banking business there is reputation risk – the risk of lost revenue due to the loss of public trust – and credit risk – the risk that a borrower will fail to meet their payment obligations to the lending bank. These two risks initiated in the past many of the international banking crises. Other major bank risks are interest rate risk, liquidity risk, foreign exchange risk, market risk, legal risk, operational risk, legislative (regulatory) risk, etc. Their special importance is being constantly modified due to changes in the economic environment.

In our opinion, lately, a high risk has been the panic among citizens about the safety of their bank deposits. The importance of drawing attention to this risk lies in the fact that this panic can generate big problems not only for banks but also for the banking sector as a whole. Therefore, in our opinion, it is very important to inform people about the situation in the banking system to prevent this panic.

Once the bank has established its operations profile and the types of products and services it intends to offer, this should further identify the risks implied by its operations. Ideally, the risks identified should be

Odată ce și-a stabilit profilul de activitate, respectiv tipurile de produse și servicii pe care intenționează să le ofere, banca trebuie să treacă la identificarea riscurilor pe care le prezumă desfășurarea activității sale. În mod ideal, riscurile identificate trebuie să poată fi și cuantificate, astfel încât nivelurile de risc să poată fi măsurate și monitorizate. Se determină, astfel, indicatori care pot fi mășurați periodic și comparați cu standardele propuse. Dar, dacă unele riscuri nu pot fi cuantificate, sau acest lucru este foarte greu, după părerea noastră, trebuie să fie aplicate metode de evaluare de către experți în baluri.

Printre cei mai utilizați indicatori de risc, se numără indicatorul de solvabilitate, a cărui relevanță este considerată atât de mare, încât a făcut obiectul a două acorduri succesive realizate pe plan internațional și intitulate Basel I și Basel II. Alți indicatori intens folosiți sunt:

- rata generală de risc;
- raportul credite/active;
- raportul credite acordate/surse atrase și împrumutate;
- indicatorul de performanță a portofoliului de credit;
- indicatorul de lichiditate.

Toți acești indicatori și mulți alții sunt utilizați nu numai în cadrul proceselor interne de monitorizare ale băncilor, ci și în activitatea de supraveghere, atât la nivel de sistem, cât și individual pentru fiecare bancă.

Analizând situația din sistemul bancar al României, putem afirma că, în conformitate cu normele de prudență bancară în vigoare, gradul de adecvare a capitalului este evaluat cu ajutorul indicatorului de solvabilitate, care a consemnat valori ridicate în perioada 2011–2012 (14,9 la sută, în decembrie 2011, și 14,7 la sută, în iunie 2012), comparativ cu limita minimă reglementată, armonizată cu cea aplicabilă în Uniunea Europeană (8 la sută) și cu nivelul minim prudential impus în procesul de supraveghere (10 la sută), stabilit la începutul perioadei de manifestare, în România, a efectelor crizei financiare, în scopul creșterii capacității băncilor de a rezista potențialelor șocuri endogene și exogene. Este de menționat faptul că, alături de măsurile de supraveghere și eforturile acționarilor de majorare a capitalului social, un aport la menținerea unui nivel înalt al raportului de solvabilitate l-a avut și stocul consistent de titluri de stat existent în bilanțurile băncilor, caracterizat de un grad scăzut de risc și de lichiditate sporită, cu un impact direct asupra cerinței de capital. Totuși, prezența în exces a acestor elemente poate influența, în mod negativ, eficiența operațională, ca urmare a nivelului creanțelor atașate, în condițiile existenței unei ponderi mult reduse a creditelor acordate sectorului real.

La nivelul multor state membre ale Uniunii Europene, eforturile pentru creșterea gradului de adecvare a capitalului au continuat și în 2011, în contextul aplicării cerințelor suplimentare de capitalizare prevăzute de cadrul de reglementare Basel III, pentru care a fost stabilit intervalul 2013-2018 ca perioadă de tranziție, termenul final, la care trebuie atins nivelul-țintă, fiind data de 1 ianuarie 2019.

also quantified, so that the levels of risk could be measured and monitored. Thus, are determined the indicators that can be periodically measured and compared with the proposed standards. But, if some risks cannot be quantified or it is a very difficult task, in our opinion, there should be applied the point methods of evaluation by experts.

Among the most commonly used indicators of risk, there is the solvency indicator, whose relevance is considered so great that it became the subject of two successive accords executed internationally and titled Basel I and Basel II. Other widely used indicators are:

- overall risk rate;
- loan-to-asset ratio;
- ratio of extended credits to attracted and borrowed funds;
- loan portfolio performance indicator;
- liquidity indicator.

All these indicators and many others are used not only in the internal processes of bank monitoring but also in supervision at the system level, as well as for each bank individually.

Analyzing the Romanian banking system we can affirm that in accordance with the existing norms of bank prudence, the adequacy of capital is evaluated with the help of the solvency indicator, which recorded high values in 2011-2012 (14, 9 percent in December 2011 and 14,7 percent in June 2012) compared to the minimum requirement harmonized with the one applied in the European Union (8 percent) and the minimum prudential level imposed in the supervision process (10 percent) established at the beginning of the manifestation of the financial crisis effects in Romania, in order to increase banks' ability to withstand potential endogenous and exogenous shocks. It should be noted that together with the supervision measures and the shareholders' efforts to increase the equity capital a contribution to maintaining a high level of solvency ratio was made by the consistent stock of government securities existing on the banks' balance sheets, characterized by a low risk and high liquidity with a direct impact on capital requirements. However, the excess of these elements can negatively influence operational efficiency due to the level of attached receivables under the conditions of the availability of a much smaller share of credits extended to the real sector.

At the level of many EU member states the efforts to increase the level of capital adequacy continued in 2011 in the context of applying the additional requirements of capitalization under Basel III regulatory framework for which there was established the interval of 2013-2018 as a period of transition, the deadline for the target level is January 1, 2019.

With a solvency ratio of approximately 15 percent in 2009-2011, calculated on an aggregate level for the banking system, Romania continues to hold a comfortable position. Among the countries of origin of

Cu un indicator de solvabilitate, de aproximativ 15 la sută, în perioada 2009-2011, calculat la nivel agregat pentru sistemul bancar, România continuă să se situeze pe o poziție confortabilă. Dintre țările de origine ale filialelor băncilor străine, care desfășoară activitate în România, un grad mai ridicat de adecvare a capitalului înregistrează Austria.

Analiza privind gradul de adecvare a capitalului, efectuată pe categorii de bănci, în funcție de mărimea activelor deținute, relevă continuarea tendințelor începute în urmă cu 3 ani, băncile mari dispunând de un nivel relativ mai redus al indicatorului de solvabilitate (12,9 la sută, în iunie 2012), situat sub media sistemului bancar, cu observația că acestea beneficiază de o calitate superioară a portofoliilor de active. Celelalte două grupe de bănci sunt caracterizate de o capacitate ridicată de absorbție a potențialelor pierderi rezultate din activitatea bancară (consemnând un nivel de peste 18 la sută al raportului de solvabilitate la finele lunii iunie 2012).

Pe baza identificării și cuantificării riscurilor are loc administrarea acestora, care are în vedere ansamblul sistemelor și mecanismelor, pe care o bancă le utilizează pentru a asigura ținerea sub control a riscurilor aferente activității cotidiene.

Creditele neperformante, riscul dominant la adresa stabilității financiare au continuat să crească atât ca volum, cât și ca rată (de la 14,3 la sută, în decembrie 2011, la 16,8 la sută, în iunie 2012), dar într-un ritm sensibil mai redus, față de anii precedenți (în anul 2011, creșterea a fost de 2,5 puncte procentuale, comparativ cu 4 puncte procentuale, în 2010, și 5 puncte procentuale, în anul 2009). Evoluția mai susținută, din prima lună a anului 2012, reflectă, în parte, ajustările impuse de IFRS (International Financial Reporting Standards) (recunoașterea în bilanț a creanțelor neperformante, înregistrate anterior în conturi în afara bilanțului), precum și reevaluarea calității unor credite restructurate în anii precedenți. În următoarele luni, însă, din februarie până în iunie 2012, rata creditelor neperformante a crescut mai lent, cu 1,4 puncte procentuale. Vulnerabilitățile provenind din stocul mare al creditelor în valută s-au menținut, iar riscul asociat acestui tip de finanțare a continuat să crească mai rapid decât în cazul creditării în lei.

Creditarea sectorului privat a fost reluată începând cu a doua parte a anului 2011, în condițiile transmiterii în piața bancară a efectului măsurilor de politică monetară, dar amploarea sa a fost moderată, ca urmare a persistenței deficitului de cerere agregată. În continuare, preocupările băncii centrale, în plan macroprudențial, se raportează la diminuarea riscurilor care se asociază creditelor de consum și creditelor acordate debitorilor fără acoperire la riscuri, în contextul măsurilor adoptate la nivel european. Deși calitatea portofoliilor de credite deținute în bilanțurile băncilor a continuat să fie constrânsă pe fondul menținerii presiunilor asupra veniturilor debitorilor, băncile dispun de un volum suficient de provizioane pentru pierderile scontate. Banca centrală a adoptat o abordare prudentă în ceea ce privește modul de calcul al provizioanelor pentru

foreign bank branches that operate in Romania, Austria has registered a higher level of capital adequacy.

Analysis of the level of capital adequacy, carried out by categories of banks, in terms of assets, held points to the trend started three years ago, the large banks having a relatively lower level of the solvency ratio (12,9 percent in June 2012) situated below the banking system average, noting that they benefit from high quality of assets portfolios. The other two groups of banks are characterized by a high capacity to absorb potential losses resulting from banking activity (recording to a level of over 18 percent of the solvency ratio at the end of June 2012).

The identification and quantification of risks leads to their management, which implies all the systems and mechanisms that a bank uses to keep under control the risks related to everyday operations.

Nonperforming loans, a dominant risk to financial stability, continued to grow both in volume and as a rate (from 14.3 percent in December 2011 to 16.8 percent in June 2012), but at a much lower pace compared to previous years (in 2011, the increase was 2.5 percentage points compared to 4 percentage points in 2010 and 5 percentage points in 2009). More sustained evolution in the first month of 2012 reflects, in part, the adjustments required by IFRS (International Financial Reporting Standards) (recognizing on the balance sheet the nonperforming receivables, previously recorded in off-balance-sheet accounts), as well as reevaluation of quality of restructured loans in previous years. In the following months, however, from February to June 2012, the nonperforming loan rate increased more slowly, by 1.4 percentage points. Vulnerabilities resulting from a large stock of foreign currency loans have endured and the risk associated with this type of financing has continued to grow more quickly than in the case of lending in national currency.

Lending to the private sector has recommenced since the second half of 2011, under the conditions of transmission into the banking market of the effect of monetary policy measures, but its scale was moderate due to persistent shortage of aggregate demand. Further, the central bank concerns on macro-prudential level are reported to reduce the risks that are associated with consumer loans and loans to borrowers without risk coverage in the context of measures adopted at European level. Although the quality of loan portfolio held on banks' balance sheets continued to be constrained while maintaining pressure on borrowers' income, banks have a sufficient amount of provisions for expected losses. The central bank has adopted a prudential approach regarding the calculation of the provisions for credit risk in the context of the transition to the new IFRS accounting standards since January, 1 2012, requiring the use of positive difference between the total value of prudential adjustments (prudential

riscul de credit, în contextul trecerii la noile standarde contabile IFRS începând cu 1 ianuarie 2012, impunând utilizarea diferenței pozitive dintre totalul ajustărilor prudentiale de valoare (provizioane prudentiale) și totalul ajustărilor pentru depreciere (provizioane IFRS) ca filtru prudential pentru calculul fondurilor proprii și al indicatorilor de prudență bancară.

Riscul de rată a dobânzii, aferent instituțiilor de credit, este în creștere, comparativ cu anii anteriori, situație reflectată și de creșterea ponderii cerinței de capital reglementate aferente acestui risc în total cerințe de capital. În luna iunie 2012, pierderea potențială rezultată în urma materializării unui scenariu advers, implicând o deplasare paralelă a curbei randamentelor cu 200 puncte de bază, ar fi reprezentat 8,04 la sută din fondurile proprii, pierdere provocată în special de creșterea ratelor de dobândă pentru expunerile denominate în lei. În cazul unor instituții de credit, pentru care s-a consemnat o creștere semnificativă a elementelor de active purtătoare de dobândă fixă (în special titluri de stat), se constată o vulnerabilitate în creștere, cu impact în fondurile proprii. Riscul de poziție valutară se menține la cote scăzute.

Procesul de identificare, măsurare și gestionare a riscurilor este unul de o complexitate deosebită. Pentru diferitele categorii de riscuri, sunt utilizate metode diferite, unele dintre ele recurgând apel la modele matematice complexe. Printre acestea menționăm analiza senzitivității, metoda value at risk, metoda earning at risk, analiza de scenarii. Chiar la un nivel ridicat de sofisticare, aceste modele nu pot însă acoperi întreaga complexitate a activității economice și, ca atare, periodic, în zona bancară survin fenomene de criză, unele dintre acele comportând un caracter sistemic.

Costurile administrării necorespunzătoare a riscurilor bancare, atunci când se ajunge la consecința extremă, respectiv falimentul băncii în cauză, sunt, în general, mai mari decât cele pentru entitățile din alte sectoare. Aceasta se datorează faptului că băncile lucrează cu un volum semnificativ de resurse atrase și, ca atare, în cazul falimentului, cei afectați nu sunt numai acționari, ci și deponenți. În plus, există pericolul ca, printr-un efect de contagiune, provocat de pierderea încrederii publicului, dificultățile unei bănci să se transforme într-o criză de sistem. În astfel de cazuri, de obicei, statul intervine pentru rezolvarea situației, iar costurile cresc foarte mult, ajungând, uneori, la multe procente din PIB, fie sub forma pierderilor directe, fie sub forma celor indirecte, cum sunt cele generate de reducerea creșterii economice. Necesitatea evitării acestor pierderi constituie explicația apariției și dezvoltării activității de supraveghere prudentială bancară.

La etapa actuală, este necesară perfecționarea activității de supraveghere bancară pentru a preveni sau limita consecințele negative ale riscurilor bancare. În acest sens, sunt formulate unele propuneri, aplicarea cărora ar putea asigura cadrul favorabil unei creșteri rapide și sustenabile a sectorului bancar românesc:

- 1) realizarea unui mediu propice dezvoltării activității bancare, în principal, prin identificarea și eliminarea

provisions) and the total value of adjustments for depreciation (IFRS provisions) as a prudential filter for calculating internal funds and bank prudency indicators.

The risk of interest rate for credit institutions is increasing compared to previous years, this situation is reflected by the increasing share of regulatory capital requirement related to this risk in the total of capital requirements. In June 2012 the potential loss, arising from adverse scenario materialization, implying a parallel shift of the yield curve by 200 basis points, would have been 8.04 percent of internal funds, the loss, caused mainly by the increase in interest rates for exposures, denominated in national currency. In the case of some credit institutions, which recorded a significant growth of assets bearing fixed interest (especially government securities), there is a growing vulnerability with the impact on internal funds. The risk of foreign exchange position is maintained at low levels.

The process of identifying, measuring and managing risks is particularly complex. For different categories of risks there are used different methods, some of them resorting to complex mathematical models. Among them we can mention sensitivity analysis, value at risk method, the method of earning at risk, scenario analysis. Even at a high level of sophistication, these models, however, cannot cover the entire complexity of economic activity and, as such, there periodically occur in the banking sector the phenomena of crisis, some of those bearing a systemic character.

Inadequate bank risk management costs, when it comes to extreme consequences, namely the bank bankruptcy, are generally higher than those for entities in other sectors. This is because banks work with a significant amount of borrowed money and, as such, in case of bankruptcy the affected ones are not only shareholders but also depositors. In addition, there is a danger that through a contagion effect, caused by the loss of public trust, the difficulties of a bank will turn into a systemic crisis. In such cases, the state usually intervenes to resolve the situation, and the costs increase dramatically amounting sometimes to high percentage of GDP, being in the form of either direct or indirect losses such as those generated by the decline in economic growth. The necessity to avoid these losses explains the emergence and development of prudential bank supervision activity.

At present, it is necessary to improve bank supervision activity in order to prevent or limit negative consequences of bank risks. In this regard, are formulated some proposals whose application would provide a favourable framework for the rapid and sustainable growth of the Romanian banking sector:

- 1) establishing a supportive environment for the development of banking business, mainly by

obstacolelor care limitează accesul băncilor în anumite sectoare economice, îmbunătățirea accesului băncilor la creditul guvernamental și la surse de finanțare în lei pe termen lung, eliminarea restricțiilor administrative privind creditarea și reducerea costurilor de reglementare;

- 2) creșterea gradului de transparență, atât din partea BNR, cât și din partea băncilor;
- 3) îmbunătățirea mecanismului de consultare cu băncile în vederea perfecționării reglementărilor bancare;
- 4) ameliorarea cadrului de reglementare.

Transpunerea în practică a propunerilor de mai sus sau a oricăror soluții va conduce la eficientizarea procesului de supraveghere bancară.

Concluzionând, putem afirma că sectorul bancar românesc continuă să fie bine poziționat pentru acoperirea riscurilor rezultate din creditarea companiilor: rata de acoperire a capitalului se plasează semnificativ peste pragul reglementat (14,7 la sută, în iunie 2012); gradul de acoperire cu provizioane a riscurilor așteptate aferent sectorului companii este adecvat (circa 92 la sută, în iunie 2012); valoarea colateralului solicitat acoperă, în general, riscurile (raportul dintre valoarea creditelor garantate, exclusiv cu ipotece și cea a garanțiilor aferente, respectiv indicatorul LTV – *loan to value* – este de circa 85 la sută). Dar persistența unui context internațional dificil impune necesitatea continuării menținerii indicatorilor de prudențialitate menționați la niveluri corespunzătoare.

O supraveghere prudențială de calitate constituie o condiție necesară, dar nu și suficientă pentru a beneficia de un sistem bancar sănătos. Alte condiții constă în asigurarea unui cadru macroeconomic stabil, a unui sistem juridic funcțional, a unui sistem contabil care să permită reflectarea situației patrimoniale corecte a companiilor, a unui sistem echitabil de impozitare a profiturilor băncilor, a unui sistem financiar nebanca bine dezvoltat.

identifying and removing barriers, that limit the access of banks to certain economic sectors, facilitating banks' access to government credit and short-term sources of financing in national currency, removing administrative restrictions on lending and regulatory costs reduction;

- 2) increasing the degree of transparency both on the part of the National Bank of Romania and the banks;
- 3) improving the mechanism for consultation with banks to improve banking regulations;
- 4) improving the regulatory framework.

The implementation of the above proposals or any solutions will lead to a more efficient banking supervision process.

In conclusion, we can affirm that the Romanian banking sector continues to be well positioned, able to cover risks arising from lending to companies: capital adequacy rate ranks significantly above the regulatory threshold (14,7 percent in June 2012); the level of coverage with provisions of expected risks inherent in the company sector is adequate (about 92 percent in June 2012); requested collateral value generally covers risks (the ratio of the value of the secured loans excluding mortgage and of the related guarantees, i.e. LTV (*loan to value*) indicator is of about 85 percent). But the persistence of a difficult international context imposes the need for continued maintenance of prudential indicators referred to appropriate levels.

A qualitative prudential supervision is necessary, but not sufficient to get a healthy banking system. Other conditions imply the provision of a stable macroeconomic framework, a functional legal system, an accounting system to enable the reflection of the accurate patrimonial situation of companies, a fair system of taxation of banks' profits, a well-developed non-banking financial system.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. Raport asupra stabilității financiare-2012. Banca Națională a României. Raportul asupra stabilității financiare a fost elaborat în cadrul Direcției Stabilitate Financiară sub coordonarea științifică a viceguvernatorului Cristian Popa. Forma finală a fost aprobată în ședința Consiliului de administrație al Băncii Naționale a României din data de 10 septembrie 2012.
2. BOGZA, M. *Supravegherea bancară și rolul acesteia în asigurarea stabilității sistemului financiar în România*. Rezumatul tezei de doctorat. București, 2007.

**REPUBLICA MOLDOVA PE
CALEA INTEGRĂRII ÎN UNIUNEA
EUROPEANĂ**

Eugeniu URSACHI,
doctor, Academia de Studii Economice a
Moldovei

Crearea unor structuri unice, globale, integrate economic și politic constituie acțiuni majore ale politicilor interstatale, coordonate reciproc în cadrul fenomenului globalizării, care include un proces de apropiere a economiilor naționale, îndeosebi, în secolul XXI și cunoaște o evoluție continuă de perfecționare a modalităților de integrare economică internațională.

Concepția națională privind procesul de integrare economică în Uniunea Europeană a Republicii Moldova denotă că, începând cu anii '90 ai secolului trecut, această tendință a fost abordată foarte superficial. Integrarea economiei naționale în economia Uniunii Europene are deja premise considerabile (legături istorice tradiționale, valori comune culturale), este un proces viabil și bazat pe mecanismele pieței, iar pentru implementarea lui era necesară eficientizarea folosirii forțelor proprii de producție, resurselor umane, deci utilizarea completă a potențialului de care dispunea țara.

La această problemă fundamentală, răspunsul a fost prefigurată în perioada istorică trecută, în anii de tranziție la economia de piață. Condiția principală de integrare o constituie voința și cultura politică, economică și de drept a elitei politice a întregii societăți. Întreaga țară trebuie să ajungă la concluzia că este necesară coordonarea tuturor posibilităților, iar integrarea economică trebuie să înceapă cu integrarea agenților economici.

Situația reală pentru integrarea economică cu Uniunea Europeană a apărut odată cu prăbușirea comunismului în Europa Centrală și de Est. În această perioadă, Republica Moldova a devenit și mai apropiată, în relațiile externe, de țările baltice, state care mergeau deja, în anii '90, pe calea obținerii suveranității statale, reformelor economice și sociale.

În noiembrie 1988, și-au declarat suveranitatea Estonia, în aprilie 1989 – Lituania, în iulie 1989 – Letonia, iar la 27 august 1991 a fost proclamată independența Republicii Moldova.

În perioada 1989-1991, în mișcarea de suveranitate și independență, Republica Moldova a fost sprijinită îndeosebi de Republica Estonia, care i-a acordat suport metodic la liberalizarea economiei, implementarea mecanismelor economiei de piață. În această situație, în opinia autorului, dacă ar fi existat voință politică de integrare europeană, susținută prin reforme economice, juridice, încă în anul 2004, Republica Moldova ar fi fost alături de statele baltice

**REPUBLIC OF MOLDOVA ON
THE PATH TO EUROPEAN
UNION INTEGRATION**

Eugeniu URSACHI,
PhD, Academy of Economic Studies of
Moldova

Creating common, globally integrated economic and political structures represent the major interstate political actions, which are mutually coordinated in the framework of globalization process and include rapprochement of national economies, especially at the beginning of the twenty-first century, having a continuous evolution in developing forms of international economic integration.

The national concept regarding the process of economic integration into the European Union states that beginning with the 90s of the last century tendency, this tendency was treated very superficially. The national economic integration into the European Union economy already has considerable reasons (traditional historical relations, common cultural values), is a viable process based on market mechanisms, and its implementation requires a more efficient use of the production forces, human resources, thus, the use of the country's entire available potential.

The answer to this fundamental problem was shown in the last historical period during the transition to market economy. The main integration condition is the society and government's political, economic and legislative will and culture. The whole country must reach the conclusion that there is the need to coordinate all the possibilities, and economic integration should start with integration of the economic agents.

A real chance for economic integration in the European Union has begun with the fall of communism in the Central and Eastern Europe. During this period the Republic of Moldova became closer in foreign relations with the Baltic countries, governments which already went on the path of sovereignty achievement and socio-economic reforms in the 90s.

In November 1988 – Estonia has declared its sovereignty, Lithuania - in April 1989, Latvia – in July 1989 and on August 27, 1991 was proclaimed the independence of the Republic of Moldova.

During 1989-1991, the Republic of Moldova was greatly supported by Estonia in the sovereignty and independence movement, which offered its methodical support on economic liberalization, the implementation of market economy mechanisms. Thus, according to the author's if there had been a political will of European

care au devenit pe atunci state-membre ale Uniunii Europene. Către anul 2004, Republica Moldova obținuse o creștere anuală a economiei, expusă prin majorarea PIB-ului, anual, cu circa 7%.

În prezent, valorile europene, standardele europene, drepturile și obligațiunile statelor-membre ale Uniunii Europene rămân în centrul tendințelor naționale.

Într-adevăr, distanța dintre Chișinău și Luxembourg este de 2164 km și poate fi parcursă într-o zi, dar diferența dintre nivelurile de dezvoltare economică a UE și a RM este enormă – un PIB per locuitor, în Uniunea Europeană, de circa 32 de mii USD, și de 3,4 mii USD – în Republica Moldova.

Desigur, în această situație din economia națională, este importantă asistența pe care UE o acordă Republicii Moldova. Din 1991 și până în 2007, Comisia Europeană a oferit Republicii Moldova asistență în valoare de 400 de milioane de euro.

Asistența Uniunii Europene pentru Republica Moldova s-a majorat anual de patru ori – de la 10 milioane euro, în 2003, la 63 milioane euro – în 2007; pentru perioada 2007-2010, aceasta este estimată la 250 de milioane euro¹, iar în anul 2012, la 1 octombrie, UE avea proiecte, în derulare, în sumă de peste 336 milioane de dolari SUA². O sumă orientativă de 273 milioane euro a fost alocată Republicii Moldova pentru perioada 2011-2013³.

În economia mondială, activează o varietate largă de grupări de integrare, care diferă după numărul de state, populația pe care o întrunesc, volumul PIB-ului.

Procesul de integrare economică internațională s-a dezvoltat, îndeosebi, la mijlocul secolului al XX-lea și, actualmente, include circa 40 de structuri regionale de integrare, care activează pe toate continentele lumii.

În literatura economică, totalitatea structurilor de integrare este clasificată în funcție de criteriile de participare la diferite etape ale integrării, căpătând pe parcurs, diverse forme: de zonă preferențială, zonă de liber-schimb, uniune vamală, piață comună, uniune economică, uniune economică și monetară.

Potrivit cercetării științifice a procesului de integrare economică mondială a statelor, care deja au fondat structuri de integrare economică, acestea din urmă, din punct de vedere metodic, prin prisma de apreciere a profunzimii procesului de integrare și a stadiului acesteia, în funcție de mărimea Produsului Intern Brut, referindu-ne la subiecții regionali ai acestui proces pot fi clasificate în trei categorii:

- I. Gruparea integraționistă a statelor la nivel de 62-25% din PIB-ul mondial;
- II. Gruparea integraționistă a statelor la nivel de 10-3% din PIB-ul mondial;
- III. Gruparea integraționistă a statelor la nivel de

integration, supported by proper economic and juridical reforms back in 2004, Moldova would have been next to the Baltic countries which became members of the European Union. By 2004 Moldova obtained an economic growth having an annual 7% increase of GDP.

Currently, the European values, standards, rights and obligations of the EU member countries are the fundamental national aspirations.

Indeed, the distance between Chisinau and Luxembourg is 2164 km and can be crossed in one day, but there is also a huge difference in the level of economic development of EU and RM – a GDP per capita in EU is about US\$ 32 000 and only US\$ 3400 in Moldova.

Obviously, the EU assistance offered to Moldova is very important, given the current situation of the national economy. From 1991 to 2007, the European Commission had offered to Moldova assistance in the amount of EUR 400 million.

The EU assistance to Moldova had increased by four times, from 10 million per year in 2003 to 63 million in 2007, and during 2007-2010 it was estimated at EUR 250 million¹, and in 2012, by 1 October there were projects amounting more than US\$ 336 million². About EUR 273 million were allocated to Moldova during 2011-2013³.

The global economy has a wide range of integration organizations, which differ by the number of countries, population size, GDP volume.

The process of international economic integration has particularly developed in the mid-twentieth-century and at present it counts about 40 regional integration structures which act on absolutely all continents.

The economic literature, all integration structures are classified depending on the participation criteria at different integration stages, which, in time, obtained a form of preferential free trade area, customs union, common market, economic union, economic and monetary union.

The author proposes the classification of scientific researches of countries' global economic integration process, which already have established structures of economic integration, from the methodical point of view in terms of depth of integration process and its stage, depending on the value of GDP and with reference to regional subjects of this process, which can be divided into three groups:

- I. Integrationist grouping of countries with 62 – 25% of world GDP;
- II. Integrationist grouping of countries with 10 – 3% of world GDP;
- III. Integrationist grouping of countries

¹ http://eeas.europa.eu/delegations/moldova/documents/more_info/infokit_en.pdf

² <http://2012.europa.md/asistenta-ue>

³ <http://infoeuropa.md/asistenta-ue-pentru-moldova/>

circa 1% din PIB-ul Mondial.

Desigur că această modalitate de clasificare este foarte dificilă, deoarece, în cadrul inițial de constituire și apoi de dezvoltare a structurilor integraționiste, au loc evenimente care depășesc intențiile declarate și obiectivele realizate în practica cotidiană (în majoritatea cazurilor, aceasta se referă la procesul de integrare a statelor de pe continentul african).

Lămurirea acestor cauze și situații o găsim în momentele de influență majoră a acțiunilor statale, interstatale, interregionale, care includ în cercul de activitate corporațiile transnaționale și organizațiile regionale.

Procesul de integrare economică mondială se bazează pe o formă complexă de cooperare internațională între state, regiuni și, desigur, include integrarea economică a agenților economici înșiși. Aceste acțiuni sunt fundamentate prin principii unice comune, obiective, realizabile, practic, în relațiile economice internaționale.

Cointeresarea statelor într-o unire prin grupări integraționale este atât de ordin economic, cât și politic, social, militar și are ca scop soluționarea unor probleme similare pentru statele fondatoare:

- Necesitatea unui aflux de investiții străine directe, ce ar permite creșterea producției prin implementarea de noi echipamente și tehnologii avansate, ce oferă posibilități pentru majorarea competitivității industriei autohtone și lansării producției naționale pe o piață mai largă, protejarea antreprenorilor din aceste state de concurența globală;
- Obținerea unui acces mai mare al statelor participante la integrare la un spațiu mai larg de resurse materiale și umane și, îndeosebi participarea la cooperarea interstatală, regională, rezolvarea problemelor globale economice și sociale, precum reducerea șomajului, protecția muncii, creșterea economică durabilă;
- Consolidarea pozițiilor statelor din cadrul altor structuri supranaționale, precum OMC.

În fond, majoritatea instituțiilor de integrare economică mondială, au drept scop principal dezvoltarea comerțului internațional – crearea de zone economice libere, iar conceptele privind integrarea economică mondială includ integrarea în cea mai înaltă formă, integrarea totală, crearea unei economii unice, unui spațiu economic unic, cu tendința principală de liberă circulație a factorilor de producție (capital, forță de muncă), și ulterior, integrarea totală – formarea unui stat unic, economic și politic.

Uniunea Europeană (UE)

Gruparea de state, integrate în vestul și centrul Europei, de natură politică și economică, ca forma și structura celei mai înalte integrate grupări de 27 de state (*ponderea Uniunii Europene în PIB-ul mondial este de circa 25,1% (anul 2011),*

with about 1% of global GDP.

Of course this method of classification is difficult, firstly, because of the formation and secondly, because of the development of integration structures, there are events that surpass the declared intentions and goals achieved in daily practice (in most cases it refers to the process of integration of African countries).

Clarifying these reasons and situations we found moments of major influence of countries' actions, international, interregional and those which include in their business circle transnational corporations, regional organizations.

The process of global economic integration is based on a complex of international cooperation between countries, regions and of course includes the economic integration of economic agents. These actions are founded by common unique principles, objectives, which can be achieved by international economic relations.

Common interest of countries in joining an integration group is economic, political, social, and military, and refers to solving some similar problems of the founding countries:

- The need of an influx of foreign direct investment, which would increase production by implementing new equipment and advanced technologies, increase competitiveness of domestic industry and launch domestic production to a wider market, protect the entrepreneurs of global competition;
- Getting a greater access to a larger space of human and material resources and especially participation in intergovernmental and regional cooperation, in solving the global economic and social problems, such as reducing unemployment, labour protection, sustainable economic growth;
- Strengthening the members' positions within other supranational structures, such as the WTO.

In fact, the main purpose of most global economic integration institutions is the development of international trade, by creating free economic zones, and the concepts of economic integration include the highest form of integration - full integration, creating a unique economy, economic space with the main purpose – free movement of factors of production (capital, labour), and eventually the total integration – creating a single state: economically and politically.

European Union (EU)

Is an economic and political union of countries in the Western and Central Europe, being the today, according to its structure, the largest union of 27 states (*in 2011, according to the data of the World*

conform datelor Băncii Mondiale).

Au trecut consecutiv etapele de integrare prin crearea și dezvoltarea Zonei Comerțului Liber (1958-1966), Uniunii Vamale (1968-1986), Piața Comună (1987-1992), Uniunea Economică (1993 și până în prezent).

Stabilirea unei Uniuni Economice și Monetare reprezintă etapa actuală din cadrul UE. Prima etapă a realizării Uniunii Economice și Monetare (UEM) a fost inițiată la 1 iulie 1990 și, în principiu, la această dată, au fost eliminate toate restricțiile privind circulația capitalurilor între statele membre. În etapa a doua, a fost creat Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC), având ca sarcină coordonarea politicilor monetare naționale și elaborarea unei politici monetare comune, la nivel comunitar. Etapa a treia își are începutul la 1 ianuarie 1999, prin crearea zonei euro, implementarea unei politici monetare unice.

Începând cu 1 decembrie 2009, Uniunea Europeană este considerată persoană juridică internațională și poate încheia tratate de sine stătător.

BRICS

Este o grupare integraționistă, constituită din cinci state dezvoltate – Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud, care dispun de un potențial semnificativ de integrare și influență, asupra proceselor globale (*ponderea acestei uniunii în PIB-ul mondial era de circa 20%, în anul 2011*).

Acronimul BRICS (inițial BRIC) a fost inventat de analistul Jim O'Neill, în documentul din 2001, intitulat „Building Better Global Economic BRICs”

În urma unei reuniuni, care a avut loc în Brazilia, în anul 2010, a participat Republica Sud-Africană, în calitate de invitat, la care s-a alăturat în calitate de membru cu drepturi depline și grupul denumit anterior BRIC, devenind oficial BRICS.

Se consideră că această uniune nu are ca scop coordonarea politicilor economice ale statelor participante. Acestea nu vor alcătui un bloc economic, dar, cu timpul, vor forma un club politic, având scopuri de schimbări geopolitice.

Statele-membre ale uniunii BRICS se caracterizează printr-o economie a statelor fondatoare într-o creștere permanentă, resurse impunătoare. Brazilia este foarte bogată în produse agricole, Rusia – cel mai mare exportator de resurse minerale, India și China – resurse de forțe de muncă ieftine, Republica Sud-Africană – resurse naturale.

BRICS reprezintă 26% din suprafața Terrei și 42% din populația lumii.

Brazilia, Rusia, India și China produc aproximativ 40% din volumul global de grâu (peste 260 de milioane de tone), 50% din producția de carne de porc (50 de milioane de tone), peste 30% din producția de carne de pasăre (circa 30 de milioane de tone), 30% din producția de carne de vită (20 de milioane de tone) din totalul mondial. În țările BRICS, sunt concentrate 32% (0,5 miliarde de hectare) din suprafața de teren

Bank, the share of the EU GDP was about 25.1% of global GDP).

It consecutively passed the integration stages by creating and developing a Free Trade Zone (1958-1966), Customs Union (1968-1986), Common Market (1987-1992), Economic Union (1993 to present).

Establishing an Economic and Monetary Union is a next step in the EU. The first stage in achieving Economic and Monetary Union (EMU) was initiated on July 1, 1990, and since then have been removed all restrictions regarding the movement of capital between the member countries. At the second stage was created the European System of Central Banks (ESCB), whose main responsibility was coordinating of national monetary policies and developing a common monetary policy at the EU level. The third stage began on January 1, 1999, when the Euro zone was created and was implemented a unique monetary policy.

Since December 1, 2009, the European Union is considered a legal international personality and can sign treaties on its own.

BRICS

This is a union which includes five developed countries – Brazil, Russia, India, China and South Africa, with a significant potential for integration and influence on global processes. (*union's share in world GDP was about 20% in 2011*).

The acronym (originally “BRIC”) was invented by the analytic Jim O'Neill in 2001 in the document entitled “Building Better Global Economic BRICs”

During the meeting in Brazil in 2010, South Africa was participating as a guest and joined the organization as a full member in 2011. So, the organization initially called BRIC officially became BRICS.

It is considered that the aims of this union are not to coordinate economic policies of the member countries, or create an economic alliance, but in time will form a political forum with purposes of geopolitical changes.

The BRICS member countries are distinguished by fast-growing economies and considerable resources. Brazil is very rich in agricultural resources, Russia – the largest exporter of mineral resources, India – cheap human resources, China – cheap labour resources, South African Republic – natural resources.

BRICS represents 26% of the Earth's surface, 42% of the world population.

Brazil, Russia, India and China produce about 40% of global wheat (260 million tonnes), 50% of pork (50 million tons), more than 30% of poultry (30 million tons), and 30% of beef (20 million tonnes) of the world total. BRICS countries are concentrated on

arabil, la nivel mondial.

**Acordul American de Liber Schimb (NAFTA)
(North American Free Trade Area)**

Gruparea de state, care cuprinde Canada, S.U.A. și Mexic, formează o asociație comercială de liber schimb, numită ALENA sau NAFTA (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial la circa 25,6% a.2011*).

Acordul a fost semnat la 17 decembrie 1992, deși acordul de comerț liber dintre SUA și Canada a fost semnat în 1988, iar la acesta, mai târziu, a aderat Mexicul în 1992.

Trăsătura caracteristică este cointeresarea înaltă a SUA în piețele Canadei și Mexicului, procesul de integrare economică petrecându-se, în fond, între SUA și Canada, dar foarte slab între Canada și Mexic.

Spațiul Asia-Pacific (APEC)

APEC, creată în 1989, ca zonă economică de liber schimb și, practic, un forum al unui grup de state care funcționează pe baza lipsei de obligații legale și pe care și le asumă voluntar (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial la circa 62%, în anul 2011*) și include, în prezent, 21 de state, grupare de țări care au ieșire la Oceanul Pacific. Este prima structură de integrare ce depășește hotarele unui singur continent.

Scopul strategic declarat al său este crearea, către anul 2020, a unui sistem de comerț liber, deschis și a unui regim investițional liber. În statele-participante la această uniune integraționistă locuiesc circa 40% din populația lumii, 50% din comerțul mondial.

Asociația Statelor din Sud-Estul Asiei (ASEAN)

ASEAN a fost constituită în 1967 (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial este de circa 4%, anul 2011*) și întrunește 10 state.

Principalul scop constă în creșterea economică, progresul social și dezvoltarea culturală în regiune, consolidarea unei comunități prospere și pașnice a națiunilor din Asia de Sud-Est.

Asociația în dezvoltare are un caracter foarte neomogen și include state relativ mari, precum Indonezia – 237 milioane de locuitori (PIB per locuitor – 3500 USD), comparativ, Brunei – 399 de mii locuitori (PIB per locuitor – 50 mii USD).

**Piața Comună a Sudului (a Conului de Sud) –
MERCOSUR**

MERCOSUR este o organizație internațională din America de Sud, care a fost creată în 1991 (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial este de circa 4%, anul 2011*). Include 5 state, având scopul principal libera circulație a factorilor de producție, elaborarea unui tarif comun, a unei politici comerciale comune, armonizarea legislației statelor membre.

Această structură se bazează pe doi piloni de bază: Argentina și Brazilia. Începând cu 1 ianuarie 1996, MERCOSUR a devenit o uniune vamală, care dispune de un tarif vamal unic.

În anii '90, procesul de integrare latino-american

32% (0.5 billion hectares) of arable land worldwide.

North American Free Trade Area (NAFTA)

Group of countries including Canada, the USA and Mexico that signed an agreement of free trade called NAFTA (*Union's share in world GDP was about 25,6% in 2011*).

The agreement was signed on December 17, 1992, although the free trade agreement between the USA and Canada was signed in 1988 and Mexico joined it in 1992.

The characteristic feature of this agreement is high U.S. interest in Canada and Mexico's markets, the economic integration occurs mainly between the USA and Canada, and is very weak between Canada and Mexico.

Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC)

APEC was created in 1989 as a free trade economic zone and, practically, as a forum of a group of countries which do not have any legal obligations and just some voluntarily assumed ones (*Union's share in world GDP was about 62% in 2011*). Today it includes 21 countries with a coastline on the Pacific Ocean. This is the first integration union that exceeds the boundaries of a single continent.

The strategic goal of the union is creating a free and open trade and investment basis until 2020. In this union involves about 40% of the world population, 50% of world trade.

Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)

ASEAN was founded in 1967 (*Union's share in world GDP was about 4% in 2011*) is an organization of 10 countries.

Its aims include accelerating economic growth, social progress and cultural development, prosperous and peaceful community of Southeast Asian Nations.

It is a developing and not uniform association and includes relatively large countries, such as Indonesia – 237 million people (GDP per capita – US\$ 3500) compared to Brunei – 399 000 people (GDP per capita – US\$ 50 000).

**Southern Common Market (Southern Cone) -
MERCOSUR**

MERCOSUR is an international organization among countries situated in the South America and was founded in 1991 (*Union's share in world GDP was around 4% in 2011*). It includes 5 countries and its main purpose is to promote fluid movement of factors of production, to develop a common tariff, a common trade policy, to harmonize the legislation of member countries.

This structure is based on two pillars: Argentina and Brazil. Since January 1, 1996 MERCOSUR has become a full customs union with a unified tariff.

During the 90s process of Latin – American

se caracterizează prin apariția și dezvoltarea ulterioară a integrării statelor în jurul a doi poli principali – primul, Piața Comună a Sudului (a Conului de Sud) – MERCOSUR, aflat în regiunea sud-americană, iar celălalt constituit de țări din jurul zonei caraibice – Asociația Statelor Caraibe.

Uniunea Națiunilor Sud-Americane

Este una din cele mai active structuri de integrare din America de Sud (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial este de circa 5%, anul 2011*). A fost creată, ca organizație politică și economică regională de 12 state din America de Sud, la 8 decembrie 2004, din inițiativa Braziliei și Peruului.

În această organizație, intră statele-membre ale MERCOSUR (Argentina, Brazilia, Venezuela, Uruguay, Paraguay – calitatea de membru este stopată până în aprilie 2013), țări din Comunitatea And (Bolivia, Columbia, Peru, Ecuador), precum și Chile. Guyana și Surinam au semnat declarația, dar și-au stopat calitatea de membru pe o perioadă nedeterminată.

Scopul principal este ca, în termen de 15 ani, să realizeze integrarea economică și crearea unei zone de comerț liber.

CELAC (Comunitatea Statelor Latino-Americane și Caraibiene)

Este una din cele mai recent create structuri regionale de integrare și este constituită din 33 de state latino-americane, la 23 februarie 2010 (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial este de circa 10% în anul 2011*).

De parteneriatul cu statele CELAC este foarte cointeresată Uniunea Europeană (economii Uniunii Europene și ale statelor CELAC reprezintă, în total, o treime din produsul intern brut al lumii și o populație de mai mult de un miliard). Activează un format de discuții care se desfășoară o dată la doi ani, între regiunile Europei, ca atare Uniunea Europeană, și Americii Latine, având la bază un mecanism de dialog și cooperare pe planuri multiple între cei 60 de membri din cele două regiuni partenere.

Până în prezent, Uniunea Europeană a investit, în statele CELAC, 385 miliarde de euro, marii beneficiari fiind Brazilia, Argentina, Peru și Mexicul, în comerț – schimburile comerciale dintre Uniunea Europeană și statele CELAC au fost de 200 de miliarde de euro, ceea ce reprezintă 6,3% din exporturile Uniunii Europene și 13,5% din exporturile statelor CELAC.

Comunitatea Statelor Independente (CSI)

Este o alianță formată din 11 state din cele 15 foste republici ale Uniunii Sovietice (*ponderea Uniunii în PIB-ul mondial este de circa 4% în anul 2011*).

Țările CSI dispun de un înalt potențial natural și economic – 16,3% din suprafața mondială, 5% din populație, 25% din resurse naturale, 10% din producția industrială.

În această lucrare, autorul face încercarea de a expune principalele structuri economice de integrare, iar experiența acumulată a acestora poate servi ca reper la perfectarea transformărilor de integrare.

integration is characterised by the emergence and further development of countries' integration of the two major poles, such as the Southern Common Market (Southern Cone) – MERCOSUR in South American region and the other composed of countries around the Caribbean zone, the Association of Caribbean States.

Union of South American Nations

It's one of the most active integration structures in South America (*Union's share in world GDP was about 5% in 2011*). It was created as a regional political and economic organization of 12 countries in South America on December 8th, 2004 at the initiative of Brazil and Peru.

This organization integrates the member countries of MERCOSUR (Argentina, Brazil, Venezuela, Uruguay, Paraguay – membership stopped until April 2013) and the community (Bolivia, Colombia, Peru, Ecuador), as well as Chile. Guyana and Suriname signed the declaration, but stopped their membership for a undefined period.

The main purpose is to achieve economic integration and form a free trade zone in the next 15 years.

CELAC (Community of Latin American and Caribbean States)

It is one of the most recently created regional integration structures. It was created on February 23, 2010 and consists of 33 Latin – American states (*Union's share in world GDP was about 10% in 2011*).

The partnership of CELAC member states is of great interest for the European Union (the economies of EU and CELAC member states represent a third of the world's gross domestic product and have a population of more than one billion). Its activities are developed in discussions that take place every two years between the European Union and Latin America, based on a dialogue and cooperation mechanism on multiple issues between the 63 members of the two partner regions.

Up to the present the EU member states have invested in CELAC states Euro 385 billion, the greatest beneficiaries in trade being Brazil, Argentina, Peru and Mexico, the trade between the EU and CELAC countries is estimated to Euro 200 billion, which represents 6.3 % of EU exports and 13.5% of CELAC states exports.

Commonwealth of Independent States (CIS)

CIS represents a regional organization of 11 countries out of the 15 republics of the former Soviet Union (*Union's share in world GDP was around 4% in 2011*).

The CIS countries have a high economic and natural *potential* – 16,3% of the world's surface, 5% – of population, 25% – of natural resources, 10% – of industrial production.

In this paper, the autor makes an attempt to present the main economic integration structures and their experience can serve as an example in performing all the integration transformations.

Tabelul 1/Table 1

Grupări regionale de integrare economică¹ / Regional economic integration unions¹

	Anul fondării / Year of establishment	Numărul de state / Number of Members	Populația / Population	Volumul PIB-ului nominal- total / Total nominal volume GDP	PIB-ul nominal pe cap de locuitor - / GDP per capita
I. 62-25% din PIB-ul mondial: / I. 62 -25% of world GDP:					
UE / EU	1957/1992 / 1957/1992	27 state / 27 states	Peste 500 milioane de locuitori / over 500 million	17,6 trilioane USD / 17,6 trillion USD	34,8 mii USD / 34.800 USD
BRICS / BRICS	2011 / 2011	5 state / 5 states	3,0 miliarde locuitori / 3.0 billion.	14,0 trilioane USD / 14.0 trillion USD	4,7 mii USD /4.700 USD
NAFTA / NAFTA	1994 / 1994	3 states / 3 states	463 milioane de locuitori / 463 million	17,9 trilioane USD / 17.9 trillion USD/	3,8 mii USD / 3,8 USD
APEC / APEC	1989 / 1989	21 states / 21 states	2,8 miliarde locuitori / 2.8 billion inhabitants	43,8 trilioane USD / 43.8 trillion USD	15,6 mii USD / 15,6 USD
II. Cu circa 10 - 5% din PIB-ul mondial: / II. About 10 to 5% of global GDP:					
ASEAN / ASEAN	1967 / 1967	10 state / 10 states	1,0 miliarde locuitori / 1,0 billion	2,9 trilioane USD / 2.9 trillion USD	2,9 mii USD / 2,9 USD
MERCOSUR / MERCOSUR	1991 / 1991	5 state / 5 states	0,35 miliarde locuitori / 0.35 billion	3,3 trilioane USD / 3,3 trillion USD	9,4 mii USD / 9,4 USD
Uniunea Națiunilor Sud- Americane / Union of South American Nations	2004 / 2004	12 state / 12	0,38 miliarde locuitori / 0,38 billion	3,5 trilioane USD / 3.5 trillion USD	9,2 mii USDn / 9,2 USD
CELAC / CELAC	2010 / 2010	33 state / 33	0,6 miliarde locuitori / 0,6 billion	7,0 trilioane USD / 7,0 trillion USD	12,0 mii USD / 12,0 USD
CSI / CIS	1991 / 1991	11 state / 11	0,24 miliarde locuitori / 0,24 billion	2,8 trilioane USD / 2,8 trillion USD	1,2 mii USD / 1,2 USD

Sursa / Source : The World Bank, World Development Indicators, /

Săiturile / Sites : wikipedia.org/wiki/Gross_domestic_product /

[http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita /](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita/)

În tabelul 1, sunt expuse cele mai reprezentative blocuri de integrare economică mondială, care dețin ponderea în PIB-ul mondial, prin clasificarea în prima grupă în limitele de 62% – 25% și în grupa a doua – de 10% – 3%.

Autorul a omis expunerea în totalitatea existentă a structurilor de integrare mondială a unor astfel de structuri, ca Piața Comună din Caraibe (CARICOM) (deoarece au eșuat

In table 1 are presented the most representative unions of the world economic integration, which have a share of 62-25% in world GDP, according to the classification in the first group and a share of 10 - 3% in the second group.

The author has omitted some unions of world integration such as the Caribbean Community

¹ Datele se referă la anul 2011

încercările acestea de realizare a unei uniuni economice și monetare, de stabilire a unui tarif vamal unic), Comunitatea Economică a Statelor din Africa de Vest (CEDEAO), care s-a preconizat a fi o uniune vamală, dar nu a avansat la forma de integrare dorită.

Este de menționat că integrarea economică pe continentul african ocupă un loc neînsemnat în economia mondială și înregistrează performanțe din ce în ce mai scăzute. Din cele 54 de state, ponderea acestora în exportul mondial se înscrie în limitele de 2% – 3%, multe dintre ele fiind cele mai sărace țări din lume, care au un PIB per locuitor de 500 – 600 dolari, iar Republica Democratică Congo – de 300 dolari.

Procesul de integrare africană poate fi caracterizat prin structuri cu un grad foarte înalt de instituționalizare, dispersarea statelor în calitate de membri ai acestor uniuni, instabilitate în componența lor pe parcurs. Din numărul total de state africane – 54 de țări și alte 27 de țări fac parte din două grupări, 18 – din trei grupări, există și 14 grupări economice intraregionale.

Din aceste grupări, o importanță relativă mare au: AMU – Uniunea Arabă Magrebiană, cu 5 membri (*PIB-ul total: 0,33 trilioane USD*), COMESA – Piața Comună a Africii de Vest și de Sud, cu 19 membri (*PIB-ul total: 1,1 trilioane USD*), ECCAS – Comunitatea Economică a Statelor Central-Africane, cu 10 membri (*PIB-ul total: 0,15 trilioane USD*), ECOWAS – Comunitatea Economică a Statelor din Vestul Africii, cu 15 membri (*PIB-ul total: 0,3 trilioane USD*), SADC – Comunitatea de Dezvoltare a Africii de Sud, cu 14 membri (*PIB-ul total: 0,5 trilioane USD*).

Anume, aceste structuri de integrare a țărilor africane pot fi atribuite la a treia grupă a statelor estimate cu un PIB al blocului integrat de circa 1% din PIB-ul mondial. Desigur că, în economia mondială, mai există și alte blocuri regionale la nivelul conceput de clasificare, precum grupa a treia de integrare.

Concluzii

▪ Integrarea se impune ca o formă complexă de cooperare între state și reprezintă mai multe forme de colaborare interstatală în diferite domenii de activitate.

▪ Analiza avantajelor integrării economice internaționale și elucidarea situației reale în dezvoltare permite elaborarea unor măsuri, acțiuni de diferite niveluri și sub diferite forme în vederea reducerii decalajelor economice și sociale intra- și interregionale, obținerea unui nivel apropiat al dezvoltării economice și al gradului de maturitate a economiei naționale, precum și valorificarea mai eficientă a pieței comune și proprii, consolidarea principiilor democratice.

(CARICOM) – which failed to achieve the economic and monetary union and to establish a unique customs tariff; the Economic Community of West African States (ECOWAS) – which was expected to be a customs union, but did not progress to the desired form of integration.

It should be noted that the economic integration on the African continent has a small place in the world economy and records lower and lower performance. The share of the 54 African states in the world exports is less than 2-3%, many of them being the world's poorest countries with a GDP of USD 500 - 600 per capita, and the Democratic Republic of Congo - USD 300.

African integration is characterized with a very high degree of institutionalization, dispersion of states in unions and instability of members. From the total number of 54 African countries, only 27 countries belong to two unions, 18 countries to 3 unions and there are 14 intraregional economic unions.

From these unions, of a greater importance are the following: AMU – Arab Maghreb Union with 5 members (*total GDP – US\$ 0.33 trillion*), COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa, with 19 members (*total GDP – US \$ 1.1 trillion*), ECCAS – Economic Community of Central African States, with 10 members (*total GDP – US\$ 0.15 trillion*), ECOWAS – Economic Community of West African States, with 15 members (*total GDP – US\$ 0.3 trillion*), SADC – South African Development Community, with 14 members (*total GDP – US\$ 0.5 trillion*).

Al these integration structures of African countries can be referred to the third group of states with an estimated integrated GDP of about 1% of the world GDP. Certainly, the world economy has other regional unions known as the third integration group.

Conclusions

▪ Integration is a complex form of cooperation between countries and has many forms of interstate collaboration in various fields.

▪ Analyse the advantages of international economic integration and show the real situation in developing measures, actions at different levels and of different forms in order to reduce social and economic interregional and intraregional gaps, achieving a high level of economic development and degree of maturity of the national economy, as well as a more efficient use of common and personal market, democracy strengthening.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. FABIAN Gyula, *Drept instituțional Comunitar*, Editura Sfera Juridică, ediția a II-a, Cluj-Napoca, 2006.
2. СТРОЕВ Е.С., Бляхман Л.С. Кротов М.И. *Экономика Содружества Независимых Государств накануне третьего тысячелетия*. - СПб.: Наука. 1998.
3. Saiturile: wikipedia.org/wiki/Gross_domestic_product
[http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_\(PPP\)_per_capita](http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_GDP_(PPP)_per_capita)

**LUCIDITATEA EPISTEMICĂ ÎN
ECONOMIE, LEACUL ORIGINAR
CONTRA TURBULENȚELOR
(EXPERIENȚA ȘCOLII
AUSTRIECE)**

Octavian-Dragomir JORA

Doctor in economie,
Academia de Studii Economice din București

Pledoaria lucrării de față începe cu o încadrare a Școlii Austriece într-o posibilă dialectică kuhniană a dinamicii paradigmelor (identificând-o cu atributele „științei extraordinare”, ce vine să testeze poziția „științei normale”, keynesian-neoclasice, saturată de o serie de blocaje în theory și rateuri de policy). Totodată, ea poate fi poziționată și în cadrul lărgit al teoriilor-suport ale ideologiei clasic-liberale, știută ca infrastructura optimă a ordinii lumii capitaliste și, totodată, referința critică la ordinele „alternative” (socialist marxiste, social-democratice, conservatoare), care și-au disputat, în istorie, rolul de substitut pentru capitalism, dar au și eșuat din foarte multe cauze. Robustețea ei logică, deși nu conștientizată politic ca atare, derivă din angajamentul total de a analiza acțiunea umană praxeologic, departe de capcane epistemice și fără a o modela după tipare consacrate de științele naturale, dând credit total puterii omului de a-și depăși prin rațiune, iar nu prin constrângere, natura sa supusă greșelii. Cu această ocazie, am remarcat și sursa evidentă a relativei marginalizări a adepților Școlii Austriece din discursul academic mainstream, precum și din cel de politică economică, ca efect al radicalismului atât al metodologiei ei analitice (descrisă drept „apriorism arogant”), cât și al rețetelor ei de politică economică (evangelizând „fundamentalismul piețelor libere”).

Cuvinte-cheie: epistemologie, paradigmă, sinteza keynesist-neoclastică, Școala Austriacă.

Introducere în epistemele turbulențelor

Economiștii lumii zilelor noastre, aidoma celor de dinainte, dispersați între caste doctrinare, nu au reușit să ajungă la consens, între multe altele, nici asupra cauzei sistemice, nici asupra remediului instituțional pentru *turbulențele economice* – precum criza *subprime* din SUA, originea epidemiei globale din a cărei „convalescență” economia mondială nu a scăpat încă. Vorbim despre o criză americană, dar la fel de globală precum tot ce este „american, trendy și îngrașă”, având la bază „liberalizarea” unor moravuri economice cu iz de *hazard moral* sistemic, instituționalizat (tocmai dușmanul libertății autentice): vorbim de diverse inginerii monetar-financiar-bancare îmbrățișate lacom de varii debitori inculți sau de

**EPISTEMIC CLEAR MIND IN
ECONOMICS, THE PRIMARY
CURE AGAINST TURBULENCES
(THE RECORD OF THE
AUSTRIAN SCHOOL)**

Octavian-Dragomir JORA

PhD, The Bucharest University
of Economic Studies

The argument of the present paper begins with an assignation of the Austrian School to a possible Kuhnian dialectic of paradigm dynamics (identifying it with what was said to play the role of an “extraordinary science”, as that comes as a test for the “normal science”, upheld by keynesians and neoclassicists, but often hobbled by setbacks in theory and policy failures). It pertains as well to the widened framework of support-theories for classical liberal free market ideology, considered the best intellectual infrastructure for the modern capitalist world and the critical referential for “alternative” orders (Marxist, social-democratic, conservative) that have historically vied to replace capitalism, but failed (and still do) for so many reasons. Its logical robustness, though not politically acknowledged as such, pays tribute to its full commitment to analyze human action praxeologically, free from epistemic false friends and short of modelling it upon the patterns consecrated in natural sciences, thus giving full credit to man’s power to overcome by inner reason, not by external coercion, his own erring nature. On this occasion, we have remarked the very source of the relative marginalisation of the Austrian School’s adherents from the mainstream academic and policy discourse, based on the radicalism of their analytical methodology (described as “arrogant apriorism”) and of their recommendations on political economy (the evangelisation of “free market fundamentalism”).

Key words: epistemology, paradigm, keynesian-neoclassical synthesis, Austrian School.

Introduction to the epistems of turbulence

Dispersed between doctinary castes, similar to their forerunners, the nowadays world economists have not managed to reach a consensus, among many others, neither concerning the systemic cause, nor the institutional remedies for *the economic turmoil* – such as the U.S. *subprime* crisis, the origin of the global outbreak from whose “recovering” the economic world has not escaped yet. We are talking about an American crisis, but as global as everything which is “American, trendy and gets you fat”, based on the “liberalization” of some economic manners with a flavor of systemic, institutionalized (exactly the enemy of the authentic freedom) *moral hazard*: we are bringing into discussion various monetary-financial-banking engineering, greedily embraced by different debtors or by rasats

sofisticatori rasați. Am mai stăruit (Jora 2009; Jora 2011 ș.a.) asupra recuperării unei explicații marginalizate în peisajul intelectual al analiticii crizelor – abandonat aproape total celor ce văd piețele vinovate pentru „desfrâu” recent/prezent, iar statele vinovate de a nu le fi pus la timp „câpăstrul” spre a le mâna într-o zonă a echilibrului dirijat între „etică” și „eficiență” (ghilimele intenționate). Explicația „austriacă” are o strălucire teoretică invers proporțională cu răstălmăcirea și/sau ignorarea ei istorică. Într-un moment în care echivocul a atins proporții epice, economiștii pot/au datorita de a arunca privirea spre paradigme „incomfortabile”. Momentul e fertil: vremurile de criză mai slăbesc din imunitatea dogmatică și lasă fie și speranța unor dezbateri mai adânci.

În breasla economistă, și în relație cu „fenomenologia” crizelor, pare a se aplica proverbul „câte capete, atâtea idei”. De fapt, câte idei, atâtea tabuuri. De pildă, *neoclasicii* ar zice, între altele, că nu există niciun ciclu *boom-bust* (ca fenomen economic cu proprietăți structurale), cât doar stări complexe, provocate de evoluții atipice în structura factorilor de producție (de tipul unor politici publice punctuale sau ruperi de ritm în tehnologie), pe care guvernul nu le poate controla sistematic; (neo)keynesiștii spun că, mai degrabă, totul se reduce la „psihologia pieței”, însă ne putem baza pe politici publice contra-ciclice care au proprietatea de a domoli *boom*-ul și reversa *bust*-ul; în fine, exponenții Școlii Austriece (ȘA) pun toate aceste dereglări în seama modului fundamental în care funcționează sistemele bancare moderne, cu *rezerve fracționare* și *bancă centrală* în spate, care circulă prin economie *moneda-fiducia*. Și, da, ultimii fac parte dintr-un soi de heterodoxie, ignorată sistematic în evuri „exuberante” ale economiei, revizitată doar la ananghie și doar bibliografic. Nu vom relua altminteri subtila și solida explicație „austriacă” a crizelor, cât vom insista asupra infrastructurii ei epistemologice. Teza noastră este următoarea: ratarea esenței *problemei economice*, în toată finețea conceptuală, are ca produse secundare nu doar *derapaje teoretice*, ci și *comportamente ratate*.

Școala Austriacă – revoluția firescului

Fără a greși cumva, Școala Austriacă ar putea fi numită și „Școala lui Ludwig von Mises”, economistul care, într-o epocă a sofisticării matematice obsesive și deloc dezinteresate politic a *mai-degrabă-constraintuitivului*, aducea, în vasta sa operă, un tribut simplității logicii verbale puse în slujba realismului investigativ, din care, deloc coincident, ci firesc, aveau să emeargă concluzii favorabile culturii și civilizației libertății și proprietății private, în sensul lor *clasic* neadulterat „modern”. „Știința economiei este despre acțiunile oamenilor, oameni *naturaliter* liberi în persoana și proprietatea lor; să nu îi pierdem din vedere, atomizându-i și dându-le legi arbitrare de mișcare socială!” ar putea reprezenta o plauzibilă

sophisticators. We have previously insisted (Jora 2009; Jora 2011 etc.) on the recovery of an explanation which is marginalized in the intellectual scenery of the crisis’ analytics – almost totally abandoned to the ones who blame markets for the recent / present “dissoluteness” and the states for not having put a “bridle” in time in order to guide them towards a zone of a controlled equilibrium between “ethics” and “efficiency” (the inverted comas are intentional). The “Austrian” explanation has a theoretical brilliance which is inversely proportional to its historical misrepresentation and / or ignorance. In a time when equivocal reached epic proportions, the economists can / have to take a look towards “uncomfortable” paradigms. The moment is propitious: times of crisis weaken the dogmatic immunity and let even the hope the deeper discussions.

In the economist guild, and related to the crisis “phenomenology”, it seems that the proverb “Quot capita, tot sensus” is applied. In fact, many ideas-many taboos. For example, the *neo-classics* would say, among other things, that there is no *boom - bust* cycle (as an economic phenomenon with structural properties), but rather complex conditions, caused by atypical evolutions in the structure of the production factors (such as particular public policies or technology rhythm tearing), which cannot be systematically controlled by the Government; (neo)keynesians say that it rather comes down to “market psychology”, but we can rely on counter-cyclical public policies that are able to mitigate the *boom* and to reverse the *boost*; finally, the Austrian School’s representatives put all these disturbances into account of the fundamental way in which the modern banking systems work, with *fractional reserves* and a *central bank* behind, which allows the *fiat currency* to flow through the economy. And yes, the last ones are part of a sort of heterodoxy, systematically ignored in the “exuberant” ages of the economy, revisited only in time of trouble and only bibliographically. We will not, however, weigh anchor the subtle and solid “Austrian” explanation of the crisis, but we will rather insist on its epistemological infrastructure. Our thesis is the following: missing the essence of the *economic problem*, in its all conceptual delicacy, has as secondary results not only *theoretical slippages*, but also *missed behaviors*.

The Austrian School – Revolution of the normality

Without being mistaken somehow, the Austrian School could be called “Ludwig von Mises’s School”, the economist who, in an age of obsessive mathematical sophistication and not at all politically-disinterested of *the rather-counter-accused*, brought, in his vast work, a tribute to the simplicity of the verbal logic put in the service of the investigative realism, from which, not coincidentally, but rather naturally, favorable to the culture and civilization of freedom and private property, in their *classic*, non-adulterated “modern” sense, conclusions were to emerge. “The economic science is about human action, people *naturaliter* free in their own person and property; let’s not lose sight of them, by atomizing them and giving them

decriptare a operei (și a vieții înseși ale) lui Mises. Fără a deveni cumva „reducționisti” – deci fără a confunda ȘA cu arhetipul ei –, putem afla în opera lui Ludwig von Mises un potpuriu de acumulări: ale pre-austriecilor – de la Aristotel și Platon, trecând pe la Scolastici (cu aplecare Școala de la Salamanca), până la David Hume, Richard Cantillon, Anne-Robert-Jacques Turgot, Jean-Baptiste Say și Claude Frédéric Bastiat); ale austriecilor „timpurii și maturi” – din prima generație (Carl Menger, Eugen von Böhm-Bawerk și Friedrich von Wieser, dar și John Bates Clark și Frank Albert Fetter, cu idei similare, în SUA); din a doua generație (Joseph Alois Schumpeter (cumva atipic), Friedrich August von Hayek și apoi „influențații”: Lionel Robbins, Richard Strigl, Wilhelm Röpke, Walter Eucken, Jacques Rueff, Henry Hazlitt); din a treia generație (Murray Newton Rothbard, George Reisman; Pascal Salin, Fritz Machlup, Gottfried von Haberler) –, cât și premise seminale pentru dezvoltări generoase ale austriecilor zilelor noastre (Hans-Hermann Hoppe, Jörg Guido Hülsmann, Walter Block, David Gordon, Joseph T. Salerno, Jesus Huerta de Soto, Peter Boettke, Richard Ebeling, Hans Senholz). (Și astăzi, în plus față de cei citați, tinerii lor discipoli din diversele universități ale lumii, incluzându-i aici pe cei din nucleele dezvoltate în perimetrul ASE bucureștene.)

Prezenta lucrare va schița sumar unele schisme *epistemologice/metodologice* din științe (-le sociale), marca Școlii Austriece fiind primordial *epistemologică / metodologică*. ȘA este școala *apriorismului*, a *individualismului* și a *realismului* metodologice – opuse empirismului și pozitivismului, holismului și agregativismului, precum și mecanicismului atribuibil comportamentului uman și interacțiunilor personale. Este școala *teoriei* economice (a relațiilor de cauzalitate invariante la epoci și locuri), separate metodologic de contingența istorică (extrapolată adesea abuziv sau substituită general-valabilului). Este școala acțiunii umane analizate în logica ei (*praxeologic*) și nu în logica echilibrului și non-acțiunii (cum este judecată de curentul *neoclastic*). În vorbirea lui Mises însuși:

„Ceea ce diferențiază Școala Austriacă și îi va conferi un prestigiu peren este doctrina acțiunii economice, în contrast cu una a echilibrului economic sau a non-acțiunii. Școala Austriacă utilizează conceptele de repaos și echilibru, indispensabile pentru gândirea economică. Dar este în permanentă conștientă de natura pur instrumentală a acestor idei. Această școală vizează explicarea prețurilor efective plătite la piață, și nu doar pe cele care s-ar putea obține în anumite condiții niciodată realizabile. Respinge metoda matematică nu din ignoranță sau aversiune pentru precizia matematică, ci pentru că nu pune accent pe descrierea detaliată a condițiilor unui ipotetic echilibru static. Școala Austriacă nu s-a lăsat nicicând cucerită de iluzia

arbitrary social movement laws” could be a plausible decryption of Mises’s work (and life itself). Without becoming somehow “reductionists” – so, without confusing The Austrian School with its archetype –, we find in Ludwig von Mises’s work a medley of accumulation: the pre-Austrians’ – from Aristotle and Plato, passing by Scholastic (especially the School from Salamanca) to David Hume, Richard Cantillon, Anne-Robert-Jacques Turgot, Jean-Baptiste Say and Claude Frédéric Bastiat); the “early and mature” Austrians’ – from the first generation (Carl Menger, Eugen von Böhm-Bawerk and Friedrich von Wieser, but John Bates Clark and Frank Albert Fetter too, with similar ideas in the U.S.); from the second generation (Joseph Alois Schumpeter (somehow atypical), Friedrich August von Hayek and then the “influenced ones”: Lionel Robbins, Richard Strigl, Wilhelm Röpke, Walter Eucken, Jacques Rueff, Henry Hazlitt); from the third generation (Murray Newton Rothbard, George Reisman, Pascal Salin, Fritz Machlup, Gottfried von Haberler) –, but also seminal premises for the generous development of the Austrians today (Hans-Hermann Hoppe, Jörg Guido Hülsmann, Walter Block, David Gordon, Joseph T. Salerno, Jesus Huerta de Soto, Peter Boettke, Richard Ebeling, Hans Senholz). (And nowadays, in addition to the ones cited above, their young disciples from various universities of the world, including here the ones from the nuclei developed in the perimeter of the Bucharest University of Economic Studies.)

This paper will briefly outline some *epistemological / methodological* schisms from sciences (social sciences), the trademark of the Austrian School being foremost *epistemological / methodological*. The AS is the school of *apriorism*, *individualism* and *realism*, methodologically opposed to empiricism and positivism, holism and agregativism, but also to mechanistics attributable to human behavior and personal interactions. The AS is the school of economics (of causal relationships that are not linked to times and places) methodologically separated from historical contingency (often extrapolated abusively and substituted to the generally valid theories). The AS is the school of human action analyzed in its logic (*praxeologically*) and not in the logic of equilibrium and non-action (as judged by *neoclassics*). In his speech Mises himself:

“What distinguishes the Austrian School and will lend it everlasting fame is its doctrine of economic action, in contrast to one of economic equilibrium or nonaction. The Austrian School makes use of the ideas of rest and equilibrium, without which economic thought cannot get along. But it is always aware of the purely instrumental nature of these ideas. The Austrian School aims to account for prices actually paid in the market, and not just prices that might be paid under certain never-realizable conditions. It rejects the mathematical method, not because of ignorance or an aversion to mathematical accuracy, but because it does not place importance upon the detailed description of the condition of a

fatală conform căreia valorile pot fi măsurate și n-a înțeles niciodată greșit ideea că datele statistice n-au nimic de-a face cu teoria economică, ci că țin doar de istoria economică” (Mises 1978, 36).

„Locul geometric” al contribuțiilor Școlii Austriece ar putea fi reprezentat, în spațiul economiei și în dialectica propusă de Thomas Kuhn (2008) în *Structura revoluțiilor științifice*, de acea „știință excepțională”, fronda menită a tulbura *statu-quo*-ul „științei normale”. Știința normală este activitatea intelectuală rutinieră a unei comunități academice, statornicite într-o matcă a cercetării și comunicării (*paradigmă*), în temeiul unor principii și metodologii împărtășite și împământenite. Dimpotrivă, știința extraordinară emerge din oboseala intelectuală a suratei ei dominante, întrupând demersul răscolitor al *noului* menit a resuscita cunoașterea, concurând și, finalmente, substituind *vechiul*, dovedit ca osificat și steril.

Mergând pe linia sistemii kuhniene a *paradigmelor și revoluțiilor științifice* – chiar și acceptând-o sub rezerva că nu reprezintă neapărat un model infailibil al dinamicii epistemelor sau nu neapărat potrivită evoluțiilor din amfiteatrul științelor sociale (Dolan 2005) –, vom încerca a reidentifica elemente ale acestei „matrici-metaforă”.

Astfel, știința normală în *economics*-ul actual ar fi *sinteza keynesian-neoclasică*. Dolan (2005) îi află obiceiurile „paradigmatiche”: comunicarea academică este efectuată, în principal, prin contribuții incrementale, nu prin lucrări care reinteroghează principiile fundamentale; educația universitară se ajută de manuale, consacrate, și târziu, în stadii superioare ale formării, de lucrări-sursă fondatoare; se colectează predilect date empirice, care sunt conexe cu teoria, încercându-se expansiunea aplicativă a cunoașterii teoretice, fără a se mai zăbovi asupra unor dileme intensive-în-fundamente, disputele vizând doar agrearea relevanței dovezilor, nu și validitatea problematizării sau a instrumentarului de colectare (devenit un *cvasi-tabu*).

Spre deosebire de „știința normală” din „sinteza keynesian-neoclasică”, reprezentanții a ceea ce azi (re)cunoaștem sub titulatura de Școala Austriacă par să replice comportamentele unor oameni de... „știință extraordinară”: se scriu mai multe cărți care au ca obiect temeliile științei economice (cu sau fără pretextul formal al evaluării unor sub-ansamble disciplinare) și relativ mai puține articole-aplicație; nu se redactează cu aceeași feroare manuale, educația fiind livrată direct de la „maestri”; înclinația către epistemologie și filosofia științei sunt vădite și vivace; iar ceea ce desăvârșește caracterul de „extraordinaritate” este convingerea nedisimulată că economia „ortodoxă” se află la un moment de blocaj.

Ținem să accentuăm că îngrijirea pentru opera Școlii Austriece nu este nici *pur* subiectivă, nici

hypothetical and static equilibrium. The Austrian School has never succumbed to the fatal illusion that values can be measured, and has never misunderstood that statistical data has nothing to do with economic theory, but belongs to the history of economics alone” (Mises 1978, 36).

The “Geometrical Place” of the contributions of the Austrian School could be represented in the space of economics and in the dialectics proposed by Thomas Kuhn (2008) in *The structure of scientific revolutions* by that “extraordinary science”, a rebelliousness meant to disturb the *status quo* of “normal science”. *Normal science* is the routine intellectual work of an academic community, established in a research and communication pattern (*paradigm*), on the basis of shared and prevalent principles and methodologies. On the contrary, *extraordinary science* emerges from the intellectual fatigue of its dominant relative, embodying the ravishing approach of *newness* meant to revive knowledge, competing with and finally replacing *the old*, which was proved as being ossified and sterile.

Following the line of the Kuhnian system *paradigms* and *scientific revolutions* – even accepting it with the restraint that it is not necessarily an infallible model of the dynamics of epistemes or not necessarily suitable for the developments from the amphitheater of social sciences (Dolan 2005) –, we will try to once again identify the elements of this “metaphor-matrix”.

Thereby, *the normal science* in the present *economics* would be the keynesian-neoclassical synthesis. Dolan (2005) discovers its “paradigmatic” habits: the academic communication is done mainly through incremental contributions, not through works which question foundational principles; university education is relying on well-known textbooks, and later, in the upper stages of training, on works-sources founding; empirical data are being collected that are linked with the theory, trying to expand the applied theoretical knowledge, without lingering on some dilemmas intensive-to-basics, the disputes taking into consideration only the approval of the relevance of the evidence, not only the validity of the problematization or the collection tools (now a *quasi-taboo*).

Unlike the “normal science” in “keynesian-neoclassical synthesis”, the representatives of what we now recognize under the name of the Austrian School appear to replicate the behaviors of some individuals of ... “extraordinary science”: there are being written several books which have as object the foundations of economics (with or without the formal pretext of assessment of a few disciplinary sub-assemblies) and relatively less application-items; textbooks are not being edited with the same fervor hand, the education being delivered directly from the “masters”; the inclination towards epistemology and the philosophy of science are obvious and vivid, and what perfects the character of “extraordinary feeling” is the undisguised belief that the “orthodox” economy is at a deadlock.

We want to emphasize that the care for the work of the Austrian School is neither *purely* subjective nor

justificată doar de nevoia de a compensa obiectiv-constatabila „ignorare” abătută asupra ȘA în discuțiile economice *ortodoxe* și neexploatarea până la capăt a multor contribuții ale ei (a se vedea Moșteanu și Iacob 2010; Iacob 2011 ș.a.). Deși, fapt este că periferizarea ȘA s-a produs în ciuda recunoașterii internaționale *de facto* a Școlii și a omniprezenței „austrieților”, una adeseori incomodă „politic”, în marile dezbateri economice: începând cu marea „dezbateră a calculului economic în socialism”, a lui L. von Mises și Fr. Hayek *contra* O. Lange și A. Lerner, și continuând cu *methodenstreit*-ul perpetuu al ȘA cu varietățile de neoclasiști și implicațiile acestuia asupra decantării argumentului final al calculului economic în „etatism”, dar și asupra teoriei monetare și a ciclurilor economice, sau asupra teoriei firmei și locului central al întreprinzătorului în arhitectura ei, sau asupra eticii și politicii în viziunea integrată austro-libertariană, precum și a deschiderilor moral-spirituale cu care ea consună. Știința „extraordinară” marca ȘA evident că nu se poate clama doar pe baza propriei păreri despre sine a cercetătorilor ce o compun. Sau parafrazând zicerea lui Milton Friedman, dintr-o alocuțiune dedicată lui Hayek, nu există (extraordinară sau nu) ceva de genul unei „*Austrian economics*”, ci doar „*good and bad economics*”, iar sarcina probei stă cu Școala Austriacă, obligată moral și intelectual să arate că posedă precumpănitor, dacă nu în totalitate, ingredientele bune ale științei domeniului său și că, implicit, oferta sa reprezintă o reală alternativă intelectuală, nu o oarecare stampă hipercriticistă, teribilistă, exhibiționistă.

„Interesul”, „intriga” și „investigația”

Ținând linia dialecticii kuhniene a științei, vom încerca, împreună cu Dolan (2005), scrutarea măsurii în care Școala Austriacă satisface (sau nu) exigențele unei paradigme(-alternativă): în primul rând, o paradigmă trebuie să ne lămurească asupra *tipului de entități* relevante domeniului investigat pe care lumea, de analizat, le conține și, respectiv, nu le conține; în al doilea rând, o paradigmă trebuie să definească ceea ce constituie o *problemă științifică legitimă* domeniului investigat; în al treilea rând, o paradigmă trebuie să precizeze *metodele* prin care soluțiile problemelor ivite în domeniul investigat pot fi luminate. Școala Austriacă s-a găsit în postura unui challenger într-un simultan cu mai mulți „campioni”: în runda I, C. Menger (*apărând natura abstractă și teoretică a economiei*) vs. „Școala istoristă germană”; în runda a II-a, Böhm-Bawerk vs. J. B. Clark, Marshall și Marx, apărând, respectiv, ideile stadialității capitalului, a preferinței de timp, opusă viziunii plus-valorii și exploatarei și a subiectivității costului de oportunitate; în runda a III-a, Mises, Hayek și alții vs. socialiști, keynesieni și alți neoclasiști; în runda a IV-a, noii austrieți vs. nihilismul metodologic din mainstream (Huerta de Soto 1998).

justified *solely* by the need to compensate for the objectively ascertained “disregard” befallen the Austrian School in its *orthodox* economic discussions and the non-exploitation until the end of its many contributions (see Moșteanu and Iacob 2010; Iacob 2011 etc.). Although, the fact is that the marginalization of the AS occurred despite the *de facto* international recognition of the School and the omnipresence of “Austrians”, an often “politically” uncomfortable one, in great economic debates: starting with the great “economic calculation debate in socialism” by L. von Mises and Fr. Hayek against O. Lange and A. Lerner, and continuing with the perpetual *methodenstreit* of the AS with its neoclassical varieties and its implications for decanting the final argument of economic calculation in “etatism”, but also in the monetary theory and in business cycles, or in the theory of the firm and the central place of the entrepreneur in its architecture, or in ethics and politics in the Austro-libertarian integrated vision, also in moral-spiritual openings with which it is in harmony. The “extraordinary” science trademark of the AS obviously cannot just express itself based on own opinions about themselves of the researchers it consists of. Or by paraphrasing the saying of Milton Friedman, in a speech dedicated to Hayek, there is no such thing as (extraordinary or not) “*Austrian economics*”, but only “*good and bad economics*”, while the burden of proof lies with the Austrian School, morally and intellectually obligated to show that it has preponderantly, if not entirely, the best ingredients of the science of its field and that, therefore, its offer represents a real intellectual alternative, not some hypercritical defiant and exhibitionist engraving print.

The “interest”, “intrigue” and “investigation”

Following the line of the Kuhnian dialectic of science, we will try, alongside Dolan (2005), to observe to which extent does the Austrian School satisfy (or not) the demands of a paradigm (an alternative): first of all, a paradigm has to clarify whether *the types of entities* are relevant to the investigated field that the world, to be analyzed, contains and, respectively, does not contain; second of all, a paradigm has to define what constitutes a *legitimate scientific problem* to the investigated field; third of all, a paradigm has to specify the *methods* used to clarify the problems that arise in the investigated field. The Austrian School found itself in the challenger position alongside many “champions”: in the first round, C. Menger (*defending the abstract and theoretical nature of economy*) vs. “The Istorist German School”; in the second round, Böhm-Bawerk vs. J. B. Clark, Marshall and Marx, defending the ideas of the stadiality of capital, of time preference, opposed to the plus-value vision and exploitation and the subjectivity of the opportunity cost; in round three, Mises, Hayek and others vs. socialists, keynesists and other neoclassicals; in round four, the new Austrians vs. the methodological nihilism from the mainstream (Huerta de Soto 1998).

- *Entitatea relevantă.* „Personajul metodologic” elementar al ȘA îl reprezintă *omul care acționează*. Întreaga teorie economică în vederile austrieșilor este o rezultantă a inferențelor pornind de la faptul primordial că „oamenii se angajează în acțiuni orientate de scopuri”. Termenul de „acțiune” (*action*), așa cum este folosit în perimetrul ȘA, poate fi înțeles cel mai bine prin contrastarea lui cu conceptul de eveniment (*event*). Ultimul desemnează ceva care „se întâmplă” în natură, în sens de o modificare *esențial* „fizico-chimică” a stării lumii înconjurătoare (ex.: schimbarea programelor de pe receptorul TV). Cel dintâi marchează o modificare *esențial intențională, antropică*, a lumii, aceasta peste dimensiunea inert-materială a schimbărilor acesteia (ex.: schimbarea programelor ca urmare a folosirii unei telecomenzi). Acțiunile umane se compun, prin excelență, din două componente: evenimentul (factualul; ex.: schimbarea programelor) și judecata contrafactuală potrivit căreia dacă o persoană anume nu ar fi intervenit pentru a acționa telecomanda, aceasta n-ar fi pornit, iar programele nu s-ar fi schimbat pe ecranul TV (și aceasta tocmai din acest motiv).

Legile economice, în sensul lor tare, se deduc pornind de la datul ultim al *alegerii*, implicat în *acțiunea umană*, dat care conține, prin definiție, *un fapt realizat sau realizabil, și un contra-fapt, o alternativă necesarmente nerealizabilă*, la care agentul este obligat prin forța lucrurilor să renunțe. Așadar, nu ar mai fi într-atât nevoie de apelul la *înghețarea celorlalți factori* (prin formula consacrată *ceteris paribus*), ci doar de raportarea strictă la două traiecte istorice alternative (unul consumabil, celalalt declinabil), aceasta în condițiile în care ceilalți factori de influență pot să fie lăsați, din perspectivă analitică, în stările lor de „mișcare” sau „repaus” neadulterate.

„Legile contrafactice, prin urmare, nu se referă la relațiile dintre părți perceptibile ale acțiunii umane (de exemplu, comportamentul observat) sau la alte evenimente observate. Mai degrabă, ele sunt relații în cadrul acțiunii umane care leagă părțile sale vizibile și invizibile. Folosind aceste legi pentru a explica comportamentul uman observat, ne putem referi la starea lucrurilor pe care le observăm ca o consecință a acestui comportament, ca la o stare contrafactuală a afacerilor care ar fi putut să existe în schimb. Metoda caracteristică a științei economice, prin care putem identifica aceste legi, este analiza contrafactuală – legătura dintre partea vizibilă și cea invizibilă a unei alegeri. Astfel, vom explica ceea ce există cu adevărat, prin compararea cu ceea ce ar fi putut exista în schimb.

În contrast clar cu legile cunoscute de la alte științe (legile fizicii, de exemplu), legile contrafactice ale acțiunii umane nu sunt doar simple afirmații sau ipoteze care sunt

- *The relevant entity.* *The man that takes actions* represents “the elementary methodological character” of the AS perimeter. From the Austrian point of view, the whole economic theory is the result of inferences considering the primordial fact that “people engage in purpose-oriented actions”. The term “*action*”, as used in the AS perimeter is more likely to be understood by comparison with the “*event*” concept. The latter designates something that “happens” in nature, in the sense of an *essential physico-chemical* change of the state of the world around (e.g. changing channels on the TV receiver). The first designates an *essentially intentional, anthropogenic* change of the world, above the inert-material dimension of their changes (e.g. changing channels following the use of a remote control). By excellence, human actions consist of two components: the event (the factual, e.g. changing the channels) and the counterfactual judgement according to which if a specific person would not have intervened to operate the remote control, it would not have switched on and the channels would not have changed on the TV screen (precisely for this reason).

Loud in their meaning, the economic laws are deducted from the last given of the *choice*, involved in the *human action*, act which contains, by definition, *an approachable or achieved fact and a counterfact, a necessary unachievable alternative*, at which the agent is bound by the material force to give up on. Therefore, the need to *freeze the other factors* (through the well-known *ceteris paribus*) would no longer be necessary, but only the strict reference to two alternative historical tracks (a consumable one and a declinable one), thus regarding the means in which the other factors of influence may be let, from an analytical perspective, in their unchanged state of “motion” or “rest”.

“Counterfactual laws, therefore, do not concern relationships between the perceptible parts of human action (for example, observed behaviour) and other observed events. Rather, they are relationships within human action linking its visible and invisible parts. Using these laws to explain observed human behaviour, we can relate the state of affairs that we observe as a consequence of this behaviour to a counterfactual state of affairs that could have existed instead. The characteristic method of economic science by which one comes to identify these laws is counterfactual analysis – relating the seen and the unseen of a choice to one another. Thus, we explain what really exists by comparing it to what could have existed instead.

In distinct contrast to the laws known from other sciences (the laws of physics, for example), the counterfactual laws of human action are not mere stipulations or hypotheses that are held to be true on the pragmatic ground that they «work». Rather, by human reason, they are immediately ascertainable, so economists are in the happy

considerate a fi adevărate prin motivul pragmatic că «funcționează». Mai degrabă, prin rațiunea umană ele sunt imediat verificabile, astfel încât economiștii sunt în poziția fericită de a avea cunoștințe de primă-mână despre toate elementele explicațiilor lor: faptul care trebuie explicat, faptul care explică și relația dintre aceste două fapte» (Hülsmann 2003, 71).

Economiștii „ortodocși” moderni, aflați sub influența principiilor metodologiilor pozitivistă și behavioristă, sunt inconfortabili cu conceptul de *acțiune intențională* deoarece a doua componentă a acțiunii, cea contrafactuală, nu este direct observabilă. Ca o consecință, teoriile ortodoxe tind să se însuleze strict în spațiul evenimentelor observabile și al așa-numitelor relații empirice între evenimente. „Austriecii”, în contrast pregnant cu aceștia, consideră că explicațiile economice exclusiv în termeni de „evenimente” nu pot spune întreaga poveste a realității deoarece omit în mod necesar o componentă importantă a acesteia – conceptul de acțiune intențională. În același timp, „austriecii” critică nu doar absența nefericită a acțiunii din setul de entități relevante ale teoriilor „ortodoxe”, ci și popularea acestora din urmă cu constructe nelegitime științei economice (în raport fie și doar cu subiectivismul valorii): *agregatele macroeconomice*, cu atât mai mult când ele apar ca argumente în formalizări matematice care implică relații funcțional și / sau cauzale între agregate (vezi, aici, conceptul de „stoc de capital” din societate sau omniinvocatul „PIB”).

- *Problematica legitimă*. Asupra a ceea ce reprezintă sfera de cuprindere a cercetării științifice economice, sferă din care se inferează necesar și metodologia potrivită cercetării, o definiție neprozaică oferea Israel Kirzner, care atribuia două sarcini majore economiei: aceea de a face lumea socială inteligibilă în termeni de acțiune umană și, respectiv, de a explica modul în care acțiunile conștiente, deliberate, pot să genereze consecințe neintenționate în / prin țesătura interacțiunilor sociale, precum și identificarea acestor consecințe – vom vedea, însă, cu o *precizie calitativă* și fundamental *non-cantitativă*.

Astfel, rezultă că, simultan, contraoferta explicativă a ȘA este și mai ambițioasă, într-un sens, și mai puțin ambițioasă, într-altul, decât ceea ce își propune curentul *mainstream* (Dolan 2005): pe de o parte, este mai ambițioasă pentru că un tablou zugrăvit în termeni de *intenționalitate umană* este mai complet decât unul zugrăvit în termeni de *evenimentialitate empirică* și pentru că încearcă lămurirea relațiilor *teleologic-cauzale* care operează în universul social, nelimitându-se a stabili regularități empirice între agregate statistice problematice; pe de altă parte, este mai puțin ambițioasă pentru că nu se străduiește să stabilească relații cantitative între magnitudini economice, ci se rezumă la identificarea de *relații calitative strict necesare*. Austriecii se opun cu

poziția că ei pot avea cunoștințe de primă-mână despre toate elementele de explicație: faptul care trebuie explicat, faptul care explică și relația dintre aceste două fapte» (Hülsmann 2003, 71).

The modern “orthodox” economists, under the influence of the principles of the positive and behavioural methodologies, are uncomfortable with the concept of *intentional actions* because the second component of the action, the counterfactual one, is not directly observable. As a consequence, the orthodox theories tend to isolate themselves strictly in the space of observable events and the so-called empirical relations between events. On the other hand, the Austrians consider that the economic explanations exclusively in terms of “events” cannot relate with reality because they omit an important component of it – the concept of intentional action. In the meantime, the Austrians criticise not only the unfortunate absence of the action from the relevant entities of the “orthodox” theories set, but also the populating of the latter with illegitimate constructs of the economic science (even if only related to the value’s subjectivism): *macroeconomic aggregate*, even more so as they appear as arguments in mathematical formalizations which involve functional relations and / or causative between aggregates (see the concept of “stock capital” from society and the ever-used „GDP”).

- *The legitimate problematic*. On the meaning of what does the sphere of economic scientific research represents, sphere the appropriate research methodology necessarily derives from, Israel Kirzner offered an unpoetical definition which attributed two major tasks to economy: one regarding making the social world intelligible in terms of human action, and, respectively, one explaining the way in which conscious deliberated actions may generate unintentional consequences in / through the interactional social pattern, as well as identifying these consequences – although, we will see, with a *qualitative precision* and the *non-quantitative* fundament.

Ergo resulting that, simultaneously, the explicative counteroffer of AS is in one way even more ambitious and in the other less ambitious than what the *mainstream* current proposes (Dolan 2005): on the one hand, it is more ambitious because a picture painted in terms of *human intentionality* is more complete than one painted in terms of *empirical events*, and because it is trying to clarify the *teleological-causal* relations which operate in the social universe, unlimiting itself to establish empirical regularities between the problematic statistical aggregates; on the other hand, it is less ambitious because it does not struggle to establish quantitative relations between economic magnitudes, it only boils down to identifying the *strictly necessary qualitative relations*. The Austrians are against including the quantitative determinations in the area of “legitimate economic problematic”.

“The impracticability of measurement is not due

intransigență includerii determinărilor cantitative în domeniul „problematicii economice legitime”.

„Impracticabilitatea măsurării nu se datorează absenței procedurilor tehnice necesare pentru efectuarea măsurătorii, ci absenței unor relații constante. Dacă n-ar fi vorba decât de insuficiențe tehnice, ar fi posibile estimări aproximative, în anumite cazuri cel puțin. Dar problema principală este că nu există relații constante. Contrar afirmației repetate fără încetare de pozitiviștii ignoranți, teoria economică nu este înapoiată fiindcă nu este «cantitativă». Ea nu este cantitativă și nu efectuează măsurători deoarece nu există constante. Cifrele statistice privitoare la evenimentele economice sunt date istorice. Ele ne comunică ce s-a întâmplat într-o împrejurare istorică irepetabilă. Evenimentele fizice pot fi interpretate pe baza cunoașterii noastre referitoare la relațiile constante, dobândite experimental. Evenimentele istorice nu se pretează la o astfel de interpretare” (Mises 1998, 56).

- *Metoda potrivită.* În mod necesar, deci, din natura problemelor pe care „austriecii” pretind că fac legitim, obiectul științei economiei, laolaltă cu entitățile relevante care populează epistemic această știință, decurg și metodele permise de rezolvare a problemelor în cadrul acestei paradigme. Metoda ȘA rezidă în extragerea, prin raționament strict deductiv, de implicații logice care decurg dintr-un set realist de axiome: cea principală – care spune că „omul acționează, orientat de scopuri” – și câteva secundare – care spun că „individii umani sunt diferiți în ceea ce privește preferințele și înzestrările”; că „acțiunile se desfășoară în timp, nu instantaneu”; că „munca are disutilitate”; că „oamenii învață din experiență” ș.a.m.d. Aceste axiome sunt, într-un sens, empirice, bazate pe autocontemplarea senzorial-rațională a propriei structuri umane (nu că sunt observabile ca atare din exterior), iar deducția poate oferi o mulțumitoare pragmatic, dar și o autentic științifică înțelegere a lumii populate de atari entități acționale/conștiente/raționale (dar nu infailibile!).

O consecință metodologică concretă a paradigmei Școlii Austriece o constituie, așa cum am lăsat deja să se înțeleagă, *respingerea radicală a econometriei ca unealtă teoretică aptă a ajuta la descoperirea și stabilirea de legități economice*. Trei motive dă Dolan (2005): primul spune că, de vreme ce axiomele de la baza lanțului inferențial-deductiv al legilor economice sunt acceptate ca fiind apodictic adevărate (retestabile, eventual, strict logico-deductiv), teoriile dezvoltate pe atari premise nu pot fi decât adevărate și, deci, nepretabile verificării sau falsificării prin metode statistice; al doilea spune că teoriile dezvoltate de ȘA sunt formulate în termeni de acțiune umană, iar acțiunile umane conțin, vrând-nevrând, un element contrafactual, care, prin definiție, nu poate face obiectul observării directe și confirmării; al treilea spune că absența constantelor în realitatea economică, populată obiectiv de agenți... subiectivi, face orice

to the lack of technical methods for the establishment of measure. It is due to the absence of constant relations. If it were only caused by technical insufficiency, at least an approximate estimation would be possible in some cases. But the main fact is that there are no constant relations. Economics is not, as ignorant positivists repeat again and again, backward because it is not «quantitative». It is not quantitative and does not measure because there are no constants. Statistical figures referring to economic events are historical data. They tell us what happened in a nonrepeatable historical case. Physical events can be interpreted on the ground of our knowledge concerning constant relations established by experiments. Historical events are not open to such an interpretation” (Mises 1998, 56).

- *The right method.* Necessarily, from the nature of the problems that make the object of economic science according to the Austrians, together with the relevant entities that epistemically populate this science, allowed methods to resolve the problems in this paradigm frame arise. The AS method resides, through strictly deductive reasoning, in the withdrawal of logical implications that originate from a realist set of axioms: the main one – indicates that “human acts are oriented by purposes” –, and a few secondary ones – “humans are different in matters of preferences and endowments”; “actions happen in time, not instantaneously”; “work lacks utility”; “people learn from experience” and so forth. These axioms are, in one way, empirical, based on sensorial-rational autocontemplation of their own human structure (not that they are noticeable as such from the exterior), and deduction can offer a pragmatic satisfaction as well as a genuine scientific understanding of a world populated by such actional / conscious / rational entities (but not infallible!).

An actual methodological consequence to the paradigm of the Austrian School is, as we have already pointed out, *the radical rejection of econometrics as a theoretical tool capable to help discover and establish economic laws*. Dolan (2005) gives three reasons: according to the first, since the axioms from the bottom of the inferential-deductive chain of economic laws are accepted as apodictically true (retestable only logical-deductively), the theories based on such premises cannot be otherwise but true, therefore, unrepeatable to verification or forgery through statistical methods; according to the second, the theories developed by AS are formulated in terms of human action, and human actions contain, unwillingly, a counterfactual element which, by definition, cannot be the object of direct observation and confirmation; the third states that the absence of the constants in economic reality, populated objectively by subjective agents, makes any try of econometric determination of various behavioural constants to become a *scientifically* useless activity.

Caveat lector: the econometric exercises can be used strictly with the title of euristic entrepreneurial-economic arsenal (not theoretical-economic) for

încercare de determinare econometrică a variilor constante comportamentale să devină o activitate științificește inutilă.

Caveat lector: exercițiile econometrice pot fi folosite strict cu titlu de arsenal euristic antreprenorial-economic (nu și teoretic-economic) pentru codificarea (nu și pentru postularea) de relații sintetic-cantitative necesare unei proiectări mai lesnicioase, în calculele economice antreprenoriale, a influențelor trecute-consumate și, respectiv, extrapolabil-anticipative din configurația piețelor, și nimic mai mult; deci, nicidecum pentru fundamentarea și planificarea științifică de varii politici / intervenții ale autorității publice, pretinse a fi „corective” față de evoluția neobstrucționată a „economiei libere”.

Pe scurt, acestea ar fi datele care ar permite aprecierea Școlii Austriece ca solidă paradigmă-*challenger* a *mainstream*-ului dominant keynesist-neoclasic.

Indicii pentru nevederea turbulențelor

Punctual, putem accentua particularitatea modului „austriac” de problematizare a vieții economice, pornind măcar de la trei direcții analitice: *procesul de piață vs. echilibrul general; teoria capitalului; teoria banilor și a fluctuațiilor economice* – toate relevante în „economia” analiticii fenomenelor complexe de tipul *crizelor economice*.

- *Procesul de piață vs. echilibrul general.* Într-o serie de lucrări critice la adresa perspectivei dominante (care ignoră continuumul legic micro-mezo-macro-mondo-economic), Israel Kirzner (1974; 1976) a adus câteva contribuții importante, remarcând atenția prea mare acordată elaborării condițiilor convenționale pentru echilibrul general, în detrimentul înțelegerii proceselor reale de piață prin care resursele se mută de la utilizări cu valoare scăzută la utilizări cu valoare ridicată în timpul perioadelor de dezechilibru al piețelor. Ludwig Lachmann (1976) a mers chiar mai departe decât Kirzner și a respins în totalitate relevanța practică a conceptului de echilibru. Potrivit lui Kirzner, pentru a înțelege procesul de piață, trebuie diferențiate două tipuri de decizii economice: prima este așa-zisa „alocare Robbinsiană” (engl. *Robbinsian economizing*), ce presupune utilizarea de resurse disponibile cunoscute în modul cel mai eficient pentru a atinge niște scopuri date, alocând aceste resurse astfel încât niciun alt transfer de unitate marginală dintr-o utilizare într-alta să nu ofere un beneficiu net; cea de-a doua este „decizia antreprenorială”, care presupune „alertă” la oportunități anterior necunoscute de a cumpăra la preț mic și a vinde la preț ridicat în situațiile în care activitățile planificate ale alocatorilor Robbinsieni sunt imperfect coordonate. Observația lui Kirzner este că o teorie pur formulată în termenii alocării Robbinsiene poate, cel mult, identifica configurațiile preț-cantitate necesare susținerii unui echilibru. Însă numai ideea de acțiune antreprenorială se poate explica cum schimbările sistematice de informații și așteptări pe care se bazează acțiunea participanților îi conduce pe aceștia în direcția

encoding (not postulating) sintetical-quantitative relations necessary for an easier projection in entrepreneurial-economic calculations, of past consumed influence and, respectively, extrapolated forward looking from market configuration and nothing more; thus, not for fundamentation and scientific planification of various politics / interventions from public authorities, claimed to be “corrective” from the unobstructed evolution of the “free economy”.

All in all, these are the data that could allow the appreciation of the Austrian School as a solid challenger-paradigm of the dominant *mainstream neoclassical keynesianism*.

Pointers for turbulences obscurity

Surely, we can emphasize the “Austrian” peculiarity way of questioning the economic life, starting from at least three analytical directions: *market process vs. general equilibrium, capital theory, money and economic fluctuations theory* – all of them relevant to “the economy” analytics of complex phenomena such as *economic crisis*.

- *Market process vs. general equilibrium.* In a series of critical papers on the dominant perspective (which ignores the micro-mezo-macro-mondo-economic law-like continuum), Israel Kirzner (1974; 1976) has made some major contributions, noting the excessive attention given to the development of general equilibrium’s conventional conditions, at the expense of understanding market real processes by which resources are transferred from low value uses to higher value uses during market imbalance periods. Ludwig Lachmann (1976) went even further than Kirzner and totally dismissed the practical relevance of the equilibrium concept. According to Kirzner, to understand the market process, one must distinguish two types of economic decisions: the first one is the so-called “*Robbinsian economizing*”, which involves the use of available resources in the most efficient way for achieving some given purposes, by allocating these resources so that no other transfer of marginal unit from one use to another will provide a net benefit; the second is “entrepreneurial decision”, which involves “alert” to previously unknown opportunities to buy at low price and sell at high price in cases where Robbinsian allocators planned activities are not perfectly coordinated. Kirzner’s observation is that a theory purely formulated in terms of Robbinsian allocation can, at most, identify the price-quantity configurations needed to sustain equilibrium. However, just the idea of entrepreneurial action can be explained by how the systematic changes of information and expectations the participants’ action relies on lead them in an “equilibrium” premise direction, of price-quantity relationship.

“The theory of general equilibrium poses a number of attractive puzzles for neoclassical economists, particularly those wishing to display their virtuosity in mathematical analysis. The

„echilibrului” postulat, de relații preț-cantitate.

„Teoria echilibrului general oferă o serie de «puzzle-uri» atractive economiștilor neoclasici, în special celor care vor să se afirme în sfera analizei matematice. Variabilele modelului echilibrului general sunt, cel puțin în principiu, observabile empiric, iar tipurile de decizii luate de „alocatorii Robbinsieni” pot fi clar exprimate în notații practice. Însă din punctul de vedere al unui teoretician austriac înclinat să se exprime inteligibil în termenii acțiunii umane, «puzzle-urile» echilibrului general nu reprezintă întreaga poveste” (Dolan 2005).

- *Natura și măsurarea stocului de capital.* Sir John Hicks (1974, 307-316), comentat și de Kirzner (1976), a împărțit economiștii în două grupuri mari, potrivit definiției date capitalului. Conform lui Hicks, „materialiștii” susțin că stocul de capital nu este altceva decât un inventar al stocului de bunuri fizice de capital dintr-o economie; această abordare are drept corolar faptul că, în oricare două economii cu stocuri fizice identice de bunuri de capital, măsura economică a capitalului trebuie să fie identică. Pentru „fond-iști”, pe de altă parte, capitalul este ceva diferit de simplele bunuri fizice, iar măsura capitalului trebuie să fie o măsură de valoare (monetară) rezultată într-un anume fel din fluxurile rezultatelor viitoare. Kirzner e rezervat față de ambele. „Materialismul” este respins pe motive că eterogenitatea fizică a bunurilor de capital interzice simpla adăuie a acestora. Punctul de vedere „fondist” primește ceva mai mult credit, deoarece cel puțin recunoaște că natura bunurilor de capital este legată de evaluare, adică de planurile viitoare de producție. Totuși, așa cum a remarcat și Dolan (2005), Kirzner a negat că există un mod legitim de a aduna aceste fluxuri ale rezultatelor viitoare pentru a oferi o măsură semnificativă a stocului capitalului unei națiuni. O problemă este dificultatea de a găsi o unitate de măsurare a capitalului care să fie consistentă cu schimbările prețurilor relative. La fel de importantă este și că, la un anumit moment, planurile unor agenți economici individuali pot fi incompatibile și nu pot fi legitim agregate pentru a obține vreo măsură a stocului curent de capital al unei economii, deoarece este logic imposibil ca cele două să se poată realiza în același timp.

„Astfel, orice încercare de a aduna fluxuri viitoare pentru a obține o măsură a capitalului în mod necesar exagerează cantitatea de capital în așa măsură încât planurile curente sunt imperfect coordonate, ceea ce este echivalent cu a spune că o măsură consistentă a capitalului este posibilă numai când economia este în echilibru deplin. Desigur, economiștii austrieci subliniază că ea nu este niciodată în echilibru deplin” (Dolan 2005).

- *Teoria banilor și a fluctuațiilor economice.* Economiștii austrieci sunt în mod natural împotriva termenului de *macroconomie* atunci când se referă la acest domeniu de studiu. Însuși termenul abundă de agregate ilegite și de acel tip de holism metodologic pe

variables of a general equilibrium model are all, in principle at least, empirically observable, and the types of decisions made by Robbinsian economizers can be neatly and accurately expressed in functional notation. But from the point of view of an Austrian theorist bent on making the world intelligible in terms of human action, the puzzles of general equilibrium are simply not the whole story” (Dolan 2005).

- *The nature and measurement of capital stock.*

According to his definition of capital, Sir John Hicks (1974, 307-316), reviewed by Kirzner (1976), has divided economists in two sides. Hicks said “materialists” see capital stock as nothing more than an inventory of capital physical goods stock in an economy; this approach has the corollary that in any two economies with identical physical stocks of capital goods the measure of economic capital must be the same. To “fund-ists”, on the other hand, the capital is something different from ordinary physical goods and the capital measure must be one of (monetary) value resulted from some kind of future flow outcomes. Kirzner hesitates to pick one side. The “materialism” is rejected on grounds that physical heterogeneity of capital goods prohibits their simple addition. The “fund-ist” point of view gets some more credit, because at least acknowledges that the nature of capital goods is related to evaluation, therefore, to future production plans. However, as Dolan (2005) remarked too, Kirzner has denied that there is a legitimate way to gather these flows of future results in order to provide a significant measure of a nation’s capital stock. Another problem is the difficulty of finding a measurement unit for capital that has to be consistent in relative prices changes. Just as important is that, at some point, the plans of individual economic operators may be incompatible and cannot be legitimately aggregated to obtain some measure of the current capital stock of an economy, because it is logically impossible for those two to happen in the same time.

“Thus, any attempt at adding up (future) value streams to get a measure of capital necessarily overstates the quantity of capital to the extent that current plans are imperfectly coordinated, which is equivalent to saying that a consistent measure of capital is possible only when the economy is in full equilibrium. The Austrian economists, of course, emphasize that it never is in full equilibrium” (Dolan 2005).

- *The money and economic fluctuations theory.*

Austrian economists are naturally against the *macroeconomics* term when referring to this study field. The very term is full of non-legitimate aggregates and that kind of methodological holism that they are trying to avoid. Since the beginning, the hallmark of the Austrian work in this field consisted of a microeconomic approach to macroeconomic problems. Mises’s paper ([1953] 1912) called *Theory of Money and Credit*, a pioneering contribution still left (willfully?) partly understood after a

care ei încearcă să le evite. De la început, emblema activității austriece în această zonă a constat într-o abordare microeconomică a problemelor macroeconomice. Lucrarea lui Mises ([1953] 1912), *Theory of Money and Credit*, o contribuție de pionierat, rămasă (voit?) totuși nedeplin înțeleasă la un secol de la publicare, a identificat lipsa coordonării dintre așteptările individuale și oferta de bani și credit drept o cauză caracteristică perturbărilor economice. Apoi, lucrările lui Hayek au extins analiza misesiană și au îmbinat teoria ciclului afacerilor cu teoria austriacă a producției. Paradigma austriacă, respingând de principiu analiza agregatelor, a produs observații pe care economiștii ortodocși le-au trecut repede cu vederea, dar care explică realist multe dintre „anomaliile istorice” neacoperite de „keynesianismul teoretic”. Totuși, observă Dolan (2005) în ceea ce privește teoria ciclului de afaceri, există o posibilitate mai mare ca esența teoriei austriece să fie absorbită în analiza ortodoxă sub o formă în care să poată face obiectul evaluării economice. Dacă aceștia sunt mulțumiți cu rezultatele, este ușor de imaginat că mecanismul prețurilor relative va fi integrat în modelele keynesiste și monetariste, așa cum s-a întâmplat cu alte observații microeconomice (ca teoria locurilor de muncă și teoria așteptărilor inflaționiste). Dacă acest scenariu se materializează, atunci paradigma austriacă nu va reuși să o înlocuiască pe cea ortodoxă keynesian-neoclasică, ci doar să o repare „la margine”, totuși incomplet.

Unele concluzii

În încheiere, vom identifica câteva idei care pot semnaliza că modul curent de interpretare a crizelor se abate de la realitatea naturală. Problema fundamentală a ciclului de afaceri *boom - crisis - bust* (încălzire - criză - recesiune) rămâne identificarea „cauzei sistemice și instituționale” care stă la originea lui, fiindcă indiciile și indicii crizelor moderne revelează faptul că un astfel de fenomen are ingrediente instituționale, nu reprezintă doar un simplu lanț de accidente istorice pure. „Este ciclul o problemă de coordonare a activităților productive pe o piață liberă, în condiții de interacțiuni voluntare sau este el generat de intervenția guvernamentală?” (Spiridon 2005) reprezintă nu numai întrebarea cel mai puțin pusă atunci când vine vorba de *analiza teoretică* a respectivelor ocurențe în mersul economiei, însă și întrebare, odată acceptată ca bază de discuție, cu deosebit de multe răspunsuri precare primite. Ceea ce distinge explicația creionată de Mises încă din 1912 – cu prelungiri și la Haberler, Hayek, Rothbard, Ebeling, Hülsman – este faptul că rămâne singura explicație *integrată în teoria economică generală* a fenomenelor moderne ale crizelor economice recurente, reușind să explice coerent și apariția erorilor antreprenoriale în masă, precum și concentrarea acestora în stadiile de producție „superioare”, imputând la modul structural respectivele realități „expansiunii neanticipate a creditului monetar”.

Conceptul fundamental pentru înțelegerea acestor fenomene este cel de *eroare*. Ne interesează eroarea de

century from its publication, identified the lack of coordination between individual expectations and the money and credit supply as a feature cause of economic disorder. Then Hayek’s work had extended Mises’s analysis and it had also mixed the theory of business cycle with the Austrian theory of production. Basically, rejecting the aggregates analysis, the Austrian paradigm produced observations that “orthodox” economists have quickly neglected, but really explains many of the “historical anomalies” uncovered by “theoretical keynesianism”. However, regarding business cycle theory, Dolan (2005) remarks that there is more likely that the essence of the Austrian theory to be absorbed by the orthodox analysis in a form that can be the subject of some econometric evaluation. If they are satisfied with the results, it is easy to imagine that the relative price mechanism will be integrated into keynesian and monetary models, as it has happened with other microeconomic observations (jobs theory and inflationary expectations theory). If this scenario becomes a fact, the Austrian paradigm will fail to replace the keynesian-neoclassical orthodox one, but succeed rather to “marginally”, yet, incompletely fix it.

Some conclusions

Finally, we will identify some ideas that may indicate that the current interpretation mode for crisis does not stick to the natural reality. The fundamental problem of the business cycle *boom - crisis - bust* is to spot “the systemic and institutional cause” which is also its inception, because modern crisis signs reveal that such a phenomenon has institutional ingredients and is not simply just a chain of pure historical accidents. “Is the cycle a problem of coordination of productive activities on a free market, in terms of voluntary interactions or is it caused by government intervention?” (Spiridon 2005) is not only the least asked question when it comes to *theoretical analysis* of these economic path occurrences, but also a question with many poorly received answers. What distinguish Mises’s explanation sketched far back in 1912 – with extensions later added by Haberler, Hayek, Rothbard, Ebeling, Hülsman – is the fact that it remains the last *integrated explanation in general economic theory* of modern phenomena of recurrent economic crises, managing to coherently explain the occurrence of mass entrepreneurial errors, as well as its build-up in the “upper” stages of production, distorting – in a structural way – the “anticipated monetary credit expansion” realities.

The fundamental concept for understanding these phenomena is *the error*. We are interested in clustered, mass error, exposed almost as surprising and agreed upon as the growth preceding it was exuberant and agreed upon. We refer not to the occurrences following some natural hazards, but to the occurrences addicted on a specific institutional design and, therefore, institutionally avoidable in a possible

masă, clusterizată, una deconspirată aproape la fel de surprinzător și concertat, după cum creșterea care a premers-o a fost exuberantă și concertată. Ne referim nu la evenimente urmând unor hazarde naturale, ci la evenimente dependente de un anumit design instituțional și, în consecință, și evitabile instituțional într-un eventual format alternativ. (Celelalte erori masificate, dacă fac parte dintre „calamitățile naturale”, nu fac obiectul științei economice). Dar, analizând modul de funcționare al pieței libere, al unei ordini a proprietății private, articulată de bune stimulente, de informații optim dispersate plus posibilitatea de a recurge la calcul economic pentru o alocare rațională (orientată de profit) a resurselor rare, constatăm teoretic/logic/praxeologic că anume pe o piață liberă este în mod logic imposibilă recunoașterea vreunui factor instituțional capabil să genereze a) clustere de erori (evitabile), iar respectivele, totodată, b) într-un pattern recurent, repetitiv, ciclic. Structura de producție a economiei depinde de caracteristicile bunurilor de capital (durabilitate, complementaritate, substituibilitate, specificitate), iar piața liberă are ingredientele acomodării acestei structuri la așteptările consumatorilor, în timp ce leziunile ei vin din cecitatea politică, andosată (complice?) de contrapartea științifică.

alternative format. (Other errors, if considered “natural disasters”, are not the subject of economic science.) But looking at the *free market* operating style, of a private property new order, articulated by good incentives, optimally dispersed informations plus the ability to use the economic calculus for a rational allocation (profit-oriented) of uncommon resources, we theoretically / logically / praxiologically find that on a free market it is just logically impossible to recognize any institutional factor able to generate a) clusters of errors (avoidable), and, at the same time, b) a relapsing, repetitive, cyclical pattern. Economy’s production structure relies on capital goods’ characteristics (sustainability, complementary, substitutability, specificity), and the free market has the adjustability’s ingredients of this structure for its consumer expectations, while its injuries come from political blindness, endorsed (partaker?) by the scientific counterparty.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. DOLAN, Edwin G. 2005. Austrian economics as extraordinary science. În *The Foundations of Modern Austrian Economics*, Edwin G. Dolan (ed.). Liberty Fund, Inc.
2. HICKS, John R. 1974. Capital Controversies: Ancient and Modern. *American Economic Review* 64 (May): 307-316.
3. Huerta de Soto, Jesús. 1998. The ongoing methodenstreit of the Austrian School. *Journal des Economistes et des Etudes Humaines* 8 (1): 75-113.
4. HÜLSMANN, Jörg Guido. 2003. Fact and counterfactuals in economic law. *Journal of Libertarian Studies* 17, no. 1 (Winter): 57-102.
5. IACOB, Mihaela. 2011. Fetișizarea analizei cost-beneficiu în decizia publică de alocare a resurselor. *Æconomica*, anul XX, nr. 4: 25-51.
6. JORA, Octavian-Dragomir. 2009. Expansiunea creditului și «economia în trei timpi». Despre boom-crisis-bust în cazul subprime. *The Romanian Economic Journal (Jurnalul Economic)*, no. 1(31): 43-74.
7. JORA, Octavian-Dragomir. 2011. *Relația proprietate-management în compania internațională modernă. Contribuția Școlii Austriece de economie*. Teză de doctorat, Academia de Studii Economice din București.
8. KIRZNER, Israel M. 1974. *Competition and Entrepreneurship*. Chicago: University of Chicago Press.
9. KIRZNER, Israel M. 1976. Equilibrium versus Market Process. În *The Foundations of Modern Austrian Economics*, Edwin G. Dolan (ed.). Liberty Fund, Inc.
10. KUHN, Thomas S. 2008. *Structura revoluțiilor științifice*. București: Humanitas.
11. LACHMANN, Ludwig M. 1976. On the Central Concept of Austrian Economics: Market Process. În *The Foundations of Modern Austrian Economics*, Edwin G. Dolan (ed.). Liberty Fund, Inc.
12. MISES, Ludwig von. [1949] 1998. *Human action. A treatise on economics*. Auburn, Ala.: Ludwig von Mises Institute.
13. MISES, Ludwig von. 1953. *Theory of Money and Credit*. Translated by H. E. Batson. New Haven: Yale University Press.
14. MISES, Ludwig von. 1978. *Notes and recollections*. South Holland, Illinois: Libertarian Press.
15. MOȘTEANU, Tatiana și Mihaela Iacob. 2010. Criteriul Pareto și cazul (principal) al statului-creator-de-bunuri-publice. *Æconomica*, anul XIX, nr. 1: 127-153.
16. SPIRIDON, Marius. 2005. *Ciclul în teoria economică modernă*. Teză de doctorat, Academia Română.

ERA INFORMATICII. SISTEME INFORMATICE ÎN SOCIETATEA BAZATĂ PE CUNOȘTINȚE ȘI SOCIETATEA CONȘTIINȚEI

Dumitru TODOROI,
profesor universitar, doctor habilitat,
membru corespondent ARA, Academia de
Studii Economice a Moldovei

În această lucrare, se face o încercare de a discuta subiectele legate de materializarea noțiunilor de conștiință, societate a conștiinței și sisteme inteligente, precum și a caracteristicilor, funcțiilor și adaptabilitatea lor în perspectiva creării sistemelor inteligente. Este discutată evoluția noțiunii de informație, în contextul evoluției ei, la etapele de creare a sistemelor inteligente computerizate a Societății bazată pe Cunoștințe și Societatea Conștiinței.

Rezultatele acestor investigații au fost discutate la Conferința anuală din septembrie a ASEM [1]. Ele reprezintă o continuare logică a rezultatelor cercetărilor, prezentate în [2].

Cuvinte-cheie: inteligență, societate bazată pe cunoștințe, societate a conștiinței, societate, sisteme informatice computerizate.

1. Introducere

Toate marile revoluții [3] din istoria omenirii au avut drept cauză apariția unor noi tehnologii: **plugul** pentru **revoluția agrară**, **electricitatea și motorul cu ardere internă** pentru **revoluția industrială**. Astăzi asistăm la derularea unui alt mare moment, cel puțin la fel de important și spectaculos: microprocesorul și rețeaua de comunicație Internet reprezintă **ingredientele noii revoluții**, cunoscute deja drept **Societatea Cunoașterii**.

James W. Michaels [4] prezintă astfel **erele** prin care a trecut și trece **omenirea**: (1) a pietrei; (2) a fierului; (3) a agriculturii; (4) a industriei; (5) a tehnologiei; (6) **a cunoașterii**.

Grafic, James W. Michaels le prezintă sub forma unor unde în timp, care se întrepătrund, fiecare având o porțiune de creștere, urmată de una de descreștere în favoarea **noii unde** care se ridică și se propagă mai departe. Ultima undă (eră) luată în considerație este aceea a **cunoașterii**, căreia îi prezice creșterea, fără a arăta ce se poate întâmpla mai departe. Aceste unde (ere) se înscriu pe o scară ascendentă privind valoarea creată, cea mai eficientă din acest punct de vedere fiind era cunoașterii.

1.1. Societatea cunoașterii.

Societatea cunoașterii [5, 6] reprezintă mai mult decât societatea informațională și decât societatea informatică, înglobându-le de fapt pe acestea. Din

INFORMATICS ERA. INFORMATION SYSTEMS IN KNOWLEDGE AND CONSCIENCE BASED SOCIETIES

Dumitru TODOROI,
Professor, Dr. Hab., ARA correspondent
member, Academy of Economic Studies
of Moldova

This research is an attempt to discuss subjects concerning the materialization of notions of information, conscience, conscience society, intelligent systems as well as their characteristics, functions and adaptability with the perspective of intelligent systems creation process. Are discussed the evolution of notion of information and also its interaction during the phases of activity and component parts of Computer Based Information Systems in Knowledge Based and Conscience Societies.

The results of the research were discussed at during the September annual Conference of ASEM [1]. It is a logical continuation of research results presented in [2].

Keywords: intelligence, knowledge based society, conscience society, information systems.

1. Introduction

All great revolutions [3] in the history of mankind were caused by the emergence of new technologies: the **plow** for **agrarian revolution**, **electricity** and **the internal combustion engine** for the industrial revolution. Today, we witness the development of another great moment, equally important and spectacular: microprocessor and communication network Internet, which are the **ingredients of the new revolution**, already famous as the Knowledge Society.

James W. Michaels [4] presents the Eras through which the **humanity** has been passing: (1) stone, (2) iron, (3) agriculture, (4) industry, (5) technology, (6) **knowledge**. Graphically, James W. Michaels shows them as waves of time, which interpenetrate each other, having a portion of increase, then a decrease one in the favor of the **new rising waves**. The last wave taken into consideration is **knowledge** wave, which provides increase without showing what can happen next. These waves (eras) are entered on an ascendant scale of created value, most effective in this point of view is the knowledge era.

1.1. Knowledge Society.

Knowledge Society [5, 6] is more than information society and more than the informatics

momentul în care intervine Internetul cu marile avantaje pe care acesta le aduce (e-mail, comerț electronic și tranzacțiile electronice, piața Internet, distribuția de „conținut”), prin cuprinderea în sfera informației electronice a unui număr cât mai mare de cetățeni, se trece la Societatea cunoașterii.

Cunoașterea este informație cu înțeles și informație care acționează. De aceea *societatea cunoașterii* nu este posibilă decât grefată pe societatea informațională și nu poate fi separată de aceasta. În același timp, ea înseamnă mai mult decât societatea informațională, prin rolul major care revine informației-cunoaștere în societate. Cel mai bun calificativ al societății cunoașterii este, probabil, acela de Societate informațională și a cunoașterii.

Societatea cunoașterii presupune [5, 6]: (1) o extindere și aprofundare a cunoașterii științifice și a **adevărului despre existență**; (2) utilizarea și managementul cunoașterii existente sub forma **cunoașterii tehnologice și organizaționale**; (3) producerea de cunoaștere tehnologică nouă prin **inovare**; (4) o diseminare fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate **Internetul și cartea electronică** și utilizând metodele de învățare prin procedee electronice (**e-learning**).

Un termen tot mai des folosit în ultimul timp este acela de *noua economie*. Se știe că în societatea informațională se dezvoltă economia Internet [7]. În societatea cunoașterii, se formează cu adevărat o nouă economie, care înglobează și economia Internet. De aceea, economia nouă este economia societății informaționale și a cunoașterii; (5) Societatea cunoașterii reprezintă o **nouă economie** în care procesul de inovare (capacitatea de a asimila și converti cunoașterea nouă pentru a crea noi servicii și produse) devine determinant.

Rapiditatea cu care societatea informațională se transformă într-o societate a informației și a cunoașterii determină o gândire asupra noii economii care să țină seama nu numai de **piața Internet și efectul informației** pe Internet asupra tuturor agenților economici, ci și de **efectul cunoașterii ca factor economic** care impune recunoașterea bunurilor intangibile, în general, în crearea de valoare economică, precum și de **cerințele realizării unei societăți sustenabile**, care pe lângă *faptul că nu este posibilă decât în cadrul societății cunoașterii, va impune în economia societății noi industrii, schimbări de orientare în raport cu gândirea economică clasică*. (De exemplu, productivitatea resurselor, a energiei, a materialelor, înaintea productivității muncii) [6.2].

(6) Societatea cunoașterii reprezintă fundamental necesar pentru a se asigura o **societate sustenabilă din punct de vedere ecologic**, deoarece, fără cunoașterea științifică, cunoașterea tehnologică și managementul acestora, nu se vor putea produce acele bunuri, organizări și transformări tehnologice (poate chiar biologice) și economice necesare, pentru a salva

society, being in fact a part of it. From the moment when Internet intervenes with great benefits which it brings (email, e-commerce and e-transactions, Internet market, the distribution of “content”) by including in the field of electronic information a greater number of citizens it passes to knowledge society.

Knowledge is information with meaning and information which works. This is why *knowledge society* is possible unless grafted onto the information society and can not be separated from it. At the same time, it is more than information society, as the major role in society is given to information-knowledge. Best of the knowledge society is perhaps that it is a society of information and knowledge. This designation is shorthand of the term knowledge society (knowledge-based society).

Knowledge society entails [5, 6]: (1) an extension and deepening of scientific knowledge and the **truth about existence**; (2) use and management of existing knowledge in the form of **technological and organizational knowledge**; (3) production of new technological knowledge through **innovation**; (4) an unprecedented dissemination of knowledge to all citizens through new means, using mainly the **Internet, electronic books** and learning methods using electronic methods (**e-learning**).

A term increasingly used in recent years is the *new economy*. It is known that in the information society, the Internet economy is developed [7]. In knowledge society is formed a truly new economy, which comprises also the Internet economy. That is why the new economy is a knowledge economy of the information society; (5) the knowledge society is a **new economy** where innovation process (ability to absorb and convert new knowledge to create new services and products) is determinant.

Information society turns into a society of information and knowledge and causes a reflection on the new economy to take into account not only the **Internet market** and the effect of information on the Internet over all economic agents, but also by the **effect known as an economic factor** which requires the recognition of intangible assets, in general, in creating economic value, as well as **requirements to achieve a sustainable society**, which, besides the fact that is only possible in the *knowledge society, will require new industries in the economy of society, changes of orientation with respect to classical economic thinking* (e.g. productivity of energy, materials before the labor productivity [6.2].

(6) The knowledge society is the ground to ensure a **sustainable society from the ecological point of view**, because without scientific knowledge, technological knowledge and its management will not be possible to produce those goods, countries' organizations and technological

omenirea de la dezastru în secolul al XXI-lea. Societatea cunoașterii este, deci, o **societate informațională și sustenabilă**. Un alt mod de sustenabilitate, în afara societății cunoașterii, va fi greu de găsit.

(7) Societatea cunoașterii este un factor al globalizării. Prin ambele componente, **informațional și sustenabil**, societatea cunoașterii va avea un caracter global. Cunoașterea însăși, ca și informația, va avea caracter global.

(8) Societatea cunoașterii reprezintă și o etapă nouă în cultură, pe primul plan va apărea cultura cunoașterii, care implică toate formele de cunoaștere, inclusiv **cunoașterea artistică, literară** etc. Astfel se va pregăti terenul pentru ceea ce poartă numele de **Societate a conștiinței, a adevărului, moralității și spiritului**.

Societatea cunoașterii [8] pregătește un alt profil al utilizatorului, prin **educație permanentă**, pe tot parcursul vieții, pornind de la o (1) **educație formală**, certificată printr-un examen, (2) **educație non-formală**, (3) **experiență** la locul de muncă și (4) **educație informală**, adică se învață acolo unde a învăța nu este principalul scop al activității.

Societatea cunoașterii [5, 6] asigură o diseminare fără precedent a cunoașterii către toți cetățenii prin mijloace noi, folosind cu prioritate Internetul, cartea electronică și metodele de învățare prin procedee electronice (e-learning), urmărește extinderea și aprofundarea cunoașterii științifice și a adevărului despre existență, este singurul mod prin care se va asigura o societate sustenabilă din punct de vedere ecologic și va constitui o nouă etapă în cultură (bazată pe cultura cunoașterii, care implică toate formele de cunoaștere, inclusiv cunoașterea artistică, literară etc.).

În fine, **societatea cunoașterii** asigură bazele unei viitoare **societăți a conștiinței, a adevărului, moralității, creativității și spiritului**.

1.2. Vectorii tehnologici ai societății cunoașterii [6, 9] sunt:

(1) **Internetul**, pentru care este nevoie de o multiplă extindere în vederea societății cunoașterii, prin cuprinderea fiecărei instituții în rețea, a fiecărui domiciliu și a fiecărui cetățean, prin trecerea la transmisiile de bandă largă, ceea ce înseamnă creșterea vitezei de transmisie.

(2) **Cartea electronică**, o tehnologie care se impune și va deveni esențială.

(3) **Inteligența artificială**, despre care observăm: „În regim de croazieră, societatea cunoașterii se bazează în cele mai multe activități pe agenți inteligenți. Inteligența artificială este esența tehnologică a societății cunoașterii.

(4) **Nanoelectronica**, care peste un deceniu va deveni, probabil, principalul suport fizic pentru procesarea informației, dar și pentru multe alte funcții ale societății cunoașterii.

1.3. Vectorii funcționali ai societății cunoașterii

Numărul acestor vectori **funcționali ai societății cunoașterii** [10] poate fi destul de mare, pe măsură ce tot mai multe domenii de activitate vor fi din ce în ce mai dependente de cunoaștere:

changes (perhaps even biological) and economic needed to save humanity from the disaster in the XXI century. The knowledge society is thus an **information and sustainable society**. Another way of sustainability beyond the knowledge society will be hard to find.

(7) The knowledge society is a globalization factor. Through components like **information and sustainability**, knowledge society will have a global character.

(8) The knowledge society represents a new stage in culture; the forefront will become the knowledge of culture that involves all forms of **knowledge, including art, literary knowledge, etc.**

Thus, preparing the ground for what is called **of conscience society, of truth, morality and spirit**.

The **knowledge society** [8] prepares another profile of the user through **lifelong learning, lifelong** starting from a (1) **formal education**, certified by an examination, (2) **non-formal education**, (3) **experience** in the workplace, and (4) **informal education**, where learning is not the main purpose of the activity.

The **knowledge society** [5, 6] provides an unprecedented dissemination of knowledge to all citizens through new means, using mainly the Internet, electronic books and learning methods through electronic methods (e-learning) seeking to extend and deepen scientific knowledge and truth about existence, it is the only way that will ensure a sustainable society from the ecological point of view and will be a new phase in culture (based on culture knowledge that involves all forms of knowledge, including art, literary knowledge, etc.).

Finally, the **knowledge society** ensures the **basis for a future conscience society of truth, morality, creativity and spirit**.

1.2. Technological vectors of knowledge society [6, 9] are:

(1) **The Internet** requiring a multiple extension towards the knowledge society by including each institution in a network, for every house and citizen to use the broadband transmissions, thereby increasing the transmission speed.

(2) The **electronic book**, a technology that is getting and will become essential.

(3) **Artificial Intelligence**, about which we observe: “In cruise regime knowledge society is based in most activities on intelligent agents. Artificial Intelligence is technological essence of the knowledge society”.

(4) **Nano-electronics**, which in a decade will become probably the main physical support of information to process the information, also for many other functions of the knowledge society.

1.3. Functional vectors of Knowledge Society

The number of these **functional vectors of Knowledge Society** [10] can be quite large, as the

(a) Managementul cunoașterii pentru întreprinderi, organizații, instituții, administrații naționale și locale. (b) Managementul utilizării morale a cunoașterii la nivel global. (c) Cunoașterea biologică, genomică (cunoașterea asupra genomului și funcțiilor pe care le determină structurile de gene). (d) Sistemul de îngrijire a sănătății la nivel social și individual. (e) Protejarea mediului înconjurător și asigurarea societății durabile și sustenabile printr-un management specific al cunoașterii. (f) Aprofundarea cunoașterii despre existență. (g) Generarea de cunoaștere nouă tehnologică. (h) Dezvoltarea unei culturi a cunoașterii și inovării. (i) Un sistem de învățământ bazat pe metodele societății informaționale și a cunoașterii (e-learning) etc.	more and more areas of activity will be increasingly dependent on knowledge: (a) Knowledge management for businesses, organizations, institutions, national and local administrations. (b) The moral use of a global knowledge management. (c) Biological, genomics knowledge (knowledge of the genome and functions that determine the structure of genes). (d) Health care system at social level and individually. (e) Protecting the environment and ensuring a sustainable society through specific knowledge management. (f) Deepening the knowledge about existence. (g) Knowledge of generation of technology. (h) Developing a culture of knowledge and innovation. (i) A learning system based on the methods of information and knowledge societies (e-learning) etc.

2. Sistemul informatic computerizat în societatea cunoașterii.

Un sistem informatic computerizat în societatea cunoașterii (SICSC), ca o evaluare a SICSI în baza vectorilor tehnologici și a vectorilor funcționali ai societății cunoașterii (tabelul 1). Conținutul celulelor acestui tabel pot fi ușor „umplute” cu tehnologii funcționale din **Societatea Cunoașterii**.

2. Computer information system in knowledge society.

A Computer based information system in the Knowledge Society (CBISKS) is an evaluation of CBISIS based on technological and functional vectors of Knowledge Society (table 1). The content

Tabelul 1 / Table 1

Sistemul computerizat în societatea cunoașterii (SICSC) / Computer based information system in the Knowledge Society (SICSC)

Vectorii tehnologici / Technological vectors versus Vectorii funcționali / Functional vectors	Internetul, World Wide Web / Internet, WWW	Cartea electronică / Electronic book	Inteligența artificială / Artificial intelligence	Nano electronica / Nano- electronics
Managementul cunoașterii pentru întreprinderi, organizații, instituții, administrații naționale și locale / Knowledge management for businesses, organizations, institutions, national and local administrations.				
Managementul utilizării morale a cunoașterii la nivel global / The moral use of a global knowledge management.				
Cunoașterea biologică, genomică / Biological knowledge, genomics				
Sistemul de îngrijire a sănătății la nivel social și individual / Health care system at social level and individually.				
Protejarea mediului înconjurător / Environment protection				
Aprofundarea cunoașterii despre existent / Deepening knowing about existence.				
Generarea de cunoaștere a noii tehnologii / Generation of new technology's knowledge				
Dezvoltarea unei culturi a cunoașterii și inovării / Developing a culture of knowledge and innovation.				
E-learning				

Societatea cunoașterii în era informației este o perioadă intermediară [5] între **societatea informațională** și **societatea conștiinței**. Pentru Societatea cunoașterii inteligența artificială (IA) este esențială atât ca vector tehnologic, cât și prin utilizarea ei în vectorii funcționali ai societății cunoașterii. Această primă perioadă intermediară va dura până cândva, după momentul în care IA va egala inteligența naturală (IN) structurală a omului, respectiv a părții (IN) structurală care nu poate poseda **intuiție, moralitate, creativitate și spiritualitate**.

Societatea cunoașterii trebuie să înceapă să fie elaborată și dezvoltată și cu gândul la această viitoare societate a **conștiinței**, care va fi o societate a **adevărului, a moralității, creativității și a spiritului**. Ea, cu siguranță, va fi susținută de **sisteme informatice computerizate** bazate pe vectorii tehnologici și pe vectorii funcționali ai societății cunoașterii. Vor fi examinate în continuare toate aceste funcțiuni ale societății cunoașterii. Unele dintre ele fac obiectul altor studii în cadrul programului Societatea Informațională – Societatea Cunoașterii [11].

Părțile componente și fazele de activitate a **sistemului computerizat în societatea cunoașterii** (tabelul 2), în mare măsură, reprezintă o emergență evoluare și dezvoltare creativă a sistemului informatic computerizat al societății informaționale (tabelul 1).

3. Societatea Conștiinței.

În [11] au fost prezentate definițiile conștiinței din perspectivele evoluării lor istorice, cu intenția creării **Societății conștiinței**, care, după părerea academicianului Mihai Drăgănescu [12], va fi creată când se va petrece „... egalitatea inteligenței artificiale (IA) cu inteligența naturală (IN) structurată ... .. între 2019-2035”.

Suplimentar, este necesar de menționat încă vreo câteva poziții recente privind **definirea conștiinței**, aparținând fizicienilor Richard Amoroso și Herbert S. Green, apoi se vor expune considerații bazate pe **modelul structural-fenomenologic**, elaborat și dezvoltat de academicianul Mihai Drăgănescu [12], cu propuneri de creare a sistemelor inteligente ale societății conștiinței în baza sistemelor adaptabile [13, 14].

Richard Amoroso observă: „Conștiința nu a fost niciodată definită deplin. Până acum conștiința a fost definită prin conținutul abstract al minții (care include fenomenele psihologice și fenomenele sensoriale), sau prin starea de „wakefulness”, sau „awareness”. Deoarece nu a fost înțeleasă natura conștiinței, nu s-a putut găsi o definiție de lucru. De aceea utilizarea contemporană a termenului „conștiință” oferă o descriere confuză și neadecvată. Uneori conștiința este **considerată sinonimă cu mintea**, ca o totalitate a proceselor mentale. Principiul fundamental de la care să înceapă formularea unei teorii a conștiinței este starea de „awareness”, dar acest lucru cere o fizică nouă.

Herbert S. Green definește **conștiința** „ca o sinteză între **awareness** și **volition** (volițiune, actul de a voi, de a decide sau de a alege); prin **awareness** se înțelege

of the cells in table 1 can be easily “filled in” with functional technologies of Knowledge Society.

Knowledge Society the information age is an interim period [5] between the **Information Society** and the **Conscience Society**. For Knowledge Society Artificial Intelligence (AI) is essential because it uses knowledge’s technological and functional vectors of society knowledge. This first interim period will last until after the moment when natural intelligence (NI) will be equal with artificial intelligence that is without **intuition, morality, creativity and spirituality**.

Knowledge Society of must begin to be thought and developed thinking about the future **conscience** society, which will be a society of **truth, morality, creativity and spirit**. It certainly will be sustained **computer information systems** based on technological and functional vectors of Knowledge Society. There will be further examined all these functions of the Knowledge Society. Some of these are subject to other studies within the program of Information Society - the Knowledge Society [11].

Components and phases of **Computer based information system in the Knowledge Society** (CBISKS) (table 1) represents an emerging performance and development of a Computer based information System of the Information Society (CBISIS) represented in table 1.

3. The Conscience Society.

In [11] were presented the definitions of consciousness in their historical evolution, with perspectives of creating a **conscience society**, which in the opinion of acad. Mihai Draganescu [12] will be created when will occur “... the equality the artificial intelligence (AI) with natural intelligence (NI) structured ... between 2019-2035”.

Additionally, it is necessary to mention some recent positions on **defining consciousness** of physicists Richard Amoroso and Herbert S. Green, then will be exposed considerations based on **phenomenological structural model** elaborated and developed by acad. Mihai Draganescu [12] with proposals to create intelligent conscious systems of society based on adaptive systems [13, 14].

Richard Amoroso observed: “Consciousness has never been completely defined. Until recently it was defined as the content of the abstract mind (which includes psychological phenomena and sensory phenomena) or through the state of “wakefulness” or “awareness”. Because the nature of conscience was not understood there could not be found a working definition. That is why the use of the contemporary term “consciousness” is sometimes regarded **synonymous with the mind**, as a totality of mental processes. The fundamental principle in formulating the theory of conscience is the state of “awareness”, but this requires new physics.

Herbert S. Green defines **consciousness** “as a synthesis between **awareness** and **volition**. Volition is the

achiziția de informație, iar prin **volițiune** crearea de informație nouă. Pentru Green ambele sunt submicroscopice și de origine cuantic-mecanică, dar au consecințe macroscopice. Ambele sunt potențial obiective, dar și procese subiective. Modul în care înțelege „awareness” nu este satisfăcător, datorită eludării fenomenelor „experiențiale”. Evenimentele, la nivel submicroscopic, trebuie să joace un rol în inițierea celor mai nepredictibile fenomene macroscopice”.

Green este convins [12] „că numai o teorie a conștiinței, bazată pe fizică, poate să spună cum și în ce măsură conștiința este implicită în universul naturii, o afirmație foarte curajoasă. El afirmă că sub ochii științei stă astăzi și problema „existenței unei ființe conștiente și inteligente, deosebită și mai universală decât aceea identificată la oameni și specii de animale”. Pentru el, spre exemplu, „volițiunea, în sensul creării de informație nouă, reprezintă de asemenea o trăsătură comună a fenomenelor naturale, cu toate că este lipsită de interesul egoist și emoția primitivă, care sunt mult prea evidente la animalele superioare”.

În evoluția Erei informaticii la moment [12] „...s-a ajuns în situația că toate marile probleme ale științei contemporane să fie contingente cu problemele **conștiinței: ale fizicii**, pentru explicarea trecerii de la existența profundă la spațiu, timp și materie în univers; **ale biologiei**, pentru explicarea vieții; **ale științei informației**, privind relația dintre roboții inteligenți și conștiință, în general, dintre inteligență și conștiință [15]; **ale cosmologiei**, pentru clarificarea dependenței universului de o Conștiință fundamentală [16], dar și a naturii ultimului substrat al realității.

Viitorul omenirii va depinde tot mai mult de **starea conștiinței sociale**, dar și aceasta așteaptă **rezolvarea problemei conștiinței de către știință**.

În cadrul teoriei structural-fenomenologice [5], care, după părerea noastră, este una din cele mai dezvoltate și avansate în vederea creării sistemelor informatice ale societății conștiinței „... **inteligenta ... este structurală**, iar atunci când este structural-fenomenologică ea nu se poate manifesta fără componența structurală. **Inteligenta este un procesor informațional** cu memorie, iar la nivel structural **este un proces computabil** în sensul Turing-Church. Inteligența structurală **este un procesor informațional** cu înțelegere prin semnificație, nu neapărat și prin sensul fenomenologic. **Inteligenta artificială** este un **procesor informațional structural**, pe scurt, informatic.

Importanța **inteligenței mentale** (prin definiție structural-fenomenologică) este aceea că **poate trata** în mod direct **continuu**, având, se poate spune, și o inteligență a continuului prin utilizarea sensurilor fenomenologice în combinație cu restul mașinării inteligenței. O asemenea inteligență **are o înțelegere prin semnificație și sens** (fenomenologic), adică are, folosind un termen din limba engleză, **meaning**”.

Prima problemă a științei contemporane este conform [6] „... recunoașterea sau nerecunoașterea

act of willing, deciding choosing”; through **awareness** is understood the information acquisition and through **volition** – creation of a new information. For Green both are submicroscopic and of quantum-mechanical origins but have macroscopic consequences. Both are potentially objective but also subjective processes. The way he understands “awareness” is not satisfactory, due to circumvent “experiential” phenomena. The events at the sub-microscopic level must play a role in initiating the most unpredictable macroscopic phenomena”.

Green is convinced [12] “that only a theory of conscience, based on physics, can tell how and to what extent consciousness is implicit in the universe of nature, a very brave statement. He claims that today the science has the problem of “the existence of a conscious and intelligent being, different and more universal than that identified in humans and animal species”. For him, for example “volition, meaning to build new information is also a common feature of natural phenomena, although it has no selfish interests and primitive emotions that are too obvious superior animals”.

The information era [12] “... has reached a situation when that all major problems of contemporary science are related to **conscience: physics**, in order to explain the existence of profound transition to space, time and substance in the universe; **biology** to explain life; **information science**, concerning the relationship between intelligent robots and consciousness in general, between intelligence and consciousness [15]; **cosmology**, to clarify the dependence of universe from a fundamental consciousness [16], and the ultimate nature of reality substrate.

The future of humanity increasingly depends on the **state of social consciousness**, but this also expects the **solving of the problem from science**.

In the structural-phenomenological theory [5] which, in our opinion, is one of the most developed and advanced information systems in order to create of conscience of society “... **intelligence ... is structural** and when it is structural-phenomenological can not occur without structural component. **Intelligence is an information processor** with memory and at structural level is a **computer process** for the Turing-Church meaning intelligence is an **information processor** with understanding through meaning, not necessarily structural through phenomenological sense. **Artificial Intelligence** is a **structural information processor** or computer.

The importance of **mental intelligence** (by definition structural-phenomenological) is that it can **deal directly continuous**, having, we can say, an intelligence of continuous usage of phenomenological meanings in conjunction with the rest of the intelligence machinery. Such intelligence has an **understanding through significance and meaning** (phenomenological), that is, using the English term **Meaning**”.

The **first problem** of contemporary science is according to [6] “... recognition or non-recognition of the existence of mental meaning (the phenomenon of

existenței sensului mental (fenomenul „experiențial” sau „experiența”, *qualia*) ca realitate obiectivă (cu tot aspectul său subiectiv), în același timp, fizică și informațională; dacă răspunsul este pozitiv (și nu poate fi decât pozitiv), atunci, deoarece nimic cunoscut de știința structurală nu îl poate explica, trebuie să se admită că natura dispune de un extraingredient care ia parte în procesele mentale... **Problema științei integrative** este aceea de a recunoaște sensul fenomenologic ca fiind ontologic universal în natură, prezent în întreaga existență, din zona cea mai profundă a existenței, ... care îl mai numește și sens informaterial sau informație fenomenologică ... Știința integrativă trebuie să aibă la bază o serie de principii fundamentale ... și să găsească metode sau un **limbaj matematic adecvat proceselor structural-fenomenologice** ale realității”.

Ne alăturăm la definiția dată de academicianul Mihai Drăgănescu în [13]: „**Conștiința este un obiect informațional semantic (PROCESOR și MEMORIE), întotdeauna mintal, adică structural-fenomenologic** (de aceea prezintă fenomene „experiențiale”, *qualia*, *awareness*), **conștient de sine și de faptul că știe și înțelege, manifestând voință**. O altă definiție, poate mai poetică, dar nu mai puțin riguroasă: Conștiința este unitatea, într-o minte, a ideilor „a fi”, „a ști” și „eu”, plus întregul conținut informațional și de procesare a informației din jurul acestor idei”.

Din punct de vedere a teoriei și practicii sistemelor adaptabile [13, 14] „achiziția de informație: **awareness**” în societatea conștiinței, poate fi reprezentată de Baza (lingvistico-procesorală împreună cu metamijloacele de adaptare) sistemelor adaptabile, iar „crearea de informație nouă: **volition**” o constituie procesele flexibile de adaptare (sistemele on-line și off-line de pre-, inter- și postprocesare de tip nivel-nivel, nivel-direct și mixt) lingvistico-procesorale, susținute de mecanismele de extindere, reducere și adaptare la necesitățile utilizatorului. Sistemele adaptabile prin creativitatea inteligentă a lor vor prezenta baza creării Inteligenței artificiale (AI) și în perspectivă a Conștiinței artificiale [12] în Societatea conștiinței.

4. Sisteme informatice inteligente în Societatea Conștiinței

Societatea conștiinței va dispune de sisteme de o inteligență artificială puternică. Baza acestor sisteme o poate constitui componentele și fazele sistemului informatic inteligent din Societatea conștiinței (SIISC), elementele și exemplele de subsisteme ale căruia, în societatea conștiinței, pot avea conținutul prezentat în tabelul 2.

Extrapolând prevederile sistemelor computerizate în Societatea informațională (SICSI: tabelul 1) și în Societatea cunoașterii (SICSC: tabelul 2), încercăm să evidențiem componentele unui sistem informatic inteligent în Societatea conștiinței (SIISC). Componentele Soft, Hard, Umanitatea, Knowledge, Brain și Group în aceste SIISC pot fi reprezentate de: (1) Software-ul conștiințelor, (2) Hardware-ul conștiințelor, (3) Oameni

“experiential” or “experience” *qualia*) as objective reality (with all its subjective aspect), simultaneously physical and informational; if the answer is positive, and it can be only positive, when nothing that can be structurally explained, we must admit that the nature has an extra ingredient that takes part in the mental processes ... The **problem of integrative science** is to recognize phenomenological meaning sense as universally ontological in nature, present in the whole existence the most profound area of existence ... which is also known as info material sense or phenomenological information ... The integrative science must be based on a series of fundamental principles ... and to find methods of **appropriate mathematical language structural-phenomenological processes** of reality”.

We join to the definition of the acad. Michael Drăgănescu in [12]: “Consciousness is an informational **semantic object (PROCESSOR and MEMORY), always mental – i.e. structural-phenomenological** - (therefore presents “experiential” phenomena *qualia*, *awareness*), **self-conscious and aware that knows and understands, showing will**. Another definition, perhaps more poetic but no less rigorous: Consciousness of the unity of mind, of ideas of “to be”, “to know” and “I”, plus the entire information content and information processing around these ideas”.

From the theoretical and practical point of view of the adaptive systems [13, 14] “acquisition of information: **awareness** “conscience society can be represented by the basis” (linguistic processor with meta means of adaptation) and adaptive systems “creating new information: **volition**” is represented by flexible adaptation processes (on-line and off-line systems, of pre-, inter- and post-processing, level-level type, level, straight and mixed type) linguistic processor, sustained by enlargement mechanisms of reduction and adaptation to user’s needs. Intelligent adaptive systems through their creativity will present the creation of artificial intelligence (AI) and in perspective - Artificial Consciousness [12] in a Conscience Society.

4. Intelligent Information Systems in Conscience Society.

Conscience Society will be supported stronger by artificial intelligence systems. The basis of these systems can constitute intelligent computer system components and stages of consciousness in Conscience Society (CBISCS), components and examples of which, subsystems can have the content shown in table 2.

Extrapolating the provisions of Computer based Information Systems in the Information Society (CBISIS: table 1) and in the Knowledge Society (CBISKS: table 2) we try to highlight the components of a Computer based Intelligent System in the Conscience Society (CBISCS). Components Software, Hardware, Humanity, Knowledgeware, Brainware and Groupware in the CBISCS can be represented by: (1) Software consciences, (2) Hardware consciences, (3) People conscience society, (4) the Conscienses Knowledgeware (data, information,

în societatea conștiințelor, (4) Knowledgeware-ul conștiințelor (date, informații, cunoștințe, conștiințe), (5) Brainware-ul conștiințelor (metode, algoritmi, proceduri și modele conștiente) și (6) Groupware-ul conștiințelor (comunicații conștiente).

Aceste componente vor activa cu date, informații, cunoștințe și conștiințe în fazele de evaluare a procesului informațional inteligent în Societatea conștiinței, precum: (a) Evidențierea conștiinței, (b) Memorizarea conștiinței, (c) Procesarea conștiinței și (d) Distribuirea conștiinței.

knowledge, and consciousness), (5) Brainware conscience (methods, algorithms, procedures and conscious templates) and (6) Groupware consciousness (conscious communication).

These components will activate with the data, information, knowledge and awareness for the assessment in phases of intelligent information process of Conscience Society such as: (a) Highlighting of consciousness, (b) Memorization of consciousness, (c) Processing of consciousness and (d) Distribution of consciousness.

Tabelul 2 / Table 2

Sistemul informatic inteligent în Societatea Conștiinței (SIISC) / Computer based Intelligent System in the Conscience Society (CBISCS)

Fazele SIISC / CBISCS phases versus Componentele SIISC / CBISCS components	Evidențierea conștiinței / Highlighting of conscience	Memorizarea conștiinței / Memorization the Conscience	Procesarea conștiinței / Processing of conscience	Distribuirea conștiinței / Distribution of conscience
Hardware-ul conștiințelor / Hardware consciences	Organele de colectare a cunoștințelor pentru evoluțiile conștiinței / Organs for knowledge collection for developments of conscience	Fixarea conștiinței în cele două emisfere a creierului / Fixation of conscience in two hemispheres of brain	Conectarea neuronală a conștiințelor din două emisfere a creierului / Neuronal connection of knowledge in two hemispheres of brain	Conectările neuronale ale conștiinței cu subconștientul și inconștientul / Neural connections of conscience with the subconscious and unconscious
Software-ul conștiințelor / Software consciences	Driverile organelor de colectare a conștiințelor / Drivers of collecting of consciences	Înscrierea conștiinței în memorie / Registration of conscience in memory	Procesarea conștiinței în ambele emisfere a creierului / The processing of conscience in both hemispheres of the brain	Driverile organelor de transmitere a conștiinței în subconștient / The drivers for transmission the conscience in subconscious
Capital uman în societatea conștiinței / Humanity of Conscience Society	Inițierea proceselor conștiente / Initiating the conscious process	Documentarea și cristalizarea conștiințelor / Documentation and crystallization of conscience	Formarea conștiinței de grup, de societate / Formation of group conscience and of society	Evaluarea conștiinței de grup, conștientizarea lor în societate / Assessment of group conscience and their social awareness
Knowledgeware (date, informații, cunoștințe, conștiințe) / data, information, knowledge, consciences	Formalizarea conștiințelor / Conscience formalisation	Acumularea cunoștințelor în conștiință și subconștient / Accumulation of knowledge in consciousness and subconscious	Transformarea datelor, informațiilor, cunoștințelor în conștiințe / Transforming of data, information, and knowledge in consciousness	Trecerea subiectelor conștiinței individuale și colective în subconștient / Crossing of individual and collective conscience subjects in subconscious
Brainware (metode, algoritmi, proceduri și modele conștiente) / methods, algorithms, procedures, models, consciences	Recepționarea elementelor conștiinței / Receiving elements of consciousness	Depozitarea conștiinței în memoria inteligentă / Storage the conscience in intelligent memory	Creativitatea conștiinței și tehnologiile de interpretări conștiente / Creativity of conscious and technologies of its interpretation	Creativitatea conștiinței, a subconștientului și a inconștientului / Creativity of conscience, subconscious, and unconscious
Groupware (comunicații conștiente) / conscious communications	Recepționarea conștiinței individuale și de grup / Receiving of individual and group conscience	Depozitarea conștiinței interacțiunilor de grup / Storage of conscience to be distributed to group interactions	Conștientizarea și coordonarea proceselor conștiente individuale și de grup / Understanding and coordination of group and individual consciences	Transmiterea conștiinței umane și cristalizarea ei în subconștient / Transmission of human conscience and its crystallization into the subconscious of receivers.

Acest sistem informatic inteligent în Societatea conștiinței este o dezvoltare [11] și adaptare calitativă și cantitativă a corelațiilor dintre definiția conștiinței, dată

This intelligent information system in the Conscience Society (table 2) is a qualitative [11] and quantitative development adaptation of correlations

în DEI, și caracteristicile reproducerii conștiente și a funcțiilor, care derivă din ele (tabelul 3).
 between the DEI definition of conscience and the knowledge of reproductive characteristics and functions deriving from them (table 3).

Tabelul 3 / Table 3

Corelațiile dintre definiția conștiinței din DEI și caracteristicile reproducerii conștiente și funcțiile care derivă din ele / Correlations between the DEI definition of conscience, the conscious reproductive characteristics and functions deriving from them.

Caracteristica reproducerii conștiente: Funcția / Conscious reproduction characteristic: function versus DEI-definiția / DEI-definition	Etimologia cuvântului conștiința: Funcția informațional-cognitivă a conștiinței / The word consciousness: Informational-cognitive function of consciousness	Prezența scopului în plan mental: Funcția finalistă a conștiinței / Presence of a mental goal: Finalist function of consciousness	Scopurile se stabilesc înainte: Funcția anticipativ-predictivă a conștiinței / Goals are set before: Anticipative-predictive function of conscience	Organizarea mintală a activității: Funcția reglatoare a conștiinței / Mental organizing activity: Regulatory function of consciousness	Omul nu re-produce realitatea în sine: Funcția creativ-proiectivă a conștiinței / Man does not reproduce reality itself: Creative – projective function of consciousness
Cunoaștere / Knowledge					
Activitate / Activity					
Sentiment / Sentiment					
Spirit, gândire / Spirit thought					
Stare lucidă / Lucid status					

În tabelul 3: (1) Etimologia cuvântului conștiința (con-scientia; con-science, so-znanie) arată că organizarea conștientă este o reflectare cu știința, care în mod surprinzător se reflectă în sistemele computerizate a mijloacelor adaptabile [13, 14]. În această reflectare cu știința, individul dispune de o serie de informații ce pot fi utilizate în vederea: **descifrării, înțelegerii și interpretării** unui nou **obiect, fenomen sau eveniment**; (2) Prezența scopului în plan mental este esențială în reflectarea conștientă care este o reflectare cu scop sau orientată spre scop; (3) Scopurile se stabilesc înainte de desfășurarea activității, acțiunii. Omul, prin **conștiință**, are capacitatea de a anticipa rezultatul acțiunilor sale, de a-l stabili mental înainte de a-l realiza în forma sa concretă. Conștiința este deci o reflectare anticipativă a realității, prin aceasta, deosebirea dintre om și animal fiind fundamentală; (4) Dar pentru a realiza ceva este necesară și organizarea mintală a activității, adică: fragmentarea ei în elemente componente, stabilirea succesiunii desfășurării și realizării lor, a **ierarhiei** componentelor, **stabilirea locului activității** respective în raport cu alte activități; (5) Omul nu reproduce realitatea în sine doar pentru a o reproduce, ci cu scopul de: (a) a o modifica, (b) schimba și (c) adapta necesităților sale, ceea ce desemnează caracterul creativ al **conștiinței**, implicit funcția sa creativ-proiectivă.

In table e: (1) Etymology of the word consciousness (con-scientia, con-science, so-znanie) shows that the conscious organization is a reflection with science, which surprisingly is reflected in computer systems of adaptable means [13, 14]. In this reflection with science, the individual has some information that can be used to: **deciphering, understanding and interpreting** a new **object, phenomenon or event**; (2) Presence of purpose is essential in mental conscious reflection, which is a reflection with a purpose or goal-oriented; (3) Purposes shall be established before the activity, action. The man, through **conscience**, has the ability to predict the outcome of his actions, to mentally establish before realizing it definite form. Consciousness is therefore an anticipatory reflection of reality, this is the fundamental difference between humans and animals; (4) But in order to achieve something is needed to organize the mental activity, i.e.: its fragmentation in components, establishing succession of conduct and their implementation, the **hierarchy** of components, deciding on the **place of activity in relation to other activities**; (5) Man re-produces reality not only to re-produce it, but with the aim to: (a) modify, (b) change, and (c) adapt it to his needs, which shows the creator character of **consciousness**, and, implicit, its creative projective function.

5. Concluzii și perspective

Modele explicativ-interpretative ale conștiinței care au atribuit și vor participa la evoluarea noțiunii de Societate a Conștiinței [11, 17] sunt Modelele tradiționale: Modelul topic, Modelul dinamist și Modelul constructivist, precum și Modelele actuale: Modelul psihocibernetic, Modelul psihoumanist, Modelul psihocognitivist și Modelul psihoevoluționist.

Modelul topic: Conștiința este funcția sintetică prin care senzațiile sunt unite în reprezentări; ea este o „sinteză creatoare” ce are loc în zona conștiinței clare. Conștiința, după Henri Ey, are trei caracteristici importante: (1) verticalitatea (care se referă la palierele ei constitutive); (2) facultativitatea (capacitatea conștiinței de a implica o pluralitate de varietăți supuse dispoziției și poziției de arbitru al subiectului); (3) legalitatea (se referă la ordinea, forma de organizare a câmpului).

Modelul dinamist: Mulți autori aduc o viziune dinamică în definirea conștiinței. În opinia lui William James, conștiința se distinge prin patru caracteristici esențiale: (1) fiecare „stare” tinde să se integreze unei conștiințe personale; (2) în orice conștiință personală, stările sunt întotdeauna în curs de schimbare; (3) orice conștiință este sensibil continuă; (4) conștiința se interesează de anumite elemente și se dezinteresează de altele; ea nu încetează să le primească pe unele și să le respingă pe altele, deci să opereze selecții.

Modelul constructivist: Potrivit acestui model, conștiința apare ca o construcție sistematică în continuă mișcare.

Modelul psihocibernetic: Se pornește de la premisa că reglarea de tip conștientă a comportamentului cuprinde, pe lângă mecanismele de tip *feed-back*, bazate pe evaluarea stărilor actuale ale personalității, și mecanismele de tip *feed-trough* și *feed-before*, care presupun compararea internă a variantelor de răspuns și testarea anticipată a acțiunilor și stărilor viitoare.

Modelul psihoumanist: Își are sursa în concepția originală lansată de psihologia umanistă. Mansell și Kahan (1986), pornind (a) de la premisa potrivit căreia modelul topografic al lui Freud este imprecis, iar modelul renovat este insuficient, ca și (b) de la constatarea că cele trei perspective de abordare a conștiinței: (1) comportamentalistă (practicată de behaviorism), (2) psihologistă (practicată de psihanaliză) și (3) experiențială (practicată de psihologia experiențială) sunt reductioniste, propun un nou model de interpretare al conștiinței. Pentru ei, conștiința este „numele dat experienței unice a organismului pe care o personalizăm”. Conștiința este experiența unui set de operații ale eului a cărei acțiune personalizată este aplicată.

Modelul psihocognitivist: Conștiința implică două procese cognitive: (a) înregistrarea și selecția stimulilor din mediul înconjurător și din mediul intern, astfel încât percepțiile, datele mnezice și cele reflexive sunt reprezentate cu acuratețe în conștiință; (b) controlul propriului corp și al mediului așa încât suntem capabili să inițiem și să ducem la bun sfârșit activitățile cognitive și

5. Conclusions and perspectives.

Explanatory-interpretative models of consciousness that have contributed and will participate in the evolving notion of Conscience Society [11, 17] are traditional models: the topic model, the dynamic model and constructivist model, as well as current models: Psycho-cybernetic model, Psycho-human model, Psycho-cognitive model and Psycho-evolution model.

The topic model: Conscience is the synthetic function in which sensations are united in representations, it is a “creative synthesis” that occurs in the zone clear of conscience. Consciousness, after Henri Ey, has three important characteristics: (1) verticality (referring to its levels of incorporation), (2) optionality (of conscience ability to engage a plurality of varieties subject to the referee and position of the subject), (3) legality (referring to the order, the organization of the field).

The dynamic model: Many authors make a dynamic vision in defining consciousness. According to William James, consciousness is distinguished by four key features: (1) each “state” tends to integrate personal awareness, (2) any personal consciousness states are always changing, (3) any sensitive conscience is continuous, (4) conscience is interested in some items and is not interested in others, and it never ceases to welcome some and rejects others, thus, operating selection.

The constructivist model: Under this model consciousness appears as a systematic construction in continuous movement.

The psycho-cybernetic model: It starts from the premise that conscious adjustment of behavior includes, besides *feed-back* mechanisms based on the current state of personality assessment, and mechanisms of *feed-trough* and *feed-before* involving internal comparisons of variants and anticipated testing of actions and future states.

The psycho-human model: Original concept is rooted in the launched humanistic psychology. Mansell and Kahan (1986) – starting from (a) the premise that Freud’s topographical model is imprecise and the new model is insufficient or (b) from the finding that the 3 perspectives of consciousness approach: (1) behavioral (used in behaviorism), (2) psychological (applied in psychoanalysis) and (3) experiential (applied in experiential psychology) are reductionist - propose a new model of interpretation of consciousness. For them, consciousness is “the name given to a unique experience of the body that we personalize”. “Conscience is the experience of a set of Ego’s personalization operations”.

The psycho cognitive model: Consciousness involves two cognitive processes: (a) the registration and selection of stimuli from the environment and the internal environment, so that perceptions, mnemonic and reflexive data are accurately represented in conscience; (b) self control of their own body and the environment so that being able to create and carry out till the end the cognitive and behavioral activities, to represent in conscience as future possibilities the events

comportamentale, să reprezentăm în conștiință ca
posibilități viitoare evenimentele care nu sunt prezente.

Modelul psihoevoluționist: Este poate cel mai
recent model. El se datorează unor noi tendințe din
psihologie care încearcă să privească și să explice
psihicul și diferitele lui componente și funcții dintr-o
perspectivă darwinistă, deci evoluționistă. Rolul evoluției
în proiectarea minții tuturor ființelor, cu atât mai mult a
minții umane, jalonează mai toate contribuțiile acestei noi
perspective.

Unica frontieră a științei de astăzi [12] o reprezintă
trecerea de la știința structurală la știința structural-
fenomenologică. Știința va renunța la principiul „Știința
structurală este suficientă pentru a explica întreaga natură,
cuprinzând viața, mintea și conștiința” (A), adoptând, în
prealabil, principiul „Știința structurală este
**insuficientă și incompletă pentru a explica întreaga
existență, inclusiv viața, mintea și conștiința**” (B).
Principiul (B) duce la necesitatea recunoașterii unor **noi
ingredienti fizici și informaționali**, la o nouă fizică, la
noi principii ale științei, la o nouă viziune a **Societății
conștiinței**. Știința structurală a atins deja frontiera care
impune transformarea ei într-o știință integrativă [12],
adică o știință care să îmbine structuralul și
fenomenologicul într-un tot.

În [12]: **Problema Societății conștiinței** va
conduce și la o importantă **frontieră pentru omenire**.
**Începe să se dezvolte o știință a conștiinței, iar
cunoașterea naturii conștiinței ar putea avea mari
implicații asupra societății**. Omul și conștiința umană,
cu toate progresele științei, ale culturii și efectelor
religiilor care îndreaptă către bine și nu către rău, nu au
reușit să creeze o adevărată civilizație, civilizația
socioumană.

Să observăm cu atenție ceea ce se întâmplă în
zilele noastre. Descifrarea genomului uman (informație
înmagazinată pe 80.000 de discuri compacte) și
elucidarea relațiilor dintre gene și efectelor lor în
următorii, poate, 10 ani, va duce la stăpânirea de către
societate și sperăm, de către conștiința socioumană, a
întregului fundament biologic al omului. Modificarea
acestui, nu numai în scopuri medicale, printr-o evoluție
controlată, de fapt autocontrolată, ar putea duce la
antrenarea caracteristicilor care determină trăsături
favorabile unei conștiințe superioare și civilizației socio-
umane. S-ar putea atunci ca **societatea informațională**,
care devine și o **societate a cunoașterii**, să se transforme
într-o **Societate a conștiinței**. Aceasta este marea
frontieră a omenirii determinată de **cunoașterea
conștiinței prin știință**.

Dar lucrurile nu se opresc aici. Perspectiva creării
unei **conștiințe procesor cuantic (conscious quantum
computer)** nu mai poate fi neglijată. Atunci, într-adevăr,
ar putea apare **roboți cu conștiință artificială** (care nu
este nenaturală, ci numai creată de om).

Hans Moravec, amintit mai înainte, consideră că
**inteligența roboților, chiar înainte de anul 2050, va
depăși cu mult inteligența oamenilor** [4]. Adept deschis

that are not present.

The psycho-evolution model: It is probably the
latest model. It is due to new trends in psychology which
tries to look and explain the psyche and its various
components and functions from a Darwinian perspective,
so evolutionary. The role of evolution in mind projection
all beings, especially human mind, shows the essential
contributions to this new perspective.

The only frontier of the modern science [12] is
represented by the transition from the structural science
to structural-phenomenological science. Science will
give up on the principle that “structural science is
sufficient to explain all nature, including life, mind and
consciousness” (A), adopting first the principle “**The
structural science is insufficient and incomplete to
explain the entire existence, including life, mind and
consciousness**” (B). Principle (B) leads to recognition
of new physical and informational ingredients to a **new
physics, new principles of science**, a new vision of
Conscience Society. Structural science has already
reached the border which requires its transformation
into an integrative science [12], i.e. a science combining
phenomenology and structuralism.

In [12]: **The problem of Conscience Society** will
also lead to an important **frontier for humanity**. **There
begins to develop a science of consciousness and
knowledge of the consciousness nature could have
major implications on society**. The man and the human
consciousness with all science progress, culture and
religions’ effects that are directed towards good and not
evil, failed to create a real civilization, socio-human
civilization.

Let us carefully observe what happens nowadays.
Deciphering the human genome (information stored on
80,000 compact discs) and elucidate the relationships
between genes and their effects in the next perhaps 10
years, will lead to mastery by society, and hopefully by
socio-human consciousness, the **entire biological human
basis**. Its changes, not just for medical purposes, by a
controlled evolution, actually self-controlled, could lead
to the use of characteristics that favorable trait for higher
consciousness and socio-human civilization. It might
happen that the **information society**, which becomes a
knowledge society, to turn into a conscience society.
This is the great frontier of humanity determined by
conscience knowledge through science.

But it does not stop here. The future of a
conscious quantum computer can not be neglected.
Then, indeed, might appear **robots with artificial
consciousness** (which is not unnatural, but only created
by humans).

Hans Moravec, mentioned above, believes that
**robots’ intelligence, even before the 2050, will far
surpass human intelligence** [4]. Open supporter of the
principle (A), although he also has doubts about it,
believes that simply increasing computing power and
memory of computers will lead to consciousness
without special precautions to produce *qualia*. This is

al principiului (A), deși are și el dubii asupra acestuia, crede că simpla creștere a puterii de calcul și a memoriei calculatoarelor va duce la apariția conștiinței fără precauții speciale pentru a se produce *qualia*. Ceea ce principiul (B) exclude. Este însă interesantă următoarea sa afirmație: „**În acest caz, roboți științști, produși în masă și deplin educați, lucrând ieftin, rapid și tot mai eficient, vor asigura ca cea mai mare parte a ceea ce știința va cunoaște în 2050 să fi fost descoperită de progenitura noastră artificială**”. Este posibil ca asemenea roboți, să le spunem cu ingrediente cuanticofenomenologice, să apară. Vor fi aceștia socio-umani? Sau vor prelua pe cont propriu evoluția conștiinței pe pământ și în univers? **Green consideră că dezvoltarea de calculatoare cuantice care se vor autoreproduce și vor avea conștiință va fi următorul pas în procesul evoluției.**

Mai mult decât atât, globalizarea este determinată astăzi de **Internet**, fiind însoțită de crearea unei rețele globale, care va deveni ea însăși o **rețea de inteligență artificiale și, în viitor, cu noduri de inteligență artificială conștiente**. Ce fel de conștiință va avea o asemenea rețea? Green este de părere că se va pune problema unei simbioze a conștiinței omului cu această conștiință a Internetului, prin crearea unui sistem ecologic care va duce la o **mare inteligență și înțelepciune**. În fine, se va pune și problema legăturii dintre aceste forme de conștiință și Conștiința fundamentală a existenței [5].

Richard Amoroso, care prevede, de asemenea, **apropierea de o eră a conștiinței**, propune chiar o nouă rasă hominidă, care treptat să populeze planeta [6]. **Aceasta ar putea fi o transmutație a umanității.**

Necesitatea unei asemenea schimbări a omului prin toate mijloacele pe care le oferă și le va oferi știința, dacă aceasta este și tendința Conștiinței fundamentale, se va impune pentru ca binele să predomină asupra răului pe planeta noastră și în univers.

Mulțumiri

Această publicație științifică suportă aplicația la Proiectul ASEM „Crearea Societății Conștiinței”, evoluat în anii 2008 – 2018.

excluded by the principle (B). However, of great interest is the following statement: **“In this case, a mass-produced scientist robot and fully educated, working cheaper, faster and more efficiently will ensure that most of what scientists will know by 2050 may have been discovered by an artificial being”**. It is possible that such robots, let’s say with the quantic-phenomenological ingredients to appear. Well these robots will be socio-human? Or will they take on their own the evolution of consciousness on earth and in the universe? **Green believes that the development of quantum computers that will self-replicate and will have conscience will be the next step in evolution.**

More than that, globalization is determined today by the **Internet** and is accompanied by the creation of a global network that will become itself a conscious artificial intelligent **network with nodes of artificial intelligence**. What kind of consciousness will such a network have? Green believes that there will be the issue of a symbiosis of human consciousness with this consciousness of the Internet, creating an ecological system that will lead to a **greater intelligence and wisdom**. Finally, there will be the problem of the link between these forms of consciousness and the fundamental consciousness for the existence [5].

Richard Amoroso who foresees also the **proximity to an era of consciousness**, proposing a new hominid race that gradually will populate the planet [6]. **This could be a transmutation of humanity.**

The need for such human changes, by all the means offered and given by science, if this is the fundamental Consciousness trend, will be required that good prevails over evil on our planet and in the universe.

Presented research results were discussed during the annual Conference of AESM in September 2012 [1].

Acknowledgements

This scientific paper is supporting the application of ASEM Project “Creating a Conscience Society” which is being developed during 2008 – 2018.

Referințe bibliografice / Bibliographic references

1. MIHALCEA Radu, ROSCA Ion Gh, TODOROI Dumitru. *Sisteme informatice în Societatea Conștiinței*. // Analele ASEM, Ediția a VIII-a, Editura ASEM, 2010, p. 341 – 360.
2. MICHAELS James W., *How New is the New Economy?* Forbes, October 11, 1999, p.47
3. DRĂGĂNESCU Mihai . *De la Societatea Informațională la Societatea Cunoașterii*. Editura: Tehnica, 2003, București, 244 p.
4. DRĂGĂNESCU Mihai. *Cultura și Societatea cunoașterii*.
5. ROȘCA Ion Gh., GHILIC-MICU Bogdan, STOICA Marian, *Informatica. Societatea informațională*. E-serviciile. Editura: Editura Economica, 2006, București, 488 p.
6. ROȘCA Ion Gh., *Societatea cunoașterii*. Editura: Editura Economica, 2006, București, 336 p.
7. KAFATOS Menas, NADEAU Robert, *The Conscious Universe*, Springer-Verlag, New York, 1990.

Bun de tipar 11.07.13.
Coli de tipar 16,5. Coli editoriale 21,5.
Tirajul 85 ex.
Tipografia Departamentului Editorial-Poligrafic al ASEM
tel. 402-986